

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЖУРНАЛІСТИКИ
Кафедра друкованих медіа та історії журналістики

Тетяна ПРИСТУПЕНКО, Ірина ЄВДОКИМЕНКО

Спецкурс з права

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
КОМПЛЕКС З ДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ
СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
«ЖУРНАЛІСТИКА»

КИЇВ - 2026

**Рекомендовано кафедрою друкованих медіа та історії журналістики
Навчально-наукового інституту журналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 6 від 2 квітня 2026 р.)**

Рецензенти:

Сидоренко Н. М., д-р. філол. наук, проф.
Чекмишев О. В., д-р. наук із соц. ком., доц.

Пристапенко Т. О., Євдокименко І. М. Спецкурс з права: навчально-методичний комплекс з дисципліни для студентів спеціальності «Журналістика». Київ : Навчально-науковий інститут журналістики, 2026. 217 с.

Навчально-методичний комплекс забезпечує поглиблене вивчення правових аспектів журналістської діяльності в Україні, охоплюючи цивільне, кримінальне, адміністративне та інтелектуальне право, а також спеціальні норми щодо доступу до інформації, захисту джерел, авторського права та професійної відповідальності. Курс висвітлює алгоритми законного збору та поширення інформації, протидії SLAPP-позовам, мінімізації юридичних ризиків і дотримання етичних стандартів у роботі журналіста.

Комплекс поєднує теоретичні знання з практичними завданнями, кейс-аналізом, рольовими іграми та дискусіями, що дозволяє студентам формувати навички правового супроводу професійної діяльності, прийняття обґрунтованих рішень у правовому полі та забезпечення балансу між свободою слова, безпекою та законністю.

ЗМІСТ

1.	Загальна характеристика дисципліни	
1.1.	Вступ до курсу «Почни шлях до правових знань»	5
1.2.	Мета та завдання дисципліни «Знати, щоб діяти професійно»	7
1.3.	Місце дисципліни у структурі освітньої програми «Право — фундамент журналістики»	8
1.4.	Міждисциплінарні зв'язки «Право і журналістика — єдина мова правди»	10
1.5.	Компетентності та результати навчання «Твої навички — твоя сила»	12
2.	Структура та зміст спецкурсу	
2.1.	Загальна структура спецкурсу (модулі, логіка побудови) «Від основ до практики»	14
2.2.	Тематичний план дисципліни «Крок за кроком до знань»	16
2.3.	Розподіл навчального часу (лекції, практичні, самостійна робота) «Баланс теорії та практики»	20
3.	Методичне забезпечення навчального процесу	
3.1.	Методичні рекомендації до лекційних занять «Лекція — старт для дискусії»	22
3.1.1	Змістовий модуль 1	24
3.1.2.	Змістовий модуль 2	52
3.2.	Методичні рекомендації до практичних занять «Практика формує професіонала»	75
3.2.1.	Змістовий модуль 1	77
3.2.2.	Змістовий модуль 2	110
3.3.	Методичні рекомендації до самостійної роботи «Самостійність = впевненість»	135
3.4.	Рекомендовані джерела до курсу	140
4.	Освітні технології та методи навчання	
4.1.	Освітня філософія курсу та методологічні підходи «Мислити критично — діяти професійно»	144
4.2.	Інтерактивні методи навчання «Навчання через взаємодію»	146
4.3.	Використання кейс-методу та симуляцій «Рішення в реальних умовах»	148
4.4.	Практикоорієнтовані підходи (Legal Lab, воркшопи, моделювання ситуацій) «Тренуйся як у професії»	151

5.	Практичний інструментарій журналіста (Applied Legal Toolkit)	
5.1.	Алгоритми професійних дій журналіста <i>«Чіткі кроки — впевнені дії»</i>	154
5.2.	Юридичний конструктор журналіста: шаблони, заяви та цифрові протоколи <i>«Документи як інструмент захисту»</i>	180
5.3.	Практичні кейси та ситуаційні завдання (Casebook) <i>«Вчись на реальних прикладах»</i>	185
5.4.	Типові юридичні ризики та способи їх уникнення <i>«Передбачити — значить уникнути»</i>	188
6.	Контроль знань та оцінювання	
6.1.	Тести для модульного контролю <i>«Перевір себе — стань сильнішим»</i>	203
6.2.	Теми реферативних робіт <i>«Досліджуй — формуй думку»</i>	211
6.3.	Критерії оцінювання результатів навчання <i>«Прозорість і справедливість»</i>	213

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Вступ до курсу

«Почни шлях до правових знань»

У ХХІ столітті журналістика функціонує в умовах, коли інформація стала не лише засобом комунікації, а й стратегічним ресурсом впливу, безпеки та демократичного розвитку суспільства. У цьому середовищі право перестає бути лише зовнішнім регулятором діяльності медіа — воно трансформується у невід’ємний інструмент професійної діяльності журналіста.

Дисципліна **«Спецкурс з права»** сформована як відповідь на ці трансформації та виклики сучасного медіасередовища. Вона орієнтована на студентів спеціальності «Журналістика» та викладається в **обсязі 6 кредитів ЄКТС**, що передбачає **40 годин лекційних занять, 34 години практичної роботи та 106 годин самостійного** опрацювання матеріалу.

Концептуально курс виходить за межі традиційного вивчення нормативно-правових актів. Його ключова ідея полягає у формуванні нового типу професійного мислення журналіста — мислення, у якому право виступає не обмеженням, а ресурсом. Журналіст у цьому контексті постає не лише як творець контенту, а як повноцінний учасник правових відносин, здатний захищати свої права, працювати з інформацією в межах закону та ефективно діяти у складних юридичних ситуаціях.

Особливістю дисципліни є її міждисциплінарний характер. Вона поєднує положення конституційного, цивільного, інформаційного, адміністративного та кримінального права з професійними стандартами журналістики, практикою Європейського суду з прав людини та сучасними викликами цифрової комунікації. Такий підхід дозволяє сформувати цілісне уявлення про правове середовище функціонування медіа.

Актуальність курсу обумовлена низкою факторів. **По-перше**, це трансформація медійного простору під впливом цифрових технологій, де поряд із традиційними ЗМІ функціонують соціальні мережі, відеоплатформи та онлайн-медіа. **По-друге**, це процес європейської інтеграції України, що передбачає гармонізацію національного законодавства із міжнародними стандартами свободи слова. **По-третє**, це функціонування медіа в умовах воєнного стану, що створює нові правові виклики, пов’язані з балансом між національною безпекою та правом на інформацію.

Курс має виразну практичну спрямованість. Його структура передбачає активне використання кейс-методу, аналіз судової практики, моделювання професійних ситуацій, роботу з юридичними документами та розробку

алгоритмів дій журналіста. У процесі навчання студенти не лише засвоюють правові норми, а й навчаються застосовувати їх у реальних умовах професійної діяльності.

Окремий акцент зроблено на формуванні здатності оцінювати юридичні ризики журналістських матеріалів, працювати з джерелами інформації, дотримуючись правових стандартів, а також використовувати законні механізми захисту професійної діяльності. Це особливо важливо в умовах зростання кількості судових спорів у сфері медіа та підвищення відповідальності за поширення інформації.

Таким чином, дисципліна «Спецкурс з права» виконує не лише освітню, але й професійно-орієнтаційну функцію. Вона спрямована на формування сучасної правової культури журналіста — культури, у якій свобода слова поєднується з відповідальністю, а професійна діяльність базується на глибокому розумінні правових норм і механізмів їх застосування.

У підсумку курс покликаний сформулювати у студентів не просто знання законодавства, а здатність діяти впевнено, обґрунтовано і юридично грамотно в умовах динамічного, складного та часто конфліктного медійного середовища.

1.2. Мета та завдання дисципліни

«Знати, щоб діяти професійно»

◆ Мета дисципліни

Мета курсу «Спецкурс з права» полягає в **формуванні у студентів глибокого розуміння правового середовища медіа**, розвитку здатності застосовувати законодавчі норми у професійній діяльності журналіста та формуванні **правосвідомої, відповідальної і креативної медіа-культури**.

Курс поєднує традиційне правознавство, сучасну медіапрактику та цифрові технології, дозволяючи студентам не лише знати закон, а й **творити в його межах**: захищати свободу слова, оцінювати ризики та впроваджувати інноваційні підходи до журналістики.

◆ Завдання дисципліни

Для досягнення мети курсу передбачено наступні завдання:

1. Ознайомлюватися з основами медіаправа

- Вивчати Конституційні гарантії свободи слова та права журналіста.
- Досліджувати механізми юридичного захисту від цензури, залякування та перешкод.

2. Вивчати ключові правові механізми захисту медійної діяльності

- Освоювати алгоритми дій при дифамації, позовах про моральну шкоду та порушення професійних прав.
- Оцінювати цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність у сфері медіа.

3. Аналізувати судову практику та міжнародні прецеденти

- Порівнювати рішення ЄСПЛ та українських судів у справах про свободу слова.
- Вивчати юридичні аспекти конфліктів між правом на інформацію та захистом репутації.

4. Освоювати правові аспекти цифрових медіа

- Досліджувати статус блогерів, Telegram-каналів, YouTube та TikTok у правовому полі.
- Аналізувати виклики штучного інтелекту, автоматизованих рішень та алгоритмічної модерації контенту.

5. Розвивати практичні професійні навички

- Складати інформаційні запити, готувати юридичні документи, моделювати судові процеси та правові стратегії публікації.

6. Формувати компетентності для відповідальної журналістики

- Розвивати критичне мислення, оцінювати юридичні ризики медійного контенту та поєднувати свободу слова з правовою та етичною відповідальністю.

1.3. Місце дисципліни у структурі освітньої програми *«Право — фундамент журналістики»*

Дисципліна «Спецкурс з права» є невід’ємною частиною професійно-орієнтованого циклу підготовки студентів спеціальності 061 «Журналістика» (С 7 «Журналістика»). У системі сучасної вищої освіти цей курс виконує роль регулятивного стрижня, який інтегрує розрізнені знання про суспільство у цілісну систему професійної діяльності. **Вона формує правову культуру майбутніх журналістів та закладає основу для свідомого використання медійного права у професійній практиці.** Без належного правового підґрунтя журналістська діяльність перетворюється на стихійний процес, вразливий до зовнішніх маніпуляцій та юридичних переслідувань.

◆ **Ключові позиції у структурі програми:**

- **Забезпечує теоретичну та практичну підготовку з правового забезпечення журналістської діяльності.** Дисципліна детально розкриває механізми правового регулювання інформаційної сфери. Вона озброює студента знаннями про особливості реєстрації медіа, ліцензування мовлення, а також правовий статус журналіста як суб’єкта особливого державного захисту. Теоретичний базис підкріплюється практичним розбором процесуальних аспектів: від оформлення запиту на публічну інформацію до захисту своїх прав у суді.

- **Служить «мостом» між фундаментальними дисциплінами (конституційне право, цивільне та адміністративне право) і професійними курсами (журналістські стандарти, медіаетика, журналістські розслідування).** Це сполучна ланка, що перетворює загальноправові норми на прикладні інструменти.

- *Від конституційного права* курс бере принципи свободи слова (ст. 34 Конституції України) та адаптує їх до стандартів журналістики.

- *Від цивільного права* — захист честі та гідності, що стає основою для вивчення медіаетики.

- *Від кримінального права* — захист професійної діяльності (ст. 171 ККУ), що є критичним для курсу з журналістських розслідувань.

- **Готує студентів до усвідомленого застосування правових норм у сучасному цифровому та гібридному медіапросторі.** У часи, коли медіасередовище трансформується під впливом нових технологій, курс розширює компетенції студентів у сферах:

- Правового регулювання соціальних мереж та месенджерів.
 - Особливостей роботи медіа в умовах воєнного стану.
 - Юридичних аспектів боротьби з дезінформацією та використання
- III.
- Міжнародних стандартів захисту прав людини (практика ЄСПЛ).

 Уявіть, що курс – це ваша правова «компас-карта» у світі журналістики:

Він допомагає не загубитися серед законів, нормативів і технологій, та впевнено знаходити безпечний шлях для створення матеріалів.

1. **Правова орієнтація:** У морі суперечливих нормативних актів «Спецкурс з права» визначає чіткі координати дозволеного та забороненого, допомагаючи уникати «юридичних мілин».

2. **Захист від штормів:** Коли журналіст стикається з тиском або погрозами (SLAPP-позови, перешкоджання), знання курсу стають захисним обладунком, що дозволяє тримати удар у правовому полі.

3. **Вивірений курс:** Карта курсу показує, як пройти через небезпечні зони конфіденційності та авторського права, не порушуючи законності, але й не поступаючись правом суспільства на отримання правдивої інформації.

Курс навчає не боятися закону, а робити його своїм союзником, перетворюючи юридичні норми з обмежень на гарантії професійної свободи.

1.4. Міждисциплінарні зв'язки

«Право і журналістика — єдина мова правди»

Курс поєднує різні сфери знань, формуючи у студентів цілісне бачення професійної діяльності журналіста. У сучасній системі вищої освіти журналістика більше не розглядається як суто філологічна чи творча галузь; вона є частиною складного соціально-правового механізму. Дана дисципліна інтегрує юридичну логіку в творчий процес, створюючи передумови для підготовки універсального фахівця, здатного працювати в умовах високої відповідальності.

◆ Пов'язані дисципліни

- **Теорія та історія журналістики – контекст і розвиток свободи слова.** Вивчення правових норм неможливе без розуміння генезису свободи преси. Спецкурс спирається на історичні віхи становлення цензури та боротьби за незалежність медіа, що дозволяє студентам аналізувати сучасне законодавство не як статичний набір правил, а як результат тривалої еволюції демократичних цінностей.

- **Медіаетика та журналістські стандарти – баланс між правом і відповідальністю.** Межа між правовим порушенням (дифамацією) та етичною помилкою часто є розмитою. Курс навчає розрізняти ці сфери, демонструючи, як дотримання стандартів (баланс думок, відокремлення фактів від коментарів) стає найкращим юридичним захистом автора в суді.

- **Журналістські розслідування та медіаменеджмент – практичні інструменти та правові рамки.** Право є фундаментом для ефективного розслідувача. Дисципліна пояснює межі втручання в приватне життя заради суспільного інтересу. У контексті менеджменту розглядаються правові форми власності медіа, питання прозорості медіавласності та юридична відповідальність головного редактора.

- **Цифрові медіа – правові виклики онлайн-платформ, соцмереж і стрімінгових сервісів.** Курс фокусується на трансформації медіаправа в епоху Web 3.0: від авторських прав на контент у соціальних мережах до регулювання діяльності блогерів як суб'єктів у сфері медіа згідно з новим законодавством.

◆ Доповнення професійних стандартів

- **Поглиблює знання про правову відповідальність журналіста.** Студенти вивчають не лише свої права, а й конкретні наслідки за порушення норм: від адміністративних штрафів до кримінальної відповідальності за розголошення державної таємниці або конфіденційної інформації про особу без належних підстав.

- **Дозволяє розглядати принципи об'єктивності, достовірності та етичності через призму законодавства.** Право надає чіткі критерії для термінів, які в теорії журналістики звучать абстрактно. Наприклад, «достовірність» у правовому полі розглядається через обов'язок перевірки інформації та посилення

на офіційні джерела, що мінімізує ризики звинувачень у поширенні недостовірних даних.

◆ **Практичне застосування**

- **Підготовка розслідувань із використанням відкритих державних реєстрів та OSINT-інструментів.** Курс навчає юридично грамотно працювати з реєстрами нерухомості, юридичних осіб, судовими рішеннями. Студенти опановують алгоритми подання інформаційних запитів та захисту свого права на доступ до публічної інформації у разі неправомірних відмов.

- **Оцінка юридичних ризиків матеріалів перед їхньою публікацією.** Формується навичка «пре-паблішинг юристування»: студент вчиться самостійно виявляти в тексті потенційно небезпечні твердження, правильно формулювати оціночні судження та готувати доказову базу ще до моменту виходу матеріалу в ефір чи друк.

- **Симуляції «реальних кейсів» і моделювання юридичних ситуацій.** Через рольові ігри (судові засідання, допити, переговори з юристами корпорацій) студенти відпрацьовують моделі поведінки в критичних ситуаціях, що готує їх до реального психологічного та правового тиску під час професійної діяльності.

 Таким чином, курс стає «інтелектуальним мостом» між різними дисциплінами, дозволяючи студентам інтегрувати знання та застосовувати їх у професійній журналістській діяльності. Він об'єднує суху юридичну теорію з живою творчою практикою, створюючи цілісну матрицю професійної компетентності, де кожне слово журналіста підкріплене силою закону та етичною стійкістю.

1.5. Компетентності

та результати навчання

«Твої навички — твоя сила»

У межах дисципліни «Спецкурс з права» студент стає **правовим навігатором у медіасвіті**, здатним не лише орієнтуватися у законодавстві, а й приймати зважені рішення, поєднуючи свободу слова, професійну відповідальність та соціальну відповідальність перед суспільством.

◆ Загальні компетентності

Після курсу студенти набувають універсальних навичок, необхідних сучасному журналісту:

1. Розвивати критичне мислення та правовий аналіз

- Аналізувати юридичні та етичні аспекти медіаконтенту.
- Розрізняти факти, маніпуляції та неправдиву інформацію.

2. Застосовувати правові норми у професійній діяльності

- Визначати, які дії журналіста відповідають закону, а які можуть призвести до юридичних ризиків.

3. Приймати відповідальні рішення у складних професійних ситуаціях

- Балансувати між свободою слова, суспільним інтересом та правами третіх осіб.

4. Усвідомлювати соціальну відповідальність журналіста

- Розуміти вплив медіа на громадську думку та безпеку суспільства.

◆ Фахові компетентності

Студенти набувають спеціальних знань і навичок для професійної діяльності у медіапросторі:

1. Орієнтуватися у системі медійного законодавства України

- Вивчати Конституцію, закони про медіа, авторське право, інформацію та конфіденційність.

2. Застосовувати правові норми під час підготовки матеріалів

- Формувати матеріали з урахуванням законодавчих обмежень і процедур.

3. Оцінювати юридичні ризики медійного контенту

- Виявляти потенційні порушення прав третіх осіб та етичні конфлікти.

4. Використовувати правові механізми для захисту професійної діяльності

- Застосовувати інформаційні запити, правові звернення та процедури оскарження.

5. Працювати з відкритими державними реєстрами та іншими джерелами публічної інформації

- Знаходити та аналізувати документи для журналістських розслідувань.

◆ **Очікувані результати навчання**

Після курсу студенти здатні:

- Вільно орієнтуватися у медіаправі та законодавстві України.
- Аналізувати юридичні ризики будь-якого матеріалу перед його публікацією.
- Застосовувати правові механізми для захисту свободи слова та власної професійної діяльності.
- Балансувати між свободою вираження та відповідальністю перед суспільством і законом.
- Інтегрувати теоретичні знання з практичними навичками, використовуючи сучасні цифрові інструменти.
- Критично оцінювати нові технології, зокрема штучний інтелект, у медійній діяльності.

☀ **Цей курс не просто навчає закону — він перетворює його на інструмент творчості, свободи та професійної відповідальності. Журналіст, який знає свої права та межі, стає активним гравцем сучасного медіапростору.**

2. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ КУРСУ

2.1. Загальна структура курсу (модулі, логіка побудови) *«Від основ до практики»*

Курс «Спецкурс з права» складається з двох основних модулів, логічно побудованих для поєднання теорії, практики та сучасних викликів медіасфери. Програма спроектована таким чином, щоб забезпечити поступове занурення студента у правове поле: від розуміння загальнодержавних гарантій до вузькоспеціалізованих навичок роботи у високотехнологічному інформаційному середовищі. Така двомодульна система дозволяє збалансувати вивчення класичного медіаправа та новітніх юридичних прецедентів.

1. Модуль 1. Правовий фундамент та безпека діяльності журналістів.

Цей блок формує базові правові компетентності журналіста та ознайомлює з:

- **Конституційними гарантіями свободи слова:** ґрунтовний аналіз 34-ї статті Конституції України та її співвідношення з обмеженнями в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку.
- **Медіазаконодавством України:** детальне вивчення Закону України «Про медіа», реформи системи регулювання інформаційного простору та повноважень Національної ради з питань телебачення і радіомовлення.
- **Захистом від дифамації:** розмежування фактів та оціночних суджень, вивчення презумпції добропорядності та алгоритмів доведення достовірності інформації.
- **Цивільною та кримінальною відповідальністю:** аналіз правових наслідків за втручання в особисте життя, розголошення державної таємниці та специфіку відповідальності за перешкоджання законній професійній діяльності журналістів.

 Акцент: безпека професійної діяльності, алгоритми правового захисту та практичні кейси. У межах цього модуля студенти відпрацьовують алгоритми «юридичного самозахисту», вивчають міжнародні стандарти захисту прав медійників та аналізують реальні судові рішення щодо українських редакцій.

2. Модуль 2. Цифрові трансформації та спеціалізоване медіаправо.

Другий блок присвячено сучасним викликам цифрової епохи, включно з:

- **Новими медіа та соціальними мережами:** вивчення правового статусу блогерів, адміністраторів Telegram-каналів та специфіки юрисдикції над глобальними платформами.

- **Правовими аспектами штучного інтелекту:** аналіз авторського права на контент, створений ШІ, етико-правових меж використання дипфейків та регулювання генеративних моделей в медіа.

- **OSINT-розслідуваннями:** правові межі використання відкритих даних, етика збору інформації з реєстрів та соціальних мереж без порушення права на приватність.

- **Кібербезпекою та авторськими правами у цифровому середовищі:** захист інтелектуальної власності в інтернеті, боротьба з піратством та юридичні аспекти захисту журналістських джерел у цифровому просторі.

 Акцент: практика у нових медіасередовищах та формування компетентності в умовах цифрових трансформацій. Ця частина курсу готує студента до роботи в умовах медіаконвергенції, де межа між професійною журналістикою та користувацьким контентом стає дедалі тоншою, а правові виклики — складнішими.

◆ **Логіка побудови курсу:**

- **Теоретичні знання завжди супроводжуються практичними завданнями та інтерактивними кейсами.** Кожна лекційна тема має своє відображення у семінарському занятті, де через метод «мозкового штурму» або дебатів студенти вчаться застосовувати норми права до суперечливих журналістських матеріалів.

- **Модулі структуровані від базового правового фундаменту до спеціалізованих цифрових і міжнародних аспектів.** Це забезпечує лінійність навчання: студент не може перейти до складних питань регулювання ШІ, не засвоївши базові поняття авторського права та цивільної відповідальності.

- **Кожний модуль завершується модульною контрольною роботою, виконання якої відбувається в межах самостійної роботи та формує аналітичні навички студентів.** Такий підхід стимулює глибоке опрацювання наукової літератури та законодавчої бази поза аудиторним часом.

 Модульні контрольні — це не просто перевірка знань, а можливість застосувати правові інструменти на практиці, оцінити ризики медійного контенту та створити власний юридичний чек-лист перед публікацією матеріалу. Студенти отримують завдання, максимально наближені до реальних редакційних буднів: провести юридичну експертизу розслідування, підготувати відповідь на претензію про спростування або сформулювати умови використання авторського контенту з соцмереж.

2.2. Тематичний план дисципліни

«Крок за кроком до знань»

№ теми	Назва теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Правовий фундамент та безпека діяльності журналістів				
1	Конституційні гарантії свободи слова: механізми захисту та роль Конституційного Суду в утвердженні свободи медіа.	2	-	6
2	Система медіазаконодавства: імплементація міжнародних стандартів та європейських директив у правове поле України.	2	2	6
3	Застосування практики ЄСПЛ у медійних спорах: ключові прецеденти та український досвід захисту свободи вираження поглядів.	2	2	4
4	Правовий захист від дифамації: алгоритм дій журналіста при оскарженні недостовірної інформації та позовах про моральну шкоду.	2	2	6
5	Нове медіарегулювання: комплексний аналіз Закону України «Про медіа» в контексті євроінтеграційних процесів.	2	2	4
6	Інструментарій журналіста: законні методи збору інформації та юридичні гарантії захисту конфіденційних джерел.	2	2	4
7	Інформаційні запити та акредитація: специфіка реалізації права на доступ до інформації в умовах воєнного стану.	2	2	6
8	Кримінально-правовий захист журналіста: протидія цензурі, залякуванню та іншим формам перешкоджання професійній діяльності.	2	2	4
9	Цивільна відповідальність у сфері медіа: договірні відносини, захист особистих немайнових прав та професійні ризики.	2	-	4
10	Правові режими доступу до спеціальної інформації: висвітлення діяльності судової влади та правоохоронних органів.	2	2	4
	Модульна контрольна робота № 1	-	-	4
Всього по модулю 1		20	16	52

№ теми	Назва теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 2. Цифрові трансформації та спеціалізоване медіаправо				
11	Авторське право у цифрову епоху: правомірне використання контенту соцмереж, засади цитування та захист інтелектуальної власності.	2	2	6
12	Штучний інтелект у редакційній практиці: правовий статус згенерованого контенту, маркування та відповідальність за дипфейки.	2	2	4
13	Правове регулювання нових медіа: юридичний статус блогерів, Telegram-каналів та відеоплатформ (YouTube, TikTok).	2	2	4
14	Захист права на власний образ: юридичні межі фото- та відеозйомки особи в публічних та приватних просторах.	2	2	4
15	Правові основи журналістських розслідувань: межі OSINT-заходів, робота з державними реєстрами та відкритими даними.	2	2	12
16	Рекламне право в медіа: юридичні критерії нативної реклами, спонсорства та відповідальність за приховану «джинсу».	2	2	4
17	Міжнародне гуманітарне право: статус журналіста в зоні збройного конфлікту та документування воєнних злочинів.	2	2	6
18	Цифрова приватність та кібербезпека: правові засоби захисту електронної пошти, месенджерів та технічних пристроїв журналіста.	2	2	4
19	Межі свободи слова: юридична кваліфікація мови ворожнечі, пропаганди та дискримінаційного контенту.	2	-	4
20	Саморегулювання та етичні стандарти: роль Комісії з журналістської етики як альтернативного механізму вирішення конфліктів.	2	2	2
	Модульна контрольна робота № 1	-	-	4
Всього по модулю 1		20	18	54
Всього		40	34	106

Дисципліна охоплює 20 лекційних тем та 17 практичних занять, що відповідають актуальним викликам журналістики та медіаправа. Така інтенсивність навчання дозволяє не лише системно опрацювати нормативну базу, а й приділити значну увагу вузькоспеціалізованим питанням, які зазвичай залишаються поза увагою загальних юридичних курсів. Структура занять спроектована за принципом нарощування складності: від засвоєння понять до самостійного правового моделювання.

◆ **Прикладна інтерактивність: навчання через досвід**

Навчальний процес орієнтований на розвиток критичного мислення та швидку реакцію в юридично складних ситуаціях:

- **Кожна тема передбачає аналітичні вправи, рольові ігри, OSINT-симуляції та розбір реальних кейсів.** Наприклад, під час вивчення захисту джерел студенти беруть участь у рольових іграх «Журналіст та правоохоронець», де відпрацьовують навички законної відмови у розголошенні таємниці. OSINT-симуляції включають роботу з реєстрами в реальному часі для верифікації інформації про власників активів, що навчає студентів розрізняти публічні дані та приватну інформацію.

- **Студенти не лише вивчають закон, а й практично застосовують його для підготовки медійних матеріалів, оцінки юридичних ризиків та захисту професійної діяльності.** Кожне практичне заняття — це міні-лабораторія, де студент виступає в ролі «медіаюриста» для власного тексту. Це включає перевірку матеріалів на наявність ознак мови ворожнечі, оцінку ймовірності позовів про спростування та розробку стратегії захисту у разі перешкоджання зйомкам.

◆ **Модульна логіка: системність та послідовність**

Курс чітко розділений на два стратегічні етапи, що забезпечує комплексне охоплення професійної сфери:

- **Змістовий модуль 1: 10 тем → базовий правовий фундамент.** Перша половина курсу присвячена «класиці» медійного права. Сюди входить вивчення ієрархії законодавства, статусу журналіста, системи доступу до публічної інформації та захисту гідності особи. Це етап формування правового скелета, без якого неможлива подальша спеціалізація.

- **Змістовий модуль 2: 10 тем → цифрові трансформації та спеціалізоване медіаправо.** Друга частина курсу спрямована у майбутнє професії. Обговорюються правові режими роботи онлайн-видань, юрисдикція в мережі Інтернет, право інтелектуальної власності в епоху ШІ та особливості роботи журналіста в зонах конфлікту (міжнародне гуманітарне право).

- **Теми комбінують лекційні знання, практичні навички та самостійну роботу.** Такий трикутник навчання гарантує, що почуте на лекції буде перевірено на практиці та закріплено через самостійне дослідження судової практики або аналіз іноземного законодавства.

Студентський лайфхак: як отримати максимум від курсу

Використовуйте кожну тему як маленький проєкт — аналізуйте реальні новини, складайте юридичні запити та перевіряйте їх на відповідність закону.

1. **Будьте «детективами»:** Побачили сумнівну новину в соцмережах? Перевірте її через призму щойно вивченої теми про дифамацію. Чи є там факти? Чи це лише маніпулятивні судження?

2. **Створюйте «портфоліо запитів»:** Не чекайте кінця навчання. Тренуйтеся складати запити на інформацію до органів влади вже зараз — це допоможе вам «набити руку» та зрозуміти, як працює державна машина.

3. **Формуйте власну бібліотеку кейсів:** Кожне гучне судове засідання за участю медіа — це ваш безкоштовний підручник. Слідкуйте за вердиктами, порівнюйте їх зі своїми висновками на заняттях.

Такий підхід перетворить навчання з рутинного вивчення кодексів на захопливе розслідування, де фінальним результатом буде ваша повна професійна впевненість та юридична невразливість.

2.3. Розподіл навчального часу (лекції, практичні, самостійна робота) *«Баланс теорії та практики»*

Курс розраховано на 180 годин навчальної роботи (6 кредитів ECTS), що відповідає стандартам підготовки фахівців за спеціальністю «Журналістика» та забезпечує глибоке занурення в юридичну проблематику. Розподіл часу спроектовано так, щоб кожен кредит працював на формування конкретної професійної навички, забезпечуючи перехід від пасивного засвоєння інформації до активного творчого пошуку.

Вид навчальної роботи	Години	Примітка
Лекції	40	20 пар; інтенсивне формування когнітивного базису, розгляд законодавчих новел та концептуальних засад медіаправа.
Практичні заняття	34	17 пар; «полігон» для апробації знань, розбір резонансних кейсів, тренінги та інтерактивні симуляції.
Самостійна робота	106	Індивідуальна траєкторія: аналіз судової практики (ЄСПЛ та національних судів), підготовка медіаматеріалів, дослідження алгоритмів цифрових платформ та виконання двох модульних контрольних.

◆ Креативна візуалізація: архітектура навчального процесу

Для ефективного засвоєння матеріалу ми пропонуємо студентам розглядати кожен вид роботи через призму професійних ролей:

- **Лекційні заняття: «Теоретична карта»** — це фундамент курсу. Студенти не просто конспектують норми, а бачать усі правові інструменти в системному вигляді. Лекція тут виступає як стратегічна сесія, де окреслюються межі правового поля та логіка взаємодії суб'єктів медіаринку.

- **Практичні заняття: «Лабораторія журналіста»** — простір для експериментів та відпрацювання кейсів. У цій «лабораторії» моделюються реальні загрози (наприклад, обшук у редакції або позов про захист ділової репутації), де студенти вчаться приймати швидкі юридично обґрунтовані рішення через рольові симуляції.

- **Самостійна робота: «Основний проєкт»** — найбільш об'ємна частина курсу, що перетворює студента на дослідника. Це час для індивідуальної творчості: від підготовки глибокої OSINT-аналітики до створення персональних юридичних чек-листів («Safe Publication Manual»), які стануть у пригоді в

реальній роботі. Самостійна робота також включає підготовку до модульних контрольних, які є інтегрованим результатом навчання.

⚡ Секрет ефективності курсу: трикутник компетентності

Поєднання трьох компонентів — **лекцій, практики та самостійної роботи** — формує повноцінну компетентність сучасного журналіста у сфері медіаправа та цифрових технологій.

1. **Лекція** дає розуміння "**ЧОМУ?**" (логіка закону).
2. **Практика** показує "**ЯК?**" (алгоритм дії).
3. **Самостійна робота** відповідає на питання "**ЩО ДАЛІ?**" (прогнозування ризиків та розвиток навичок).

Такий розподіл годин гарантує, що студент вийде з курсу не з набором зазубрених статей кодексів, а з дієвим інструментарієм для захисту своєї професійної честі та свободи слова.

3. Методичне забезпечення навчального процесу

3.1. Методичні рекомендації до лекційних занять *«Лекція — старт для дискусії»*

Лекційні заняття курсу «Спецкурс з права» спрямовані на формування теоретичного фундаменту медіаправа та цифрових трансформацій. У межах нашого курсу лекція перестає бути монологом викладача і перетворюється на динамічний майданчик для аналізу правових колізій. Це інтелектуальний простір, де суха буква закону оживає через призму журналістського досвіду, а кожна правова норма розглядається як інструмент захисту професійної свободи.

Рекомендації для студентів:

1. Активне сприйняття інформації

- **Робіть власні нотатки у вигляді «mind map» (інтелект-карта) ключових правових норм і процедур.** Замість лінійного запису використовуйте радіальну структуру: в центрі — ключове поняття (наприклад, «Авторське право»), а від нього — гілки з підпунктами (термін захисту, об'єкти, винятки, відповідальність). Це допоможе побачити системні зв'язки, а не розрізнені факти.

- **Виділяйте блоки: «закон», «практика», «кейси», щоб легше орієнтуватися під час практичних занять.** Використовуйте систему кольорових маркерів або окремі поля в зошиті:

- *Закон* — пряма цитата або посилання на статтю;
- *Практика* — алгоритм дій журналіста (наприклад, як подати запит);
- *Кейси* — короткий опис прецеденту (наприклад, «Справа Седлецької проти України»). Така структуризація перетворить ваш конспект на робочий довідник.

2. Попередня підготовка

- **Перед кожною лекцією ознайомтеся з рекомендованими джерелами та прикладами справ із судової практики.** Знання теми заздалегідь (хоча б на рівні базових термінів) дозволяє не витратити час на фіксацію дефініцій, а зосередитися на нюансах їх застосування.

- **Підготуйте запитання для інтерактивних обговорень у класі.** Якщо ви зустріли в новинах випадок, який видається вам юридично неоднозначним, занотуйте його. Лекція — найкращий час, щоб перевірити свої гіпотези та отримати експертний коментар викладача.

3. Інтерактивність під час лекції

- **Використання «живих прикладів» із медіасфери, сучасних новин та кейсів із соцмереж.** Кожна лекція передбачає обговорення подій «сьогоднішнього дня». Ми аналізуємо вчорашні дописи у Telegram, сьогоднішні ефіри та свіжі рішення Нацради. Це дозволяє студентам відчувати пульс професії та миттєву дію права.

- **Студенти можуть робити короткі презентації або коментарі, що демонструють застосування законів на практиці.** Заохочується формат «п'ятихвилинки експерта», де студент презентує знайдений ним цікавий юридичний прецедент або роз'яснює складний термін через метафору чи власний досвід.

4. Візуалізація матеріалу

- **Викладачі рекомендують робити графічні схеми, інфографіку та діаграми для легшого запам'ятовування правових норм.** Правові процедури (наприклад, етапи судового розгляду або шлях проходження законопроекту) найкраще засвоюються через блок-схеми. Візуалізація допомагає подолати складність юридичної мови, роблячи її зрозумілою та зручною для використання у творчому процесі.

Інноваційна порада: «Живий лексикон термінів»

Під час лекцій можна вести **«живий лексикон термінів»** — це інтерактивна форма роботи, де студенти пропонують сучасні приклади застосування права в медіа, а викладач формує спільну базу знань.

- **Як це працює:** Коли вводиться новий термін (наприклад, «*SLAPP-позов*» або «*цифровий відбиток*»), група разом шукає найбільш влучний приклад з українського чи світового контексту.

- **Результат:** До кінця семестру ви отримуєте не просто словник, а власну «енциклопедію прецедентів», де кожне слово підкріплене реальним життям. Це формує навичку миттєвої правової ідентифікації подій, що є безцінним для професійного журналіста.

Змістовий модуль 1

ПРАВОВИЙ ФУНДАМЕНТ ТА БЕЗПЕКА ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ

Тема 1. Конституційні гарантії свободи слова: механізми захисту та роль Конституційного Суду в утвердженні свободи медіа

 Мета лекції: ознайомити студентів із конституційними засадами свободи слова та їхнім значенням для медіа-сфери; розкрити юридичну природу права на інформацію та свободу вираження поглядів; показати роль Конституційного Суду України у тлумаченні норм щодо балансу між приватним життям і правом суспільства на інформацію; сформувати розуміння механізмів конституційного захисту журналістської діяльності; надати порівняльний контекст: свобода слова в Україні, Європі (ст. 10 ЄКПЛ) та США (First Amendment).

Основний зміст лекції

План

1. Поняття свободи слова
2. Конституційні обмеження свободи слова
3. Роль Конституційного Суду України
4. Порівняння з міжнародними стандартами
5. Цифровий аспект свободи слова

1. Поняття свободи слова

- Свобода слова як фундаментальна конституційна цінність України.
- Стаття 34 Конституції України: право на свободу думки і слова, вільне вираження своїх переконань.
- Право збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію будь-яким законним способом.

 Цікавинка: у США принцип свободи слова закріплений у First Amendment, у Європі – у статті 10 Європейської конвенції; порівняльний контекст допомагає оцінити унікальність українських норм.

 Історичний аспект: від радянської цензури до Конституції 1996 року, перші незалежні медіа використали Конституцію як «щит» проти державного втручання.

2. Конституційні обмеження свободи слова

- Вичерпний перелік допустимих обмежень:
 - захист національної безпеки та територіальної цілісності;
 - охорона громадського порядку;

- запобігання злочинам та заворушенням;
- захист здоров'я населення;
- охорона репутації та прав інших осіб.
- Принципова заборона цензури (ст. 15 Конституції України).

Візуалізація: таблиця «Баланс свободи слова та обмежень».

 Таблиця: Баланс свободи слова та обмежень.

Категорія	Допустимі обмеження (законні)	Цензура / незаконне втручання	Питання для дискусії / приклади
Національна безпека	Обмеження публікації секретної інформації	Заборона критикувати дії уряду під приводом «захисту безпеки»	Чи можна заборонити публікацію матеріалу про військові дії, якщо це суспільний інтерес?
Громадський порядок	Запобігання закликам до насильства	Заборона публікацій з легітимною критикою влади	Де провести межу між легітимною критикою і розпалюванням конфлікту?
Захист прав та репутації	Видалення матеріалів з неправдивою інформацією про конкретну особу	Видалення законних статей, що критикують політиків	Як журналісту перевірити інформацію, щоб не порушити права іншої особи?
Захист здоров'я населення	Обмеження поширення дезінформації про здоров'я	Блокування наукових або суспільно важливих публікацій	Чи можна заборонити інформацію про пандемію, якщо вона містить непідтверджені дані?
Запобігання злочинам	Перешкоджання закликам до злочинів	Непропорційне блокування медіа через їх критику влади	Як оцінити, чи заборона контенту є реальною необхідністю чи формою цензури?
Інтернет та соціальні мережі	Видалення контенту, що порушує закон (наприклад, заклики до насильства)	Блокування законних постів із критикою держави	Чи можуть соцмережі самостійно визначати межу свободи слова?

3. Роль Конституційного Суду України

- Тлумачення понять «конфіденційна інформація про особу» та меж втручання у діяльність медіа.
- Судові позиції щодо недопустимості цензури та захисту редакційної незалежності.
- Механізми конституційного захисту журналістів:
 - конституційні скарги;
 - участь у судових процесах як суб'єкт права на інформацію;
 - приклади захисту свободи слова у спорах між медіа та державними органами.

Факт: перша конституційна скарга журналіста в Україні була подана у 2006 році і змінила підхід до захисту редакційної незалежності.

4. Порівняння з міжнародними стандартами

- Ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (ICCPR) та ст. 10 Європейської конвенції з прав людини.
- Вплив практики ЄСПЛ на українське законодавство та судові рішення.

 Цікавинка: рішення ЄСПЛ у справах про свободу слова часто використовуються українськими судами як орієнтир для прецедентів.

5. Цифровий аспект свободи слова

- Права та обмеження у соціальних мережах, блогах та онлайн-медіа.

 Факт: перші спроби обмежити Facebook і Telegram в Україні суд визнав неконституційними, підтвердивши пріоритет права на інформацію над цензурою.

Brainstorming

- Як можна збалансувати свободу слова і національну безпеку у сучасних умовах?
- Чи повинні журналісти публікувати інформацію, яка шкодить репутації публічних осіб, якщо це у суспільному інтересі?
- Які обмеження свободи слова ви вважаєте найбільш суперечливими у сучасній практиці?
- Як принципи конституційного захисту застосовуються до онлайн-медіа та соціальних мереж?
- Чи достатньо механізмів конституційного захисту для нових медіаплатформ?
- Які уроки можна винести із порівняння української, європейської та американської практики свободи слова?

Питання для самоперевірки

1. Що таке свобода слова та яке її значення в Конституції України ?
2. Які обмеження свободи вираження поглядів передбачені Конституцією ?
3. Яка роль Конституційного Суду у захисті свободи слова та прав журналістів ?
4. Які механізми конституційного захисту журналістської діяльності існують на практиці ?
5. Чим відрізняються допустимі обмеження свободи слова від цензури ?
6. Як міжнародні стандарти впливають на національну практику свободи слова ?
7. Які особливості свободи слова в цифровому середовищі та соцмережах ?

Тема 2. Система медіазаконодавства: імплементация міжнародних стандартів та європейських директив у правове поле України

 Мета лекції: ознайомити студентів із сучасною структурою медіаправа України та його комплексним характером; розкрити взаємозв'язок національного законодавства з міжнародними договорами та стандартами Європейського Союзу та Ради Європи; показати процес імплементации директив ЄС і рекомендацій міжнародних організацій у практику українських медіа; розвинути вміння аналізувати законодавчі акти з позиції редакційної незалежності, технологічної нейтральності та недискримінації.

Основний зміст лекції

План

1. Структура сучасного медіаправа України
2. Співвідношення національного та міжнародного права
3. Імплементация європейських директив
4. Роль міжнародного права та організацій

1. Структура сучасного медіаправа України

- Медіаправо як комплексна галузь: поєднання конституційних норм, спеціальних законів і міжнародних договорів.
- Основні національні нормативно-правові акти:
 - **Конституція України** (стаття 34 – свобода слова);
 - **Закон України «Про медіа»;**
 - **Закон України «Про рекламу»;**
 - Цивільне, кримінальне та адміністративне законодавство в аспекті медіа.

 Цікавинка: комплексне медіаправо дозволяє регулювати різні форми контенту — від традиційного телебачення до соцмереж, зберігаючи баланс між свободою слова і суспільними інтересами.

2. Співвідношення національного та міжнародного права

- Верховна Рада України дає згоду на обов'язковість міжнародних договорів.
- Міжнародні пакти та конвенції:
 - **Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (ICCPR);**
 - **Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ);**
 - Рекомендації Ради Європи та ЮНЕСКО щодо стандартів свободи слова та етики медіа.

✦ **Приклад:** стаття 10 ЄКПЛ стала орієнтиром для рішень українських судів щодо балансу свободи слова і захисту репутації.

3. Імплементація європейських директив

• Директива 2010/13/ЄС «Про аудіовізуальні медіапослуги» (редакція 2018/1808):

- Захист редакційної незалежності;
- Безпека неповнолітніх;
- Прозорість реклами;
- Рівні умови для традиційних і онлайн-платформ.

• **Принципи:**

- **Технологічна нейтральність** – правила застосовуються незалежно від платформи чи технології;
- **Недискримінація** – однакові вимоги для всіх медіа.

✦ **Приклад:** український онлайн-відеосервіс впровадив вікові обмеження та маркування реклами, щоб відповідати директиві.

4. Роль міжнародного права та організацій

• Рада Європи та Комітет Міністрів: рекомендації щодо редакційної незалежності та медіа-етики.

• Процес адаптації українського законодавства до стандартів ЄС у контексті статусу кандидата на членство.

• Вплив міжнародних норм на практику судів і регуляторів: приклади рішень Національної ради з питань телебачення і радіомовлення (НСТУ) та судових прецедентів.

Таблиця: Імплементація міжнародних стандартів та директив ЄС у медіа України

Категорія	Законні дії / імплементація стандартів	Порушення / ризики	Питання для дискусії / приклади
Редакційна незалежність	Заборона втручання держави у редакційну політику медіа; дотримання принципу незалежності журналістів	Тиск на редакцію через ліцензії або фінансування	Як забезпечити свободу редакції у медіа, які отримують державну підтримку?
Захист неповнолітніх	Впровадження вікових обмежень на онлайн-контент та телепередачі; маркування реклами	Публікація контенту 18+ без обмежень; відсутність маркування реклами для дітей	Які механізми контролю можуть бути ефективними для онлайн-платформ?
Прозорість реклами	Вказівка на рекламний характер матеріалів;	Маскування реклами під редакційний	Як відрізнити нативну рекламу від

Категорія	Законні дії / імплементація стандартів	Порушення / ризики	Питання для дискусії / приклади
	відокремлення контенту від реклами	контент; прихована комерційна інформація	журналістського матеріалу?
Технологічна нейтральність	Застосування правил ЄС до ТБ, онлайн-платформ та мобільних додатків однаково	Виключення онлайн-медіа з регулювання, що створює нерівні умови	Чи справедливо традиційні ТБ і YouTube підпадають під різні стандарти?
Недискримінація	Забезпечення рівних умов для всіх медіа (ТБ, онлайн, радіо)	Преференції державних або великих платформ; блокування конкурентів	Як державний регулятор може гарантувати рівність для малих та нових медіа?
Судові та регуляторні практики	Використання міжнародних стандартів у рішеннях НСТУ та судах	Ігнорування директив та рекомендацій ЄС; недостатня мотивація рішень	Приклад: онлайн-медіа транслювало відео з неповнолітніми без обмежень → які дії регулятора?

Brainstorming

- Як національне медіа-законодавство узгоджується з міжнародними стандартами?
- Які положення національних актів можуть конфліктувати з директивами ЄС і як вирішуються ці конфлікти?
- Як принципи технологічної нейтральності і недискримінації можна застосувати до TikTok, YouTube та українських ТБ?
- Які заходи має вжити онлайн-медіа, щоб відповідати вимогам захисту неповнолітніх і прозорості реклами?

Питання для самоперевірки

1. Яка ієрархія нормативно-правових актів у медіа-сфері України ?
2. Які міжнародні документи регламентують свободу слова та доступ до інформації ?
3. Які основні вимоги Директиви ЄС 2010/13/ЄС (2018/1808) щодо аудіовізуальних медіапослуг ?
4. Яка роль Ради Європи у формуванні стандартів редакційної незалежності ?
5. Які принципи технологічної нейтральності та недискримінації застосовуються у медіарегулюванні ?

Тема 3. Застосування практики Європейського суду з прав людини у медійних спорах: ключові прецеденти та український досвід захисту свободи вираження поглядів

Мета лекції: ознайомити студентів із положеннями статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод; розкрити практику застосування «трискладового тесту» як інструменту оцінки законності обмежень свободи слова; показати концепцію журналіста як «суспільного контролера» та ключові прецеденти ЄСПЛ; проаналізувати український досвід захисту свободи вираження поглядів у світлі європейських стандартів; сформулювати вміння критично оцінювати рішення судів та регуляторів щодо балансу свободи слова та прав інших осіб.

Основний зміст лекції

План

1. Стаття 10 Конвенції
2. Методологія «трискладового тесту»
3. Концепція журналіста як «суспільного контролера»
4. Ключові прецеденти ЄСПЛ
5. Український досвід

1. Стаття 10 Конвенції

- Гарантує право на свободу вираження поглядів, включно з правом отримувати та поширювати інформацію будь-яким законним способом.
- Законні обмеження:
 - захист національної безпеки;
 - охорона громадського порядку;
 - захист репутації та прав інших;
 - запобігання злочинам.

Цікавинка: ЄСПЛ визнає, що свобода слова включає провокаційні, шокуючі та незручні висловлювання, які важливі для демократичного суспільства.

2. Методологія «трискладового тесту»

- **Передбаченість законом** – обмеження повинні мати чітку правову основу.
- **Легітимна мета** – обмеження повинно відповідати законним інтересам (нацбезпека, репутація, громадський порядок).
- **Необхідність у демократичному суспільстві** – оцінюється пропорційність обмежень та margin of appreciation держави.

- Приклади цифрових медіа: застосування тесту до соцмереж, онлайн-платформ і блогів.

✓ **Відповідальність онлайн-платформ за коментарі користувачів**

Справа: DELFI AS ПРОТИ ЕСТОНІЇ (DELFI AS V. ESTONIA)

Суть: Один із найбільших новинних порталів Естонії був оштрафований за те, що не видалив вчасно образливі коментарі під статтею.

Застосування тесту:

- **Законність:** Чи передбачає закон відповідальність посередника? (Так, естонське цивільне право).

- **Мета:** Захист репутації особи.

- **Необхідність:** Суд визнав, що портал є «професійним видавцем», а не просто хостингом, тому він мав контролювати контент. Штраф був визнаний пропорційним.

 <https://cedem.org.ua/library/delfi-as-proty-estoniyi-delfi-as-v-estonia/>

 Цікавинка: ЄСПЛ часто наголошує на «широті розсуду» держави, але перевіряє, чи не є обмеження надмірним.

3. Концепція журналіста як «суспільного контролера»

- Журналіст виконує функцію public watchdog: критично оцінює дії влади та інформує суспільство.

- Захист джерел інформації та права на критику публічних діячів.

 Цікавинка: у США існують «shield laws» для захисту джерел, а в Україні цей механізм формується через практику судів.

4. Ключові прецеденти ЄСПЛ

- **Goodwin v. United Kingdom** – захист джерел інформації; обмеження можливі лише за чітких законних підстав.

- **Lingens v. Austria** – право на критику політичних діячів; публічні особи мають підвищену толерантність до критики.

- **Delfi AS v. Estonia** – обмежена відповідальність онлайн-платформ за коментарі користувачів.

- Інші кейси – права журналістів у висвітленні суспільно важливих тем.

 Цікавинка: перший прецедент Goodwin фактично закріпив принцип конфіденційності джерел, який активно використовується в Україні.

UA 5. Український досвід

- **Українська Прес-Група проти України** – захист свободи слова при критиці влади.

- **Газета «Україна-Центр» проти України** – баланс між свободою слова та захистом репутації.

- **Віртус проти України** – обмеження доступу до інформації та журналістська практика.

- Практика ЄСПЛ впливає на українське законодавство та судові рішення, включаючи оцінку онлайн-контенту.

Таблиця: Застосування «трискладового тесту» у медійних спорах

Критерій	Законні дії / імплементація стандартів	Порушення / ризики	Питання для дискусії / приклади
Передбаченість законом	Чіткі закони про обмеження свободи слова	Невизначені формулювання → ризик цензури	Чи можна обмежувати матеріал без конкретного закону?
Легітимна мета	Захист репутації, нацбезпека, громадський порядок	Використання «безпеки» як привід для тиску	Де межа між легітимною метою і тиском на медіа?
Необхідність у демократичному суспільстві	Пропорційне співвідношення мети і засобів, margin of appreciation	Надмірні санкції, непропорційні обмеження	Як оцінити, чи обмеження пропорційне і потрібне?

Brainstorming

- Чи завжди держава може обмежити публікацію матеріалу про чиновників, якщо це суспільний інтерес?
- Як застосувати «трискладовий тест» до соціальних мереж (YouTube, TikTok, Telegram)?
- Які ризики порушення свободи слова у цифрових медіа та як їх мінімізувати?
- Як практика ЄСПЛ допомагає українським судам знаходити баланс між свободою слова та захистом репутації?

Питання для самоперевірки

1. Які права та обмеження передбачає стаття 10 Конвенції? ?
2. Що таке «трискладовий тест» і як його застосовує ЄСПЛ? ?
3. Як визначається «суспільний інтерес» у контексті свободи слова ?
4. Які прецеденти ЄСПЛ є ключовими для захисту журналістської діяльності ?
5. Яким чином практика ЄСПЛ впливає на українську судову систему та законодавство ?
6. Як застосувати «трискладовий тест» до цифрових медіа та соцмереж ?
7. Які ризики порушення свободи слова виникають у цифровому середовищі та як їх мінімізувати ?

Тема 4. Правовий захист від дифамації: алгоритм дій журналіста при оскарженні недостовірної інформації та позовах про моральну шкоду

 Мета лекції: ознайомити студентів із поняттям дифамації та її юридичним визначенням у цивільному праві України; показати об'єкти правового захисту: честь, гідність та ділову репутацію фізичних та юридичних осіб; розкрити алгоритм дій журналіста при спростуванні недостовірної інформації та реагуванні на позови про моральну шкоду; розглянути методи протидії SLAPP-позовам та мінімізації юридичних ризиків у медіатекстах; порівняти українські норми із міжнародними стандартами ЄСПЛ щодо свободи слова та захисту репутації.

Основний зміст лекції

План

1. Поняття дифамації
2. Об'єкти правового захисту
3. Процедури спростування та права на відповідь
4. Алгоритм дій журналіста при юридичній загрозі
5. Мінімізація юридичних ризиків у медіатекстах

1. Поняття дифамації

- Дифамація (наклеп, образа) — неправдиві відомості, що завдають шкоди честі, гідності або діловій репутації.
- Юридичне розмежування фактів та оціночних суджень (ст. 30 Закону України «Про інформацію»).
- Презумпція добропорядності журналіста та тягар доказування у судовому процесі.

 Цікавинка: у США «*actual malice*» (спеціальний стандарт для публічних осіб) схожий на презумпцію добропорядності, але має свої нюанси.

2. Об'єкти правового захисту

- **Фізичні особи:** честь, гідність, ділова репутація.
- **Юридичні особи:** ділова репутація, правомірність комунікацій у ЗМІ.
- Порівняльний аспект: ЄСПЛ враховує статус особи (публічна/непублічна) при визначенні меж свободи слова.

3. Процедури спростування та права на відповідь

- Механізми спростування недостовірної інформації (ст. 34 Закону України «Про інформацію»).
- Використання права на відповідь для виправлення фактичних помилок.
- Юридичні та етичні аспекти підготовки відповіді.

 Цікавинка: ЄСПЛ у справі *Lingens v. Austria* підкреслив, що критика публічних діячів повинна мати «широку свободу» для суспільного обговорення.

4. Алгоритм дій журналіста при юридичній загрозі

- Перевірка фактів, джерел та оціночних суджень перед публікацією.
- Документування джерел та підготовка до можливого судового процесу.
- Реагування на позов про моральну шкоду: строки, підстави, аргументація.
- Стратегічні позови (SLAPP): визначення та методи протидії (юридичні кроки, медійна стратегія, залучення асоціацій).

 Цікавинка: в Україні зростає кількість SLAPP-позовів проти онлайн-видань, що підкреслює важливість профілактики ризиків.

5. Мінімізація юридичних ризиків у медіатекстах

- Check-list перед публікацією: перевірка фактів, правильність цитат, джерел.
- Відокремлення фактів від оціночних суджень у статтях і репортажах.
- Юридичне оформлення цитат та посилань.
- Особливості для онлайн-медіа та соціальних мереж (Facebook, YouTube, Telegram).

 Таблиця: Судова практика та міжнародні стандарти

Категорія	Приклади/прецеденти	Ризики	Питання для дискусії / приклади
Фізичні особи	Рішення Верховного Суду про <i>наклеп, Lingens v. Austria</i> (ЄСПЛ)	Неправильна кваліфікація факту/оцінки	Як відрізнити факти від оціночних суджень у публікації про політика?
Юридичні особи	Газета «Україна-Центр» проти України	Поширення недостовірної інформації про компанії	Як уникнути судових ризиків при висвітленні бізнес-структур?
SLAPP-позови	Стратегічні позови проти активних ЗМІ	Тиск на журналістів та ЗМІ	Які механізми захисту та профілактики можуть застосувати редакції?
Міжнародні стандарти	Ст. 10 ЄКПЛ; <i>Goodwin v. UK</i>	Невідповідність національної практики міжнародним вимогам	Як адаптувати українське законодавство до прецедентів ЄСПЛ?

 Алгоритм: Дії журналіста для запобігання юридичним ризикам та захисту від дифамації

1. Планування публікації

- Визначення теми, мети та суспільної значущості матеріалу

- Попередня оцінка потенційних юридичних ризиків

2. Перевірка фактів (fact-checking)

- Аналіз джерел інформації (офіційні, неофіційні, анонімні)
- Перевірка документів, свідчень, відкритих реєстрів
- Зіставлення інформації з кількох незалежних джерел

3. Відокремлення фактів від оціночних суджень

- Чітке розмежування фактів і коментарів у тексті
- Уникнення категоричних або недоведених формулювань
- Використання коректних мовних конструкцій («ймовірно», «за даними...»)

4. Документування джерел та доказів

- Збереження записів інтерв'ю, аудіо- та відеоматеріалів
- Фіксація скріншотів, листування, публічних заяв
- Наявність договорів, ліцензій або дозволів на використання матеріалів

5. Юридично виважена публікація матеріалу

- Дотримання стандартів журналістської етики
- Перевірка відповідності законодавству (дифамація, приватність, авторське право)
- Баланс позицій сторін (за можливості — отримання коментаря всіх учасників)

6. Реагування на запити, претензії або позови

- Аналіз отриманої претензії на предмет її обґрунтованості
- Консультація з юристом або медіаюристом
- Підготовка правової позиції та доказової бази

7. Реалізація права на відповідь або спростування (за потреби)

- Публікація відповіді або уточнення у встановленому порядку
- Виправлення фактичних помилок без визнання необґрунтованих звинувачень

- Дотримання балансу між правом на захист і редакційною незалежністю

8. Мінімізація юридичних ризиків у майбутньому

- Використання внутрішніх редакційних check-list
- Аналіз допущених помилок
- Підвищення стандартів перевірки інформації та внутрішнього контролю

Brainstorming

- Чи завжди журналіст може об'єктивно відрізнити факт від оцінки?
- Як захистити себе при потенційних SLAPP-позовах?
- Чи достатньо правових механізмів для онлайн-медіа у захисті від дифамації?
- Як міжнародна практика ЄСПЛ впливає на українське законодавство?

Питання для самоперевірки

1. Які об'єкти правового захисту існують у справах про дифамацію ?
2. У чому полягає розмежування фактичних тверджень та оціночних суджень ?

3. Як реалізується право на спростування недостовірної інформації ?
4. Що таке SLAPP-позови і як можна їм протидіяти ?
5. Які заходи дозволяють мінімізувати юридичні ризики під час підготовки медіатексту ?
6. Як міжнародні стандарти (ст. 10 ЄКПЛ, практика ЄСПЛ) впливають на національну практику ?
7. Які особливості захисту від дифамації у цифрових медіа та соцмережах ?

Тема 5. Нове медіарегулювання: комплексний аналіз Закону України «Про медіа» в контексті євроінтеграційних процесів

 Мета лекції: ознайомити студентів із загальною концепцією Закону України «Про медіа» та його ключовою термінологією; розкрити правовий статус та функції Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення як єдиного конвергентного регулятора; пояснити механізми співрегулювання (co-regulation) та їхню роль у формуванні редакційної незалежності; надати знання щодо видів відповідальності суб'єктів медіаринку та юридичних процедур застосування санкцій; сформулювати розуміння практичних кейсів застосування Закону в умовах євроінтеграції та цифрових медіаплатформ.

Основний зміст лекції

План

1. Концепція Закону України «Про медіа»
2. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення
3. Співрегулювання (co-regulation)
4. Види відповідальності та застосування санкцій
5. Прозорість власності та фінансування
6. Превентивні заходи для медіа
7. Євроінтеграційний контекст

1. Концепція Закону України «Про медіа»

- Основні принципи закону: конвергенція, технологічна нейтральність, прозорість власності.
- Нова термінологія:
 - **Суб'єкт у сфері медіа** — будь-яка особа або організація, що виробляє, поширює або організовує доступ до медіаконтенту.
 - **Лінійне та нелінійне медіа** — телебачення, радіомовлення, VOD та стрімінгові платформи.

○ **Провайдер платформи спільного доступу до відео** — суб'єкт, що надає послуги з розповсюдження контенту користувачами (YouTube, TikTok).

💡 **Цікавинка:** новий закон поєднує регулювання традиційних медіа та цифрових платформ, що раніше не підпадали під українське законодавство.

🏛️ 2. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення

- Єдиний конвергентний регулятор: ліцензування, моніторинг, контроль за дотриманням законодавства.

- Повноваження та порядок діяльності: видача ліцензій, контроль контенту, внесення приписів та штрафів.

💡 **Цікавинка:** Нацрада одночасно здійснює контроль над радіо, телебаченням і онлайн-платформами, що дозволяє координувати цифрову та традиційну медіаполітику.

🤝 3. Співрегулювання (co-regulation)

- Концепція спільного регулювання: взаємодія держави та медіаспільноти.
- Органи спільного регулювання та кодекси поведінки медіа.
- Переваги та виклики: баланс між свободою слова та необхідністю забезпечення стандартів контенту.

🔴 **Приклад:** саморегулятор медіа (редакційні ради) може рекомендувати маркування контенту 18+, а регулятор перевіряє його виконання.

⚖️ 4. Види відповідальності та застосування санкцій

- Система санкцій для суб'єктів медіа: приписи, штрафи, анулювання ліцензії, блокування онлайн-медіа.
- Юридичні процедури застосування санкцій: підстави, порядок повідомлення, можливості оскарження рішень.
- Практичні приклади застосування санкцій до медіаресурсів в Україні.

💡 **Цікавинка:** Нацрада може анулювати ліцензію телеканалу навіть через систематичне порушення правил маркування реклами.

Таблиця: Види відповідальності та механізми застосування Закону «Про медіа»

Категорія	Законні дії / застосування стандартів	Порушення / ризики	Питання для дискусії / приклади
Ліцензування	Видача та продовження ліцензій після перевірки відповідності законодавству	Порушення умов ліцензії, нелегальне мовлення	Чи справедливо анулювати ліцензію за незначні порушення?

Категорія	Законні дії / застосування стандартів	Порушення / ризики	Питання для дискусії / приклади
Контроль контенту	Моніторинг відповідності стандартам, маркування реклами, захист неповнолітніх	Публікація неприйнятного контенту без маркування	Як балансувати свободу слова і захист дітей онлайн?
Співрегулювання	Використання кодексів медіаспільноти та рекомендацій Нацради	Ігнорування кодексів, відсутність внутрішньої дисципліни медіа	Чи ефективне спільне регулювання для нових платформ?
Санкції	Приписи, штрафи, блокування контенту, анулювання ліцензії	Зловживання повноваженнями регулятора	Як журналісти можуть оскаржити рішення Нацради без ризику втрати свободи слова?

5. Прозорість власності та фінансування

- Вимога розкривати кінцевих бенефіціарів та джерела фінансування медіа.

Приклад: прозорість власності дозволяє уникнути тиску на редакцію та конфлікту інтересів.

6. Превентивні заходи для медіа

- Розробка check-list для перевірки матеріалів перед публікацією.
- Юридичне оформлення цитат та посилань.
- Відокремлення фактів від оціночних суджень.

7. Євроінтеграційний контекст

- Імплементація стандартів ЄС: Директива 2010/13/ЄС (2018/1808), принцип технологічної нейтральності, співрегулювання.
- Вплив на українську практику: регулятор адаптує стандарти ЄС у ліцензуванні та моніторингу контенту.

Алгоритм: Застосування Закону «Про медіа»

1. Визначення суб'єкта та контенту

2. Перевірка відповідності законодавству

- Чи ліцензований суб'єкт?
- Чи дотримані вимоги щодо маркування реклами та вікових обмежень?

3. Виявлення порушення

- Приписи регулятора (Нацрада)
- Інформація про порушення (моніторинг, скарги)

4. Вжиття заходів

- Надання припису для усунення порушення
- Штрафні санкції

- Блокування контенту або анулювання ліцензії

5. Оскарження рішення

- Можливість медіа оскаржити рішення в суді
- Перевірка дотримання процедур Нацрадою

6. Моніторинг та контроль після санкції

- Перевірка виконання приписів
- Оцінка ефективності спільного регулювання
- Подальші дії у разі повторних порушень

 Цікавинка: Регулятор та медіа мають працювати у режимі *co-regulation*: журналісти самостійно дотримуються кодексів, а Нацрада перевіряє ефективність без тотального цензурування. Це відображає баланс свободи слова і суспільного інтересу.

Brainstorming

- Чи забезпечує співрегулювання баланс між свободою слова та суспільним інтересом?
- Як онлайн-платформи можуть реалізувати вимоги закону без порушення редакційної незалежності?
- Які заходи ефективні для контролю непрямой реклами та контенту для неповнолітніх?
- Які ризики виникають у журналістів під час виконання приписів Нацради і як їх мінімізувати?

Питання для самоперевірки

1. Які суб'єкти входять до медіаринку за новим законодавством ?
2. Які повноваження має Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення ?
3. Що таке співрегулювання і як воно реалізується на практиці ?
4. Які види санкцій застосовуються до онлайн-медіа та які юридичні процедури їх передбачають ?
5. Як забезпечується баланс між свободою слова та захистом неповнолітніх у цифровому середовищі ?

Тема 6. Інструментарій журналіста: законні методи збору інформації та юридичні гарантії захисту конфіденційних джерел

 Мета лекції: ознайомити студентів із законодавчими правами журналіста відповідно до законів України «Про інформацію» та «Про медіа»; розкрити юридичні гарантії захисту журналістських джерел і псевдонімів у національному та міжнародному праві; пояснити алгоритми правомірного збору

інформації та використання прихованих засобів фіксації у суспільно значущих випадках; надати знання щодо процесуальних механізмів захисту журналістських матеріалів у судовому та кримінальному процесі.

Основний зміст лекції

План

1. Професійні права журналіста
2. Інститут журналістської таємниці
3. Юридичні аспекти збору інформації
4. Процесуальний захист журналістських джерел

1. Професійні права журналіста

- **Основні права:**
 - Збір, обробка та поширення інформації;
 - Доступ до публічних заходів та об'єктів, відкритих для медіа;
 - Використання службових джерел.
- **Законні механізми реалізації:**
 - Запити до органів влади;
 - Участь у пресконференціях;
 - Акредитація на подіях.

 Цікавинка: журналісти-фрілансери також мають права доступу до публічної інформації, але їхній захист залежить від договору з редакцією та статусу акредитації.

2. Інститут журналістської таємниці

- Право відмови у розкритті джерел інформації та псевдонімів.
- **Національні гарантії:**
 - Законодавство України;
 - Судова практика щодо захисту джерел у справах проти медіа.
- **Європейські стандарти:**
 - Практика ЄСПЛ (Goodwin v. UK, Stoll v. Switzerland) щодо захисту джерел інформації.

3. Юридичні аспекти збору інформації

- Доступ до місць катастроф, аварій, масових заходів: межі права та обов'язки журналіста.
- Використання прихованої аудіо- та відеозйомки:
 - Умови: суспільна значущість та пропорційність втручання у приватність.
- Особливості статусу фрілансерів та позаштатних кореспондентів:
 - Юридичний захист джерел;
 - Право на доступ до публічної інформації;
 - Обмеження у використанні прихованих засобів фіксації.

4. Процесуальний захист журналістських джерел

- Алгоритм дій при спробі незаконного вилучення матеріалів:
 1. Збереження копій матеріалів;
 2. Фіксація порушень (фото, відео, протоколи);
 3. Звернення до суду та професійних асоціацій;
 4. Юридичний захист у кримінальному та цивільному процесі.
- **Приклади кейсів:**
 - Захист джерел у резонансних журналістських розслідуваннях;
 - Використання судових рішень як аргументів для збереження редакційної незалежності.

Блок-схема правомірного збору інформації та захисту джерел

Етап	Дія журналіста	Юридична підстава	Питання для дискусії
Планування	Визначення джерел і способу збору	Закони «Про інформацію», «Про медіа»	Як оцінити суспільну значущість матеріалу?
Збір інформації	Прямий контакт, запити, публічні заходи	Право доступу до публічної інформації	Чи можна використовувати приховану зйомку без шкоди для законності?
Захист джерел	Збереження анонімності, псевдоніми	Журналістська таємниця, практика ЄСПЛ	Які обставини дозволяють відмовитися від розкриття джерела?
Процесуальні дії	Фіксація порушень, звернення до суду	Цивільне та кримінальне право	Як швидко реагувати на спроби вилучення матеріалів?
Публікація	Перевірка фактів, відокремлення оцінки від фактів	Стандарти журналістської етики	Які запобіжні заходи мінімізують юридичний ризик?

Brainstorming

- Які методи збору інформації є законними, а які — ризиковими для журналіста?
- Чи варто розкривати джерело, якщо є загроза кримінальної відповідальності?
- Як балансувати між суспільною значущістю матеріалу та правами приватності?
- Які практичні кроки дозволяють знизити ризик втручання державних органів у діяльність редакції?

Питання для самоперевірки

1. Які професійні права журналіста передбачені законами України ?
2. Що таке журналістська таємниця і як вона захищається на національному та європейському рівнях ?
3. Які юридичні обмеження існують при зборі інформації з обмеженим доступом ?

4. Які процесуальні гарантії захищають журналістські джерела у судовому процесі ?

5. Які превентивні кроки допомагають журналісту мінімізувати ризики при використанні прихованих методів збору інформації ?

Тема 7. Інформаційні запити та акредитація: специфіка реалізації права на доступ до інформації в умовах воєнного стану

 Мета лекції: ознайомити студентів із законодавством України щодо доступу до публічної інформації та порядком його реалізації; розкрити юридичні нюанси подання інформаційних запитів та особливості акредитації журналістів у воєнний час; надати розуміння обмежень у доступі до конфіденційної, таємної та службової інформації, а також правил висвітлення військових дій.

Основний зміст лекції

План

1. Робота журналіста з публічною інформацією
2. Обмеження доступу до інформації
3. Акредитація журналістів у воєнний час
4. Юридична відповідальність журналіста

1. Робота журналіста з публічною інформацією

- Закон України «Про доступ до публічної інформації»: права та обов'язки журналіста.
- Технологія подання інформаційних запитів:
 - Оформлення запиту;
 - Строки відповіді;
 - Підстави для отримання або відмови у наданні інформації.
- Відмінності між інформаційним запитом і зверненням громадянина.

 Цікавинка: у воєнний час навіть запит на статистику цивільної інфраструктури може бути обмежений для безпеки держави.

2. Обмеження доступу до інформації

- Категорії інформації з обмеженим доступом:
 - Конфіденційна;
 - Службова;
 - Таємна.
- Застосування «трискладового тесту» при відмові у наданні інформації:
 - Передбаченість законом;

- Легітимна мета;
- Необхідність у демократичному суспільстві.
- Юридичні наслідки незаконного розголошення таємної інформації.

3. Акредитація журналістів у воєнний час

- Порядок акредитації відповідно до Наказу Головнокомандувача ЗСУ №73.
- Статус «зонування» територій:
 - Червона, жовта, зелена зона;
 - Обмеження на доступ та висвітлення інформації.
- Особливості акредитації при роботі з органами державної влади та військовими структурами.

4. Юридична відповідальність журналіста

- Обмеження на поширення інформації про:
 - Переміщення військ;
 - Системи ППО;
 - Обстріли критичної інфраструктури.
- Наслідки порушення правил висвітлення військових дій:
 - Кримінальна відповідальність;
 - Адміністративна відповідальність;
 - Дисциплінарна відповідальність.
- Приклади прецедентів та розгляду порушень під час воєнного стану.

Блок-схема реалізації права на інформацію та акредитації

Етап	Дія журналіста	Юридична підстава	Питання для дискусії
Підготовка	Визначення цілей запиту, категорії інформації	Закон України «Про доступ до публічної інформації»	Чи може інформаційний запит загрожувати безпеці?
Подання запиту	Оформлення письмового запиту, дотримання строків	Порядок подання та отримання відповіді	Які підстави можуть стати причиною відмови?
Акредитація	Подання документів для роботи у «червоній», «жовтій» або «зеленій» зоні	Наказ Головнокомандувача ЗСУ №73	Які обмеження виникають у кожній зоні?
Отримання відповіді	Аналіз наданої інформації, перевірка на достовірність	Цивільне та кримінальне законодавство	Чи можна публікувати інформацію без дозволу?
Публікація / робота	Дотримання правил безпеки та обмежень	Законодавство про обмежену інформацію	Як збалансувати інтереси суспільства та безпеку держави?

Алгоритм: Процес роботи журналіста з інформаційним запитом та акредитацією

1. Підготовка інформаційного запиту

- Визначення об'єкта запиту

- Перевірка обмежень (конфіденційна, службова, таємна інформація)

2. Подання запиту до органу влади

- Дотримання форми та строків
- Очікування відповіді

3. Аналіз відповіді та дії журналіста

- Використання інформації у матеріалі
- У разі відмови – оцінка законності та застосування «трискладового тесту»

4. Акредитація журналіста для роботи у зоні конфлікту

- Отримання дозволу від відповідної військової чи цивільної структури
- Дотримання правил доступу та висвітлення подій

5. Юридичні гарантії та відповідальність

- Дотримання обмежень щодо військової та секретної інформації
- Можливість захисту через суд при незаконній відмові чи переслідуванні

Brainstorming

- Як журналіст може захистити себе під час роботи з обмеженою інформацією?
- Які практичні механізми перевірки безпеки матеріалів перед публікацією?
- Як співвідносяться права журналіста та обмеження воєнного стану?
- Чи можна вважати інформаційні запити інструментом громадського контролю під час війни?

Питання для самоперевірки

1. У чому різниця між інформаційним запитом і зверненням громадянина ?
2. Які категорії інформації можуть бути обмежені для журналістів у воєнний час ?
3. Які правила та процедури акредитації журналістів у військових структурах ?
4. Які юридичні наслідки можуть настати за порушення правил висвітлення військових дій ?
5. Як журналіст може мінімізувати ризики при роботі з конфіденційною або службовою інформацією ?

Тема 8. Кримінально-правовий захист журналіста: протидія цензурі, залякуванню та іншим формам перешкоджання професійній діяльності

Мета лекції: ознайомити студентів із кримінально-правовим механізмом захисту журналістів в Україні; розкрити юридичні підстави та порядок реагування на перешкоджання законній професійній діяльності; надати

розуміння процедур взаємодії журналістів і медіаюристів із правоохоронними органами при кримінальних порушеннях; висвітлити роль міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ щодо захисту журналістів у кризових ситуаціях.

Основний зміст лекції

План

1. Кримінальні правопорушення проти журналістів
2. Цензура як форма кримінального тиску
3. Алгоритм кримінально-правового захисту
4. Гарантії безпеки та межі захисту журналіста

1. Кримінальні правопорушення проти журналістів

- Кримінальний кодекс України як основа захисту професійної діяльності журналіста.
- Ключові статті:
 - ст. 171 ККУ — перешкоджання законній професійній діяльності журналістів;
 - ст. 345-1 ККУ — погроза або насильство щодо журналіста;
 - ст. 347-1 ККУ — знищення або пошкодження майна журналіста;
 - ст. 348-1 ККУ — посягання на життя журналіста.

 Цікавинка: навіть недопуск журналіста на публічний захід може кваліфікуватися як перешкоджання діяльності — якщо він діяв у межах закону.

2. Цензура як форма кримінального тиску

- Поняття цензури у кримінальному контексті: дії службових осіб, що перешкоджають вільному висвітленню інформації.
- Цензура як незаконне втручання у професійну діяльність журналіста.
- Форми прояву:
 - заборона публікації матеріалу;
 - примушування до зміни змісту;
 - тиск через власників або органи влади.
- Юридична кваліфікація незаконного примушування до поширення або замовчування інформації.

 Приклад: спроба блокування публікації критичної статті про чиновника та наслідки за ст. 171 ККУ.

3. Алгоритм: Кримінально-правовий захист журналіста

- Фіксація правопорушення:
 - фото, відео, аудіо;
 - скріншоти переписок;
 - свідчення очевидців.
- Юридична оцінка ситуації:
 - визначення складу злочину;

- консультація з медіаюристом.
- **Звернення до правоохоронних органів:**
 - подання заяви про злочин;
 - контроль внесення відомостей до ЄРДР.
- **Подальший супровід:**
 - участь у слідчих діях;
 - судовий захист прав журналіста.

 Цікавинка: якщо заяву не внесли до ЄРДР — це окрема підстава для оскарження бездіяльності слідчого.

4. Гарантії безпеки та межі захисту журналіста

- Суб'єкт захисту: журналіст (штатний або фрілансер).
- Об'єкти захисту:
 - професійна діяльність;
 - життя і здоров'я;
 - майно;
 - свобода вираження поглядів.

 Важливо: → захист надається лише у межах законної професійної діяльності.

 Приклад: якщо журналіст порушує закон (наприклад, незаконно проникає на об'єкт), кримінально-правовий захист може не застосовуватись.

Блок-схема: Дії журналіста при перешкодженні діяльності

Етап	Дія журналіста	Юридична підстава	Питання для дискусії
Фіксація	Збір доказів (відео, фото, свідчення)	КПК України	Чи достатньо доказів для відкриття провадження?
Оцінка	Консультація з юристом	КК України	Як правильно кваліфікувати порушення?
Заява	Подання заяви до поліції	КПК України	Чому важливий контроль ЄРДР?
Розслідування	Участь у слідчих діях	КПК України	Які права має журналіст?
Судовий захист	Представництво в суді	Конституція України	Чи ефективний цей механізм?

Схема: Процес кримінально-правового захисту журналіста

- Виникнення загрози або перешкодження**
 - Фізичний тиск / цензура / залякування
- Фіксація доказів**
 - Фото, відео, документи, свідки
- Юридична кваліфікація**
 - Визначення статті ККУ
- Подання заяви**

- Реєстрація в ЄРДР

5. Досудове розслідування

- Робота слідчого, збір доказів

6. Судовий розгляд

- Притягнення винних до відповідальності

Brainstorming

- Чому багато справ за ст. 171 ККУ не доходять до вироків?
- Які ризики виникають у журналіста при зверненні до поліції?
- Чи достатньо кримінально-правових механізмів для захисту журналістів в Україні?
- Як міжнародні стандарти можуть посилити цей захист?

Питання для самоперевірки

1. Які кримінальні статті ККУ передбачають захист журналістів від перешкоджання діяльності ?
2. Хто є суб'єктом і об'єктом кримінально-правового захисту журналіста ?
3. Які дії службової особи кваліфікуються як цензура ?
4. Який алгоритм дій журналіста при зверненні до правоохоронних органів ?
5. Яким чином міжнародні стандарти та практика ЄСПЛ впливають на кримінально-правовий захист журналістів в Україні ?

Тема 9. Цивільна відповідальність у сфері медіа: договірні відносини, захист особистих немайнових прав та професійні ризики

Мета лекції: ознайомити студентів із цивільно-правовим регулюванням журналістської діяльності; розкрити особливості договірних форм співпраці у медіа та правовий режим службових творів; виявити основні професійні ризики журналіста та способи їх юридичного мінімізації.

Основний зміст лекції

План

1. Договірна база діяльності медіа
2. Авторські права та службові твори
3. Цивільна відповідальність медіа
4. Професійні ризики журналіста та алгоритм їх мінімізації

1. Договірна база діяльності медіа

- Трудовий контракт vs цивільно-правовий договір (фріланс): права, обов'язки, гарантії.
- Взаємні зобов'язання журналіста та редакції: умови оплати, розподіл обов'язків, строки.

 Цікавинка: фрілансери можуть одночасно працювати на кілька редакцій, але несуть повну юридичну відповідальність за матеріали.

2. Авторські права та службові твори

- Майнові та немайнові права на службові твори: хто володіє публікаціями, статтями, фотографіями.
- Використання матеріалів редакцією: публікація, передрук, передача третім особам.
- Захист авторських прав: оскарження порушень у суді.

 Цікавинка: навіть короткий пост у соцмережах може вважатися службовим твором, якщо він створений для медіа.

3. Цивільна відповідальність медіа

- Відповідальність за контент рекламних матеріалів та коментарів користувачів.
- Наслідки невиконання редакційного завдання або порушення конфіденційності журналістом.
- Захист особистого життя журналіста через судові позови.

4. Професійні ризики та алгоритм мінімізації

Професійні ризики журналіста:

- 1** Помилки у фактах (неточна інформація, неперевірені джерела)
- 2** Порушення авторських прав (службові твори, цитати)
- 3** Порушення конфіденційності (розкриття джерел, персональні дані)
- 4** Юридичні спори з редакцією (невиконання завдання, несвоєчасна публікація)
- 5** Відповідальність за шкідливий контент (коментарі, реклама)

Алгоритм мінімізації ризиків:

- 1** Перевірка фактів і джерел
- 2** Дотримання редакційних стандартів
- 3** Правильне оформлення авторських прав
- 4** Використання договорів та страхування
- 5** Юридичний супровід (медіаюрист, консультації)

 Цікавинка: правильна документація прав на матеріали може запобігти до 80% потенційних цивільних позовів.

Brainstorming

- Які кроки фрілансера можуть зменшити ризик позову від редакції або третіх осіб?
- Як забезпечити юридичну «подушку» при публікації матеріалів із конфліктними темами?
- Які документи та договори варто укласти журналісту для захисту авторських прав?
- Чи можна передбачити всі ризики у редакційному процесі, і як?

Питання для самоперевірки

1. У чому відмінності трудового контракту та цивільно-правового договору у медіа ?
2. Який правовий режим службового твору в журналістиці ?
3. Які види цивільно-правової відповідальності медіа існують за поширення шкідливого контенту ?
4. Які методи мінімізації професійних ризиків журналіста є найбільш ефективними ?

Тема 10. Правові режими доступу до спеціальної інформації: висвітлення діяльності судової влади та правоохоронних органів

 Мета лекції: ознайомити студентів із законодавчими засадами гласності та відкритості судового процесу; розкрити юридичні межі доступу журналіста до інформації правоохоронних органів та спецслужб; надати практичні інструменти для дотримання презумпції невинуватості та етичних стандартів висвітлення кримінальних справ.

Основний зміст лекції

План

1. Гласність судового процесу
2. Доступ до інформації правоохоронних органів
3. Презумпція невинуватості та етичні стандарти
4. Доступ до спеціальної та конфіденційної інформації

1. Гласність судового процесу

- Законодавче забезпечення відкритості судових засідань.
- Правила проведення фото- та відеозйомки: обов'язковий дозвіл суду проти вільного аудіозапису.
- Юридичні обмеження щодо поширення матеріалів судового процесу.

 Цікавинка: у деяких судах ЄСПЛ дозволено аудіо- та відеозапис під контролем суду для захисту журналіста від непорозумінь.

2. Доступ до інформації правоохоронних органів

- Межа між правом на інформацію та таємницею досудового розслідування (ст. 222 КПК України).
- Механізми отримання інформації від поліції, прокуратури та спецслужб.
- Використання публічних реєстрів та Єдиного державного реєстру судових рішень.

 Приклад: журналіст може законно отримати рішення суду через Єдиний держреєстр, але не має права публікувати закриті матеріали слідства.

3. Презумпція невинуватості та етичні стандарти

- Правила подання інформації про фігурантів кримінальних справ.
- Заборона публікації особистих даних без законних підстав.
- Юридична та етична відповідальність журналіста за порушення презумпції невинуватості.

 Цікавинка: навіть у випадках широкого суспільного інтересу суд може заборонити публікацію певних даних про підозрюваного.

4. Доступ до спеціальної та конфіденційної інформації

- Специфіка отримання даних від спецслужб, розвідок та органів із доступом до таємних матеріалів.
- Законні способи збору інформації без порушення кримінально-процесуальних норм.

 Практичні поради журналісту: перевірка легальності джерела, фіксація запитів, уникнення розголошення матеріалів, що містять державну таємницю.

 Схема: Правовий режим доступу журналіста до інформації

Тип інформації	Джерело / орган	Дозволений доступ	Обмеження заборони	Юридичні підстави
Судові процеси	Суди	Відкриті засідання, публічні документи	Заборона фото/відео без дозволу, закриті справи	Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Кодекс адміністративного судочинства
Досудове розслідування	Прокуратура, поліція, слідчі	Публічні документи, витяги реєстрів	Заборона розголошення слідчих матеріалів, таємниці слідства	ст. 222 КПК України

Тип інформації	Джерело / орган	Дозволений доступ	Обмеження заборони	Юридичні підстави
Конфіденційна інформація	Спецслужби, органи з доступом до таємних даних	Лише у межах дозволу / на запит	Заборона публікації без санкції	Закон України «Про державну таємницю», внутрішні регламенти органів
Презумпція невинуватості	Судові та правоохоронні органи	Поширення тільки перевіреної інформації	Заборона публікації особистих даних без законних підстав	Кримінальний процесуальний кодекс, етичні стандарти журналістики
Публічні реєстри	Єдиний держреєстр судових рішень, інші	Повний доступ до публічних документів	Не можна поширювати закриту або частково закриту інформацію	Закон України «Про доступ до публічної інформації»

Brainstorming

- Як журналіст може захистити себе під час роботи з обмеженою інформацією?
- Які практичні механізми перевірки безпеки матеріалів перед публікацією?
- Як співвідносяться права журналіста та обмеження воєнного або спеціального режиму?
- Чи можна вважати публічні реєстри ефективним інструментом контролю за діяльністю судів та правоохоронних органів?

Питання для самоперевірки

1. Які правила регламентують роботу журналіста у судовому засіданні ?
2. Де проходить межа між правом на інформацію та таємницею слідства ?
3. Як дотримуватися презумпції невинуватості у журналістських матеріалах ?
4. Які механізми отримання публічної інформації від силових структур передбачені законом ?

Змістовий модуль 2. ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ МЕДІАПРАВО

Тема 11. Авторське право у цифрову епоху: правомірне використання контенту соцмереж, засади цитування та захист інтелектуальної власності

 Мета лекції: ознайомити студентів із законодавчими нормами щодо авторського права в Україні та цифрових медіа; розкрити особливості правового режиму контенту, розміщеного у соціальних мережах; надати практичні інструменти для правомірного використання та захисту медіаконтенту.

Основний зміст лекції

План

1. Законодавча база авторського права
2. Контент у цифрових медіа та соцмережах
3. Ліцензування та захист авторських прав

1. Законодавча база авторського права

- Загальна характеристика Закону України «Про авторське право і суміжні права» (2022 р.).
- Об'єкти авторського права в журналістиці: тексти, фотографії, заголовки, відеоматеріали.
- Суб'єкти авторського права: автори, редакції, правонаступники.

2. Контент у цифрових медіа та соцмережах

- Правовий статус матеріалів у Facebook, Instagram, Telegram та інших платформах.
- Поняття «вільного використання» творів: межі цитування, новинні публікації без згоди автора.
- Плагіат та юридична відповідальність за «copy-paste» журналістику.

 Цікавинка: навіть короткий репост або цитата в соцмережах може потребувати вказівки джерела та дотримання авторських прав.

3. Ліцензування та захист авторських прав

- Юридичні аспекти ліцензій Creative Commons.
- Технічні та правові методи захисту авторського контенту в Інтернеті (Watermark, DMCA-технології, подання претензій).
- Алгоритм дій журналіста при виявленні порушення авторського права.

Алгоритм: Правомірне використання контенту журналістом

1 Планування публікації • Визначення джерела та форми контенту

- Оцінка правомірності використання

2 Перевірка фактів та авторства • Джерела, документи, свідчення

- Відокремлення фактів від оцінок

3 Документування джерел

- Записи, скріншоти, контракти/ліцензії

4 Публікація матеріалу

- Дотримання авторського права та етики

5 Реакція на претензії

- Перевірка законності скарги
- Підготовка аргументів для відповіді

6 Використання права на спростування

- Публікація виправлення або роз'яснення при потребі

7 Мінімізація ризиків у майбутньому

- Check-list для кожної публікації
- Навчання команди та підвищення стандартів

Brainstorming

- Які ризики для журналіста виникають при використанні контенту із соцмереж?
- Як правильно оформити авторство і посилання на джерело у матеріалі?
- Які технічні засоби захисту контенту допомагають знизити юридичні ризики?
- Чи можна законно використовувати меми, GIF та відео з соціальних мереж у журналістських матеріалах?

Питання для самоперевірки

1. Які об'єкти та суб'єкти авторського права в цифрових медіа ?
2. Які правові умови використання контенту з платформ спільного доступу ?
3. Як правильно оформлювати цитування та посилання у журналістських матеріалах ?
4. Які механізми захисту авторських прав на журналістський контент в Інтернеті існують ?

Тема 12. Штучний інтелект у редакційній практиці: правовий статус згенерованого контенту, маркування та відповідальність за дипфейки

- **Мета лекції:** ознайомити студентів із сучасними правовими підходами до контенту, створеного штучним інтелектом (ШІ); висвітлити юридичну

відповідальність медіа за використання згенерованих матеріалів та дипфейків; надати практичні інструменти для правомірного використання ШІ у журналістській роботі.

Основний зміст лекції

План

1. Правовий статус згенерованого контенту
2. Маркування та етичні вимоги
3. Дипфейки та відповідальність
4. Алгоритми навчання та Text and Data Mining

1. Правовий статус згенерованого контенту

- Генерований контент як об'єкт правового регулювання: новели законодавства.
- Право sui generis на об'єкти, створені ШІ без прямої участі людини.
- Юридична класифікація матеріалів, створених алгоритмами, як частина медіаактивів редакції.

2. Маркування та етичні вимоги

- Обов'язкове маркування контенту, створеного за допомогою ШІ, відповідно до стандартів етики журналіста.
- Прозорість у поданні фактів: повідомлення читачів про використання автоматизованих генераторів тексту та зображень.
- Роль редакційних політик та внутрішніх стандартів у запобіганні дезінформації.

3. Дипфейки та відповідальність

- Юридична кваліфікація дипфейків як інструменту дифамації та дезінформації.
- Відповідальність редакції за «галюцинації» ШІ (фактичні помилки генератора).
- Правові аспекти Text and Data Mining: використання авторських матеріалів для навчання нейромереж.

Схема: Робота редакції з контентом, створеним ШІ

Етап	Дія редакції	Юридична та етична підстава	Питання для дискусії
Створення контенту	Використання ШІ для генерації текстів/зображень	Внутрішні стандарти, закони про авторське право	Як визначити межу людської участі та генератора?
Маркування	Вказати, що контент створено ШІ	Етичні стандарти журналістики	Чи достатньо повідомлення «створено за допомогою ШІ»?
Перевірка фактів	Редакційна перевірка інформації, «фактчек»	Кодекс етики, цивільна відповідальність	Як уникнути поширення «галюцинацій» ШІ?

Етап	Дія редакції	Юридична та етична підстава	Питання для дискусії
Публікація	Розміщення контенту у медіа	Законодавство про авторське право, стандарти етики	Чи потрібні додаткові застереження для читача?
Реакція на скаргу	Аналіз претензій щодо достовірності	Відповідальність за дифамацію, судова практика	Які юридичні кроки при виявленні порушення?

Brainstorming

- Як журналіст може перевірити точність матеріалу, створеного ШІ?
- Які редакційні процедури допомагають мінімізувати ризики «галюцинацій» ШІ?
- Як поєднати право на інформацію та обов'язок не поширювати дезінформацію?
- Чи потрібно окреме маркування для контенту, створеного гібридом людина+ШІ?

Питання для самоперевірки

1. Який правовий статус згенерованого ШІ контенту ?
2. Які етичні та юридичні вимоги до маркування матеріалів, створених штучним інтелектом ?
3. Як редакція несе відповідальність за помилки («галюцинації») ШІ ?
4. Які правила використання авторських матеріалів для навчання нейромереж (Text and Data Mining) ?

Тема 13. Правове регулювання нових медіа: юридичний статус блогерів, Telegram-каналів та відеоплатформ (YouTube, TikTok)

 Мета лекції: ознайомити студентів із сучасними підходами до регулювання цифрових платформ та онлайн-медіа; показати відмінності між класичними ЗМІ та блогерами/цифровими каналами з точки зору права; надати знання щодо юридичної відповідальності за контент у соціальних мережах та на відеоплатформах.

Основний зміст лекції

План

1. Трансформація медіасфери
2. Правовий статус блогерів
3. Регулювання Telegram-каналів
4. Платформи спільного доступу до відео

1. Трансформація медіасфери

- Від класичних медіа (газети, радіо, ТБ) до цифрових платформ і блогерів.
- Суб'єктний склад онлайн-медіа та правові наслідки офіційної реєстрації.

2. Правовий статус блогерів

- Визначення блогера як суб'єкта медіа: відмінності від зареєстрованого онлайн-медіа.
- Обов'язки блогера щодо правдивості та етики контенту.

3. Регулювання Telegram-каналів

- Проблема анонімності та прозорості власності каналів.
- Застосування Закону «Про медіа» до адмініструментів впливу на Telegram-канали.

4. Платформи спільного доступу до відео

- YouTube, TikTok як суб'єкти медіарегулювання.
- Відповідальність платформ за контент: дезінформація, мова ворожнечі, порушення авторських прав.
- Юридичні аспекти influencer marketing: комерційна відповідальність та правила спільнот платформ.

Схема: Юридичні аспекти роботи з новими медіа

Етап	Дія блогера/редакції	Юридична підстава	Питання для дискусії
Реєстрація	Офіційна реєстрація онлайн-медіа vs. нерегламентований блог	Закон України «Про медіа»	Чи потрібна реєстрація для захисту прав та відповідальності?
Контент	Публікація матеріалів у Telegram, YouTube, TikTok	Законодавство про авторське право, етика журналіста	Як уникнути порушення авторських прав та дезінформації?
Анонімність	Управління каналами та прозорість власника	Адміністративні та кримінальні норми	Чи можна блокувати анонімний канал без доказів порушення закону?
Взаємодія з платформою	Виконання правил спільнот та influencer marketing	Правила платформ, комерційна відповідальність	Як мінімізувати ризики штрафів чи блокування?
Реакція на претензії	Виправлення, спростування, юридичний супровід	Цивільне та адміністративне законодавство	Які механізми захисту існують при скаргах користувачів чи влади?

Brainstorming

- Як блогеру забезпечити прозорість контенту та власності каналу?
- Які юридичні ризики існують при публікації відео на YouTube та TikTok?
- Чи можна застосувати правила етики журналіста до нерегламентованих блогерів?

- Як впливають закони про медіа на комерційну діяльність блогерів і influencer marketing?

Питання для самоперевірки

1. Які переваги та правові наслідки офіційної реєстрації онлайн-медіа ?
2. В чому полягає юридичне регулювання блогерства та цифрового впливу ?
3. Які проблеми контролю над Telegram-каналами в Україні ?
4. Як платформи спільного доступу до відео несуть відповідальність за контент ?

Тема 14. Захист права на власний образ: юридичні межі фото- та відеозйомки особи в публічних та приватних просторах

 Мета лекції: роз'яснити студентам правову природу права на власний образ; визначити юридичні відмінності між зйомкою в публічних та приватних місцях; навчити алгоритмам отримання згоди та використання винятків, пов'язаних із суспільним інтересом, для мінімізації судових ризиків.

Основний зміст лекції

План

1. Поняття права на власний образ та його правова охорона.
2. Зйомка в публічних місцях: презумпція згоди та межі дозволеного.
3. Приватний простір: табу, винятки та прихована зйомка.
4. Юридичні наслідки порушення права на образ та способи захисту.

1. Поняття права на власний образ та його правова охорона

- **Стаття 307 Цивільного кодексу України:** фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою.
- **Образ як об'єкт захисту:** право на контроль за використанням свого зовнішнього вигляду.
- **Співвідношення з правом на інформацію:** коли право журналіста «бачити» переважає право особи «бути прихованою».

 Цікавинка: право на образ належить особі навіть після її смерті (згоду мають давати діти, вдова/відкупець або батьки).

2. Зйомка в публічних місцях

- **Презумпція згоди:** зйомка на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру вважається законною, поки особа не висловить категоричну відмову.

- **Публічна особа vs Звичайна людина:** звуження меж приватності для політиків та державних службовців у робочий час.
- **Межі «публічності»:** чи є кафе, магазин або під'їзд публічним місцем? (Юридичні дискусії та судова практика).

 Цікавинка: якщо людина бачить, що її знімають, і не заперечує — це вважається «мовчазною згодою». Але як тільки вона попросила вимкнути камеру — зйомка має припинитися (крім випадків фіксації правопорушення).

3. Приватний простір: табу та прихована зйомка

- **Недоторканність житла:** категорична заборона зйомки всередині приватного помешкання без згоди власника.
- **Прихована зйомка:** дозволена журналістам лише як виняток, якщо:
 1. Інформація має значний суспільний інтерес.
 2. Іншим шляхом отримати її неможливо.
- **Етична межа:** використання спецзасобів (прихованих камер) та відповідальність за незаконне використання технічних засобів негласного отримання інформації.

 Цікавинка: зйомка особи на її приватному подвір'ї через паркан за допомогою дрона — це грубе втручання в приватне життя, яке важко виправдати навіть суспільним інтересом.

4. Юридичні наслідки та захист

- **Цивільна відповідальність:** вимога видалити матеріал, припинити його поширення та відшкодувати моральну шкоду.
- **Спростування та право на відповідь:** якщо образ використано в контексті, що порочить честь.
- **Кримінальний аспект:** ст. 182 ККУ (Порушення недоторканності приватного життя).

 Цікавинка: суди часто стають на бік журналістів, якщо особа перебувала в центрі події, що має історичне, політичне або соціальне значення для громади.

Алгоритм: Оцінка правомірності зйомки та публікації образу

Етап 1. Оцінка місця зйомки

- Це публічний захід чи приватна територія?
- Чи є у власника території правила щодо заборони зйомки?

Етап 2. Ідентифікація об'єкта

- Особа є головним об'єктом чи частиною загального плану (фоном)?
- Чи є особа публічною фігурою?

Етап 3. Отримання згоди

- Усна згода на камеру.
- Письмовий реліз (для інтерв'ю або документальних проєктів).

- Конклюдентні дії (особа позує або дає інтерв'ю).

Етап 4. Перевірка контексту

- Чи не створює монтаж хибне враження про особу?
- Чи не використовується образ у рекламних цілях без окремого дозволу?

Етап 5. Оцінка суспільного інтересу

- Чи виправдовує важливість інформації порушення спокою особи?
- Чи фіксується на відео злочин або корупція?

Етап 6. Реакція на вимогу припинити зйомку

- Оцінка законності вимоги.
- Перехід до режиму «зйомка події», а не «зйомка особи».

Brainstorming

- Чи можна публікувати фото людини, яка спить на лавці в парку?
- Чи має право охоронець супермаркету забороняти відеозйомку «прострочки»?
- Використання фото з Facebook: чи потрібен дозвіл автора, якщо профайл відкритий?
- Зйомка дітей: чи завжди потрібна згода обох батьків?
- Де закінчується «суспільний інтерес» і починається «хайп» на чужому приватному житті?

Питання для самоперевірки

1. Чим відрізняється згода «явна» від «мовчазної» ?
2. У яких випадках згода особи на зйомку НЕ потрібна ?
3. Які особливості зйомки державних службовців при виконанні обов'язків ?
4. Чи можна використовувати приховану камеру в журналістському розслідуванні ?
5. Які наслідки чекають на редакцію за публікацію фото особи без її дозволу ?

Тема 15. Правові основи журналістських розслідувань: межі OSINT-заходів, робота з державними реєстрами та відкритими даними

Мета лекції: ознайомити студентів із правовим статусом журналістських розслідувань; розкрити юридичні межі застосування OSINT-інструментів та роботи з державними реєстрами; показати алгоритми захисту журналіста-розслідувача від правових ризиків і судових позовів.

Основний зміст лекції

План

1. Правовий статус журналістського розслідування
2. OSINT у медійній практиці
3. Робота з державними реєстрами
4. Захист викривачів та журналістська етика

1. Правовий статус журналістського розслідування

- Журналістське розслідування як форма реалізації свободи слова та суспільного контролю.
- Баланс між суспільним інтересом і правом на приватність.
- Підвищені юридичні ризики: дифамація, втручання в приватне життя, поширення недостовірної інформації.

 Цікавинка: навіть правдива інформація може стати підставою для позову, якщо порушено баланс приватності.

2. OSINT у медійній практиці

- Поняття Open Source Intelligence (OSINT) та його роль у журналістиці.
- Джерела OSINT: соціальні мережі, відкриті бази даних, супутникові знімки, реєстри.
- Юридичні межі:
 - заборона незаконного доступу до інформації;
 - недопустимість використання «злитих» або хакерських даних.

 Цікавинка: використання відкритих даних є законним, але спосіб їх отримання має вирішальне значення.

3. Робота з державними реєстрами

- Основні реєстри для журналіста:
 - ЄДРПОУ;
 - Реєстр декларацій;
 - Реєстр речових прав на нерухоме майно;
 - Портали відкритих даних.
- Законні способи доступу до інформації.
- Ризики:
 - неправильна інтерпретація даних;
 - використання застарілої інформації;
 - порушення режиму доступу.

 Цікавинка: одна помилка в інтерпретації даних із реєстру може спричинити судовий позов.

4. Захист викривачів та журналістська етика

- Правовий статус викривачів (whistleblowers).
- Гарантії захисту джерел інформації.
- Етичні стандарти:
 - перевірка достовірності;
 - мінімізація шкоди;
 - захист конфіденційності.

 Цікавинка: розкриття джерела без його згоди може зруйнувати не лише довіру, а й кар'єру журналіста.

Алгоритм: Робота журналіста-розслідувача (OSINT + реєстри)

Етап 1. Формування гіпотези

- Визначення теми розслідування
- Оцінка суспільного інтересу

Етап 2. Збір відкритих даних (OSINT)

- Соцмережі, відкриті джерела
- Публічні бази та сайти

Етап 3. Перевірка через державні реєстри

- Зіставлення даних
- Аналіз офіційної інформації

Етап 4. Верифікація інформації

- Перевірка джерел
- Уникнення фейків і маніпуляцій

Етап 5. Юридична оцінка матеріалу

- Перевірка на порушення приватності
- Оцінка ризику дифамації

Етап 6. Публікація матеріалу

- Дотримання стандартів журналістики
- Баланс фактів і оцінок

Етап 7. Реакція на претензії

- Підготовка доказів
- Захист у разі судового спору

Brainstorming

- Чи завжди використання відкритих даних є етично виправданим?
- Де проходить межа між розслідуванням і втручанням у приватне життя?
- Чи може журналіст використовувати анонімні джерела без перевірки?
- Як мінімізувати ризики при роботі з «чутливою» інформацією?
- Чи повинні журналісти нести відповідальність за наслідки публікацій розслідувань?

Питання для самоперевірки

1. Який правовий статус журналістського розслідування ?
2. Які юридичні межі використання OSINT-інструментів ?
3. Які ризики виникають при роботі з державними реєстрами ?

4. Як захищаються викривачі та журналістські джерела ?
5. Який алгоритм дій журналіста для мінімізації юридичних ризиків ?

Тема 16. Рекламне право в медіа: юридичні критерії нативної реклами, спонсорства та відповідальність за приховану «джинсу»

 Мета лекції: ознайомити студентів із законодавчими вимогами щодо рекламного контенту в медіа; розкрити юридичні межі нативної реклами та спонсорства, а також механізми протидії прихованій рекламі («джинсі»); показати відповідальність медіа та журналістів за порушення рекламного законодавства.

Основний зміст лекції

План

1. Законодавча база рекламного права
2. Нативна реклама та спонсорство
3. Прихована реклама («джинса»)
4. Спеціальні випадки та обмеження

1. Законодавча база

- Закон України «Про рекламу» та основні вимоги до медіа.
- Принцип чіткого розмежування реклами та редакційного контенту.
- Обов'язок маркування рекламних матеріалів («реклама», «на правах реклами», «спонсорський матеріал»).

 Цікавинка: відсутність маркування може вважатися порушенням навіть тоді, коли реклама очевидна за змістом.

2. Нативна реклама та спонсорство

- Нативна реклама як інтегрований формат, що імітує журналістський матеріал.
- Вимоги до прозорості: обов'язкове інформування аудиторії.
- Спонсорство:
 - фінансування контенту;
 - обов'язкове зазначення спонсора.
- Відмінності:
 - традиційна реклама — відкрита;
 - нативна — інтегрована, але маркована;
 - журналістський матеріал — незалежний.

 Цікавинка: навіть лайк або рекомендація блогера може вважатися рекламою, якщо є комерційна вигода.

3. Прихована реклама («джинса»)

- «Джинса» як немаркована реклама, замаскована під журналістику.
- Основні ознаки:
 - відсутність маркування;
 - одностороння позитивна подача;
 - комерційний або політичний інтерес.
- Відповідальність:
 - штрафи;
 - репутаційні втрати;
 - санкції щодо медіа.

 Цікавинка: політична «джинса» особливо поширена під час виборів і має окремі обмеження.

4. Спеціальні випадки та обмеження

- Політична реклама: суворе регулювання під час виборчих кампаній.
- Обмеження щодо реклами:
 - алкоголю;
 - тютюну;
 - азартних ігор;
 - лікарських засобів.
- Недобросовісна реклама:
 - введення в оману;
 - неправдиві твердження;
 - некоректне порівняння з конкурентами.

 Цікавинка: навіть формально правдива реклама може бути незаконною, якщо вводить в оману споживача.

 Таблиця: Відмінності типів медіаконтенту

Критерій	Журналістський матеріал	Нативна реклама	Прихована реклама («джинса»)
Мета	Інформування	Просування	Приховане просування
Маркування	Не потрібне	Обов'язкове	Відсутнє
Джерело фінансування	Редакція	Рекламодавець	Прихований рекламодавець
Об'єктивність	Висока	Частково знижена	Відсутня
Юридичний ризик	Низький	Середній	Високий

Алгоритм: Як уникнути «джинси» у матеріалі

Крок 1. Визначення характеру матеріалу

- Чи є комерційний або політичний інтерес

Крок 2. Перевірка фінансування

- Чи оплачений матеріал
- Чи є домовленості з брендом / особою

Крок 3. Маркування

- «Реклама» / «На правах реклами» / «Партнерський матеріал»

Крок 4. Редакційна перевірка

- Чи не вводять матеріал в оману
- Чи збережено баланс

Крок 5. Юридична оцінка

- Відповідність закону
- Відсутність заборонених категорій

Крок 6. Публікація

- Прозоре подання для аудиторії

Brainstorming

- Чи може нативна реклама бути чесною без маркування?
- Де проходить межа між рекомендацією та рекламою у блогерів?
- Чи повинна держава жорстко контролювати «джинсу»?
- Як аудиторія може розпізнати приховану рекламу?
- Чи впливає «джинса» на довіру до медіа більше, ніж фейки?

Питання для самоперевірки

1. Які юридичні вимоги до маркування рекламного контенту у медіа ?
2. Які ознаки прихованої реклами («джинси») ?
3. У чому різниця між нативною рекламою та журналістським матеріалом ?
4. Які обмеження існують щодо реклами окремих товарів і послуг ?
5. Який алгоритм дій журналіста для уникнення юридичних порушень у рекламі ?

Тема 17. Міжнародне гуманітарне право: статус журналіста в зоні збройного конфлікту та документування воєнних злочинів

 Мета лекції: ознайомити студентів із міжнародно-правовими нормами захисту журналістів у зонах збройних конфліктів; розкрити правові межі діяльності військових кореспондентів та журналістів-розслідувачів; показати роль медіа у документуванні воєнних злочинів та міжнародні стандарти верифікації доказів.

Основний зміст лекції

План

1. Міжнародно-правова база
2. Права та гарантії журналістів
3. Документування воєнних злочинів
4. Практичні аспекти роботи у зоні конфлікту

1. Міжнародно-правова база

- Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи.
- Журналіст як цивільна особа у зоні збройного конфлікту.
- Статус військового кореспондента (war correspondent).

 Цікавинка: журналіст втрачає захист цивільної особи, якщо бере участь у бойових діях.

2. Права та гарантії журналістів

- Право на захист як цивільної особи.
- Гарантії у разі затримання або полону.
- Заборона насильства, катувань, позасудових страт.
- Заборона участі у бойових діях.
- Засоби безпеки: акредитація, страхування, захисне спорядження.

 Цікавинка: міжнародне право прирівнює напад на журналіста до нападу на цивільну особу.

3. Документування воєнних злочинів

- Роль журналістів у фіксації доказів воєнних злочинів.
- Використання матеріалів у міжнародних судах.
- Стандарти верифікації:
 - перевірка джерел;
 - геолокація;
 - підтвердження автентичності фото/відео.
- Протокол Берклі як стандарт документування.

 Цікавинка: журналістські матеріали можуть бути використані як докази у міжнародних кримінальних провадженнях.

4. Практичні аспекти роботи

- Планування роботи у зоні бойових дій.
- Взаємодія з військовими структурами.
- Робота з викривачами та джерелами.
- Дотримання балансу між інформуванням і безпекою.

 Цікавинка: іноді неpubлікація матеріалу може врятувати життя військових або цивільних.

 Таблиця: Статус журналіста у зоні конфлікту

Критерій	Журналіст (цивільна особа)	Військовий кореспондент
Статус	Цивільний	Акредитований при війську
Участь у бойових діях	Заборонена	Заборонена
Захист	Повний (як цивільної особи)	За міжнародним правом
У разі полону	Захист МГП	Може прирівнюватися до військовополоненого
Ризики	Високі	Дуже високі

 Алгоритм: Дії журналіста у зоні збройного конфлікту

Крок 1. Підготовка

- Акредитація
- Інструктаж з безпеки
- Страхування

Крок 2. Збір інформації

- Робота з відкритими джерелами
- Спілкування зі свідками

Крок 3. Фіксація доказів

- Фото, відео, аудіо
- Запис свідчень

Крок 4. Верифікація

- Перевірка достовірності
- Геолокація, часові рамки

Крок 5. Юридична оцінка

- Чи не шкодить матеріал безпеці
- Чи не порушує права осіб

Крок 6. Публікація

- Дотримання стандартів
- Врахування ризиків

Крок 7. Передача матеріалів (за потреби)

- Міжнародні органи
- Правозахисні організації

Brainstorming

- Чи може журналіст бути повністю нейтральним під час війни?
- Де межа між інформуванням і загрозою безпеці?
- Чи повинні журналісти передавати матеріали до міжнародних судів?
- Чи допустиме використання емоційного контенту (жертв війни)?
- Чи може журналіст відмовитися від публікації з етичних міркувань?

Питання для самоперевірки

1. Які міжнародні норми захищають журналістів у зоні збройного конфлікту ?
2. У чому різниця між статусом цивільної особи та військового кореспондента ?
3. Які стандарти застосовуються при документуванні воєнних злочинів ?
4. Які ризики виникають при роботі журналіста у зоні бойових дій ?
5. Який алгоритм дій журналіста для безпечної та правомірної роботи ?

Тема 18. Цифрова приватність та кібербезпека: правові засоби захисту електронної пошти, месенджерів та технічних пристроїв журналіста

 Мета лекції: ознайомити студентів із поняттям цифрової приватності (digital privacy) та основними юридичними гарантіями захисту електронних даних журналіста; розкрити правові межі доступу правоохоронних органів до електронних носіїв та месенджерів; показати механізми правового захисту від кіберпереслідування, фішингу та доксингу.

Основний зміст лекції

План

1. Цифрова приватність журналіста
2. Технічні та юридичні засоби захисту
3. Кіберзлочини та відповідальність
4. Практичні аспекти кібербезпеки

1. Цифрова приватність журналіста

- Концепція digital privacy у сучасному медіаправі.
- Право на захист електронного листування, месенджерів та цифрових пристроїв.
- Захист метаданих (геолокація, контакти, історія повідомлень).
- Журналістська таємниця у цифровому середовищі.

 Цікавинка: навіть без доступу до тексту повідомлень метадані можуть розкрити джерело інформації.

2. Технічні та юридичні засоби захисту

- Наскрізне шифрування (End-to-End Encryption, E2EE) як стандарт безпеки.
- Захист даних у хмарних сервісах.
- Паролі, двофакторна автентифікація, резервне копіювання.

- Процесуальні гарантії:
 - доступ до пристроїв лише на підставі судового рішення;
 - обмеження обшуків і вилучення техніки журналіста;
 - захист джерел інформації.

 Цікавинка: навіть під час обшуку правоохоронці не мають права безконтрольно отримувати доступ до журналістських джерел.

3. Кіберзлочини та відповідальність

- Несанкціоноване втручання у системи (ст. 361 КК України).
- Кіберпереслідування (cyberstalking).
- Фішинг (шахрайські атаки для отримання даних).
- Доксинг (поширення персональних даних без згоди).
- Види відповідальності:
 - кримінальна;
 - адміністративна;
 - цивільна (відшкодування шкоди).

 Цікавинка: журналісти часто стають мішенню кіберзлочинів через роботу з чутливою інформацією.

4. Практичні аспекти кібербезпеки

- Безпечне зберігання інформації:
 - шифрування;
 - резервні копії;
 - захищені носії.
- Захист комунікацій із джерелами.
- Поведінка у разі зламу:
 - фіксація інциденту;
 - повідомлення компетентних органів;
 - відновлення доступу.

 Цікавинка: швидка реакція після зламу може мінімізувати витік інформації та юридичні наслідки.

 Таблиця: Основні цифрові загрози та способи захисту

Загроза	Суть	Наслідки	Захист
Фішинг	Шахрайські листи/сайти	Викрадення даних	Перевірка посилань, уважність
Доксинг	Публікація персональних даних	Загроза безпеці	Захист приватності, мінімізація даних
Злам акаунтів	Несанкціонований доступ	Втрата інформації	Паролі, 2FA
Перехоплення даних	Доступ до комунікацій	Розкриття джерел	Шифрування (E2EE)

Алгоритм: Цифрова безпека журналіста

Крок 1. Оцінка ризиків

- Яка інформація є чутливою
- Які можливі загрози

Крок 2. Захист пристроїв

- Паролі
- Двофакторна автентифікація

Крок 3. Захист комунікацій

- Використання захищених месенджерів
- Шифрування

Крок 4. Безпечне зберігання даних

- Хмарні сервіси з захистом
- Резервні копії

Крок 5. Моніторинг загроз

- Перевірка підозрілої активності
- Оновлення програм

Крок 6. Реакція на інцидент

- Фіксація порушення
- Звернення до кіберполіції
- Відновлення доступу

Brainstorming

- Чи може держава обмежувати цифрову приватність журналіста в умовах війни?
- Що важливіше: доступ до інформації чи захист джерел?
- Чи достатньо технічних засобів для захисту журналіста?
- Як балансувати між зручністю і безпекою у роботі?
- Чи повинні редакції впроваджувати обов'язкові стандарти кібербезпеки?

Питання для самоперевірки

1. Які правові гарантії захищають цифрову приватність журналіста ?
2. Які обмеження існують щодо доступу правоохоронців до електронних даних ?
3. Які види кіберзлочинів найчастіше спрямовані проти журналістів ?
4. Які інструменти кібербезпеки є найбільш ефективними ?
5. Який алгоритм дій журналіста у разі кіберінциденту ?

Тема 19. Межі свободи слова: юридична кваліфікація мови ворожнечі, пропаганди та дискримінаційного контенту

Мета лекції: ознайомити студентів із поняттям «мова ворожнечі» та її юридичним визначенням у національному та міжнародному праві; розкрити межі свободи слова у контексті пропаганди війни, дискримінації та розпалювання ворожнечі; показати механізми правової протидії забороненому контенту в медіа та соціальних мережах.

Основний зміст лекції

План

1. Юридичне визначення мови ворожнечі
2. Національні правові норми
3. Межі свободи слова та відповідальність
4. Протидія дискримінації та пропаганді

1. Юридичне визначення мови ворожнечі

- Поняття *hate speech* у практиці ЄСПЛ та рекомендаціях Ради Європи.
- Види забороненого контенту: расизм, ксенофобія, дискримінація.
- Критерії визначення: намір, контекст, аудиторія, наслідки.

Цікавинка: навіть жарт або мем може бути кваліфікований як мова ворожнечі, якщо він принижує певну соціальну групу.

2. Національні правові норми

- Ст. 161 КК України: розпалювання ворожнечі.
- Заборона пропаганди війни та виправдання агресії.
- Регуляторні критерії (Нацрада з питань ТБ і радіомовлення).

Приклад: публікація, що узагальнює негативні риси щодо певної національності, може бути підставою для кримінальної відповідальності.

3. Межі свободи слова та відповідальність

- Різниця між критикою та дискримінаційним висловлюванням.
- Свобода слова не є абсолютною: обмеження для захисту прав інших осіб.
- Види відповідальності:
 - кримінальна;
 - адміністративна;
 - цивільна.

Цікавинка: навіть правдивий факт може бути незаконним, якщо він поданий у формі, що принижує гідність особи.

4. Протидія дискримінації та пропаганді

- Юридичні механізми блокування або видалення контенту.
- Відповідальність за дезінформацію та маніпуляції.
- Заборона символіки тоталітарних режимів.
- Роль медіа у контрпропаганді.

 Приклад: поширення символіки тоталітарних режимів без контексту може кваліфікуватися як правопорушення.

 Таблиця. Види контенту та юридична оцінка

Тип контенту	Приклад	Правова оцінка	Наслідки
Критика	Оцінка дій політика	Дозволено	Відсутність відповідальності
Оціночне судження	Суб'єктивна думка	Умовно допустимо	За умови відсутності образ
Мова ворожнечі	Образи групи людей	Заборонено	Кримінальна відповідальність
Пропаганда війни	Заклики до агресії	Заборонено	Кримінальна відповідальність
Дискримінаційний контент	Приниження за ознакою	Заборонено	Судові позови, санкції

Алгоритм: Перевірка матеріалу на наявність мови ворожнечі

1. Визначення об'єкта висловлювання

- Чи є цільова група (етнічна, релігійна, соціальна)?

2. Аналіз змісту

- Чи містить текст образи, узагальнення, заклики?

3. Оцінка контексту

- Новина, сатира, коментар чи пропаганда?

4. Перевірка наслідків

- Чи може матеріал спричинити дискримінацію або насильство?

5. Юридична оцінка

- Відповідність ст. 161 КК України
- Врахування стандартів ЄСПЛ

Brainstorming

- Де проходить межа між свободою слова та мовою ворожнечі?
- Чи можна виправдати hate speech суспільним інтересом?
- Як журналісту уникнути маніпуляцій при висвітленні конфліктів?
- Чи повинні соцмережі нести більшу відповідальність за контент?

Питання для самоперевірки

1. Які критерії використовуються для визначення мови ворожнечі ?

2. Які обмеження існують щодо свободи слова в Україні ?
3. Як відрізнити критику від дискримінаційного висловлювання ?
4. Яка відповідальність передбачена за пропаганду війни та hate speech ?

Тема 20. Саморегулювання та етичні стандарти: роль Комісії з журналістської етики як альтернативного механізму вирішення конфліктів

 Мета лекції: ознайомити студентів із концепцією медійного саморегулювання та його значенням у демократичному суспільстві; розкрити роль Комісії з журналістської етики (КЖЕ) та механізми альтернативного вирішення конфліктів між медіа та аудиторією; показати, як етичні стандарти допомагають мінімізувати юридичні ризики для журналістів та редакцій.

Основний зміст лекції

План

1. Концепція саморегулювання
2. Кодекс етики журналіста
3. Комісія з журналістської етики (КЖЕ)
4. Співвідношення етики та права
5. Редакційне саморегулювання

1. Концепція саморегулювання

- Принципи медійного саморегулювання: добровільність, незалежність, професійна відповідальність.
- Відмінність від державного регулювання (відсутність санкцій примусового характеру).
- Європейський досвід: медійні ради, прес-ради, омбудсмени.

 Цікавинка: у багатьох країнах ЄС рішення органів саморегулювання мають більший репутаційний вплив, ніж штрафи.

2. Кодекс етики українського журналіста

- Основні принципи:
 - достовірність інформації;
 - баланс думок;
 - відокремлення фактів від коментарів;
 - повага до приватності;
 - недискримінація.
- Значення кодексу як «м'якого права» (soft law).

📌 **Приклад:** порушення балансу думок у матеріалі може стати підставою для скарги до КЖЕ навіть без порушення закону.

🏛️ 3. Комісія з журналістської етики (КЖЕ)

- Розгляд скарг на журналістські матеріали.
- Формування етичних висновків і рекомендацій.
- Вплив на редакційну політику та стандарти.

💡 **Цікавинка:** рішення КЖЕ не є юридично обов'язковими, але можуть використовуватись у суді як експертна позиція.

⚖️ 4. Співвідношення етики та права

- Етика як превентивний механізм уникнення юридичних порушень.
- Медіація як альтернатива судовим спорам.
- Поняття співрегулювання (держава + медіаіндустрія).

📌 **Приклад:** конфлікт із героєм публікації може бути вирішений через спростування або вибачення без суду.

📰 5. Редакційне саморегулювання

- Редакційні статuti та внутрішні політики.
- Роль медіаомбудсмена.
- Взаємодія з аудиторією та професійними організаціями.

💡 **Цікавинка:** наявність внутрішніх стандартів у редакції значно знижує кількість скарг і судових позовів.

📊 Таблиця: Саморегулювання vs державне регулювання

Критерій	Саморегулювання	Державне регулювання
Суб'єкт	Професійна спільнота	Держава
Характер норм	Етичні (soft law)	Юридичні (hard law)
Санкції	Репутаційні	Штрафи, покарання
Гнучкість	Висока	Обмежена
Мета	Підвищення стандартів	Контроль і відповідальність

📊 Алгоритм: Реагування редакції на скаргу аудиторії

1. Отримання скарги

- Фіксація звернення (лист, повідомлення, публічна реакція)

2. Первинний аналіз

- Чи є порушення етики або стандартів
- Визначення суті претензії

3. Внутрішня перевірка

- Аналіз матеріалу
- Консультація з редактором або юристом

4. Прийняття рішення

- Відхилення скарги
- Часткове визнання
- Повне визнання помилки

5. Реакція редакції

- Спростування / виправлення
- Пояснення позиції
- Вибачення (за потреби)

6. Запобігання повторенню

- Оновлення редакційних стандартів
- Внутрішнє навчання команди

Brainstorming

- Чи може саморегулювання повністю замінити державний контроль у медіа?
- Чому аудиторія частіше довіряє етичним оцінкам, ніж судовим рішенням?
- Чи достатньо репутаційних санкцій для впливу на медіа?
- Як журналісту діяти у конфлікті між редакційною політикою та етикою?

Питання для самоперевірки

1. Які принципи медійного саморегулювання ?
2. Яку роль виконує Комісія з журналістської етики ?
3. Як етичні стандарти допомагають уникнути юридичних ризиків ?
4. У чому різниця між саморегулюванням і державним контролем ?

3.2. Методичні рекомендації до практичних занять *«Практика формує професіонала»*

Практичні заняття забезпечують практичну компетентність та розвиток навичок юридичного аналізу медіаконтенту. На відміну від теоретичного вивчення кодексів, практична робота в межах нашого курсу — це «польове» випробування знань. Тут студент перестає бути пасивним слухачем і перетворюється на дієвого суб'єкта правових відносин, який вчиться не лише захищатися від закону, а й використовувати його як інструмент для утвердження правди.

Рекомендації для студентів:

1. Робота з реальними кейсами

- **Аналіз судових рішень, запитів до органів влади, журналістських матеріалів.** Студенти працюють із базою даних Єдиного державного реєстру судових рішень, розбираючи справи про захист честі та гідності. Ми вчимося бачити «між рядків»: чому суд виніс саме таке рішення, які докази журналіста виявилися слабкими, а які — переможними.

- **Обговорення етичних та правових аспектів у форматі «судового розбору».** Кожне заняття включає деконструкцію актуального медіаскандалу. Ми аналізуємо реальні запити на інформацію: від правильного формулювання запитання до стратегії оскарження незаконної відмови у наданні публічної інформації.

2. Рольові ігри та симуляції

- **Моделювання ситуацій: «Суд над публікацією», «Правовий аудит медіа», «Захист джерела інформації».** Рольова гра дозволяє приміряти на себе маску опонента. Будучи «адвокатом олігарха» чи «суддею», студент починає краще розуміти вразливі місця власного тексту.

- «Правовий аудит» вчить виявляти юридичні міни в матеріалі до моменту його виходу в ефір.

- «Захист джерела» моделює ситуацію допиту, де потрібно втримати право на конфіденційність, не порушуючи процесуальних норм.

- **Використання групових дискусій для розвитку критичного мислення.** Колективний пошук істини допомагає виробити звичку до всебічного аналізу проблеми, де кожна думка має бути підкріплена посиланням на конкретну статтю закону або прецедент ЄСПЛ.

3. Практичні інструменти

- **Підготовка інформаційних запитів, юридичних відповідей та правових чек-листів перед публікацією матеріалів.** Ми відходимо від загальних фраз до ділового письма. Студент має вийти із заняття з готовим шаблоном запиту, який «працює», та персональним чек-листом (наприклад, «10

кроків перед публікацією фото особи»)), що стане його професійним рятівним колом.

- **Використання цифрових інструментів для OSINT-розслідувань і перевірки достовірності інформації.** Практика включає роботу з державними реєстрами (ЄДРПОУ, Реєстр нерухомості) та інструментами верифікації контенту з соцмереж. Це вчить журналіста здобувати докази законним шляхом, що є критично важливим для майбутнього захисту в суді.

4. Інтерактивні методи

- **Студенти працюють у парах або командах, вирішують практичні завдання та презентують результати.** Командна робота імітує структуру редакції, де журналіст, редактор і юрист мають дійти згоди. Презентація результатів вчить аргументовано захищати свою позицію перед аудиторією.

- **Використання «живих кейсів» із сучасних медіа, соцмереж, стрімінгових платформ.** Ми не обмежуємося газетами — ми аналізуємо авторське право в TikTok, юридичні межі стрімів з місця подій та правові аспекти коментарів у Facebook.

⚡ Креативний підхід: «Лабораторія журналіста»

Ми пропонуємо вести практичні заняття як «лабораторію журналіста», де студент стає юристом, редактором і детективом одночасно.

- **Роль Детектива (OSINT):** Ви виявляєте приховані зв'язки та збираєте факти за допомогою відкритих даних.

- **Роль Юриста:** Ви оцінюєте кожен знайдений факт на предмет законності його оприлюднення та ризиків дифамації.

- **Роль Редактора:** Ви пакуєте ці факти у журналістський матеріал, зберігаючи баланс між сміливістю розслідування та безпекою видання.

Така багатогранна рольова модель формує "**юридичний інстинкт**" — здатність автоматично відчувати правову межу під час творчого процесу, що і відрізняє професіонала від аматора.

Змістовий модуль 1 ПРАВОВИЙ ФУНДАМЕНТ ТА БЕЗПЕКА ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ

Практичне заняття № 1 (2 год.)

Тема: *Конституційні гарантії свободи слова та архітектура медіазаконодавства: як журналісту захищати право на інформацію*

 Мета заняття: поглибити знання студентів про ієрархію нормативно-правових актів у сфері медіаправа; сформувати розуміння механізмів реалізації свободи слова та права на інформацію; навчити розрізняти легітимні та нелегітимні обмеження свободи вираження поглядів; опанувати алгоритм застосування норм Конституції України як норм прямої дії у професійній діяльності журналіста; розвинути навички правового аналізу медійних ситуацій та прийняття редакційних рішень.

Форми роботи:

- аналітична дискусія
- інтерактивна гра
- рольова симуляція
- робота в малих групах
- кейс-аналіз
- візуальне творче завдання

Нормативна база заняття

1. Конституція України
2. Загальна декларація прав людини
3. Європейська конвенція з прав людини
4. Рішення Конституційного Суду України № 2-р/2012 (щодо приватності публічних осіб)
5. Практика Європейського Суду з прав людини. (Посібник із судової практики Європейського суду з прав людини. Застосування норм законодавства Європейського Союзу у практиці Європейського суду з прав людини.
https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_eu_law_in_echr_case-law_ukr)

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- розділ II Конституції України (ст. 32, 34, 40, 64);
- Загальну декларацію прав людини;
- статтю 10 Європейської конвенції з прав людини;
- рішення Конституційного Суду України № 2-р/2012 (щодо приватності публічних осіб).

Питання для аналітичного обговорення

1. Конституційна філософія та статус журналіста

- **Свобода слова як фундамент демократії:** Чому право на свободу вираження поглядів є засадничою цінністю держави, а не просто професійним «привілеєм» медійників?

- **Анатомія статті 34 Конституції України:** У чому полягає різниця між внутрішнім правом «мати думку» та зовнішнім правом її «поширювати»? Аналіз складових права на інформацію.

2. Межі свободи та «Трискладовий тест»

- **Тріада легітимних обмежень:** Детальний аналіз ч. 2 ст. 34. Які три умови мають бути виконані одночасно, щоб обмеження свободи слова державою вважалось законним, а не свавільним?

- **Заборона цензури (ст. 15):** Що саме закон вважає цензурою і чи існують форми «м'якої цензури» в сучасних медіареаліях України?

3. Юридична ієрархія та захист прав

- **Конституція як «бронежилет» прямої дії:** Що означає принцип прямої дії (ст. 8) на практиці? Як журналісту апелювати до Конституції, якщо йому відмовляють у доступі до інформації?

- **Верховенство права vs Відомчий наказ:** Алгоритм дій журналіста у ситуації, коли внутрішня інструкція, наказ чи розпорядження органу влади прямо суперечать нормам Конституції.

4. Міжнародний контекст у національній системі

- **Міжнародні договори як частина національного права:** Чому ратифіковані угоди мають пріоритет над законами України (ст. 9)?

- **Стаття 10 Європейської конвенції з прав людини:** Чому «дух» Конвенції та практика ЄСПЛ є вирішальними для захисту українських медіа навіть за наявності національного регулювання?

Заповніть таблицю:

 Таблиця: Аналіз допустимих обмежень свободи слова (ст. 34 Конституції України)

Складова права (що захищаємо)	Легітимна мета (заради чого обмежуємо)	Умови законності (як саме обмежуємо)
Зі статті 34 выпишіть дії, на які ми маємо право.	Випишіть із ч. 2 ст. 34 вичерпний перелік причин для обмеження.	Пропишіть критерії, за якими обмеження вважається законним.

 Пояснення для студентів:

- 1 колонка — дії зі ст. 34 Конституції
- 2 колонка — підстави обмеження (нацбезпека, порядок, репутація тощо)
- 3 колонка — «трискладовий тест»

 Інтерактивна розминка (Warm-up). Вправа «Свобода слова за 60 секунд»

Студентам пропонується визначити, які ситуації можуть становити порушення свободи слова.

Ситуації:

1. Соціальна мережа видалила пост журналіста.
2. Орган влади відмовив журналісту в доступі до інформації.
3. Редактор змінив заголовок новини перед публікацією.
4. Державний орган заборонив публікувати інформацію про військову операцію.

Після обговорення студенти аргументують відповіді з посиланням на норми Конституції України.

 II. Практичний блок заняття

 Завдання 1. Ігрова симуляція: «Конституційний детектив»

Сценарій:

Редакція отримала аудіозапис наради в ОВА, де обговорюються можливі корупційні схеми під час закупівлі генераторів.

Обласна військова адміністрація надсилає редакції попередження: публікація інформації про діяльність адміністрації під час воєнного стану заборонена з міркувань національної безпеки (посилання на ст. 64 Конституції).

Ролі:

«Адвокати преси». Обґрунтовують право на публікацію інформації.

«Юристи ОВА». Аргументують необхідність обмеження свободи слова.

«Судді». Аналізують ситуацію та ухвалюють рішення на основі норм Конституції України.

«Громадськість». Оцінює, чи становить ця інформація суспільний інтерес.

Після обговорення судді оголошують рішення: **публікувати чи ні**.

 Завдання 2. Креативна вправа: «Юридична піраміда медіаправа»

Студенти створюють **візуальну інфографіку**, що демонструє ієрархію медіазаконодавства України.

У схемі мають бути:

- Конституція України
- міжнародні конвенції
- закон «Про медіа»
- рішення Конституційного Суду
- етичний кодекс журналіста

Студенти пояснюють:

- чому джерела права розташовані саме так;
- що відбувається, якщо нижчий нормативний акт суперечить Конституції.

 Завдання 3. Міні-вправа: «Юридично безпечний заголовок»

Студентам пропонується новинний заголовок:

«Чиновники ОВА розкрали гроші на генератори»

Потрібно:

1. визначити можливі юридичні ризики;
2. переписати заголовок так, щоб уникнути дифамації.

Завдання 4. Кейс-задача: «Межа приватності»

Журналіст публікує фото чиновника з відпочинку на закритому курорті під час війни.

Посадовець заявляє, що це конфіденційна інформація про його приватне життя.

Потрібно:

- визначити чи є публікація втручанням у приватність (ст. 32 Конституції України);
- визначити чи може суспільний інтерес виправдати публікацію;
- визначити як це питання трактує рішення Конституційного Суду України № 2-р/2012.

Завдання 5. Міні-гра: «Право чи міф»

Студенти визначають, чи є твердження правдивими.

1. Журналіст має право публікувати будь-яку інформацію.
2. Свобода слова може бути обмежена під час воєнного стану.
3. Редакторська правка матеріалу є цензурою.

Відповіді аргументуються з посиланням на Конституцію України.

Brainstorming

- Чи існує абсолютна свобода слова?
- Де межа між редакційною політикою і цензурою?
- Чи може держава «зловживати» нацбезпекою?
- Як журналісту діяти під тиском влади?

Практичне заняття № 2 (2 год.)

Тема: Міжнародні стандарти свободи медіа та практика ЄСПЛ: застосування у медійних спорах

Мета заняття: поглибити знання студентів щодо міжнародно-правового регулювання свободи слова; сформулювати розуміння взаємодії міжнародного та національного права у сфері медіа; навчити застосовувати положення статті 10 Європейської конвенції з прав людини та практику ЄСПЛ; розвинути навички правового аналізу медійних спорів і підготовки аргументованої правової позиції.

Форми роботи

- аналітична дискусія
- кейс-аналіз

- рольова симуляція
- робота в малих групах
- дебати
- практичне моделювання правових позицій

Нормативна база заняття

1. Конституція України (ст. 9, 34)
2. Закон України «Про міжнародні договори України»
3. Віденська конвенція про право міжнародних договорів
4. Загальна декларація прав людини
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
6. Практика Європейського суду з прав людини

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- Конституцію України (ст. 9, 34)
- міжнародні договори у сфері прав людини
- статтю 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
- практику ЄСПЛ

Питання для аналітичного обговорення

1. Міжнародні договори та національне право

- Який статус міжнародних договорів у правовій системі України?
- У чому полягає значення Закону України «Про міжнародні договори України»?

- Як застосовується Віденська конвенція про право міжнародних договорів?

2. Міжнародні стандарти прав людини

- Яке значення має Загальна декларація прав людини для розвитку свободи слова?

- Які права вона гарантує у сфері інформації?

3. Свобода думки та слова

- Які положення міжнародних актів гарантують свободу вираження поглядів?

- Чи є це право абсолютним?

4. Європейська система захисту прав людини

- Як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод регулює:
 - свободу думки
 - свободу вираження поглядів
 - свободу зібрань та об'єднань

5. Стаття 10 Конвенції

- У чому полягає її дуальний характер (право + обмеження)?
- Які існують легітимні обмеження свободи слова?
- Як ці положення відображені у ст. 34 Конституції України?

Заповніть таблицю:

 Таблиця: Порівняння стандартів свободи слова

Критерій	Загальна декларація прав людини	Конвенція про захист прав людини	Конституція України
Формулювання права			
Що саме захищається			
Чи передбачені обмеження			
Перелік легітимних цілей			
Особливості застосування			

 Інтерактивна розминка (Warm-up). Вправа «Свобода слова: межі допустимого»

Студентам пропонується визначити, чи є наведені ситуації реалізацією свободи вираження поглядів або її допустимим обмеженням.

Ситуації:

1. Публікація критики уряду в медіа.
2. Поширення журналістом недостовірної інформації.
3. Розголошення інформації, що становить державну таємницю.
4. Різка критика публічної особи.

Після обговорення студенти аргументують свої відповіді із застосуванням «трискладового тесту» та з посиланням на:

- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
- практику Європейського суду з прав людини

II. Практичний блок заняття

Завдання 1. Кейс-аналіз практики ЄСПЛ

Сценарій: Студенти отримують рішення Європейського суду з прав людини у справах щодо медіа:

- Лінгенс проти Австрії
- Обершлік проти Австрії
- Кастеллс проти Іспанії
- Бладет Тромсе і Стенсаас проти Норвегії
- Гудвін проти Сполученого Королівства

Потрібно:

1. Визначити обставини справи
2. З'ясувати, яке право було порушено
3. Проаналізувати застосування статті 10 Конвенції
4. Окремо відзначити позицію Суду

Заповніть таблицю:

 Таблиця: Порівняльна характеристика ключових медійних справ Європейського суду з прав людини

Справа	Обставини справи (коротко викласти, що сталося)	Порушене право (ст. 10 Конвенції)	Застосування статті 10 (трискладовий тест, суспільний інтерес)	Позиція Суду
Лінгенс проти Австрії				
Обершлік проти Австрії				
Кастеллс проти Іспанії				
Бладет Тромсе і Стенсаас проти Норвегії				
Гудвін проти Сполученого Королівства				

 Пояснення для студентів:

При заповненні колонки «Застосування статті 10» та «Позиція Суду», використовуйте такі ключові концепції:

- **Public Watchdog (Суспільний контролер):** роль преси в поширенні інформації про зловживання владою.
- **Value Judgment (Оціночне судження):** суб'єктивна думка, яка не підлягає доведенню (на відміну від фактів).
- **Margin of Appreciation (Межа розсуду):** свобода держави самостійно встановлювати певні обмеження, яка, проте, суворо контролюється ЄСПЛ.
- **Pressing Social Need (Нагальна суспільна потреба):** головний критерій того, чи було втручання держави справді необхідним.
- **Chilling Effect (Стримуючий ефект):** ризик того, що суворе покарання змусить журналістів боятися критикувати владу в майбутньому.

 Завдання 2. Рольова симуляція: «Суд ЄСПЛ»

Сценарій: Журналіст опублікував матеріал про корупцію посадовця і був притягнутий до відповідальності за дифамацію.

Ролі:

- **Журналіст (заявник)** – аргументує, чому публікація не порушує закон, посилаючись на статтю 10
 - **Представник держави** – пояснює, чому публікація може обмежуватися (захист репутації, нацбезпека)
 - **Судді ЄСПЛ** – ухвалюють рішення, застосовуючи «трискладовий тест»
 - **Громадськість** – оцінює, чи є публікація суспільним інтересом
- Підготувати 3–5 аргументів для кожної ролі (Чи було порушення статті 10).

Завдання 3. Практична вправа: «Трискладовий тест»

Ситуація: Журналіста зобов'язують розкрити джерело інформації після публікації критичної статті про місцевого чиновника.

Потрібно:

- Визначити, чи є втручання у свободу слова.
- Проаналізувати його за трьома критеріями трискладового тесту:
- **Передбачене законом** – чи є обмеження правовою нормою?
- **Легітимна мета** – чи захищає обмеження національні інтереси, репутацію інших, громадський порядок тощо?
- **Необхідність у демократичному суспільстві** – чи пропорційне обмеження, чи відповідає суспільному інтересу?
- Зробити висновок: чи порушено статтю 10 Конвенції.

Заповніть таблицю:

 Таблиця. Аналіз обмежень свободи слова за трискладовим тестом ЄСПЛ

Втручання у свободу слова (так/ні)	Передбачене законом	Легітимна мета	Необхідність у демократичному суспільстві	Висновок (порушення ст. 10 чи ні)

UA Завдання 4. Український досвід

Сценарій: Аналіз рішень ЄСПЛ у справах проти України:

- Українська Прес-Група проти України
- Редакція газети Гривна проти України
- Агентство телебачення Новини проти України
- Центр демократії та верховенства права проти України
- Седлецька проти України

Потрібно:

1. Визначити обставини справи
2. З'ясувати, яке право було порушено
3. Проаналізувати застосування статті 10 Конвенції
4. Окремо відзначити позицію Суду та значення для України

Заповніть таблицю:

 Таблиця. Аналіз рішень ЄСПЛ у справах проти України

Справа	Обставини справи (коротко викласти, що сталося)	Порушене право (ст. 10 Конвенції)	Застосування ст. 10 (трискладовий тест, суспільний інтерес)	Позиція Суду / Значення для України
Українська Прес-Група проти України (2005)				
Редакція газети «Гривна» проти України (2019)				
ТОВ «Агентство телебачення «Новини» проти України (2020)				
Центр демократії та верховенства права проти України (2020)				
Седлецька проти України (2021)				

 Завдання 5. Індивідуальний аналіз: «Пріоритет свободи слова чи захист репутації?»

Теза: «Свобода слова має пріоритет над захистом репутації».

1. Підготуйте письмовий аналіз, у якому:

- Сформулюйте **3–5 аргументів «за»** пріоритет свободи слова.
- Сформулюйте **3–5 аргументів «проти»**, тобто коли захист репутації може переважати.

○ Обов'язково для кожного аргументу зробіть посилання на:

- **статтю 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;**
- **статтю 34 Конституції України;**
- **ключові прецеденти ЄСПЛ** (наприклад, *Лінгенс проти Австрії*, *Гудвін проти Великої Британії*).

2. Напишіть **власний висновок**, де зазначте:

- Чи вважаєте, що свобода слова має абсолютний пріоритет, чи її слід обмежувати для захисту репутації у певних випадках.

Завдання 6. Практичне завдання: «Скарга до ЄСПЛ»

Сценарій:

Умовний кейс: журналіста притягнули до відповідальності за критику влади або за публікацію суспільно важливої інформації.

Потрібно:

1. Уявити себе журналістом, якого притягнули до відповідальності за публікацію матеріалу.
2. Скласти **скаргу до ЄСПЛ**, дотримуючись структури, наведеній нижче.
3. Для обґрунтування використовуйте:
 - **статтю 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод**;
 - прецеденти ЄСПЛ щодо свободи слова та захисту журналістів (наприклад, *Лінгенс проти Австрії*, *Гудвін проти Великої Британії*).

Структура скарги для заповнення студентом:

Розділ	Що потрібно вказати
1. Загальні дані	ПІБ журналіста, орган влади, що притягнув до відповідальності, дата події.
2. Факти справи	Коротко викладіть, що сталося, що саме опублікував журналіст, які дії проти нього вжили.
3. Порухене право	Вказати, що порушена ст. 10 Конвенції; при необхідності – інші права.
4. Аргументація	Обґрунтувати, чому дії держави були порушенням свободи слова: застосувати «трискладовий тест», врахувати суспільний інтерес, послатися на прецеденти ЄСПЛ.
5. Вимоги заявника	Вказати, чого очікує журналіст від Суду: визнання порушення, компенсація, скасування обмежень тощо.
6. Додатки / докази	Перелік матеріалів, що підтверджують порушення (публікації, листування, офіційні рішення).

Практичне заняття № 3 (2 год.)

Тема: *Правовий захист від дифамації: алгоритм дій журналіста при оскарженні недостовірної інформації та позовах про моральну шкоду*

 Мета заняття: поглибити знання про юридичну природу дифамації та об'єкти правового захисту (честь, гідність, ділова репутація); навчитися розмежовувати фактичні твердження та оціночні судження на практиці; опанувати алгоритм досудового врегулювання спорів (спростування, право на відповідь); навчитися застосовувати стандарти ЄСПЛ для захисту

журналістської діяльності; сформувати навички підготовки аргументованих заперечень на позови про моральну шкоду та протидії SLAPP-позовам.

✳ **Форми роботи:**

- аналітична дискусія;
- кейс-стаді;
- ділова гра;
- вправа з юридичного редагування тексту;
- робота в малих групах (складання процесуальних документів).

⚖ **Нормативна база заняття:**

1. Конституція України (ст. 32, 34).
2. Цивільний кодекс України (ст. 277, 280, 297, 299, 1167).
3. Закон України «Про інформацію» (ст. 30 — звільнення від відповідальності).
4. Закон України «Про медіа» (процедури спростування).
5. Постанова Пленуму ВСУ №1 від 27.02.2009 «Про судову практику у справах про захист честі та гідності».
6. Практика ЄСПЛ.

📖 **I. Теоретичний блок заняття**

🔍 **Робота з джерелами**

Студенти повинні опрацювати:

- Конституцію України (ст. 32, 34)
- Цивільний кодекс України (пункти щодо відповідальності за моральну шкоду)
- Закон України «Про інформацію» (ст. 30)
- Закон України «Про медіа» (процедури спростування та відповіді)
- Практику ЄСПЛ (справи Лінгенс, Торгейрсон, Перна, Українська Прес-Група)

💬 **Питання для аналітичного обговорення**

1. **Анатомія дифамації:** Чому в Україні відбулася декриміналізація наклепу і які цивільно-правові наслідки це мало для медіа?
2. **Дифамація та її складові:** Чому для виграшу справи позивач має довести одночасно факт поширення, ідентифікацію особи та шкоду репутації?
3. **Об'єкти захисту:** У чому різниця між захистом «гідності» фізичної особи та «ділової репутації» політичної партії чи корпорації?
4. **Межа між фактом і судженням:** Чому фраза «директор — злодій» потребує доказів, а фраза «директор діє непрофесійно» — ні? Аналіз ст. 30 ЗУ «Про інформацію».
5. **Стаття 30 ЗУ «Про інформацію»:** Як довести суду, що фраза журналіста є «оціночним судженням», яке не підлягає спростуванню?
6. **Процедурні аспекти:** Що таке «позовна давність» у медійних справах і як вона обчислюється для друкованих та онлайн-медіа?

7. **Моральна шкода:** Як журналісту аргументувати надмірність грошових вимог позивача, посилаючись на «стримуючий ефект» (chilling effect) для свободи слова?

Завдання: Порівняльний аналіз стандартів ЄСПЛ

Опрацюйте тексти рішень ЄСПЛ та положення ст. 30 ЗУ «Про інформацію». Заповніть таблицю на основі опрацьованих джерел виділивши головний правовий висновок (прецедент), який журналіст може використати для свого захисту:

Заповніть таблицю:

 Таблиця: Порівняльний аналіз стандартів захисту від дифамації (ЄСПЛ та Україна)

Джерело права / Справа	Об'єкт захисту та категорія спору	Ключовий правовий висновок (Що встановив Суд?)	Практичне значення (Як це захищає журналіста?)
Лінгенс проти Австрії	Критика політика (канцлера)		
Торгейрсон проти Ісландії	Повідомлення про жорстокість поліції (суспільний інтерес)		
Перна проти Італії	Символічна критика та «оціночні судження»		
Фуентес Бобо проти Іспанії	Образливі висловлювання у прямому ефірі (трудовий спір)		
Українська Прес-Група проти України	Оціночні судження у політичному контексті		
Ст. 30 ЗУ «Про інформацію»	Звільнення від відповідальності за судження		

 Шпаргалка-орієнтир для студентів (на що звернути увагу):

- **Для справи Лінгенса:** Шукайте різницю між межами критики приватної особи та публічного політика.
- **Для справи Торгейрсона:** Зверніть увагу на те, чи повинен журналіст доводити правдивість «суспільних чуток», якщо він висвітлює проблему системного насильства.
- **Для справи Перни:** Проаналізуйте, чи може «дух» статті та її загальний контекст виправдати гострі метафори.
- **Для ст. 30 ЗУ «Про інформацію»:** Випишіть чіткий перелік того, що закон вважає оціночними судженнями (критика, припущення, сатира тощо).

II. Практичний блок заняття

Завдання 1. Вправа «Лексичний детектор» (Факти vs Судження)

Проаналізуйте фрагмент статті та визначте юридичну природу виділених фраз. Заповніть таблицю:

«На нашу думку, мер міста є політичним банкрутом (1). Його вчорашня заява про передачу ділянки під забудову фірмі сина (2) є вершиною цинізму (3). Ми вважаємо, що він вкрав майбутнє громади (4), оскільки за даними аудиту з бюджету зникло 5 млн грн (5)».

 Таблиця: Аналіз лінгвістичних маркерів та оцінка дифамаційних ризиків у журналістському матеріалі

Фраза №	Факт чи судження?	Чи потрібно доводити в суді?	Юридичний ризик (високий/низький)
1			
2			
3			
4			
5			

Завдання 2. Редакційний квест: «Між судом та спростуванням»

Ситуація (Фабула): Ваше онлайн-видання опублікувало розслідування про депутата міськради. У тексті ви стверджуєте: *«Поки в Раді голосували за бюджет, депутат Іванов розважався в дорогому ресторані міста».*

Наступного дня до редакції приходить адвокат депутата з офіційним лікарняним листом (з печаткою лікарні), який підтверджує, що депутат у цей день був на стаціонарному лікуванні.

Вимога адвоката:

1. Опублікувати повне спростування статті.
2. Опублікувати «відповідь» депутата, де він називає ваших журналістів «брехливими невігласами» та «ворогами громади».

Ваша місія як редактора (виконайте 2 кроки):

1. Написати «Розумне спростування»

Ваша логіка: Ви впевнені, що бачили схожу людину в ресторані, але у депутата є документ. У суді документ перемаже ваші слова. Вам потрібно визнати помилку в деталях, щоб врятувати репутацію всього розслідування.

- **Завдання:** Написати текст (3-4 речення).
- **Підказка:** Не пишіть «ми все збрехали». Напишіть: «Редакція отримала документи, що уточнюють місцеперебування особи... ми перепрошуємо за неточність у деталях».

2. Написати «Ввічливу відмову» на образи

Ваша логіка: Закон зобов'язує вас дати депутату право висловити свою версію подій (право на відповідь). Але закон **не зобов'язує** вас публікувати лайку та образи на адресу своїх журналістів.

- **Завдання:** Написати коротку відповідь адвокату (2-3 речення).

- **Підказка:** Посилайтесь на закон. Пояснити, що ви опублікуєте позицію депутата, як тільки він прибере з тексту слова «брехливі невігласи».

Завдання 3. Ігрова симуляція: «Судова дуель: ціна репутації проти свободи слова»

Сценарій: Журналіст-розслідувач опублікував матеріал про те, що місцевий забудовник отримав землю під будівництво торгового центру завдяки «тісним зв'язкам» із мером. У тексті вжито фрази: «схема виглядає як типовий договірняк» та «збудовник плює на інтереси громади».

Забудовник подав позов до суду, вимагаючи спростування та компенсацію моральної шкоди у розмірі **1 000 000 гривень**, стверджуючи, що публікація зірвала підписання міжнародного контракту та призвела до депресивного стану власника компанії.

Ролі:

«Адвокати позивача (Забудовника)». Намагаються довести, що інформація є фактом, який не відповідає дійсності, та обґрунтовують величезну суму моральної шкоди.

«Юристи редакції». Захищають журналіста, аргументуючи, що вжиті фрази є «оціночними судженнями» (ст. 30 ЗУ «Про інформацію»), а сума позову є формою тиску (SLAPP).

«Судді». Аналізують докази обох сторін, застосовують «трискладовий тест» та виносять рішення: чи було порушення, чи треба спростовувати текст та яку суму компенсації призначити (якщо треба).

«Медіа-експерти». Оцінюють, чи дотримався журналіст професійних стандартів (баланс думок, перевірка фактів) та чи не створює цей позов «стримуючий ефект» для інших ЗМІ.

Після обговорення: Судді оголошують вердикт, обґрунтовуючи його нормами Цивільного кодексу та практикою ЄСПЛ (справа «Лінгенс проти Австрії»).

Завдання 4. Workshop: «Анти-SLAPP: стратегія захисту журналіста-фрілансера»

Сценарій: Журналіст-фрілансер опублікував у соцмережах серію постів про ймовірне забруднення місцевої річки хімічними відходами великого агрохолдингу. У відповідь юристи корпорації подали **десять окремих позовів** до різних районних судів у трьох різних областях України. Поводи ідентичні за змістом, але подані від імені різних дочірніх компаній холдингу. Сума загальних претензій у сто разів перевищує річний дохід журналіста. Мета позовів — виснажити фрілансера фінансово, заблокувати його роботу поїздками на суди та змусити видалити публікації.

Завдання для студентів: Розробити комплексну стратегію захисту,

«Юридичний штаб». Мають розробити **юридичні кроки**:

- підготувати обґрунтування для клопотання про об'єднання справ;
- аргументувати зловживання процесуальними правами з боку позивача (ст. 44 ЦПК України);

- застосувати практику ЄСПЛ щодо «непропорційного втручання» та «стримуючого ефекту».

«Медіа-стратегі». Мають розробити **комунікаційну стратегію**:

- визначити канали залучення публічності (соцмережі, колеги-розслідувачі);
- сформулювати заклики до міжнародних правозахисників та професійних спілок (НСЖУ, ІМІ, «Репортери без кордонів»);
- підготувати план «ефекту Стрейзанд» (як зробити інформацію ще більш поширеною через тиск агрохолдингу).

«Судді-аналітики». Оцінюють наявність ознак SLAPP-позову:

- чи є позовні вимоги надмірними;
- чи є дії позивача маніпулятивними;
- чи становить порушена тема значний суспільний інтерес.

Результат воркшопу: на основі розроблених юридичних кроків, сформулювати єдиний «Алгоритм анти-SLAPP захисту для незалежного журналіста».

 Завдання 5. Тест-драйв: «Юридичний Check-list випускового редактора»

Контекст: Уявіть, що ви — головний редактор розслідувального медіа. Ваша команда підготувала сенсаційний матеріал про корупцію. Перед тим, як натиснути кнопку **«Опублікувати»**, ви маєте провести фінальну юридичну перевірку тексту. Ваша мета — переконатися, що матеріал захищений від дифамаційних позовів і ви зможете виграти справу, якщо вона дійде до суду.

Завдання: Сформулювати **5 пунктів вашого власного Check-list**, за якими ви пропустите (або відправите на доопрацювання) цей матеріал. Кожен пункт має бути конкретною дією або вимогою до тексту.

Методична порада: Використовуйте знання про статтю 30 Закону «Про інформацію» (оціночні судження), статтю 37 Закону «Про медіа» (баланс) та стандарти ЄСПЛ. Заповнюючи пункти, коротко пояснити: *«Чому саме цей пункт врятує нас у суді?»*. Це допоможе усвідомити зв'язок між етикою та правом.

Зразок структури вашої відповіді (для заповнення студентами):

1. **Перевірка фактів (Fact-checking):** Чи підтверджений кожен критичний факт (суми, дати, прізвища) мінімум двома незалежними джерелами або документами?

- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Практичне заняття № 4 (2 год.)

Тема: *Нове медіарегулювання: комплексний аналіз Закону України «Про медіа» в контексті євроінтеграційних процесів.*

 Мета заняття: опанувати нову класифікацію суб'єктів у сфері медіа (відрізнити лінійні, нелінійні та онлайн-медіа); вивчити процедури реєстрації та ліцензування за новими правилами; навчитися розрізняти категорії порушень та відповідні санкції Національної ради; дослідити механізм «спільного регулювання» (co-regulation) як європейського стандарту.

Форми роботи:

- юридичний класифікатор;
- аналітична дискусія;
- кейс-стаді;
- порівняльний аналіз правових норм.

Нормативна база:

1. Закон України «Про медіа» (№ 2849-IX).
2. Директива 2010/13/ЄС про аудіовізуальні медіапослуги (зі змінами від 2018 р.).
3. Положення Нацради про порядок подання заяв та реєстрацію суб'єктів.

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- Закон України «Про медіа»: розділ I (термінологія), розділ II (суб'єкти), розділ VIII (відповідальність).
- Угода про асоціацію між Україною та ЄС: зобов'язання у сфері аудіовізуальної політики.
- Методичні рекомендації Нацради: щодо реєстрації онлайн-медіа.

Питання для аналітичного обговорення

1. **Філософія реформи:** Чому виникла потреба в заміні пакету «старих» законів про медіа одним кодифікованим актом? У чому полягає «європейськість» нового закону?
2. **Суб'єктний склад:** Як закон розрізняє онлайн-медіа та звичайних користувачів соцмереж? Чи може блогер добровільно стати суб'єктом у сфері медіа і навіщо це йому?
3. **Повноваження Нацради:** Чи є Нацрада «медіа-поліцією»? Межа між державним регулюванням та незалежністю редакційної політики.
4. **Спільне регулювання (Co-regulation):** Як працює модель, де медіаспільнота сама розробляє кодекси поведінки, а держава їх лише визнає? Переваги та ризики для України.

5. **Прозорість власності:** Чому закон забороняє володіти медіа через офшори з невідомими бенефіціарами? Як це пов'язано з протидією російській пропаганді?

6. **Система санкцій:** Чи є «Припис» ефективним засобом попередження, чи це лише перший крок до штрафу? Аналіз ст. 110-112.

Завдання: Вправа «Термінологічний конструктор»

Студенти мають дати короткі визначення новим поняттям закону:

1. **Суб'єкт у сфері онлайн-медіа** — це ...
2. **Аудіовізуальна медіапослуга на замовлення** — це ...
3. **Платформа спільного доступу до відео** — це ...
4. **Кінцевий бенефіціарний власник медіа** — це ...

✂ II. Практичний блок (70 хв.)

✂ Завдання 1. Класифікація медіа-ресурсів «Юридичний класифікатор суб'єктів»

Інструкція: Уявіть, що ви юрисконсульт медіа-холдингу. Вам потрібно провести інвентаризацію активів та визначити їхній правовий статус згідно з Розділом II Закону «Про медіа».

Заповніть таблицю:

Назва та опис ресурсу	Тип суб'єкта (ст. 12-16 Закону)	Реєстрація (Обов'язкова / Добровільна)	Орган нагляду
Місцевий телеканал (ефірне мовлення)			
Інформаційний портал новин (сайт)			
Радіостанція в FM-діапазоні			
Сервіс кіно та серіалів (VOD-платформа)			
Друкований тижневик (газета)			
YouTube-проект журналістських розслідувань			

🇺🇦 Завдання 2. Матриця відповідальності та санкцій

Інструкція: Користуючись Розділом VIII Закону «Про медіа» (статті 100–116), розподіліть типи порушень та визначте логіку накладення санкцій Нацрадою.

Заповніть таблицю:

Категорія порушення	Приклад конкретної дії (за текстом закону)	Санкція за перше порушення	Коли застосовується штраф?
Незначне			
Значне			

Категорія порушення	Приклад конкретної дії (за текстом закону)	Санкція за перше порушення	Коли застосовується штраф?
Грубе			

 Підказка для студентів: Зверніть увагу на ст. 110, де описано умови, за яких Нацрада може звернутися до суду про анулювання ліцензії або блокування онлайн-медіа.

Завдання 3. Симуляція «Засідання Комітету спільного регулювання»

Сценарій: Нацрада та представники медіа мають розробити «Кодекс поширення інформації про дітей-жертв злочинів».

Ролі:

1. **Представники Нацради:** Вимагають жорстких обмежень та великих штрафів за показ обличчя дитини.
2. **Журналісти-розслідувачі:** Наполягають, що іноді публічність допомагає знайти злочинця (суспільний інтерес).
3. **Психологи та юристи:** Пропонують критерії «мінімальної шкоди».

Завдання: Сформулювати 3 пункти майбутнього Кодексу, які б влаштували всі сторони.

Завдання 4. Кейс-задача: «Прозорість власності»

Фабула: Реєстратор Нацради виявив, що серед власників онлайн-медіа «Правда-Інфо» є офшорна компанія з Сейшельських островів, кінцевий власник якої не вказаний.

Запитання для аналізу:

1. Чи має право Нацрада відмовити у реєстрації такому медіа згідно зі ст. 25?
2. Які документи має надати медіа, щоб довести прозорість структури власності?

Завдання 5. Міні-вправа «Юридична перевірка власника»

Ситуація: Інвестор з Кіпру хоче купити телеканал. Він надає структуру власності, де 90% належать трасту, бенефіціари якого приховані. **Завдання:** Сформулюйте юридично обґрунтовану відмову у реєстрації змін, посилаючись на ст. 25 Закону.

Завдання 6. Рольова симуляція «Засідання Нацради»

Сценарій: Моніторинг виявив у онлайн-медіа публікацію, що пропагує жорстоке поводження з тваринами (або інше порушення за ст. 36). Медіа не зареєстроване.

Ролі:

- **Члени Нацради:** Обґрунтувати правомірність втручання та обрати санкцію.

- **Редакція:** Довести, що вони не є «онлайн-медіа» у розумінні закону, а є «приватним блогом».

Завдання: Винести рішення про припис або штраф на основі критеріїв ст. 16.

Brainstorming

- Чи не створює обов'язкова реєстрація аудіовізуальних медіа загрозу цензури в інтернеті?
- «Припис» Нацради — це дружня порада чи початок кінця для редакції?
- Чи здатен Закон «Про медіа» ефективно регулювати анонімні Telegram-канали?
- «Спільне регулювання» — це реальний інструмент чи «декорація» для ЄС?

Практичне заняття № 5 (2 год.)

Тема: *Інструментарій журналіста: законні методи збору інформації та юридичні гарантії захисту конфіденційних джерел.*

 Мета заняття: опанувати правові межі збору інформації (зйомка, запис, спостереження); навчитися розрізняти приватний та публічний простори; вивчити процедурні гарантії захисту професійної таємниці журналіста та алгоритм дій при спробах примусового розкриття джерел.

Форми роботи:

- аналітична дискусія за прецедентами;
- симуляція «Допит журналіста»;
- кейс-стаді «Прихована камера vs Суспільний інтерес»;
- складання правових відмов (юридичне письмо).

Нормативна база заняття:

1. Конституція України (ст. 32, 34).
2. Цивільний кодекс України (ст. 302, 307).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України (ст. 65 — відмова від свідчень).
4. Закон України «Про медіа» (ст. 22 — право на таємницю авторства та джерел).
5. Практика ЄСПЛ: справи *Гудвін проти Великої Британії*, *Ромен і Шміт проти Люксембургу*.

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- **Цивільний кодекс (ст. 307):** умови зйомки фізичної особи на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку.
- **КПК України (п. 6 ч. 2 ст. 65):** перелік осіб, які не можуть бути допитані як свідки (журналісти — щодо конфіденційної інформації).
- **Закон «Про медіа» (ст. 22):** обсяг захисту джерел інформації та винятки, коли суд може зобов'язати їх розкрити.
- **Рішення ЄСПЛ «Гудвін проти СК»:** чому захист джерел є «наріжним каменем» свободи преси.

Питання для аналітичного обговорення

1. **Право на об'єктив:** Чи має право журналіст знімати поліцейського або чиновника під час виконання обов'язків без їхньої згоди?
2. **Публічне місце vs Приватний простір:** Де закінчується право на приватність у ресторані, холі міністерства чи на закритій вечірці депутата?
3. **Таємниця джерела:** Чи є захист джерела абсолютним? У яких виняткових випадках (згідно зі ст. 22 Закону «Про медіа») суд може змусити журналіста назвати ім'я інформатора?
4. **Спецзасоби:** Чи може журналіст використовувати «шпигунські» окуляри або приховані мікрофони? Правові наслідки за ст. 359 ККУ.
5. **Етика та закон:** Якщо джерело надало інформацію, отриману злочинним шляхом (наприклад, викрадені документи), чи несе журналіст відповідальність за її оприлюднення?
6. **Презумпція згоди:** Як працює норма ст. 307 ЦК щодо «мовчазної згоди» особи на зйомку в публічному місці?

✂ II. Практичний блок заняття

✿ Завдання 1. Вправа «Правовий навігатор зйомки»

Інструкція: Проаналізуйте ситуації та визначте, чи законні дії журналіста. Заповніть таблицю.

Ситуація	Чи потрібна згода особи?	Юридичне обґрунтування (ст. ЦК / Закону)	Ризики для журналіста
Зйомка інтерв'ю з перехожим на площі			
Прихована зйомка лікаря, який вимагає хабар			
Фотографування чиновника через вікно його приватного будинку (телеоб'єктив)			
Зйомка в приміщенні суду під час відкритого засідання			
Використання фотографії особи з її відкритого профілю у Facebook для новини			

Завдання 2. Матриця захисту джерела (Алгоритм дій на допиті)

Інструкція: Уявіть, що вас викликали на допит у справі про розголошення державної таємниці. Слідчий вимагає назвати ім'я особи, яка передала вам секретний наказ.

Заповніть покроковий алгоритм захисту:

Крок журналіста	Посилання на норму права (КПК / Закон)	Що саме сказати слідчому?
1. Перевірка статусу (свідок)		
2. Відмова від свідчень щодо джерела		
3. Вимога судового рішення		
4. Оскарження дій слідчого		

Завдання 3. Рольова симуляція «Суд проти розкриття таємниці»

Сценарій: Прокуратура вимагає через суд зобов'язати журналіста розкрити джерело, яке надало аудіозапис переговорів про «відкати» на закупівлі зброї. Прокурор стверджує, що це питання нацбезпеки.

Прокурори: Доводять «нагальну суспільну потребу» у розкритті джерела для розслідування тяжкого злочину.

Адвокати журналіста: Доводять, що розкриття джерела зруйнує довіру до преси і що інформацію можна здобути іншим шляхом.

Судді: Застосовують «трискладовий тест» та виносять ухвалу.

Завдання 4. Міні-вправа «Юридично грамотна відмова»

Завдання: Складіть текст офіційного листа-відповіді на запит слідчого поліції, який вимагає надати оригінал флеш-карти з відеозаписом конфіденційної зустрічі.

- Умова:** Використайте посилання на ст. 22 Закону «Про медіа» та практику ЄСПЛ.

Завдання 5. Вправа-ревізія: «Юридичний фільтр розслідувача»

Контекст: Ви готуєте до публікації матеріал, отриманий від анонімного джерела (скани документів про офшори міністра). Джерело передало їх на умовах повної анонімності. Вам потрібно написати вступ до статті так, щоб підтвердити автентичність, але не дати жодної зачіпки слідству для ідентифікації джерела.

Заповніть таблицю (порівняння варіантів):

Фраза у тексті	Ризик (чому це небезпечно для джерела?)	Юридично безпечна альтернатива
«Нам передали ці документи вчора ввечері біля входу в Міністерство...»		
«Джерело в апараті Кабміну повідомило, що...»		

Фраза у тексті	Ризик (чому це небезпечно для джерела?)	Юридично безпечна альтернатива
«Особа, яка має доступ до секретки, надала нам копію наказу №...»		
«Ми отримали файл через захищений месенджер від колишнього помічника...»		

Методичний коментар до завдання:

Важливо зрозуміти термін «**мозаїчне розкриття**»: коли одна маленька деталь (час зустрічі, спосіб передачі) дозволяє службі безпеки вирахувати джерело за камерами спостереження або логами серверів.

Завдання 6. *Workshop: «Правовий сейф: захист технічних пристроїв»*

Сценарій: До редакції прийшли з обшуком (ухвала суду на виїмку техніки). Слідчий хоче вилучити ноутбук розслідувача, на якому зберігається листування з джерелом.

Завдання: Розробити «Протокол опору» (5 кроків), спираючись на **ст. 160–165 КПК України** (Тимчасовий доступ до речей і документів) та **ст. 22 Закону «Про медіа»**.

Заповніть форму:

Крок	Дія журналіста / редактора	Юридична підстава (посилання на закон)
Крок 1	Вимога пред'явити ухвалу та перевірка її змісту (чи вказано конкретно цей ноутбук?)	ст. 235, 236 КПК України
Крок 2	Заява про наявність на пристрої конфіденційної інформації про джерела	
Крок 3	Вимога залучення адвоката та фіксація процесу на відео	
Крок 4	Надання копій файлів замість вилучення самого пристрою (якщо це можливо)	
Крок 5	Внесення зауважень до протоколу обшуку про порушення гарантій журналістської діяльності	

Методичний коментар до завдання:

Акцентуйте увагу на тому, що згідно з українським законодавством, доступ до матеріалів журналіста (які містять таємницю джерела) може бути наданий лише слідчим суддею, і то лише якщо іншими способами довести злочин неможливо. Це найвищий рівень захисту.

Brainstorming

- Чи готовий я піти до в'язниці (арешт за неповагу до суду), щоб не видати джерело?
- Чи є «суспільний інтерес» універсальною відмичкою для порушення приватності?

Практичне заняття № 6 (2 год.)

Тема: *Інформаційні запити та акредитація: специфіка реалізації права на доступ до інформації в умовах воєнного стану.*

Мета заняття: навчити студентів правильно формулювати запити на отримання публічної інформації; опанувати алгоритм оскарження неправомірних відмов; розібратися в особливостях акредитації при ЗСУ та правилах роботи в різних зонах (зелена, жовта, червона) згідно з Наказом №73.

Форми роботи:

- аналітична робота з нормативними актами;
- воркшоп «Конструктор запитів»;
- кейс-стаді «Трискладовий тест»;
- рольова гра «Прес-офіцер vs Репортер».

Нормативна база заняття:

1. Закон України «Про доступ до публічної інформації».
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану».
3. Наказ Головнокомандувача ЗСУ №73 від 03.03.2022 (регламент роботи медіа).
4. Постанова Пленуму ВАСУ №10 від 29.09.2016 (щодо практики доступу до інформації).

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- **ЗУ «Про доступ до публічної інформації» (ст. 6):** види інформації з обмеженим доступом (конфіденційна, таємна, службова).
- **ЗУ «Про доступ до публічної інформації» (ст. 22):** підстави для відмови в задоволенні запиту.
- **Наказ №73:** перелік інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії ЗСУ.

Питання для аналітичного обговорення

1. **Запит чи звернення?** У чому ключова різниця між Законом «Про доступ до публічної інформації» та Законом «Про звернення громадян» (терміни, об'єкт, форма)?
2. **«Воєнна таємниця» vs Суспільний інтерес:** Де межа між необхідністю приховати пересування військ та правом громади знати про витрати бюджету на фортифікації?
3. **Статус акредитації:** Чи є акредитація ЗСУ обов'язковою для роботи в тилу? Які права вона дає і за що її можуть анулювати?
4. **Відстрочка у наданні інформації:** Чи може розпорядник відкласти відповідь на запит «до кінця воєнного стану»? Аналіз ст. 22 Закону.

5. **Робота в «червоній зоні»:** Чому повна заборона зйомки в певних зонах є законною і як журналісту отримати легальний доступ до передової?

6. **Трискладовий тест:** Як журналісту довести в суді, що шкода від оприлюднення інформації менша, ніж суспільний інтерес до неї?

✂ II. Практичний блок заняття

✿ Завдання 1. Вправа «Конструктор запиту»

Інструкція: Складіть текст інформаційного запиту до Міської ради щодо використання коштів резервного фонду на закупівлю дронів.

Таблиця для заповнення:

Елемент запиту	Текст (заповнює студент)	Юридична примітка
Адресат (Розпорядник)		Хто саме володіє інформацією?
Формулювання запиту		Потрібно просити готову інформацію, а не створення нової
Обґрунтування терміновості		Чи є підстави для відповіді за 48 годин?
Форма отримання		Електронна пошта, скан-копії тощо

🇺🇦 Завдання 2. Вправа «Трискладовий тест» (ст. 6 Закону)

Інструкція: Орган влади відмовив у наданні інформації про стан укриттів у школах, посилаючись на те, що це «службова інформація». Проаналізуйте правомірність відмови.

Складова тесту	Аналіз ситуації (заповнює студент)	Висновок (Так/Ні)
1. Виключно в інтересах нацбезпеки/порядку?		
2. Розголошення завдасть істотної шкоди?		
3. Шкода переважає суспільний інтерес?		

🎭 Завдання 3. Симуляція «Перевірка на блокуєсть»

Сценарій: Журналіст має акредитацію ЗСУ, але знімав наслідки прильоту в «жовтій зоні» через 1 годину після події. Військові вимагають видалити кадри.

Ролі:

Військові/Прес-офіцери: Посилаються на Наказ №73 та ризик «дорозвідки» для ворога.

Журналісти: Апелюють до права на професійну діяльність та суспільної важливості фіксації воєнних злочинів.

Завдання: Знайти компроміс, який відповідає змінам до Наказу №73 (правило «через 3 години/12 годин»).

Завдання 4. Міні-вправа «Оскарження відмови»

Завдання: Напишіть коротку скаргу до Уповноваженого ВРУ з прав людини на розпорядника, який надав «відписку» замість відповіді на запит.

Завдання 5. Вправа-аналіз: «Дешифратор відписок»

Контекст: Ви надіслали запит до Міністерства оборони щодо кількості закуплених бронежилетів певної марки. Отримали відповідь: «Надання запитуваної інформації неможливе, оскільки вона становить державну таємницю згідно зі Зводом відомостей (ЗВДТ)».

Завдання: Провести юридичну «ревізію» цієї відмови. Заповніть таблицю, щоб зрозуміти, чи варто йти до суду.

Елемент перевірки відмови	Питання для аналізу	Ваша оцінка (обґрунтування)
Наявність печатки/підпису	Чи підписана відмова уповноваженою особою?	
Посилання на ЗВДТ	Чи вказано конкретний номер пункту Зводу відомостей, що підпадає під таємницю?	
Можливість часткового доступу	Чи можна було надати кількість без вказання місця зберігання або виробника (ст. 13 Закону)?	
Перспектива оскарження	Чи є сенс звертатися до Омбудсмена? (Аргументуйте: так/ні)	

Методична порада:

Зверніть увагу на те, що «державна таємниця» — це не просто слова, а юридичний статус. Якщо розпорядник просто пише «це таємно», не вказуючи статтю ЗВДТ, — це незаконна відмова.

Завдання 6. Ситуативне моделювання: «Акредитація та зони доступу»

Сценарій: Ви — фіксер іноземної знімальної групи. Ви перебуваєте в «жовтій зоні» (згідно з Наказом №73). Командир підрозділу на місці забороняє будь-яку зйомку, навіть облич військових, посилаючись на «усне розпорядження зверху», попри вашу наявну акредитацію та супровід прес-офіцера.

Завдання: Скласти «Протокол професійної аргументації». Що саме ви маєте пред'явити та сказати, щоб розв'язати конфлікт без вилучення техніки?

Заповніть форму «Алгоритм захисту прав журналіста на місці»:

Крок	Дія / Аргумент	Нормативна підстава (Наказ №73 / Кримінальний кодекс)
Крок 1	Ідентифікація: пред'явлення картки акредитації та редакційного посвідчення	Наказ Головнокомандувача ЗСУ №73
Крок 2	Запит на роз'яснення: прохання уточнити межі «жовтої зони» та причини обмеження	
Крок 3	Фіксація: повідомлення про ст. 171 ККУ (перешкоджання) у разі фізичного впливу	ст. 171 Кримінального кодексу України

Крок	Дія / Аргумент	Нормативна підстава (Наказ №73 / Кримінальний кодекс)
Крок 4	Комунікація: вихід на зв'язок з Управлінням зв'язків з громадськістю ЗСУ	
Крок 5	Поступка: пропозиція показати відзнятий матеріал прес-офіцеру для перевірки на «чутливі дані»	

Методична порада:

Важливо зрозуміти концепцію «наказу прес-офіцера». В умовах війни прес-офіцер — це місток між цивільним журналістом і військовою дисципліною. Його слово в зоні БД часто важить більше, ніж буква закону «Про доступ», і студенти мають розуміти цю ієрархію задля власної безпеки.

Brainstorming (Підсумок)

1. Чи є «війна» універсальним виправданням для закриття будь-яких реєстрів? Як це впливає на боротьбу з корупцією?
2. Акредитація — це привілей чи механізм контролю? Якщо журналіста позбавляють акредитації за «незручний» репортаж, які його правові кроки?
3. Чи має право журналіст на «цивільну непокору», якщо наказ військових явно суперечить закону (наприклад, заборона знімати в глибокому тилу)?
4. Майбутнє доступу: Як цифровізація (система «Дія», реєстри) змінює культуру інформаційних запитів?

Практичне заняття № 7 (2 год.)

Тема: *Комплексна безпека медіадіяльності: кримінально-правовий захист та цивільна відповідальність журналіста.*

 Мета заняття: навчити студентів ідентифікувати склад злочину «перешкоджання журналістській діяльності»; опанувати алгоритм дій при нападі або цензурі; розібратися в тонкощах цивільно-правових договорів у медіа та межах захисту особистих немайнових прав.

Форми роботи:

- юридичний аналіз кримінальних статей (171, 345-1 ККУ);
- воркшоп «Договір з фрілансером: пастки та гарантії»;
- кейс-стаді «Межа між критикою та втручанням у приватне життя»;
- симуляція подання заяви про злочин.

Нормативна база заняття:

1. **Кримінальний кодекс України** (ст. 171, 345-1, 347-1, 348-1).
2. **Цивільний кодекс України** (ст. 270-280 — особисті немайнові права; Книга 5 — зобов'язальне право).

3. Закон України «Про медіа» (ст. 118 — звільнення від відповідальності).

4. Постанова Пленуму ВСУ №1 від 27.02.2009 (судова практика у справах про захист честі та гідності).

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- **ККУ (ст. 171):** Що саме вважається «перешкоджанням» (вилучення техніки, відмова в доступі, цензура)?
- **ККУ (ст. 345-1):** Чим відрізняється погроза вбивством журналісту від звичайної погрози?
- **ЦКУ (ст. 277, 278):** Порядок спростування недостовірної інформації та обмеження щодо поширення інформації про особисте життя.
- **Типовий авторський договір:** Основні умови передачі прав на контент.

Питання для аналітичного обговорення

1. **Хто є журналістом для Кримінального кодексу?** Чи захищає ст. 171 блогера без прес-карти або фрілансера, у якого немає трудового договору з редакцією?
2. **Цензура в редакції:** Якщо головний редактор знімає матеріал з ефіру через дзвінок власника — чи є це «перешкоджанням» у розумінні ст. 171 ККУ?
3. **Цивільні ризики розслідувача:** Як правильно підписати договір на розслідування, щоб за можливі судові позови платила редакція, а не особисто журналіст?
4. **Фото в публічному просторі:** Де закінчується професійна зйомка і починається порушення права на приватність (ст. 307-308 ЦКУ)?
5. **Відшкодування моральної шкоди:** Як розраховується сума позову до медіа? Аналіз практики «символічної гривні» та багатомільйонних позовів як засобів тиску.

II. Практичний блок заняття

Завдання 1. Кваліфікація злочину (Кримінальний блок)

Інструкція: Проаналізуйте ситуації та визначте номер статті ККУ. Поясніть, які докази має зібрати журналіст на місці події.

Ситуація	Стаття ККУ (171 чи 345-1)	Необхідні докази (відео, свідки тощо)
Охоронець супермаркету вибив телефон з рук при зйомці прострочених товарів		
Мер міста надіслав журналісту SMS: «Ще раз прийдеш на виконком — не доїдеш додому»		
Поліція вилучила камеру під час мітингу, попри пред'явлене посвідчення		

Ситуація	Стаття ККУ (171 чи 345-1)	Необхідні докази (відео, свідки тощо)
Напад на оператора під час зйомки незаконної забудови (синці, розбита техніка)		

Завдання 2. Ревізія авторського договору (Цивільний блок)

Інструкція: Уявіть, що ви — фрілансер. Редакція пропонує вам договір, де вказано: «Автор несе повну одноосібну відповідальність за достовірність фактів та сплачує всі судові витрати у разі позовів від третіх осіб».

Заповніть таблицю «Юридичний аудит договору»:

Ризикована умова	Ваша пропозиція (зміна формулювання)	Чому це важливо?
Одноосібна відповідальність автора		Редакція теж має перевіряти факти (фактчекінг)
Передача прав на всі майбутні твори		Обмеження обсягу переданих прав
Відсутність страхування ризиків		Захист у разі небезпечного завдання

Завдання 3. Симуляція «Заява до поліції»

Завдання: Напишіть проєкт заяви про вчинення кримінального правопорушення за ст. 171 ККУ.

Фабула: Вас не пустили на відкрите засідання комісії міськради, застосувавши фізичну силу.

Вимога: Обов'язково вкажіть, що ви діяли як журналіст (ідентифікація) та які саме законні дії було припинено.

Завдання 4. Кейс-стаді «Особисте життя vs Публічність»

Ситуація: Журналіст опублікував фото відомого політика в ресторані з жінкою, яка не є його дружиною. Політик подав цивільний позов про втручання в приватне життя (ст. 301 ЦКУ).

Завдання: Складіть тези для виступу в суді, використовуючи концепцію «публічної особи» та «суспільного інтересу».

Завдання 5. Вправа-аналіз: «Кваліфікація перешкоджання» (Кримінальний аспект)

Контекст: На практиці правоохоронці часто намагаються перекваліфікувати «перешкоджання журналістській діяльності» (ст. 171) на звичайне «хуліганство» (ст. 296), щоб пом'якшити відповідальність нападника.

Завдання: Проаналізуйте склад злочину у запропонованих ситуаціях. Визначте, чи є тут ознаки ст. 171 ККУ, і які ключові фактори має довести журналіст слідчому.

Ситуація	Чи є склад злочину за ст. 171?	Що саме є «перешкоджанням»?	Який доказ є критичним?
Охоронець вилучив флешку з відеозаписом корупційної схеми			
Голова ОТГ видав розпорядження про заборону входу преси на сесію			
Невідомі пошкодили колеса авто журналіста під час зйомки розслідування			
Редактор видалив статтю з сайту після погроз від рекламодавця			

 Методична порада:

Зверніть увагу на суб'єктивну сторону: нападник повинен усвідомлювати, що перед ним журналіст (наявність посвідчення, камери, жилетки «Преса»). Якщо журналіст приховував свій статус, ст. 171 ККУ застосувати буде вкрай важко.

 Завдання 6. Workshop: «Договірний самозахист: Пастки для фрілансера» (Цивільний аспект)

Сценарій: Ви — журналіст-фрілансер. Видання «Новини Експрес» пропонує вам підписати договір на серію антикорупційних матеріалів. В договорі є пункт: *«Виконавець бере на себе всі витрати на правову допомогу та відшкодування збитків у разі пред'явлення претензій третіми особами щодо недостовірності інформації»*.

Завдання: Проведіть «юридичну дезінфекцію» договору. Заповніть таблицю, запропонувавши безпечніші формулювання для захисту своїх майнових інтересів (ст. 627 ЦКУ — свобода договору).

Ризикована умова договору	Чому це небезпечно для журналіста?	Ваше контрформулювання (безпечний варіант)
Повна матеріальна відповідальність автора перед третіми особами		
Передача виключних майнових прав без права на ім'я (анонімно)		
Відсутність умови про обов'язковий юридичний перегляд (legal clearance) редакцією		

 Методична порада:

З'ясуйте поняття «регресного позову». Часто редакція виплачує моральну шкоду за рішенням суду, а потім намагається стягнути ці гроші з автора через цивільний позов. Студенти мають навчитися обмежувати таку відповідальність у договорі, якщо вони діяли добросовісно.

Brainstorming

1. Чи працює ст. 171 в Україні? Чому більшість справ за цією статтею «розсипаються» в судах і як журналістам змінити цю статистику?
2. Договір — це броня чи кайдани? Чи може редакція через цивільний договір змусити журналіста писати «джинсу»?
3. Страхування професійної відповідальності: Чи готові медіа в Україні платити за юридичний захист своїх працівників так, як це роблять у США чи ЄС?
4. Безпека поза законом: Що робити, коли закон безсилий (наприклад, цькування в соцмережах — кібербулінг)?

Практичне заняття № 8 (2 год.)

Тема: *Правові режими доступу до спеціальної інформації: висвітлення діяльності судової влади та правоохоронних органів.*

 Мета заняття: опанувати правила роботи журналіста в залі суду; навчитися розрізняти відкриті, частково закриті та закриті судові засідання; вивчити особливості доступу до матеріалів досудового розслідування та правила висвітлення діяльності правоохоронців без порушення таємниці слідства.

Форми роботи:

- аналіз процесуальних кодексів (КПК, ЦПК, КАСУ);
- воркшоп «Клопотання про трансляцію»;
- кейс-стаді «Презумпція невинуватості vs Гучний заголовок»;
- симуляція репортажу з зали суду.

Нормативна база заняття:

1. Конституція України (ст. 129 — гласність судового процесу).
2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (ст. 11 — гласність і відкритість).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України (ст. 27 — гласність, ст. 222 — таємниця слідства).
4. Закон України «Про доступ до судових рішень».

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- **ЗУ «Про судоустрій...» (ст. 11):** Коли журналісту потрібен дозвіл суду на зйомку, а коли достатньо просто присутності?
- **КПК (ст. 222):** Хто може надати дозвіл на розголошення даних досудового розслідування і які наслідки порушення (ст. 387 ККУ).
- **Цивільний кодекс (ст. 296):** Використання імені особи, яка затримана, підозрюється чи обвинувачується.

- **Бангалорські принципи поведінки суддів:** Контекст взаємодії медіа та правосуддя.

Питання для аналітичного обговорення

1. **«Суд у смартфоні»:** Чи має право журналіст вести пряму трансляцію у Facebook/TikTok з зали суду за допомогою власного телефону?
2. **Закрите засідання:** У яких випадках суд має право виставити пресу за двері (статеві злочини, державна таємниця, безпека свідків)?
3. **Таємниця слідства:** Чому журналіст не несе відповідальності за ст. 387 ККУ, якщо він не підписував протокол про нерозголошення, але оприлюднив дані слідства?
4. **Скляні бокси та кайданки:** Чи можна публікувати фото підозрюваного в кайданках до вироку суду? Позиція ЄСПЛ щодо пониження гідності.
5. **Коментар правоохоронців:** Як перевірити інформацію з прес-релізу поліції, якщо вона суперечить версії адвокатів?
6. **Доступ до судових рішень:** Як працювати з реєстром (reyestr.court.gov.ua) і чому деякі рішення «закриті» для публіки?

II. Практичний блок заняття

Завдання 1. Вправа «Допуск у залу суду»

Інструкція: Оцініть правомірність дій судді або журналіста у наступних ситуаціях.

Ситуація	Правомірно чи ні?	Юридичне обґрунтування (норми КПК/ЦПК)
Суддя заборонив журналісту робити нотатки в блокноті без дозволу		
Журналіст встановив штатив і професійну камеру без письмового клопотання		
Служба судової охорони не пустила пресу, бо «мала зала і немає місць»		
Суд заборонив знімати свідка, який боїться помсти		
Журналіст записує звук на диктофон, тримаючи його в руках		

Завдання 2. Вправа «Аналіз прес-релізу слідства»

Інструкція: Перед вами цитата з релізу ДБР: «Злочинець Іванов вкрав 5 мільйонів гривень, ми його затримали на гарячому».

Завдання: Переформатуйте цей текст для новини так, щоб не порушити презумпцію невинуватості, але зберегти динаміку.

Оригінальна фраза	Ризик (що порушено?)	Коректна юридична редакція
«Злочинець Іванов...»	Порушення ст. 62 Конституції	«Затриманий за підозрою...»
«Вкрав 5 мільйонів...»		
«Ми його затримали на гарячому...»		

Завдання 3. Воркшоп «Складаємо клопотання»

Завдання: Напишіть коротку заяву (клопотання) до головуючого судді про дозвіл на проведення фотозйомки та відеозапису у відкритому судовому засіданні.

Критерії: Вказати назву медіа, номер справи, тип техніки та мету (висвітлення резонансної справи).

Завдання 4. Кейс-стаді «Обшук у правоохоронця»

Ситуація: Журналіст отримав відео обшуку в будинку прокурора від анонімного джерела в поліції. На відео видно елітні годинники та готівку. Прокурор заявляє про втручання в приватне життя.

Завдання: Складіть 3 аргументи для захисту публікації, посилаючись на статус «публічної особи» та декларації про доходи.

Завдання 5. Вправа-пошук: «Цифровий слід правосуддя»

Контекст: Журналістське розслідування часто починається не в залі суду, а в Єдиному державному реєстрі судових рішень (ЄДРСР). Вміння знайти ухвалу про обшук або запобіжний захід — це 50% успіху матеріалу.

Завдання: Користуючись порталом reyestr.court.gov.ua, знайдіть (або змодельуйте алгоритм пошуку) рішення у резонансній справі. Заповніть таблицю «Анатомія судового документа».

Критерій пошуку / Аналізу	Ваші дії / Знайдена інформація	Чому це важливо для публікації?
Номер справи / Провадження		Дозволяє стежити за всіма майбутніми засіданнями
Кваліфікація (стаття ККУ)		Визначає тяжкість злочину та межі покарання
Текст ухвали (приховані дані)		Чому замість імен пишеться «ОСОБА_1»?
Результативна частина		Який саме запобіжний захід обрано (тримання під вартою, застава тощо)?

Методична порада:

Акцентуйте увагу на тому, що журналіст не має права публікувати справжні імена, якщо вони зашифровані в Реєстрі як «ОСОБА_1», ХІБА ЩО він дізнався їх з відкритих джерел або під час відкритого засідання. Реєстр — це лише джерело фактів, а не дозвіл на розголошення персональних даних.

 Завдання 6. Кейс-майстерня: «Межа презумпції: Фото з місця події»

Сценарій: Ви працюєте кримінальним репортером. Поліція затримала підозрюваного у серії пограбувань. Прес-служба надала вам фото затриманого: він лежить обличчям в асфальт, руки в кайданках, обличчя чітко видно, поруч лежать вилучені гроші.

Завдання: Прийміть редакційне рішення щодо публікації цього фото. Заповніть «Лист обґрунтування» для головного редактора.

Варіант дії	Юридичні ризики (ст. 296 ЦКУ)	Ваше рішення (Обґрунтуйте)
Публікувати як є	Ризик позову про приниження гідності до вироку суду	
Ретушувати обличчя (блюр)	Чи втрачається при цьому цінність новини?	
Дочекатися офіційного підозри	Як це вплине на «оперативність» медіа?	
Додати дисклеймер	Чи знімає фраза «особа вважається невинуватою...» всі ризики?	

 Методична порада:

З'ясуйте поняття «заподіяння репутаційної шкоди, що є невідворотною». Навіть якщо потім особу виправдають, фото в кайданках на першій шпальті назавжди залишиться в Google-пошуку. Як закон захищає таку людину?

 Brainstorming

1. Чи має бути суддя «медійною особою»? Чи повинен він пояснювати своє рішення пресі після засідання?
2. Суд присяжних та медіа: Як агресивні репортажі можуть вплинути на неупередженість присяжних (ефект «попереднього засудження»)?
3. Етика в кримінальній журналістиці: Чи варто публікувати імена жертв насилля, навіть якщо вони не заперечують (право на майбутнє «забуття»)?
4. Право на відповідь: Чи зобов'язаний журналіст давати слово стороні захисту, якщо сторона обвинувачення надала «ексклюзив»?

Змістовий модуль 2. ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ МЕДІАПРАВО

Практичне заняття № 9 (2 год.)

Тема: Авторське право у цифрову епоху: правомірне використання контенту соцмереж, засади цитування та захист інтелектуальної власності.

 Мета заняття: розібратися в об'єктах авторського права в інтернеті; опанувати правила "Fair Use" (добросовісного використання); навчитися правильно цитувати контент із соцмереж (Facebook, Instagram, Telegram) та розрізняти майнові й немайнові права автора.

Форми роботи:

- юридичний аналіз постів у соцмережах;
- воркшоп «Анатомія правильного цитування»;
- кейс-стаді «Embed vs Screenshot»;
- симуляція підготовки претензії за плагіат.

Нормативна база заняття:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» (нова редакція від 01.12.2022).
2. Цивільний кодекс України (Книга 4 — Інтелектуальна власність).
3. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів.
4. Умови надання послуг (Terms of Service) платформ Meta, YouTube, Telegram.

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- **ЗУ «Про авторське право...» (ст. 22-26):** Випадки вільного використання творів (цитування, ілюстрації, новини дня).
- **Поняття «суспільне надбання»:** Коли твір можна використовувати без дозволу автора?
- **Ліцензії Creative Commons:** Що означають позначки CC-BY, CC-NC, CC-SA?
- **Правила платформ:** Чи дає публікація фото в Instagram право медіа поширювати його без дозволу власника аккаунту?

Питання для аналітичного обговорення

1. Чи є пост у Facebook об'єктом авторського права? За яких умов текст у соцмережі отримує юридичний захист?

2. **Embed vs Screenshot:** Чому вставити пост через код (embed) зазвичай законно, а зробити скріншот і запостити як картинку — часто ні?
3. **Обсяг цитування:** Скільки абзаців чи секунд відео можна взяти «для критики та огляду», щоб це не вважалося піратством?
4. **Фото з місця події:** Чи можна використовувати фото свідка ДТП з Telegram-каналу, якщо автор невідомий? Концепція «сирітських творів».
5. **Новини дня:** Чому «голі факти» не охороняються авторським правом, а репортаж про ці ж факти — охороняється?
6. **Штучний інтелект (тизер наступної теми):** Кому належать права на картинку, згенеровану в Midjourney для ілюстрації статті?

✂ II. Практичний блок заняття

🌸 Завдання 1. Вправа «Авторське чи загальне?»

Інструкція: Визначте, чи є вказані об'єкти предметом авторського права. Заповніть таблицю.

Об'єкт	Так / Ні	Юридичне обґрунтування (ст. 8-9 Закону)
Прес-реліз Міністерства оборони		
Селфі підлітка в дзеркалі		
Результати футбольного матчу (рахунок)		
Коментар експерта у Facebook під постом		
Народна пісня (без вказання автора)		
Назва статті «Війна і мир у ХХІ столітті»		

🎨 Завдання 2. Вправа «Алгоритм перевірки на Fair Use»

Інструкція: Редакція хоче використати 30-секундний уривок документального фільму для відеоогляду. Проведіть тест на «добросовісність».

Критерій перевірки	Аналіз ситуації (заповнює студент)	Ризик порушення
Мета використання	(комерційна / освітня / критична)	
Характер твору	(опублікований / неопублікований)	
Обсяг запозичення	(яка частина від цілого?)	
Вплив на ринок	(чи перестануть купувати оригінал?)	

👤 Завдання 3. Воркшоп «Оформлення цитати»

Завдання: Оформіть посилання на пост відомого волонтера в Instagram для вашого онлайн-медіа двома способами:

Текстове цитування (з дотриманням ст. 22 Закону).

Візуальне використання (опис того, як правильно вказати авторство та джерело).

Завдання 4. Кейс-стаді «Крадіжка контенту»

Ситуація: Ваше медіа опублікувало ексклюзивне інтерв'ю. Через годину інший сайт скопіював 90% тексту, змінивши лише заголовок.

Завдання: Складіть текст офіційної претензії (DMCA Notice або досудова вимога) до власника сайту-агрегатора з вимогою видалити матеріал або виплатити компенсацію.

Завдання 5. Вправа «Embed-експертиза»

Контекст: Використання технології «framing» або «embedding» (вбудовування контенту).

Завдання: Проаналізуйте справу ЄСПЛ *GS Media v Sanoma* або українську судову практику. Дайте відповідь: якщо ви вставили в статтю відео з YouTube, яке саме по собі було завантажено туди піратським способом — чи несете ви відповідальність за порушення авторських прав?

Завдання 6. Workshop «Захист метаданих»

Завдання: Навчіться перевіряти метадані (EXIF) фотографії.

1. Знайдіть у мережі будь-яке фото та через сервіс перевірки метаданих визначте, чи вказаний там автор.

2. Обґрунтуйте, як видалення метаданих при завантаженні на сайт може трактуватися судом як «умисне приховування інформації про управління правами» (ст. 1 Закону).

Brainstorming

1. «Вкрасти у крадія»: Чи можна використовувати фото з російських ресурсів без дозволу під час війни? Етичний та юридичний аспекти.

2. Посилання як порятунок: Чи знімає фраза «Джерело: інтернет» відповідальність за порушення авторських прав?

3. Мережевий етикет vs Закон: Чому ми часто «репостимо» без дозволу, і чи може це стати причиною реального судового позову в Україні?

4. Майбутнє копірайту: Чи не вбиває суворе авторське право креативність у цифрову епоху (меми, ремікси)?

Практичне заняття № 10 (2 год.)

Тема: *Штучний інтелект у редакційній практиці: правовий статус згенерованого контенту, маркування та відповідальність за дипфейки.*

 Мета заняття: розібратися, хто є власником прав на контент, створений за допомогою ШІ; вивчити вимоги до маркування AI-контенту в медіа; навчитися розрізняти правомірне використання ШІ та створення

шкідливих дипфейків; проаналізувати юридичні ризики використання ChatGPT, Midjourney та інших інструментів у журналістиці.

Форми роботи:

- аналіз положень про "неоригінальні об'єкти" (ст. 33 Закону про авторське право);
- воркшоп "Маркування AI-матеріалів";
- кейс-стаді "Дипфейк у політичній рекламі";
- розробка редакційної політики (AI Policy).

Нормативна база заняття:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» (ст. 33 — Право особливого роду на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою).
2. European Union AI Act (Регламент ЄС про штучний інтелект).
3. Закон України «Про медіа» (щодо недопустимості поширення недостовірної інформації).
4. Кодекс етики українського журналіста.

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- **Стаття 33 ЗУ «Про авторське право...»:** Хто володіє правами на об'єкт, згенерований ШІ без безпосередньої участі людини? (Спойлер: суб'єкти права *sui generis*).
- **EU AI Act (Transparency obligations):** Які типи ШІ-контенту підлягають обов'язковому маркуванню?
- **Terms of Use (OpenAI, Midjourney):** Чи дозволяють розробники використовувати згенерований контент у комерційних медіа?

Питання для аналітичного обговорення

1. **Хто автор?** Чому ШІ не може бути автором у юридичному сенсі? Різниця між "інструментом" (як Photoshop) та "генератором" (як Midjourney).
2. **Право *sui generis* (особливого роду):** Чому українське законодавство надає захист згенерованим об'єктам лише на 25 років, а не на 70 (як для людей)?
3. **Етика vs Право:** Чи є порушенням етичних стандартів публікація AI-ілюстрації без маркування, якщо вона виглядає як реальне фото?
4. **Дипфейки (Deepfakes):** Коли сатиричний дипфейк перетворюється на правопорушення (дифамацію)? Аналіз цивільної відповідальності за використання образу особи.
5. **Навчання ШІ:** Чи мають медіа право вимагати компенсацію від Google або OpenAI за те, що їхні статті використали для навчання мовних моделей?

6. **Галлюцинації ШІ:** Хто несе юридичну відповідальність, якщо журналіст опублікував вигаданий ШІ факт — автор промпту чи головний редактор?

✂ II. Практичний блок заняття

✂ Завдання 1. Вправа «Чий це твір?»

Інструкція: Визначте правовий статус об'єкта та термін його охорони згідно зі ст. 1 та ст. 33 нового Закону про авторське право.

Опис ситуації	Статус (Об'єкт авторського права чи sui generis?)	Хто володіє майновими правами?
Журналіст написав статтю, а ШІ лише виправив помилки		
Редактор ввів запит "Намалюй корупцію в Україні", ШІ видав картинку		
Дизайнер використав ШІ для створення фону, а потім власноруч додав деталі		
ШІ автоматично згенерував фінансовий звіт на основі цифр біржі		

🎨 Завдання 2. Workshop «Дизайн маркування»

Інструкція: Згідно з рекомендаціями ЄС, AI-контент має бути прозорим. Запропонуйте варіанти маркування (дисклеймерів) для різних типів медіапродукції.

Тип контенту	Варіант текстового маркування	Де саме його розмістити?
Ілюстрація до статті (Midjourney)		
Новина, написана ChatGPT за прес-релізом		
Сатиричне відео з голосом політика		
Автоматичний переклад статті з англійської		

🗣 Завдання 3. Кейс-стаді «Атака дипфейків»

Ситуація: Конкурентне медіа поширило відео, де мер міста нібито зізнається в отриманні хабаря. Відео є високоякісним дипфейком. Ви, як медіаюрист, маєте допомогти мерії.

Завдання: 1. Оберіть правову кваліфікацію (ст. 277 ЦКУ — спростування, ст. 308 ЦКУ — охорона образу).

2. Сформулюйте вимогу до соцмережі про видалення (takedown notice).

Завдання 4. Розробка AI Policy редакції

Завдання: Напишіть 3 головних правила (пункти статуту) для журналістів вашої редакції щодо використання ШІ.

- *Приклад:* "Заборонено використовувати ШІ для перевірки фактів без подальшої верифікації людиною".

Завдання 5. Вправа «Промпт-аналіз»

Контекст: Деякі юристи стверджують, що дуже детальний та складний промпт (запит) є творчим внеском людини.

Завдання: Спробуйте знайти межу. Скільки уточнень має містити промпт, щоб результат став «об'єктом авторського права», а не просто «об'єктом sui generis»? Обґрунтуйте свою думку.

Завдання 6. Юридичний баттл «Право на голос»

Завдання: Розберіть ситуацію з імітацією голосу відомого співака/актора штучним інтелектом (кейс Емінама або Дрейка).

Питання: Чи захищає українське право «голос» особи як немайнове право, якщо він використовується без зображення? (Див. ст. 270, 297 ЦКУ).

Brainstorming (Підсумок)

1. **Чи замінить ШІ юристів та журналістів?** Які професійні навички стануть ключовими для захисту від AI-дезінформації?
2. **Заборона чи регулювання?** Чи реально повністю заборонити дипфейки, чи ми маємо вчитися жити в епоху "пост-правди"?
3. **Майбутнє копірайту:** Чи не призведе захист AI-контенту до того, що великі корпорації "запатентують" усі можливі комбінації пікселів та слів?

Практичне заняття № 11 (2 год.)

Тема: *Правове регулювання нових медіа: юридичний статус блогерів, Telegram-каналів та відеоплатформ (YouTube, TikTok).*

 Мета заняття: навчитися розрізняти користувачів соцмереж та суб'єктів у сфері онлайн-медіа; вивчити процедуру добровільної реєстрації блогерів; проаналізувати відповідальність за контент на іноземних платформах та правові механізми взаємодії держави з техгігантами (Meta, Google, ByteDance).

Форми роботи:

- юридична експертиза профілів у соцмережах;
- воркшоп «Реєстрація онлайн-медіа: покрокова інструкція»;
- кейс-стаді «Блокування каналу vs Свобода слова»;
- дискусія про регулювання Telegram в Україні.

Нормативна база заняття:

1. Закон України «Про медіа» (ст. 1, 16, 63 — про онлайн-медіа та платформи спільного доступу).
2. Закон України «Про державну підтримку медіа та соціальний захист журналістів».
3. Digital Services Act (DSA) та Digital Markets Act (DMA) Європейського Союзу.
4. Умови користування (ToS) платформ YouTube, TikTok, Telegram.

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- **Стаття 16 ЗУ «Про медіа»:** Критерії, за якими блогер може бути визнаний «онлайн-медіа» (регулярність, масовість, редакційний контроль).
- **Стаття 63 ЗУ «Про медіа»:** Обов'язки платформ спільного доступу до відео (YouTube/TikTok) та платформ спільного доступу до інформації (Telegram).
- **Критерії Нацради:** за якими визначається, чи спрямовано онлайн-медіа на територію та аудиторію України.

Питання для аналітичного обговорення

1. **Блогер чи журналіст?** Чи дає реєстрація блогера як «онлайн-медіа» право на отримання акредитації, захист джерел та журналістські пільги?
2. **Анонімність у Telegram:** Чи може держава притягнути до відповідальності власника анонімного каналу за дезінформацію, якщо платформа відмовляється співпрацювати?
3. **Юрисдикція:** Чому українська Нацрада може штрафувати українського блогера, але має обмежені важелі впливу на адміністрацію TikTok (Китай) чи YouTube (США)?
4. **Монетизація як критерій:** Чи є отримання прибутку від реклами обов'язковою ознакою медіа для закону?
5. **Модерація vs Цензура:** Чи законно «тіньовий бан» або видалення контенту платформами за порушення внутрішніх правил (Community Guidelines), якщо контент не порушує законів України?
6. **Вплив DSA (EU):** Як європейські правила модерації контенту змінять роботу українських блогерів у Facebook та Instagram?

✂ II. Практичний блок заняття

Завдання 1. Вправа «Тест на статус медіа»

Інструкція: Проаналізуйте опис ресурсу та визначте, чи підпадає він під визначення «онлайн-медіа» згідно зі ст. 16 Закону.

Опис ресурсу	Ознаки редакційного контролю	Чи може бути зареєстрований як медіа?	Юридична підстава
Telegram-канал з новинами міста (100к підписників)			
Сторінка в Instagram про подорожі (особистий блог)			
TikTok-канал політичного оглядача			
YouTube-канал, що транслює лише ігрові стріми			
Група у Viber «ОСББ Сонечко»			

Завдання 2. Workshop «Заява на реєстрацію»

Інструкція: Уявіть, що ви — успішний YouTube-блогер, який вирішив легалізуватися. Заповніть основні поля заяви до Національної ради (відповідно до Положення про реєстрацію).

Поля для заповнення:

1. Назва медіа: _____
2. Вид онлайн-медіа (сайт, сторінка в соцмережі, канал): _____
3. Ідентифікатор у мережі (URL): _____
4. Територія поширення: _____
5. Відомості про бенефіціарного власника: _____

Завдання 3. Кейс-стаді «Telegram-дилема»

Ситуація: СБУ виявила, що популярний Telegram-канал поширює координати прильотів. Нацрада вимагає від Telegram видалити канал. Платформа ігнорує запит.

Завдання: 1. Опишіть правовий механізм санкцій згідно зі ст. 116 Закону «Про медіа».

2. Чи є законним обмеження доступу до всієї платформи через порушення одного каналу?

Завдання 4. Порівняння «Journalist vs Influencer»

Завдання: Заповніть таблицю прав та обов'язків для зареєстрованого онлайн-медіа (блогера) та звичайного користувача.

Критерій	Зареєстроване онлайн-медіа	Користувач соцмережі
Право на акредитацію		
Захист джерел інформації		
Обов'язок маркувати рекламу		

Критерій	Зареєстроване онлайн-медіа	Користувач соцмережі
Відповідальність за коментарі третіх осіб		

Завдання 5. Аналіз ToS (Terms of Service)

Завдання: Знайдіть у правилах YouTube або TikTok розділ про «Dangerous Content». Порівняйте його з визначенням «недопустимого контенту» у ст. 36 Закону України «Про медіа». Де вимоги жорсткіші?

Завдання 6. Вправа «Коментарі та відповідальність»

Ситуація: Під постом зареєстрованого блогера користувач залишив коментар із закликом до насильства. Блогер не видаляв його 2 доби.

Завдання: Користуючись ст. 117 Закону «Про медіа», визначте, чи несе блогер відповідальність за цей коментар і за яких умов він звільняється від неї.

Brainstorming (Підсумок)

1. **Чи вб'є регулювання вільний інтернет?** Чи не призведе обов'язкова ідентифікація власників медіа до зникнення розслідувальних проєктів?

2. **Глобальні платформи — нові уряди?** Хто має вирішувати, що є «фейком»: держава чи алгоритм Facebook?

3. **Майбутнє Telegram:** Чи варто Україні йти шляхом повної заборони чи шукати шляхи примусу до реєстрації представництва?

Практичне заняття № 12 (2 год.)

Тема: *Захист права на власний образ: юридичні межі фотота відеозйомки особи в публічних та приватних просторах.*

 Мета заняття: навчитися застосовувати норми Цивільного кодексу щодо зйомки фізичних осіб; розрізняти публічні та приватні локації з погляду права; опанувати алгоритм дій у конфліктних ситуаціях («видаліть відео», «я не давав згоди»); вивчити особливості зйомки дітей та публічних службовців.

Форми роботи:

- юридичний розбір ст. 307, 308 ЦКУ;
- воркшоп «Карта публічності»;
- кейс-стаді «Зйомка прихованою камерою»;
- рольова гра «Журналіст vs Охоронець».

Нормативна база заняття:

1. Конституція України (ст. 32 — право на невтручання в особисте життя).

2. Цивільний кодекс України (ст. 270, 301, 307, 308).
3. Закон України «Про медіа» (щодо захисту прав неповнолітніх).
4. Рішення Конституційного Суду України від 20.01.2012 (щодо збору інформації про особу).
5. Практика ЄСПЛ: справи *Von Hannover v. Germany*, *Peck v. the United Kingdom*.

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- **Стаття 307 ЦКУ:** За яких умов згода особи на зйомку вважається наданою автоматично (публічні заходи, мітинги)?
- **Стаття 308 ЦКУ:** Коли фотографія, на якій зображена особа, може бути розповсюджена без її згоди (інтереси правосуддя, захист нацбезпеки)?
- **Поняття «приватний простір»:** Чи є кабінет посадовця, лікарняна палата або ресторанний столик приватним простором?

Питання для аналітичного обговорення

1. **Презумпція згоди:** Якщо людина бачить камеру, не відвертається і продовжує розмову — чи є це «мовчазною згодою» на зйомку та публікацію?
2. **Діти в кадрі:** Чому для зйомки дитини в школі потрібна згода обох батьків, і які винятки існують для масових свят?
3. **Поліція та військові:** Чи має право громадянин/журналіст знімати поліцейського під час виконання обов'язків? Аналіз ст. 9 ЗУ «Про Національну поліцію» (гласність).
4. **«Право на забуття»:** Чи може людина через 5 років вимагати видалити відео з YouTube, де вона зафіксована у нетверезому стані в публічному місці?
5. **Зйомка на приватній території:** Чи має право охорона ТРЦ забороняти зйомку, посилаючись на «приватну власність», якщо об'єкт відкритий для вільного відвідування?
6. **Вулична фотографія (Street photography):** Де межа між мистецтвом та втручанням в особисте життя перехожого?

II. Практичний блок заняття

Завдання 1. Вправа «Карта локацій: можна чи ні?»

Інструкція: Визначте режим зйомки для кожної локації. Заповніть таблицю.

Локація / Ситуація	Чи потрібна згода осіб у кадрі?	Юридичне обґрунтування
Концерт на центральній площі міста		
Прийом у кабінеті приватного стоматолога		
Зйомка черги в державному банку		

Локація / Ситуація	Чи потрібна згода осіб у кадрі?	Юридичне обґрунтування
Пляж (люди в купальниках)		
Відкрите засідання міської ради		
Салон рейсового автобуса		

Завдання 2. Workshop «Алгоритм відмови на вимогу видалити відео»

Інструкція: Охоронець або перехожий вимагає: «Негайно видаліть відео, я не дозволяю себе знімати!». Підготуйте юридично обґрунтовану відповідь.

Поля для заповнення:

1. Посилання на публічність місця: _____
2. Аргумент про «суспільний інтерес» (якщо є): _____
3. Попередження про відповідальність за ст. 171 ККУ: _____
4. Пропозиція щодо вирішення (блюр обличчя тощо): _____

Завдання 3. Кейс-стаді «Діти та медіа»

Ситуація: Телеканал зняв сюжет про дитячий будинок. Обличчя дітей не були закриті, оскільки директор закладу дав «усний дозвіл». Згодом один із опікунів подав позов.

Завдання: 1. Хто мав дати письмову згоду?

2. Чи звільняє «дозвіл директора» журналіста від відповідальності згідно зі ст. 307 ЦКУ?

Завдання 4. Міні-проект «Договір з моделлю (Model Release)»

Завдання: Складіть спрощений текст згоди на зйомку та використання зображення (Model Release) для героя вашого інтерв'ю.

Вимоги: Вказати територію використання, термін та можливість передачі прав третім особам.

Завдання 5. Вправа «Детектор прихованої камери»

Контекст: Стаття 307 ЦКУ дозволяє зйомку без згоди, якщо вона проводиться відкрито.

Завдання: Сформулюйте 3 ознаки «відкритої зйомки». Чи вважається зйомка на телефон, який журналіст тримає у руці, але не спрямовує прямо на особу, «відкритою»?

Завдання 6. Юридичний аналіз «Von Hannover проти Німеччини»

Завдання: Ознайомтеся з короткою фабулою справи Принцеси Монако Кароліни. Дайте відповідь: чому суд захистив її право на приватність навіть на вулиці? Як це рішення змінило роботу папараці в Європі?

Brainstorming

1. Чи є зйомка з дрона над приватними подвір'ями втручанням у приватне життя (ст. 301 ЦКУ)?
2. Чи дає факт публікації селфі у відкритому профілі Instagram право медіа взяти це фото для ілюстрації негативної новини про цю особу?
3. Якщо зйомка законна, але етично сумнівна (людина у горі або безпорадному стані) — чи варто її публікувати?

Практичне заняття № 13 (2 год.)

Тема: *Правові основи журналістських розслідувань: межі OSINT-заходів, робота з державними реєстрами та відкритими даними.*

Мета заняття: опанувати правові алгоритми роботи з відкритими реєстрами; навчитися розрізняти законний OSINT та незаконне втручання в роботу комп'ютерних мереж; вивчити правила верифікації даних з відкритих джерел для судових доказів; розібратися в обмеженнях доступу до даних в умовах воєнного стану.

Форми роботи:

- юридичний аудит OSINT-інструментів;
- воркшоп «Реєстровий лабіринт» (робота з YouControl, Clarity Project тощо);
- кейс-стаді «Легалізація злитих баз даних»;
- розробка протоколу безпеки розслідувача.

Нормативна база заняття:

1. Закон України «Про доступ до публічної інформації» (ст. 10-1 — відкриті дані).
2. Закон України «Про захист персональних даних» (баланс між приватністю та суспільним інтересом).
3. Кримінальний кодекс України (ст. 182 — порушення недоторканності приватного життя, ст. 361 — несанкціоноване втручання в роботу ЕОМ).
4. Постанова Кабінету Міністрів №835 (про набори даних, які підлягають оприлюдненню).

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- **Поняття «Суспільний інтерес»:** Як ст. 29 Закону «Про інформацію» дозволяє журналістам оприлюднювати конфіденційні дані, якщо вони свідчать про корупцію або загрозу здоров'ю?

- **Стаття 10-1 Закону про доступ:** Чому інформація у формі «відкритих даних» (Open Data) може вільно копіюватися та поширюватися без дозволу держоргану?
- **Кримінальні ризики:** Різниця між використанням Google Dorks (законно) та зламом пароля пошти (кримінал за ст. 361 ККУ).

Питання для аналітичного обговорення

1. **Чи все, що в мережі — відкрите?** Якщо чиновник помилково виклав документ з персональними даними на сайт ОДА, чи має право журналіст його поширювати?
2. **Державні реєстри під час війни:** Чи є законним закриття реєстрів нерухомості та декларацій «з міркувань безпеки», і як це впливає на антикорупційні розслідування?
3. **Етика OSINT:** Чи етично (і законно) шукати інформацію через родичів фігуранта у соцмережах та публікувати фото їхніх приватних профілів?
4. **Верифікація та фейки:** Як юридично довести автентичність скріншота або відео з супутника, щоб вони стали доказом у суді?
5. **Купівля баз даних:** Чи несе журналіст відповідальність за використання «злих» баз (наприклад, митних баз або баз пошти), придбаних у даркнеті?
6. **Право на відповідь у розслідуванні:** Чому обов'язково потрібно надати фігуранту можливість прокоментувати знайдені OSINT-докази до моменту публікації?

✂ II. Практичний блок заняття

Завдання 1. Вправа «Юридичний аудит OSINT-методу»

Інструкція: Оцініть методи збору інформації з погляду Кримінального та Цивільного кодексів.

Метод збору інформації	Законно Незаконно	/ Ризикована стаття ККУ
Пошук за номером авто в ботах Telegram		
Використання архівних копій сайтів (Wayback Machine)		
Зйомка території об'єкта через Google Earth / супутникові знімки		
Встановлення GPS-трекера на авто фігуранта		
Аналіз декларацій через сервіси Clarity Project / YouControl		
Перегляд сторінок друзів фігуранта у Facebook (без зламу)		

Завдання 2. Workshop «Робота з Державним реєстром речових прав»

Інструкція: Складіть алгоритм отримання інформаційної довідки на нерухомість.

Заповніть кроки:

1. **Авторизація:** (через які системи?) _____
2. **Пошукові критерії:** (адреса, кадастровий номер чи ПІБ?) _____
3. **Вартість послуги:** _____
4. **Юридичне обмеження:** Чому в довідці не вказано ідентифікаційний код власника? _____

Завдання 3. Кейс-стаді «Легалізація анонімного файлу»

Ситуація: На розслідувальну платформу надійшов анонімний лист із внутрішнім листуванням керівництва порту про схеми розкрадання.

Завдання: Розробіть план «юридичного очищення» інформації:

1. Як підтвердити факти, не посилаючись лише на анонімний файл?
2. Які запити до держорганів потрібно надіслати, щоб отримати офіційне підтвердження знайдених імен та сум?

Завдання 4. Розробка протоколу «Digital Security для розслідувача»

Завдання: Напишіть 5 правил для журналіста, який веде розслідування щодо організованої злочинності, щоб уникнути деанонімізації та юридичних переслідувань.

Завдання 5. Вправа «Межі втручання: Дрони та OSINT»

Контекст: Використання дронів для розслідування щодо маєтків чиновників.

Завдання: Проаналізуйте ст. 301 ЦКУ та Правила використання повітряного простору. Дайте відповідь: на якій висоті зйомка дроном перестає бути «суспільним інтересом» і стає «втручанням у приватне життя»?

Завдання 6. Юридичний баттл «YouControl vs Захист персональних даних»

Завдання: Уявіть, що ви адвокат бізнесмена, який вимагає видалити його профіль з YouControl, бо він «вже не займається бізнесом і хоче приватності». Підготуйте контраргументи від імені сервісу або журналіста, спираючись на статус «публічної інформації» та ст. 10-1 Закону про доступ.

Brainstorming (Підсумок)

1. Чи є OSINT вбивцею класичної журналістики? Чи потрібні тепер «інформатори», якщо все можна знайти в реєстрах?
2. Хто має право вирішувати, які дані є «чутливими» під час війни — уряд чи професійна спільнота?
3. Що робити, якщо через OSINT-помилку (сплутали однофамільців) було зруйновано репутацію людини?

Практичне заняття № 14 (2 год.)

Тема: *Рекламне право в медіа: юридичні критерії нативної реклами, спонсорства та відповідальність за приховану «джинсу».*

Мета заняття: навчитися ідентифікувати ознаки прихованої реклами; розібратися у вимогах нового Закону «Про рекламу» (з урахуванням змін 2023 року); опанувати правила маркування нативної реклами та спонсорства; вивчити особливості реклами специфічних товарів (алкоголь, азартні ігри, ліки).

Форми роботи:

- юридичний аналіз медіа-матеріалів на предмет «джинси»;
- воркшоп «Маркування нативки: текст, відео, пост»;
- кейс-стаді «Спонсорство vs Реклама»;
- симуляція засідання Нацради щодо порушення правил рекламування.

Нормативна база заняття:

1. Закон України «Про рекламу» (у редакції від 30.05.2023).
2. Закон України «Про медіа» (Розділ IV — Аудіовізуальна комерційна комунікація).
3. Закон України «Про захист прав споживачів».
4. Кодекс етики українського журналіста (п. 17 щодо розмежування новин і реклами).

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- **Стаття 1 Закону «Про рекламу»:** визначення понять «нативна реклама», «спонсорство», «продакт-плейсмент».
- **Стаття 9 Закону «Про рекламу»:** Ідентифікація реклами. Чому використання слів «партнерський матеріал» замість «реклама» тепер є юридично регульованим?
- **Обмеження:** Які товари заборонено рекламувати в онлайн-медіа та якими є правила для «Influencer marketing» (блогерів).

Питання для аналітичного обговорення

1. **Анатомія «джинси»:** Чому прихована реклама є порушенням не лише етики, а й закону? Яка відповідальність за неї передбачена для медіа та замовника?
2. **Нативна реклама:** Де проходить межа між корисним редакційним контентом та «нативкою»? Як її маркувати в TikTok або Instagram-stories?
3. **Спонсорство vs Реклама:** У чому різниця між фразою «Спонсор програми — бренд X» та прямим закликком купувати цей бренд?

4. **Продакт-плейсмент:** Коли поява пляшки напою в кадрі є мистецьким задумом, а коли — платною послугою, що потребує титрів на початку програми?

5. **Реклама азартних ігор (Гемблінг):** Які жорсткі обмеження діють на рекламу онлайн-казино в медіа та у блогерів?

6. **Соціальна реклама:** Хто має право на її безкоштовне розміщення і чи може вона містити назву комерційного бренду-донора?

✂ II. Практичний блок заняття

🌱 Завдання 1. Вправа «Детектор прихованої реклами»

Інструкція: Проаналізуйте уривки текстів/сюжетів та визначте, чи є вони «джинсою».

Приклад контенту	Ознаки реклами	Вердикт (Законно Джинса)	Потрібне маркування
Інтерв'ю з політиком у новинному блоці про його «добрі справи»			
Стаття «Топ-5 кращих кремів для рук», де один бренд описано детальніше			
Пост блогера: «Постійно користуюся цим сервісом, дуже раду!»			
Новина про відкриття заводу, що створює 500 робочих місць			
Відеогляд нового iPhone, наданого виробником на тест			

📁 Завдання 2. Workshop «Правильне маркування»

Інструкція: Запропонуйте варіанти коректного маркування для різних форматів, згідно зі ст. 9 Закону «Про рекламу».

Формат контенту	Варіант плашки Дисклеймера	Юридична вимога
Нативна стаття на сайті		Помітність та однозначність
Спонсорський блок у подкасті		Виокремлення від редакційного тексту
Продакт-плейсмент YouTube-шоу		Попередження на початку та в кінці
Рекламна інтеграція в Telegram		Використання хештегів / позначок

👤 Завдання 3. Кейс-стаді «Штраф за рекламу»

Ситуація: Онлайн-медіа опублікувало матеріал про користь електронних сигарет певного бренду без маркування «Реклама». Нацрада відкрила провадження.

Завдання: 1. Визначте категорію порушення (ст. 110-112 Закону «Про медіа»).

2. Розрахуйте потенційний штраф.

3. Напишіть пояснювальну записку від імені редакції (спроба захисту через «авторську думку»).

Завдання 4. Міні-проект «Договір на спонсорство»

Завдання: Сформулюйте 3 ключові умови договору між медіа та спонсором, які б гарантували незалежність редакційної політики.

Завдання 5. Аналіз «Політичної реклами»

Завдання: Порівняйте правила комерційної та політичної реклами (Виборчий кодекс). Чому політична реклама має жорсткіші вимоги до оплати (тільки з виборчого фонду)?

Завдання 6. Вправа «Реклама алкоголю та ліків»

Завдання: Знайдіть у журналі або на сайті рекламу лікарського засобу. Перевірте наявність обов'язкового дисклеймера «Самолікування може бути шкідливим...». Яку площу/час він має займати за законом?

Brainstorming

1. Чи можлива медіа-економіка без реклами? Якщо заборонити «джинсу» повністю, чи виживуть локальні медіа?

2. Чи має держава право штрафувати блогера-фізособу за немаркування реклами так само, як телеканал?

3. Як ставитися до реклами, яку підбирає Facebook на вашій сторінці (targeted ads) — хто несе відповідальність за її зміст?

Практичне заняття № 15 (2 год.)

Тема: Міжнародне гуманітарне право (МГП): статус журналіста в зоні збройного конфлікту та документування воєнних злочинів.

 Мета заняття: вивчити правовий статус журналіста згідно з нормами МГП; навчитися розрізняти "цивільних журналістів" та "військових кореспондентів"; опанувати базові стандарти фіксації воєнних злочинів (Protocol of Berkeley); зрозуміти юридичні наслідки носіння зброї або військової форми медійниками.

Форми роботи:

- аналіз Додаткових протоколів до Женевських конвенцій;
- воркшоп «Юридично грамотна фіксація руйнувань та жертв»;
- кейс-стаді «Журналіст у полоні: права та гарантії»;

- симуляція інтерв'ю з військовополоненим (етико-правові межі).

Нормативна база заняття:

1. IV Женевська конвенція (про захист цивільного населення).
2. Додатковий протокол I (ст. 79 — заходи по захисту журналістів).
3. Римський статут Міжнародного кримінального суду (визначення воєнних злочинів).
4. Кримінальний кодекс України (ст. 438 — порушення законів та звичаїв війни).

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- **Стаття 79 Додаткового протоколу I:** Чому журналісти, які перебувають у небезпечних професійних відрядженнях, вважаються цивільними особами?
- **Різниця в статусах:** Хто такий "військовий кореспондент" (акредитований при ЗС) та "цивільний журналіст"? Хто з них має право на статус військовополоненого у разі захоплення?
- **Берклівський протокол (Berkeley Protocol):** Загальні стандарти використання загальнодоступної цифрової інформації як доказів.

Питання для аналітичного обговорення

1. **Принцип розрізнення:** Чому журналісту суворо заборонено носити комбатантську форму (камуфляж без маркування "PRESS") та брати до рук зброю навіть для самозахисту?
2. **Об'єкт нападу:** Чи є обстріл телевежі або редакції воєнним злочином, якщо вони не використовуються у військових цілях?
3. **Документування злочинів:** Які метадані (час, геолокація) мають бути збережені у відеофайлі, щоб він був визнаний доказом у МКС (Гаага)?
4. **Інтерв'ю з полоненими:** Чому показ облич військовополонених та їхні "зізнання" на камеру можуть трактуватися як порушення Женевської конвенції (захист від публічної цікавості)?
5. **Пропаганда війни:** Де межа між патріотичною журналістикою та підбурюванням до геноциду (кейс "Радіо тисячі пагорбів", Руанда)?
6. **Право на допомогу:** Які обов'язки має держава щодо розшуку та захисту зниклих безвісти журналістів у зоні конфлікту?

✂ II. Практичний блок заняття

Завдання 1. Вправа «Комбатант чи Цивільний?»

Інструкція: Оцініть дії журналіста з погляду Міжнародного гуманітарного права.

Дія журналіста	Статус за МГП	Наслідки для захисту
Носить бронежилет і каску з написом «PRESS»	Цивільна особа	Має повний захист як цивільний
Бере до рук автомат, щоб «підстрахувати» бійців під час бою		Втрачає захист, стає законною ціллю
Передає координати ворожої техніки своїм військовим		
Користується автівкою без розпізнавальних знаків у сірій зоні		
Має посвідчення «військового кореспондента» від МО		

Завдання 2. *Workshop «Чек-лист фіксації воєнного злочину»*

Інструкція: Ви прибули на місце обстрілу житлового будинку. Заповніть карту фіксації так, щоб вона мала юридичну цінність.

Поля для заповнення:

1. **Локація (координати/адреса):** _____
2. **Час фіксації та час події (приблизно):** _____
3. **Панорамна зйомка (навіщо вона потрібна?):** _____
4. **Деталі (залишки снарядів, маркування):** _____
5. **Свідчення (контакти очевидців):** _____

Завдання 3. *Кейс-стаді «Журналіст у полоні»*

Ситуація: Російські військові затримали українського фіксера. Його звинувачують у шпигунстві. У журналіста є лише редакційне посвідчення.

Завдання: Складіть перелік аргументів для міжнародних організацій (CPJ, RSF), спираючись на ст. 4 Женевської конвенції III та ст. 79 Протоколу I, щоб довести, що він є цивільним заручником, а не шпигуном.

Завдання 4. *Міні-проект «Етичний кодекс воєнного репортера»*

Завдання: Сформулюйте 3 правила щодо публікації фото тіл загиблих. Баланс між «показати правду про війну» та «повагою до гідності померлих і почуттів родичів».

Завдання 5. *Вправа «Аналіз пропаганди»*

Завдання: Ознайомтеся з прецедентом Нюрнберзького трибуналу щодо Юліуса Штрайхера (видавець «Der Stürmer»). Дайте відповідь: за що саме журналіст може бути засуджений до страти/довічного ув'язнення за нормами міжнародного права?

Завдання 6. *Вправа «Метадані та верифікація»*

Завдання: За допомогою будь-якого онлайн-екстрактора метаданих (наприклад, Jeffrey's Image Metadata Viewer) перевірте зроблене вами фото на смартфоні. Яку інформацію (GPS, пристрій, час) отримає слідчий МКС з цього

файлу? Як її можна випадково стерти (наприклад, при пересиланні через месенджери)?

Brainstorming

1. Чи є журналіст «мішенню»? Чому статистика загибелі медійників у сучасних війнах зростає, попри міжнародні конвенції?
2. Свідок чи учасник? Якщо журналіст бачить вчинення воєнного злочину, чи має він припинити зйомку і допомогти постраждалим? (Правова та етична дилема).
3. Чи готові ви свідчити в суді проти воєнних злочинців, розкриваючи свої джерела або невідредаговані матеріали?

Практичне заняття № 16 (2 год.)

Тема: *Цифрова приватність та кібербезпека: правові засоби захисту електронної пошти, месенджерів та технічних пристроїв журналіста.*

Мета заняття: опанувати правові та технічні методи захисту професійної таємниці; навчитися розрізняти законний доступ правоохоронців до даних від кіберзлочинців; засвоїти алгоритм поведінки при спробах зламу або вилучення техніки; вивчити особливості юрисдикції глобальних платформ.

Форми роботи:

- аналіз ст. 163 ККУ та ст. 31 Конституції України;
- кібер-тренінг «Налаштування безпечного контуру»;
- симуляція «Протокол дій при тимчасовому доступі до пристроїв»;
- кейс-стаді «Деанонімізація джерел через цифрові сліди».

Нормативна база заняття:

1. Конституція України (ст. 31 — таємниця листування, ст. 32 — захист персональних даних).
2. Кримінальний кодекс України (ст. 163 — порушення таємниці листування, ст. 361 — несанкціоноване втручання в роботу ЕОМ).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України (ст. 160–166 — тимчасовий доступ до речей і документів).
4. Закон України «Про медіа» (ст. 22 — захист джерел інформації).

I. Теоретичний блок заняття

Робота з джерелами

Студенти повинні опрацювати:

- **Стаття 163 ККУ:** За яких умов таємниця листування може бути законно обмежена слідством? Яка відповідальність за приватний злам?

- **Стаття 63 Конституції:** Чи зобов'язаний журналіст надавати пароль (або біометричні дані) слідчому для розблокування смартфона?
- **Поняття End-to-End Encryption (E2EE):** Як технічне шифрування корелюється з юридичною неможливістю провайдера надати зміст повідомлень на запит суду?

Питання для аналітичного обговорення

1. **Право на шифрування:** Чи є використання VPN, Tor або Signal ознакою «підозрілої діяльності» з погляду права, чи це стандарт безпеки?
2. **Фізичне вилучення:** Чим юридично відрізняється «обшук» від «тимчасового доступу до речей» (виїмки) і як журналісту захистити жорсткий диск?
3. **Юрисдикція даних:** Якщо сервери месенджера знаходяться в ОАЕ чи США, як працює механізм міжнародної правової допомоги для отримання метаданих?
4. **Двофакторна автентифікація (2FA):** Чому наявність 2FA є важливою для юридичного доведення факту «умисного зламу» в суді?

II. Практичний блок заняття

Завдання 1. Вправа «Матриця цифрових ризиків»

Інструкція: Оцініть засоби зв'язку журналіста-розслідувача. Заповніть таблицю.

Засіб зв'язку	Де зберігаються ключі шифрування?	Ризик вилучення даних судом	Рекомендація для «чутливих» тем
Signal	На пристроях користувачів	Мінімальний	Рекомендовано
Telegram (хмарні чати)			
WhatsApp			
Корпоративна пошта			

Завдання 2. Workshop «Алгоритм захисту пристрою при обшуку»

Інструкція: Поліція вимагає ваш смартфон для «огляду» без ухвали суду. Заповніть карту юридичного захисту.

1. **Правова підстава:** (Що ви запитуєте у слідчого?) _____
2. **Заява про професійну таємницю:** (На яку статтю ЗУ «Про медіа» посилаєтесь?) _____
3. **Фізична безпека:** (Які дії з пристроєм ви виконуєте негайно?) _____
4. **Коментування протоколу:** (Яке зауваження ви впишете у протокол вилучення?) _____

Завдання 3. Кейс-стаді «Помилка розслідувача»

Ситуація: Журналіст опублікував у соцмережах фото документа, надісланого «джерелом». Через 2 години «джерело» було ідентифіковано

внутрішньою безпекою відомства за допомогою прихованих маркерів на папері та метаданих фото.

Завдання: Сформулюйте 3 технічні та 2 юридичні помилки журналіста в цій ситуації.

Завдання 4. Міні-проект «Кібер-гігієна редакції»

Завдання: Сформулюйте 5 обов'язкових правил для журналістів вашої редакції щодо роботи з анонімними джерелами (паролі, месенджери, передача файлів).

Завдання 5. Вправа «Юридичний аудит ToS»

Завдання: Ознайомтеся з Умовами надання послуг (Terms of Service) будь-якого VPN-сервісу. Дайте відповідь: чи зобов'язується провайдер передавати ваш IP-адрес за запитом правоохоронних органів своєї країни?

Завдання 6. Вправа «Очищення цифрового сліду»

Завдання: Проаналізуйте зроблене вами сьогодні фото через онлайн-інструмент (наприклад, jimpl.com). Заповніть таблицю:

Знайдена інформація	Чим це небезпечно для журналіста?	Як видалити ці дані?
GPS-координати		
Модель пристрою		
Час та дата		

Brainstorming

1. **Анонімність** — це право чи привілей? Чи має держава право забороняти анонімні сім-картки або використання VPN?
2. **Етична дилема:** Чи несе журналіст відповідальність, якщо він ініціював контакт із джерелом через незахищений канал (наприклад, FB Messenger), що призвело до арешту джерела?
3. **Чи готові ви видалити дані** на вимогу «джерела», якщо воно передумало, хоча інформація має величезний суспільний інтерес?

Практичне заняття № 17 (2 год.)

Тема: *Межі свободи слова: юридична кваліфікація мови ворожнечі, пропаганди та етичні стандарти саморегулювання.*

Мета заняття: навчитися юридично розрізняти жорстку критику та «мову ворожнечі» (hate speech); опанувати методику «трискладового тесту» для обмеження свободи вираження; вивчити роль Комісії з журналістської етики (КЖЕ) як альтернативного механізму вирішення конфліктів.

✿ **Форми роботи:**

- лінгво-правова експертиза медіа-контенту;
- воркшоп «Застосування трискладового тесту ЄСПЛ»;
- кейс-стаді «Межа між патріотизмом та пропагандою»;
- симуляція засідання Комісії з журналістської етики.

⚖️ **Нормативна база заняття:**

1. Конституція України (ст. 34 — право на свободу думки і слова).
2. Закон України «Про медіа» (ст. 36 — обмеження щодо змісту інформації).
3. Кримінальний кодекс України (ст. 161 — порушення рівноправності громадян).
4. Кодекс етики українського журналіста.
5. Конвенція про захист прав людини (ст. 10 — свобода вираження поглядів).

📖 **I. Теоретичний блок заняття**

🔍 **Робота з джерелами**

Студенти повинні опрацювати:

- **Стаття 36 Закону «Про медіа»:** Які типи контенту є безумовно забороненими в Україні (пропаганда тероризму, розпалювання ворожнечі, порнографія)?
- **Кодекс етики українського журналіста (п. 15):** Чому не можна вказувати на походження або віру особи, якщо це не є частиною контексту злочину чи події?
- **Критерії Hate Speech за ЄСПЛ:** Яку роль відіграє «статус мовця», «контекст» та «намір» при кваліфікації висловлювання як незаконного?

💬 **Питання для аналітичного обговорення**

1. **Принцип пропорційності:** Чи може держава блокувати ціле онлайн-медіа за один матеріал з «мовою ворожнечі»?
2. **Публічний інтерес:** Чи є виправданим вживання жорстких епітетів щодо політиків, і чи відрізняється цей захист від захисту приватної особи?
3. **Саморегулювання:** Чому вибачення або спростування за рішенням КЖЕ є більш демократичним інструментом, ніж судовий позов про дифамацію?
4. **Пропаганда війни:** Де проходить юридична межа між інформуванням про дії агресора та ненавмисним тиражуванням його пропагандистських наративів?

✂️ **II. Практичний блок заняття**

✿ **Завдання 1. Вправа «Критика чи Мова ворожнечі?»**

Інструкція: Оцініть наведені висловлювання з погляду Закону «Про медіа» та Кодексу етики. Заповніть порожні колонки.

Фрагмент публікації	Юридична кваліфікація (ст. 36)	Етичне порушення (п. Кодексу)	Рекомендація (як змінити)
«Всі представники [етнічна група] схильні до шахрайства»	Розпалювання ворожнечі	Порушення п. 15	Видалити згадку про етнос
«Цей політик — корумпований негідник, що краде у армії»			
«Традиційні цінності під загрозою через ЛГБТ-фестивалі»			
«Релігійна громада Х є філією спецслужб агресора»			

Завдання 2. Workshop «Трискладовий тест обмеження свободи слова»

Інструкція: Влада заборонила журналісту публікувати розслідування про склад пального, посилаючись на воєнний стан. Перевірте законність цієї заборони.

1. **Чи передбачено обмеження законом?** (Вкажіть статтю закону): ____
2. **Чи переслідує воно легітимну мету?** (Яку саме?): _____
3. **Чи є воно необхідним у демократичному суспільстві?** (Чи є воно пропорційним?): _____

Завдання 3. Кейс-стаді «Скарга до КЖЕ»

Ситуація: Громадська організація подала скаргу на онлайн-видання за заголовок: «П'яний переселенець вчинив бійку». Скаргник вважає це стигматизацією вразливої групи.

Завдання: Напишіть проект рішення Комісії з журналістської етики (3-5 речень), спираючись на п. 15 Кодексу етики.

Завдання 4. Міні-проект «Редакційна політика толерантності»

Завдання: Сформулюйте 3 правила для журналістів вашої редакції щодо висвітлення чутливих тем (релігія, сексуальна орієнтація, інвалідність).

Завдання 5. Вправа «Аналіз пропаганди»

Завдання: Оберіть будь-який пост із ворожого Telegram-каналу. Випишіть 2 ознаки «мови ворожнечі» та 2 ознаки «маніпуляції фактами» згідно з критеріями ст. 36 Закону «Про медіа».

Завдання 6. Вправа «Саморегулювання в дії»

Завдання: Знайдіть на сайті cje.org.ua останнє рішення щодо «мови ворожнечі». Заповніть таблицю:

Номер/Назва рішення	Суть скарги	Вердикт Комісії (Осуд/Попередження)
---------------------	-------------	-------------------------------------

Brainstorming

1. Чи повинні медіа надавати майданчик для висловлювань тим, хто виступає проти демократичних свобод?
2. Чи є сатира межею свободи слова? Де закінчується шарж на релігію чи політика і починається приниження гідності?
3. Хто винен у поширенні Hate Speech — автор посту чи алгоритм Facebook, який підняв його в топ?

3.3. Методичні рекомендації до самостійної роботи *«Самостійність = впевненість»*

Самостійна робота є ключовим елементом формування професійної компетентності, оскільки дозволяє студенту поєднувати теорію, практику та власний аналіз. У межах «Спецкурсу з права» самостійна робота (СРС) займає найбільший обсяг годин (106 годин), що підкреслює її важливість для трансформації отриманих знань у стійкі навички. Це час для індивідуального пошуку, експерименту та глибокого осмислення юридичних механізмів, які журналіст використовує щодня.

Рекомендації для студентів:

1. Аналітична робота: від букви закону до духу прецеденту

- **Аналіз судової практики та нормативних документів.** Студентам рекомендується вивчати не лише українські кодекси, а й базу рішень Європейського суду з прав людини (HUDOC). Самостійне опрацювання справ (наприклад, щодо захисту джерел або дифамації) дозволяє зрозуміти логіку юридичної аргументації, яку можна використовувати для захисту власних матеріалів.

- **Складання юридичних висновків та рекомендацій для журналістських матеріалів.** Практикуйте написання «юридичних зауважень» до існуючих резонансних розслідувань. Визначте, чи достатньо доказів для висунутих звинувачень, чи правильно розмежовані факти та оціночні судження, і які потенційні позови можуть очікувати на автора.

2. Проєктна діяльність: створення професійного інструментарію

- **Підготовка «основного проєкту»:** юридичні чек-листи, моделювання правових рішень, OSINT-дослідження. Ваш проєкт — це не реферат, а робочий інструментарій.

- *Юридичний чек-лист* — це ваш покроковий план дій (наприклад, «Алгоритм зйомки в лікарні»).

- *OSINT-дослідження* — це доказ того, що ви вмієте знаходити інформацію в державних реєстрах законним шляхом.

- **Виконання двох модульних контрольних робіт, що перевіряють здатність застосовувати правові знання на практиці.** Підготовка до модулів має включати розв'язання ситуаційних задач. Контрольна робота розглядається як фінальний тест на професійну придатність, де оцінюється не пам'ять, а здатність швидко знайти правовий вихід із кризової ситуації.

3. Цифрова компетентність: безпека у високих технологіях

- **Використання онлайн-ресурсів, баз даних і державних реєстрів для збору інформації.** Самостійно опановуйте роботу з такими ресурсами, як YouControl, Опендатабот, ЄДРПОУ та Реєстр судових рішень. Навичка

швидкого витягу даних із цих баз робить журналіста незалежним від сторонніх джерел та «зливів».

- **Оцінка цифрових ризиків у медіа, перевірка достовірності контенту.** Практикуйте методiku перевірки метаданих фотографій, супутникових знімків та історії доменів. Вчіться юридично правильно фіксувати докази в інтернеті (скріншоти, вебархіви), щоб вони мали вагу в разі судового спору.

4. Рефлексія та самоконтроль: шлях до бездоганності

- **Ведення щоденника самостійної роботи: що засвоєно, які питання залишилися, що вдалося застосувати на практиці.** Фіксуйте свої юридичні відкриття. Це допомагає відстежувати професійний ріст: те, що на початку семестру здавалося складним юридичним терміном, наприкінці має стати вашою робочою лексикою.

- **Аналіз власних помилок і розробка стратегії їх уникнення у професійній діяльності.** Самостійна робота — це безпечний простір для помилок. Розбираючи власні невдалі формулювання або неправильно інтерпретовані статті закону під час СРС, ви створюєте «щеплення» проти реальних юридичних поразок у майбутній кар'єрі.

Особливість самостійної роботи: право як інструмент творчості

Це не просто «домашнє завдання», а інтеграція всього курсу. Студент практикує право як інструмент творчості, свободи та професійної відповідальності. У процесі самостійної підготовки ви формуєте свою професійну суб'єктність:

1. **Право як Свобода:** Ви знаєте межі, а отже, можете діяти впевнено, не обмежуючи себе зайвою самоцензурою.

2. **Право як Відповідальність:** Ви розумієте ціну кожного слова і дбаєте про захист репутації — своєї та свого видання.

3. **Право як Творчість:** Ви вчитеся грати за правилами так філігранно, що закон стає не перешкодою, а каркасом для створення глибокої та суспільно значущої журналістики.

Пам'ятайте: у реальній редакції у вас не завжди буде поруч юрист, але у вас завжди будуть знання, здобуті самостійно.

Змістовий модуль 1. Правовий фундамент та безпека діяльності журналістів (Теми 1–10)

№ теми	Назва теми	Завдання для самостійної роботи (СРС)	Форма звіту
1	Конституційні гарантії	Порівняльний аналіз: Співставте ст. 34 Конституції України та ст. 10 ЄКПЛ. Знайдіть 2 термінологічні відмінності.	Тези (до 1 стор.)

№ теми	Назва теми	Завдання для самостійної роботи (СРС)	Форма звіту
2	Система законодавства	Пошукова робота: Знайдіть на сайті ВРУ 3 законопроекти, що стосуються медіа, які зараз перебувають на розгляді.	Список із посиланнями
3	Практика ЄСПЛ	HUDOC-навігація: Зайдіть у базу ЄСПЛ (HUDOC), знайдіть будь-яке рішення проти України за 2024-2025 рр. щодо свободи слова.	Коротке резюме справи
4	Захист від дифамації	Моніторинг реєстру судових рішень: Знайдіть у ЄДРСР справу за ст. 277 ЦКУ, де суд відмовив у позові через «оціночні судження».	Номер справи + цитата суду
5	Закон «Про медіа»	Гайд для блогера: Складіть перелік із 5 пунктів: «Чому блогеру вигідно зареєструватися як онлайн-медіа».	Інфографіка/список
6	Збір інформації	Етико-правовий кейс: Опишіть ситуацію, де використання прихованої камери було б юридично виправданим (суспільний інтерес).	Есе-обґрунтування
7	Запити та акредитація	Конструктор запитів: Складіть запит до МВС про надання статистики ДТП у вашому районі.	Текст запиту
8	Кримінальний захист	Аналіз ст. 171 ККУ: Знайдіть у новинах приклад нападу на журналіста. Оцініть, чи правильно правоохоронці кваліфікували справу.	Аналітичний пост
9	Цивільна відповідальність	Договір на фотозйомку: Знайдіть або складіть шаблон згоди (Model Release) на використання зображення особи.	Шаблон документа
10	Спеціальна інформація	Судова журналістика: Випишіть 5 правил поведінки	Пам'ятка

№ теми	Назва теми	Завдання для самостійної роботи (СРС)	Форма звіту
		журналіста у залі судового засідання згідно з КПК та ЦПК.	

Змістовий модуль 2. Цифрові трансформації та спецправо (Теми 11–20)

№ теми	Назва теми	Завдання для самостійної роботи (СРС)	Форма звіту
11	Авторське право	Аудит контенту: Оберіть будь-який пост у FB великого медіа. Перевірте, чи правильно вказано авторство використаних фото/відео.	Скріншот + коментар
12	Штучний інтелект	AI-детектор: Пропустіть текст власної новини через AI-детектор. Оцініть точність та напишіть дисклеймер про використання ШІ для редакції.	Текст дисклеймера
13	Нові медіа (TG, TikTok)	Юридичний аналіз ToS: Прочитайте умови використання Telegram. Знайдіть пункт про те, кому належать права на ваш контент у каналах.	Цитата з аналізом
14	Право на власний образ	Street-photo аналіз: Чи можна публікувати фото черги за гуманітарною допомогою без дозволу людей? Обґрунтуйте через ст. 307 ЦКУ.	Юридичний висновок
15	OSINT та Реєстри	Реєстровий квест: За допомогою YouControl або Opendatabot знайдіть кінцевого бенефіціара будь-якого відомого телеканалу.	Схема власності
16	Рекламне право	Джинса-патруль: Знайдіть у стрічці новин приклад прихованої реклами («джинси»). Вкажіть, які норми Закону «Про рекламу» порушено.	Аналіз публікації
17	МГП та війна	Аналіз маркування: Чому напис «PRESS» має бути білим на синьому фоні, а не камуфляжним? Знайдіть відповідну норму в Додаткових протоколах.	Технічна довідка

№ теми	Назва теми	Завдання для самостійної роботи (СРС)	Форма звіту
18	Кібербезпека	Аудит приватності: Перевірте налаштування приватності свого месенджера. Складіть чек-лист безпеки для поїздки в зону бойових дій.	Чек-лист (10 пунктів)
19	Мова ворожнечі	Лінгво-експертиза: Візьміть цитату з російського пропагандистського ресурсу. Розкладіть її на маркери ненависті за критеріями Нацради.	Таблиця розбору
20	Саморегулювання	Архів КЖЕ: Знайдіть на сайті cje.org.ua скаргу, яку Комісія відхилила. Поясніть, чому дії журналіста визнали етичними.	Аналіз рішення

3.4. Рекомендовані джерела

1. Аналіз окремих положень Кримінального кодексу України щодо злочинів проти працівників засобів масової інформації. URL: <https://rm.coe.int/expertise-of-the-ukrainian-criminal-legislation-safety-of-journalists-/1680968564>
2. Безпека журналіста: які правові норми захищають медійників. *Платформа прав людини*. URL: <https://ppl.org.ua/bezpeka-zhurnalista-yaki-pravovi-normi-zaxishhayut-medijnikov.html>
3. Бель Б., Бурмагін О., Патора Т., Хоменок О. Посібник з журналістських розслідувань. Теорія та практика. Київ, 2013. 190 с. URL: <https://irrp.org.ua/wp-content/uploads/2013/12/verstka.pdf>
4. Буроменський М., Сердюк О., Підкуркова І. Основи судової журналістики: посібник для журналістів. Київ, 2009. 72 с. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/UROL%20Courts%20and%20Media%20Manual%20for%20Journalists.pdf>
5. Віденська конвенція про право міжнародних договорів : Міжнар. документ від 23.05.1969. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text
6. Грищенко І. Інститути дифамації та оціночних суджень і українське законодавство щодо захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. 2015. № 1 (6). С. 8–13.
7. Грищенко І. М. Історико-правовий аспект розвитку законодавства про захист честі, гідності та ділової репутації. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Юридичні науки*. 2015. № 2. С. 62–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdujn_2015_2_12
8. Грищенко І. М. Способи захисту честі, гідності та ділової репутації фізичної особи в Україні. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Юридичні науки*. 2013. № 2. С. 59–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdujn_2013_2_12
9. Договори і постанови прав і свобод військових між Ясновельможним Його Милості паном Пилипом Орликом... : від 05.04.1710. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/001_003#Text
10. Документи. Плани дій Ради Європи для України. Конвенції, стратегії, рекомендації, меморандуми та інші документи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/documents>
11. Європейський Суд з прав людини: стандарти свободи слова. *Громадянська Освіта*. 2003. № 18. URL: <https://archive.khpg.org/osvita/index.php?id=1070822342>
12. Загальна декларація прав людини : Міжнар. документ від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

13. Збірник документів Ради Європи. Безпека журналістів. URL: <https://rm.coe.int/16806b5970>
14. Кодацька Н., Філатов В. Медіаправо : навч. посіб. Дніпро : УМСФ, 2024. 93 с. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/6511>
15. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
16. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнар. документ від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
17. Конституція Пилипа Орлика 1710 р. *Вікіджерела*. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/Конституція_Пилипа_Орлика
18. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
19. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
20. Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України...» від 03.03.2022 № 73. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf
21. Посібник з безпеки для журналістів. Посібник для репортерів у небезпечних зонах. *Репортери без кордонів*. URL: <https://resources.rsf.org/wp-content/uploads/2022/06/RSF-UKR.pdf>
22. Посібник з журналістської етики / А. Куликов, Л. Кузьменко, М. Дворовий, Д. Дуцик, Л. Куш. К. : Комісія з журналістської етики, 2023. 129 с. URL: <https://cje.org.ua/wp-content/uploads/Posibnyk-full.pdf>
23. Посібники для медіа. *ІМІ : вебсайт*. URL: <https://imi.org.ua/books>
24. Права людини та масмедіа в Україні. Частина 3 : зб. конспектів лекцій / за ред. І. Виртосу, К. Шендеровського. Київ : Інститут журналістики, 2021. 354 с. URL: https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2022/04/humanrightsandmassmedia_block-v5.pdf
25. Приступенко Т. Міжнародні документи та національне законодавство України щодо регулювання права на свободу слова журналістів. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2018. Т. 3/4 (72/73). С. 34–45.
26. Приступенко Т. Права та свободи журналістів у контексті Кримінального кодексу України. *Образ : наук. журнал*. 2018. Вип. 3 (29). С. 60–66.
27. Приступенко Т. О. Теорія журналістики: Етичні та правові засади діяльності засобів масової інформації : навч. посіб. К., 2011. 351 с.
28. Приступенко Т., Євдокименко І. Законодавчий аспект використання ШІ в медіа. *Сучасні проблеми формування демократичних цінностей у світовому просторі* : зб. матер. XXIX Міжнар. наук.-практ. конф. К. : КиМУ, 2024. Т. 1. С. 98–104.
29. Приступенко Т., Євдокименко І. Правове регулювання використання штучного інтелекту в медіа: український та світовий досвід. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2025. Т. 1 (86). С. 9–20.

30. Приступенко Т., Євдокименко І. Регулювання друкованих медіа в контексті Закону України «Про медіа». *Регіональна журналістика в Україні* : зб. наук. пр. Полтава : ПНПУ, 2024. № 10. С. 38–52.
31. Приступенко Т., Євдокименко І. Саморегуляція медіа в сучасних реаліях розвитку інформаційного простору України. *Актуальні проблеми медіапростору* : зб. доп. Київ–Вітербо, 2025. С. 82–86.
32. Приступенко Т., Євдокименко І. Телеграм-канали як сучасні онлайн-медіа. *Поліграфія і видавнича справа*. 2023. № 2 (86). С. 240–258.
33. Приступенко Т., Євдокименко І. Трансформація та інтеграція періодичних друкованих медіа. *Актуальні проблеми медіапростору* : матер. конф. К. : ННІЖ, 2023. С. 125–130.
34. Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста : Закон України від 23.09.1997 № 540/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-вр>
35. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
36. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
37. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20>
38. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>
39. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Безпека діяльності журналістів в Україні...» : Постанова Верховної Ради України від 14.01.2020 № 456-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/456-IX>
40. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>
41. Рекомендації щодо захисту прав журналістів, які стали жертвою агресії... : практ. посіб. / Л. В. Опришко, О. М. Вдовенко. Київ : ГО «Платформа прав людини», 2019. 72 с.
42. Рішення у справі «Бладет Тромсо і Стенсаас проти Норвегії» : Рішення ЄСПЛ від 20.05.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_397#Text
43. Справа «Агентство телебачення «Новини» проти України» (Заява № 34155/08) : Рішення ЄСПЛ від 11.12.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f53#Text
44. Справа «Гонгадзе проти України» (Заява № 34056/02) : Рішення ЄСПЛ від 08.11.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_420#Text
45. Справа «Гривна» проти України» (Заяви № 41214/08 та № 49440/08) : Рішення ЄСПЛ від 16.04.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d97#Text
46. Справа «Ернст та інші проти Бельгії» (Заява № 33400/96) : Рішення ЄСПЛ від 15.07.2003.

47. Справа «Крістін Гудвін проти Об'єднаного Королівства» (Заява № 28957/95) : Рішення ЄСПЛ від 11.07.2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_065#Text
48. Справа Лінгенса проти Австрії (Заява № 9815/82) : Рішення ЄСПЛ від 08.07.1986. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_066#Text
49. Справа «Перна проти Італії» (Заява № 48898/99) : Рішення ЄСПЛ від 06.05.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_051#Text
50. Справа «Ромен і Шміт проти Люксембургу» (Заява № 38865/97) : Рішення ЄСПЛ від 25.02.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_092#Text
51. Справа «Седлецька проти України» (Заява № 42634/18) : Рішення ЄСПЛ від 01.04.2021. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SOO01440>
52. Справа «Українська Прес-Група» проти України (Заява № 72713/01) : Рішення ЄСПЛ від 29.03.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_382#Text
53. Справа «Хайло проти України» (Заява № 39964/02) : Рішення ЄСПЛ від 13.11.2008. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_439#Text
54. Справа «Центр демократії та верховенства права проти України» (Заява № 10090/16) : Рішення ЄСПЛ від 26.03.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f18#Text
55. Стандарти Ради Європи у сфері медіа. URL: https://old.archives.gov.ua/International/R_E_final.pdf
56. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

4. Освітні технології та методи навчання

4.1. Освітня філософія курсу та методологічні підходи *«Мислити критично — діяти професійно: від правової поінформованості до юридичної стійкості»*

В основі навчальної дисципліни лежить трансформаційна модель освіти: ми не просто вивчаємо норми, ми формуємо правову ідентичність журналіста. Студент розглядається не як реципієнт інформації, а як активний суб'єкт, що засвоює право як «мову професійного виживання». Ця філософія передбачає перехід від репродуктивного навчання (запам'ятовування статей) до конструктивного (створення правових стратегій), де юридична грамотність стає частиною ДНК медіапрофесіонала.

Ключові концептуальні вектори:

1. Конструктивістська парадигма (Learning by Designing)

Правові знання не сприймаються як статичний набір заборон, що обмежують творчість. Навпаки, студенти самостійно «конструюють» правовий захист для своїх матеріалів ще на етапі планування теми. Кожна стаття закону розглядається як інструмент: *«Що ця норма дає мені як розслідувачу?»* або *«Як цей прецедент ЄСПЛ захистить мою редакцію від мільйонного позову?»*. Ми вчимо не уникати закону, а будувати матеріал «всередині» закону так, щоб він був невразливим для опонентів.

2. Концепція «Права як бронежилета» (Legal Resilience)

Філософія курсу відкидає застаріле сприйняття юриспруденції як бюрократичної перешкоди. Глибоке знання медіаправа стає професійним «бронежилетом», який дозволяє журналісту працювати сміливіше у ворожому середовищі. Знання точних меж — де закінчується приватність і починається суспільний інтерес, де проходить лінія державної таємниці — дає журналісту інтелектуальну свободу діяти на межі фолу, зберігаючи повну впевненість у власній правоті. Юридична стійкість (resilience) — це здатність витримувати тиск SLAPP-позовів та адміністративних обмежень, спираючись на силу аргументу.

3. Аксіологічний (ціннісний) підхід

Ми базуємося на пріоритеті людиноцентричності та етичного вибору. Свобода слова (ст. 34 Конституції України) аналізується не як абсолютне

свавілля, а як відповідальний обов'язок «суспільного контролера» (**Public Watchdog**). Студенти вчаться бачити за юридичною нормою живу цінність: захист людської гідності, національну безпеку в умовах війни та фундаментальне право суспільства знати правду. Право в курсі виступає не як каральна система, а як суспільний договір про справедливість.

Методологічні підходи:

- **Прецедентний метод (Precedent-based learning):** Ми відмовляємося від лінійного вивчення кодексів. Навчання будується навколо «живих» історій: від класичної справи «Лінгенс проти Австрії» до сучасних кейсів «Седлецька проти України». Це дозволяє студентам опанувати юридичну логіку — здатність передбачати рішення суду на основі аналогії, розуміння «духу права» та стандартів Ради Європи.

- **Метод «Трискладового тесту» як універсальний алгоритм:** Це ядро нашої методології. Будь-яка ситуація (заборона зйомки, відмова у запиті, вимога видалити пост у соцмережі) пропускається через жорсткий фільтр:

1. *Чи передбачено обмеження законом?*
2. *Чи переслідує воно легітимну мету?*
3. *Чи є воно необхідним у демократичному суспільстві?*

Цей алгоритм формує системне, а не фрагментарне мислення, дозволяючи журналісту самостійно проводити експрес-експертизу будь-якої правової проблеми.

- **Інтеграція OSINT та Legal Tech:** Сучасна методологія поєднує класичне право з цифровими інструментами розвідки на основі відкритих даних. Самостійний пошук у реєстрах (ЄДРСР, YouControl, Clarity Project) розглядається не просто як збір інформації, а як спосіб мінімізації юридичних ризиків. Достовірність інформації, підтверджена документально, стає головним і абсолютним правовим захистом журналіста.

- **Антидогматизм та ситуативність:** В умовах воєнного стану правові режими (згідно зі ст. 64 Конституції) постійно трансформуються. Ми вчимо студентів бути адаптивними та критичними: аналізувати не лише букву закону, а й поточний безпековий контекст, обмеження воєнного часу та пріоритет суспільного інтересу «тут і зараз».

Формула професійної компетентності:

\$\$Правова грамотність + Критичний аналіз + Практична дія = Професійна свобода\$\$

1. **Правова грамотність:** «Я знаю статтю та норму».
2. **Критичний аналіз:** «Я розумію ризики та наслідки».
3. **Практична дія:** «Я вмію написати запит, захистити джерело та аргументувати свою позицію в суді».

Цей підхід перетворює курс із сухої юридичної дисципліни на динамічний тренінг із професійної суб'єктності. Випускник курсу — це не просто «людина з дипломом», а медіапрофесіонал, який усвідомлює, що закон — це не ворог, а найнадійніший союзник у боротьбі за правду.

4.2. Інтерактивні методи навчання

«Навчання через взаємодію: від діалогу до правового рішення»

Інтерактивність у цьому курсі — це не просто залучення студентів до розмови, а когнітивне моделювання професійного середовища. Ми виходимо з того, що правова норма засвоюється лише тоді, коли вона була використана як аргумент у суперечці або як щит у конфлікті. Ми використовуємо методи, де «правильна відповідь» не дається викладачем у готовому вигляді, а народжується в процесі юридичної дискусії, складних переговорів або критичного групового аналізу.

Ключові інтерактивні інструменти та механіки:

1. Методика «Socratic Dialogue» (Сократичний діалог) у медіаправі

Замість монотонного лекційного викладу обмежень, викладач будує заняття як серію логічно пов'язаних провокативних запитань, що змушують студента самостійно пройти шлях від сумніву до правового висновку.

- **Приклад каскаду питань:** *«Чи має право журналіст опублікувати фото приватного будинку чиновника?» → «А якщо цей будинок куплений на бюджетні гроші?» → «А якщо всередині зараз перебуває заручник?» → «Де саме в цих ситуаціях закінчується право на приватність і починається обов'язок інформувати?».*

- **Результат:** Студенти не зазубрюють ст. 32 Конституції, а інтелектуально «відкривають» для себе критерії суспільного інтересу.

2. Навчальна технологія «Case-Battle» (Юридична дуель) Група ділиться на дві антагоністичні команди: «Редакція» та «Адвокати позивача». Це змагальний метод, що стимулює азарт і швидкість мислення.

- **Механіка:** Командам надається реальний резонансний заголовок (наприклад, *«Керівництво ОВА підозрюється у розкраданні коштів на генератори»*). Одна сторона має знайти 3 «юридичні дірки» для подання позову про захист репутації, інша — 3 залізобетонні аргументи захисту, спираючись на ст. 30 ЗУ «Про інформацію» (звільнення від відповідальності за оціночні судження).

- **Результат:** Формування навички миттєвого оцінювання дифамаційних ризиків «на льоту».

3. Метод «Aquarium» (Акваріум) для етико-правових дилем Центральна група студентів («Редакційна рада») імітує засідання, на якому вирішується доля сенсаційного, але юридично токсичного матеріалу. Зовнішнє коло («Юристи-спостерігачі») уважно відстежує хід їхніх думок, фіксуючи, які норми закону були застосовані правильно, а які проігноровані під впливом емоцій.

- **Кейс:** Публікація фото військовополоненого (зіткнення норм Міжнародного гуманітарного права та права на свободу слова).

- **Результат:** Розвиток навички колективного прийняття рішень у стресових умовах під юридичним тиском.

4. Інтерактивна розминка «Legal Warm-up: True or False» На початку кожного практичного заняття проводиться 5-хвилинний інтелектуальний штурм.

- **Процес:** Викладач зачитує гострі тези (наприклад: «Будь-яка редакційна правка — це прихована цензура» або «Telegram-блогер має таке ж право на захист джерел, як і штатний репортер»). Студенти мають миттєво підняти картку («За» чи «Проти») та аргументувати позицію протягом 30 секунд, посиляючись на Конституцію або Закон «Про медіа».

- **Результат:** Актуалізація опорних знань та розвиток блискавичної правової реакції.

5. Метод «Peer-to-Peer Legal Review» (Взаємне юридичне рецензування) Студенти обмінюються результатами своєї самостійної роботи: підготовленими запитами на інформацію або проєктами скарг до Комісії з журналістської етики.

- **Завдання:** Студент має стати «найгіршим кошмаром» свого колеги — знайти в його запиті юридичну неточність, яка дозволить чиновнику законно відмовити в наданні даних.

- **Результат:** Навчання через критику. Студенти вчаться бачити власні помилки очима опонента (бюрократа, чиновника чи судді).

6. Візуальне моделювання «Mind-Mapping: Ієрархія захисту» Спільне створення інтерактивної мапи на дошці або в онлайн-сервісах (Miro, Canva) під назвою «Юридична піраміда медіаправа».

- **Дія:** Студенти власноруч розміщують джерела права (від міжнародних конвенцій до локальних наказів), пояснюючи вголос, чому, наприклад, рішення Конституційного Суду України № 2-р/2012 стоїть ієрархічно вище за наказ профільного міністерства.

- **Результат:** Глибоке наочне розуміння верховенства права та пріоритетності міжнародних договорів (ст. 9 Конституції).

7. Рольова симуляція «Прес-конференція в умовах кризи» Складна симуляція, де один студент грає роль «досвідченого спікера-маніпулятора» від держструктури, а інші — пул журналістів.

- **Конфлікт:** Журналісти мають поставити запитання так, щоб витягнути суспільно важливу інформацію, не порушуючи режим секретності, але й не дозволяючи спікеру незаконно прикриватися «таємницею».

- **Результат:** Практичне відпрацювання ст. 34 Конституції та навичок ведення переговорів у «бойових» інформаційних умовах.

Мета інтеракції:

Замість пасивного накопичення «мертвого вантажу» знань, студент проходить через регулярний **ігровий стрес-тест**. Це створює психологічну та когнітивну готовність до реальної професійної діяльності. Ми гарантуємо: у реальній кризовій ситуації — при спробі незаконного обшуку, акті цензури чи отриманні позову — випускник цього курсу не розгубиться. У нього ввімкнеться **автоматичний алгоритм правового захисту**, відпрацьований до автоматизму під час інтерактивної взаємодії в аудиторії.

4.3. Використання кейс-методу та симуляцій

«Рішення в реальних умовах: від зали суду до редакційного дедлайну»

Кейс-метод та симуляції в межах дисципліни не є ілюстративним матеріалом — це лабораторне випробування професійної стійкості. Ми використовуємо метод «повного занурення», де студент змушений приймати юридично значущі рішення в умовах гострого дефіциту часу, інформаційного шуму та високої репутаційної відповідальності. Це перехід від пасивного знання («я чув про це») до активного володіння («я вмію це захистити»).

1. Глибокий кейс-аналіз (Case-Study) за моделлю ЄСПЛ

Ми не просто вивчаємо рішення суду, ми проводимо його «правову анатомію», розбираючи механіку аргументації обох сторін.

- **Технологія «Живий прецедент»:** Студенти отримують фабулу реальної справи (наприклад, *«Седлецька проти України»* щодо доступу до даних телефону журналістки або *«Гудвін проти Великої Британії»* щодо розкриття джерела) без фінального вердикту.

- **Завдання: Застосувати «трискладовий тест» (The Three-Part Test)** — універсальний алгоритм перевірки правомірності втручання у свободу слова:

1. **Законність:** Чи було втручання передбачене чітким та доступним законом?
2. **Легітимність:** Чи переслідувало воно одну з цілей (нацбезпека, репутація, запобігання злочину)?
3. **Необхідність:** Чи було це втручання «нагальною суспільною потребою» та чи було воно пропорційним меті?

- **Результат:** Порівняння власного висновку з реальним рішенням Європейського суду. Це формує «страсбурзький спосіб мислення» та здатність бачити перспективу справи у міжнародних інстанціях.

2. Ігрова симуляція «Конституційний детектив»

Сценарій, де право стає елементом активного детективного розслідування в умовах політичного тиску.

- **Механіка:** Редакція отримує аудіозапис корупційної наради в ОВА. Органи влади накладають миттєву заборону на публікацію, посиляючись на «інтереси національної безпеки» та умови воєнного стану (ст. 64 Конституції України).

- **Динаміка:** Група ділиться на «Адвокатів преси» та «Юристів ОВА». Суперечка йде навколо концепції «суспільного інтересу»: де закінчується

реальна державна таємниця і починається цинічне приховування злочину посадовими особами.

- **Мета:** Навчити журналістів розрізняти маніпулятивні спроби цензури від законних обмежень, використовуючи Конституцію як «правовий щит».

3. Моделювання «Суд ЄСПЛ: Публічний контроль vs Приватність»

Повномасштабна рольова гра, що детально відтворює процедуру розгляду справи у Страсбурзі.

- **Ролі:** Заявник (журналіст), Представник Уряду (держава), Колегія суддів ЄСПЛ, Незалежні експерти (amicus curiae).
- **Об'єкт:** Справа про публікацію фото чиновника на елітному курорті під час війни (аналіз на основі рішення Конституційного Суду України № 2-р/2012).
- **Фокус:** Студенти-судді мають винести обґрунтований вердикт, оперуючи складними концепціями: «**Margin of Appreciation**» (межа розсуду держави у чутливих питаннях) та «**Public Watchdog**» (особлива роль преси як вартового демократії).

4. Симуляція «Судова дуель: Анти-SLAPP стратегія»

Відпрацювання практичного захисту від «стратегічних позовів проти участі громадськості» (Strategic Lawsuits Against Public Participation).

- **Сценарій:** Впливова корпорація подає позов на 1 000 000 грн за фразу в розслідуванні: «ця фінансова схема виглядає як типовий договірняк».
- **Завдання:** Студенти-юристи редакції мають довести суду, що це — **оціночне судження** (ст. 30 ЗУ «Про інформацію»), яке не підлягає спростуванню, а сам позов має на меті створити «**Chilling Effect**» (залякування та самоцензуру преси).
- **Інновація:** Включення «Медіа-стратегів», які паралельно з судом готують комунікаційну кампанію проти тиску на свободу слова, застосовуючи знання про право на публічний протест.

5. Симуляція «Перевірка на правову витривалість» (Legal Stress-Test)

Несподіване введення критичної ситуації безпосередньо під час звичайного практичного заняття — імітація раптової загрози.

- **Фабула:** «У вашу редакцію щойно прийшли з обшуком». У студентів є 10 хвилин на реакцію.
- **Алгоритм дій:** Що саме вони мають право (і зобов'язані) показувати правоохоронцям? Як захистити сервери та конфіденційне джерело (згідно зі ст. 22 ЗУ «Про медіа»)? Як правильно задокументувати порушення процедури обшуку для подальшого оскарження?

- **Результат:** Перетворення знань Кримінального процесуального кодексу на миттєву, автоматичну професійну навичку, що рятує матеріали та людей.

Симуляції дозволяють студенту зробити помилку в безпечних умовах аудиторії, а не в реальному залі суду чи під час обшуку. Кожен кейс завершується фазою дебрифінгу — глибоким рефлексивним розбором. На цьому етапі аналізується не просто «хто виграв», а які саме правові конструкції виявилися найбільш переконливими, які емоційні пастки завадили прийняти холоднокрровне рішення і як закон перетворився з сухого тексту на живий інструмент перемоги.

4.4. Практикоорієнтовані підходи (Legal Lab, воркшопи, моделювання ситуацій)

*«Тренуйся як у професії:
від юридичного шаблону до цифрової фортеці»*

Практикоорієнтованість курсу реалізується через формат Legal Lab, де студент виступає не як пасивний учень, а як «молодший юрист медіа» або «журналіст-розслідувач». Основна мета — вихід із курсу з готовим «кейсом інструментів», які можна застосувати в перший же робочий день у редакції. Це трансформація знань у прикладні навички (hard skills), що дозволяють медійнику бути автономним та юридично захищеним.

1. Legal Lab: Лабораторія медійних документів

Це простір для відпрацювання навичок «юридичного письма» (Legal Writing), де слово розглядається як документ, що має правові наслідки.

- **Воркшоп «Анатомія запиту»:** Глибоке занурення в ЗУ «Про доступ до публічної інформації».
 - **Завдання:** Сформулювати запит так, щоб у розпорядника не було законних підстав для «відписки». Студенти вчаться використовувати «трискладовий тест» на користь журналіста, обґрунтовуючи перевагу суспільного інтересу над конфіденційністю чи службовою інформацією.
- **Воркшоп «Юридична редактура»:** Робота з «токсичними» текстами.
 - **Завдання:** Філігранна робота з лексиною. Заміна стверджувальних фактів про вину особи (порушення презумпції невинуватості) на юридично безпечні конструкції оціночних суджень: «за даними слідства», «імовірно», «має ознаки...». Мета — зберегти гостроту матеріалу, усунувши підстави для позовів про дифамацію.
- **Створення Model Release та Договорів:**
 - **Практика:** Самостійне складання форм згоди на зйомку та використання образу (ст. 307–308 ЦКУ). Розробка договорів замовлення та передачі виключних майнових авторських прав, що є критичним для фрилансерів та контент-мейкерів.

2. OSINT-воркшопи: Правова верифікація через дані

Журналістське розслідування має бути юридично бездоганим на рівні доказової бази. Право без фактів — безсиле, факти без права — небезпечні.

- **Робота з державними реєстрами:** Тренінг із професійної навігації в ЄДРСР (судові справи), ЄДРПОУ (бенефіціари бізнесу), Реєстрі речових прав на нерухоме майно.

- **Мета:** Верифікувати кожен факт перед публікацією. Наявність витягу з реєстру в архіві редакції — це автоматична перемога в суді за статтею про недостовірність інформації.

- **Цифрова верифікація (Verification Lab):**

- **Дія:** Використання інструментів для аналізу EXIF-даних фотографій, супутникових знімків та геолокації. Студенти вчаться фіксувати цифрові докази (через вебархіви та нотаріальне завірення скриншотів у перспективі), щоб вони мали процесуальну вагу.

3. Воркшоп із цифрової безпеки та конфіденційності

Захист журналістських джерел (ст. 22 ЗУ «Про медіа») сьогодні неможливий без знань у сфері кібергігієни.

- **Моделювання «Кібер-броні»:** Практичне налаштування двофакторної автентифікації, менеджерів паролів та перехід на зашифровані канали зв'язку (Signal, Threema) для спілкування з інсайдерами.

- **Право на анонімність:** Юридичний аналіз використання VPN та TOR. Розробка «Протоколу екстрених дій» на випадок вилучення техніки правоохоронцями: як законно відмовити в наданні паролів, посиляючись на захист таємниці журналіста.

4. Моделювання ситуацій «Legal Check-list»

Створення персональних алгоритмів швидкої перевірки, що мінімізують вплив «людського фактора» та дедлайнового стресу.

- **Продукт:** Кожен студент розробляє власну інтерактивну карту-чек-ліст «**Перед натисканням кнопки ПУБЛІКУВАТИ**»:

1. *Верифікація:* Чи є у мене мінімум два незалежних джерела?
2. *Баланс:* Чи надав я фігуранту право на відповідь?
3. *Приватність:* Чи приховано обличчя дітей та деталі життя жертв насильства?
4. *Метадані:* Чи очищено файли від GPS-міток, що можуть видати джерело?

5. Workshop: «Анти-джинса та маркування реклами»

Відповідно до нових норм ЗУ «Про медіа» та ЗУ «Про рекламу» (2024–2026 рр.).

- **Механіка:** Критичний моніторинг Telegram-каналів та медіа-платформ.

- **Завдання:** Виявлення прихованого спонсорства (джинси). Студенти вчаться перетворювати рекламні матеріали на юридично коректне марковане оголошення, уникаючи штрафів та репутаційних втрат для видання.

Резюме методології курсу: Від теоретика до технолога

Реалізація окреслених технологій перетворює вивчення медіаправа з теоретичного тягара на прикладний інструмент професійної свободи.

1. Пріоритет «М'язової пам'яті»: Завдяки Legal Lab, юридична грамотність стає частиною професійної рутини. Студент не згадує статтю — він автоматично пише безпечний заголовок.

2. Формування суб'єктності: Приймаючи рішення в ролі «Головного редактора» або «Судді ЄСПЛ», студент усвідомлює реальну вартість кожного слова — від мільйонних позовів до суспільної довіри.

3. Технологічна конвергенція (Law + Tech): Курс доводить, що сучасний юрист медіа — це трохи айтівець, а сучасний журналіст — трохи юрист. OSINT та цифрова безпека стають фундаментом правового захисту в цифрову епоху.

4. Адаптивність до умов воєнного стану: Симуляції та стрес-тести спеціально адаптовані до реалій України. Випускник чітко розрізняє законні вимоги національної безпеки (наприклад, нерозголошення позицій ЗСУ) та нелегітимні спроби цензури з боку місцевих посадовців.

5. Результативність через «Портфоліо інструментів»: Кінцевим результатом курсу є не оцінка, а **готовий професійний кейс:**

- Набір юридичних шаблонів (запити, релізи, договори).
- Алгоритми дій у кризових ситуаціях (Анти-SLAPP, обшук).
- Навички роботи з реєстрами для доказової журналістики.

Курс завершується формуванням спеціаліста, для якого закон — це не обмеження, а простір для сміливої, професійної та чесної праці.

5. Практичний інструментарій журналіста (Applied Legal Toolkit)

5.1. Алгоритми професійних дій журналіста

«Чіткі кроки — впевнені дії: дорожня карта правової безпеки»

Ефективність журналіста визначається не лише вмінням знаходити інформацію, а й здатністю її захистити. Тут зібрані стандартизовані протоколи дій (SOP), які дозволяють медійнику миттєво реагувати на правові виклики: від незаконних відмов у запитах до силового перешкоджання зйомкам. Це ваш прикладний інструментарій для роботи в правовому полі без зайвих ризиків.

АЛГОРИТМ №1: Робота з доступом до публічної інформації («Прорив блокади»)

Сценарій: Ви надіслали запит, але у відповідь отримали мовчання, відписку «не за адресою» або твердження, що інформація є «секретною/службовою». Цей протокол допоможе вам юридично примусити розпорядника до відкритості.

Крок 1. Юридична деконструкція відмови («Анатомія маніпуляцій»)

Перш ніж скаржитися, потрібно зрозуміти, де саме розпорядник схибив.

- **Перевірка на «Трискладовий тест»:** Згідно зі ст. 6 ЗУ «Про доступ...», обмеження доступу законне лише тоді, коли розпорядник прямо у відповіді довів:

1. Обмеження здійснюється в інтересах нацбезпеки, територіальної цілісності або громадського порядку.
2. Оприлюднення завдасть **істотної шкоди** цим інтересам.
3. Шкода від оприлюднення **переважає** суспільний інтерес в отриманні інформації.

- **Критична помилка розпорядника:** Якщо у листі просто вказано «Інформація є службовою/конфіденційною» без детального розпису цих трьох пунктів — **відмова є незаконною**.

Крок 2. Телефонна дипломатія та «Soft Power»

Часто причиною відмови є лінь виконавця або надія на те, що журналіст «не піде далі».

- **Дія:** Дзвінок до відповідальної особи з питань доступу (або в канцелярію/прес-службу).

- **Метод:** Спокійним, професійним тоном повідомте, що ви отримали відповідь, яка не відповідає вимогам ст. 6 та ст. 22 Закону.
- **Важіль:** Нагадайте, що ігнорування запиту або незаконна відмова тягне за собою адміністративну відповідальність за **ст. 212-3 КУпАП** (штраф для посадової особи). Запропонуйте надати належну відповідь зараз, щоб уникнути звернення до Омбудсмена.

Крок 3. Сходінки ієрархії: Скарга до керівника (Адміністративний шлях)

Якщо діалог не допоміг, переходьте до офіційного тиску всередині системи.

- **Дія:** Подання скарги на ім'я керівника розпорядника або до вищого органу (наприклад, якщо відмовила районна адміністрація — пишіть в ОВА; якщо міністерство — до Кабінету Міністрів).
- **Аргументація:** «Ваш співробітник (ПІБ) порушив моє конституційне право на інформацію. Вимагаю скасувати незаконне рішення та надати дані».
- **Мета:** Створити виконавцю внутрішні проблеми. Керівництво не любить отримувати скарги через дріб'язкові відписки підлеглих.

Крок 4. Залучення «Важкої артилерії»: Звернення до Омбудсмена

Це найефективніший безкоштовний інструмент журналіста.

- **Дія:** Направлення заяви про порушення права на інформацію до **Уповноваженого ВРУ з прав людини**.
- **Суть:** Секретаріат Омбудсмена має повноваження складати адмінпротоколи. Вони витребують у розпорядника пояснення.
- **Ефект:** Чиновники бояться Омбудсмена більше, ніж судів, бо протокол — це реальний штраф і запис у справі. Зазвичай після першого ж дзвінка з Офісу Омбудсмена «секретна» інформація миттєво стає публічною.

Крок 5. Судовий фронт: Позов про визнання дій незаконними

Застосовується у стратегічно важливих розслідуваннях, де важливо отримати не лише дані, а й судовий прецедент.

- **Дія:** Подання позову до адміністративного суду.
- **Вимоги:** 1. Визнати відмову/бездіяльність протиправною. 2. Зобов'язати розпорядника надати інформацію.
- **Результат:** Ви не лише отримуєте дані, а й створюєте документ, який у вашому матеріалі буде залізним доказом: *«Суд підтвердив, що влада незаконно приховувала ці цифри»*.

Порада для «Прориву»

Якщо вам кажуть, що документ містить «персональні дані» або «службову інформацію», вимагайте надати **копію документа з вилученням (замалюванням)** лише тих фрагментів, доступ до яких справді обмежено. Повна відмова в доступі до всього документа через одне речення — це грубе порушення закону.

АЛГОРИТМ №2: Легальна зйомка в публічних місцях («Приватність vs Камера»)

Сценарій: Ви проводите зйомку на вулиці, у супермаркеті, ТРЦ або держустанові, і до вас підходить охорона чи приватна особа з вимогою «припинити знімати» або «видалити відео».

Крок 1. Швидка юридична ідентифікація об'єкта та місця

Перш ніж вступати в діалог, визначте правовий режим ситуації:

- **Публічна особа (чиновник, депутат, політик):** Згідно зі **ст. 308 ЦКУ** та практикою ЄСПЛ, межі приватності таких осіб значно вужчі. Зйомка під час виконання обов'язків або в публічних місцях не потребує згоди, якщо є суспільний інтерес.
- **Пересічна особа:** У публічному місці (вулиця, площа, парк) діє **презумпція згоди (ст. 307 ЦКУ)**. Якщо ви знімаєте відкрито, а людина не висловлює протесту, вважається, що вона згодна.
- **Місце зйомки:** Якщо простір відкритий для вільного відвідування (магазин, хол держустанови), він вважається публічним. «Приватна власність» ТРЦ не робить його закритим для журналістського контролю.

Крок 2. Відсіч вимозі «Видалити запит!» (Захист матеріалу)

Це критична точка. Видалення матеріалу — це знищення доказів та втручання в діяльність медіа.

- **Юридична позиція:** Журналіст має повне право відмовити. Видалення або примусове вилучення відзнятого матеріалу без рішення суду є **кримінальним правопорушенням за ст. 171 ККУ** (Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів).
- **Контраргумент:** «Я дію на підставі закону. Якщо ви вважаєте, що я порушив вашу приватність — звертайтеся до суду. Але ви не маєте права торкатися моєї техніки або видаляти файли».

Крок 3. Нейтралізація охорони в ТРЦ та магазинах («Споживчий контроль»)

Охорона часто посиляється на «внутрішні правила закладу», які нібито забороняють зйомку.

- **Юридичний пріоритет:** Жодні внутрішні інструкції не стоять вище за **Конституцію України (ст. 34)** та **ЗУ «Про медіа»**.
- **Аргументація через права споживачів:** Нагадуйте, що згідно зі **ст. 15 ЗУ «Про захист прав споживачів»**, ви маєте право на повну та достовірну інформацію про товари. Зйомка цінників, продуктів та умов обслуговування є способом фіксації цієї інформації.
- **Публічне місце:** Поки двері закладу відкриті для покупців — це громадське місце.

Крок 4. Захист техніки та фізична безпека («Legal Stress-Response»)

Якщо ситуація загострюється і ви бачите спробу фізичного впливу:

- **Миттєва фіксація:** Перейдіть у режим **стріму (Live)** або почніть знімати на телефон сам факт нападу. Обличчя нападників та їхні жетони (якщо це охорона чи поліція) — ваші головні докази.
- **Виклик поліції (102):** Чітко повідомте: «Я журналіст (ПІБ, видання), мені перешкоджають у професійній діяльності, намагаються незаконно вилучити техніку за адресою... Прошу негайно прислати наряд для фіксації злочину за **ст. 171 ККУ**».
- **Технічна хитрість:** Використовуйте хмарні сховища. Навіть якщо техніку пошкодять, запис має залишитися на сервері.

Юридичний лайфхак для алгоритму №2:

Якщо вас намагаються затримати до приїзду поліції — це **незаконне позбавлення волі**. Попередьте охорону про відповідальність за **ст. 146 ККУ**. Ви маєте право вільно залишити приміщення, якщо ви не вчинили кримінального злочину.

Формула впевненості: «Я знімаю не вас як приватну особу, а подію/об'єкт, що має суспільний інтерес у громадському місці».

[Image showing a journalist holding a camera and a press ID, facing an "Access Granted" sign with icons representing the Constitution and the Press Law]

АЛГОРИТМ №3: Взаємодія з правоохоронцями під час обшуку («Редакційна фортеця»)

Сценарій: Слідча група (СБУ, ДБР, Поліція) з'явилася на порозі редакції або приватного помешкання журналіста з метою проведення обшуку чи виїмки техніки.

Крок 1. Верифікація юридичних підстав (Вхідний контроль)

До моменту, поки слідчі не перетнули поріг, ви маєте право на перевірку документів.

- **Перевірка ухвали суду:** Обшук без ухвали можливий лише у виняткових випадках (врятування життя чи переслідування злочинця «по гарячих слідах»), що рідко стосується медійних справ.
- **На що дивитися в ухвалі:** 1. **Адреса:** Має збігатися до номера офісу/квартири. 2. **Термін:** Ухвала діє лише 30 днів з моменту винесення. 3. **Об'єкти пошуку:** Чіткий перелік того, що шукають (ноутбуки, паперові архіви, конкретні документи). Якщо в ухвалі вказано «документи по компанії Х», слідчі не мають права гортати ваш особистий фотоальбом.
- **Ідентифікація:** Запишіть дані посвідчень усіх присутніх.

Крок 2. Формування лінії захисту та фіксація

- **Виклик адвоката:** Ви маєте право на правову допомогу. Слідчі зобов'язані чекати на адвоката (у межах розумного часу), але зазвичай починають без нього.

- **Залучення понять:** Вимагайте, щоб поняті не були «своїми» людьми правоохоронців. Це мають бути незацікавлені особи (наприклад, сусіди).
- **Відеофіксація:** Згідно зі **ст. 107 КПК**, ви маєте право на власну фіксацію. Використовуйте телефон або стаціонарні камери спостереження. Це дисциплінує слідчу групу та запобігає «підкиданню» речових доказів.

Крок 3. Захист журналістської таємниці (🔵 Ключова лінія оборони)

Це найважливіший етап, де журналіст відрізняється від звичайного громадянина.

- **Правовий імунітет:** Згідно зі **ст. 22 ЗУ «Про медіа»** та **ст. 163 КПК**, журналіст не може бути примушений до розкриття джерела інформації.
- **Спеціальний статус:** Ноутбуки та телефони журналіста містять «конфіденційну інформацію про джерела». Для доступу до них слідчі повинні мати **окрему ухвалу суду** про тимчасовий доступ до речей і документів, де прямо вказано про зняття захисту з таємниці джерела.
- **Дія:** Офіційно заявляйте під запис: «Це обладнання містить конфіденційні джерела журналіста. Вилучення без спеціальної санкції є порушенням ст. 10 Конвенції та ст. 171 ККУ».

Крок 4. Процесуальна прискіпливість: Робота з протоколом

Протокол — це ваш головний документ для майбутнього суду.

- **Деталізація вилученого:** Не дозволяйте писати «пакет з технікою». Вимагайте вносити кожен об'єкт: «Ноутбук MacBook Pro, серійний номер №..., колір сірий».
- **Внесення зауважень:** У графі «Зауваження» обов'язково впишіть:
 - *«Адвоката не допустили (якщо так було)».*
 - *«Було вилучено майно, не вказане в ухвалі».*
 - *«Порушено право на захист джерел інформації».*
- **Копія:** Ви маєте право отримати **другий примірник протоколу та опису вилученого майна** негайно після завершення обшуку.

Крок 5. Контрнаступ: Оскарження та повернення майна

Після завершення активної фази у вас є обмежений час на юридичну відсіч.

- **Статус майна:** Якщо слідчий вилучив майно, яке не було прямо вказане в ухвалі (наприклад, особистий телефон замість редакційного сервера), воно вважається **«тимчасово вилученим майном»**.
- **48 годин:** Слідчий має 48 годин, щоб звернутися до суду для накладення арешту на це майно. Якщо він цього не зробив — майно має бути повернуто негайно.
- **Слідчий суддя:** Подавайте клопотання про скасування арешту або скаргу на бездіяльність слідчого.

💡 Юридичний лайфхак для «Редакційної фортеці»

«Пароль — це таємниця». Ви не зобов'язані надавати паролі від своїх пристроїв чи хмарних сховищ. Конституція (ст. 63) дозволяє не свідчити проти

себе. Нехай слідство витрачає місяці на технічний злом, за цей час ваш адвокат встигне оскаржити законність самого обшуку.

Золоте правило: Під час обшуку говоріть мінімум, фіксуйте максимум і завжди вимагайте присутності юриста.

АЛГОРИТМ №4: Робота в зоні бойових дій («Воєнний репортер»)

Сценарій: Журналіст виконує професійне завдання на лінії бойового зіткнення, у прифронтовій смузі або на територіях, де щойно завершилися активні бойові дії (деокуповані громади).

Крок 1. Легалізація статусу (Акредитація)

Без належних документів перебування в зоні бойових дій є незаконним і небезпечним.

- **Наказ №73 Головнокомандувача ЗСУ:** Основний документ, що регулює взаємодію з медіа. Ви зобов'язані отримати акредитацію Збройних Сил України.

- **Перевірка документів:** Завжди мати при собі:

1. Прес-карту ЗСУ (актуального зразка).
2. Редакційне посвідчення.
3. Паспорт (або єДокумент).

- **Правовий наслідок:** Акредитація може бути анульована за порушення правил безпеки або розголошення даних, що шкодять обороноздатності.

Крок 2. Координація та режимність зон («Навігація ризиків»)

Зона бойових дій поділена на сектори за рівнем доступу:

- **Червона зона:** Доступ цивільним особам (включно з медійниками) категорично заборонений. Робота можлива лише у виняткових випадках за супроводу прес-офіцера та спеціального дозволу командувача.

- **Жовта зона:** Доступ дозволений акредитованим журналістам у супроводі прес-офіцера або визначеного військового.

- **Зелена зона:** Вільний доступ для акредитованих медіа (після пред'явлення карти на блокпостах).

- **Дія:** Щоранку уточнюйте актуальний статус населеного пункту, куди ви прямуєте.

Крок 3. Інформаційне ембарго та «Години тиші» (Безпека підрозділу)

Медіаматеріал не повинен стати розвідданими для ворога.

- **Часові обмеження:**

- Публікація наслідків обстрілів цивільних об'єктів — через **3 години**.
- Публікація наслідків ударів по військових об'єктах — через **12**

годин.

- **Табу на прив'язку:** Заборонено знімати дорожні вказівники, назви вулиць, номери будинків, характерні особливості ландшафту або промислові об'єкти поруч із позиціями.
- **Мета:** Унеможливити коригування вогню супротивником за вашими кадрами.

Крок 4. Юридична етика та «Заборонений кадр»

Робота з чутливою інформацією регулюється ст. 182 ККУ (приватність) та нормами воєнної цензури.

- **Загиблі та поранені:** Категорично заборонено знімати обличчя загиблих військових ЗСУ або публікувати дані, що дозволяють їх ідентифікувати до офіційного сповіщення родичів.
- **Військова таємниця:** Не підлягають фіксації: номери частин, кількість техніки, розташування ППО, обличчя військовослужбовців (без їхньої прямої згоди), деталізовані карти та плани операцій.
- **Полонені:** Згідно з Женевською конвенцією (III), військовополонені мають бути захищені від «публічної цікавості». Уникайте принизливих допитів на камеру.

Крок 5. Міжнародний статус та екіпірування

Ваша безпека — це поєднання спорядження та знання міжнародного права.

- **Маркування:** Постійне носіння бронежилета та шолома з чітким написом **PRESS**. Використання камуфляжу заборонено (ви не маєте бути схожими на комбатанта).
- **Статус «Non-combatant»:** Згідно з Додатковим протоколом I до Женевських конвенцій, журналісти в зоні конфлікту є цивільними особами. Навмисний напад на журналіста — це воєнний злочин.
- **Медична готовність:** Наявність індивідуальної аптечки (IFAK) та навички її використання є обов'язковою умовою допуску до «жовтої» зони.

Юридичний лайфхак для воєнного репортера:

«Сила прес-офіцера». У конфліктних ситуаціях із військовими на блокпостах не намагайтеся доводити свою правоту самотужки. Негайно звертайтеся до прес-офіцера бригади або оперативного командування. Саме він є вашим юридичним медіатором у зоні бойових дій.

Запам'ятайте: Жоден кадр не вартий життя — вашого або тих, про кого ви знімаєте.

АЛГОРИТМ №5: Дії при отриманні претензії про дифамацію («Анти-позов»)

Сценарій: На адресу редакції надійшла досудова претензія або позовна заява про захист честі, гідності та ділової репутації (дифамація) з вимогою спростування та грошової компенсації.

Крок 1. Лексико-юридичний аналіз («Факти vs Судження»)

Найперше завдання — зрозуміти, чи підлягає матеріал спростуванню в принципі.

- **Класифікація за ст. 30 ЗУ «Про інформацію»: * Фактичні твердження:** «Чиновник Х вкрав 100 грн». Це конкретика, яку можна перевірити на істинність. Їх потрібно доводити документально.

- **Оціночні судження:** «Дії чиновника Х виглядають як корупційна схема». Це ваші висновки, критика, метафори чи припущення. Згідно із законом, **оціночні судження не підлягають спростуванню** і за них не можна притягнути до відповідальності (крім випадків брутальної образи).

- **Дія:** Проведіть «кольорове маркування» тексту: виділіть факти, які мають докази, та судження, що є вашою думкою.

Крок 2. Професійний аудит доказової бази (Defense of Truth)

Закон каже: обов'язок довести, що інформація є достовірною, лежить на журналістові.

- **Інвентаризація «Бронежилета»:** Зберіть у папку всі першоджерела:
 1. Витяги з державних реєстрів (OSINT-база).
 2. Записи диктофонних інтерв'ю та скриншоти переписки.
 3. Офіційні відповіді на запити.
- **Принцип «Добросовісного журналіста»:** Навіть якщо факт виявиться помилковим, ви звільняєтеся від відповідальності, якщо доведете, що діяли добросовісно, перевіряли дані та мали підстави їм вірити на момент публікації.

Крок 3. Право на відповідь та медіація (Right to Reply)

Європейська практика каже: найкращий спосіб вирішити конфлікт — це дискусія, а не суд.

- **Тактика «Баланс думок»:** Замість того, щоб визнавати провину, запропонуйте позивачу реалізувати його **право на відповідь** (ст. 43 ЗУ «Про медіа»).
- **Формат:** Опублікуйте його коментар у стилі: *«Особа Х вважає наші дані неточними і стверджує наступне...»*.
- **Юридичний ефект:** У суді це буде доказом вашої неупередженості та спроби дотриматися професійних стандартів балансу, що часто є підставою для відмови у задоволенні позову.

Крок 4. Стратегія протидії SLAPP-позовам

Якщо позов подано лише для того, щоб залякати вас або «заморозити» розслідування (Strategic Lawsuits Against Public Participation).

- **Публічний розголос:** Висвітлюйте процес. Позови проти преси бояться світла. Кожен крок позивача має ставати новиною.
- **Зустрічні вимоги:** Готуйте клопотання про стягнення з позивача повної вартості послуг вашого адвоката у разі вашої перемоги. Великі витрати часто змушують олігархів забирати позови.

- **«Ефект Стрейзанд»:** Поясніть позивачу, що суд лише збільшить охоплення вашого розслідування, оскільки всі факти будуть знову зачитані в залі суду та зафіксовані в публічному реєстрі.

Крок 5. Пропорційність шкоди та відшкодування

Якщо справа дійшла до суду, боріться за цифри.

- **Аргументація:** Навіть якщо є дрібна неточність, позивач має довести, що йому було завдано **реальної майнової шкоди**.
- **Правовий стандарт:** Вимагайте від суду врахувати статус особи. Суди мають бути терпимішими до критики публічних осіб (політиків), ніж приватних громадян.

Юридичний лайфхак для «Анти-позову»

Завжди використовуйте в текстах **«модальні слова»**: *імовірно, за словами джерела, за версією слідства, можна припустити*. Це автоматично переводить фразу з розряду фактів у розряд припущень або думок, які неможливо «спростувати» в судовому порядку.

АЛГОРИТМ №6: Використання ШІ в редакції (AI Legal Compliance)

Сценарій: Журналіст або редакція використовує генеративні моделі (ChatGPT, Claude, Midjourney, Sora) для написання текстів, створення ілюстрацій, монтажу відео або аналізу великих масивів даних.

Крок 1. Фільтрація на «Галюцинації» та Верифікація (Fact-Checking)

ШІ не є джерелом інформації, він є статистичним інструментом обробки мови.

- **Процедура:** Жоден факт, дата, цифра чи цитата, надана ШІ, не може бути опублікована без підтвердження через незалежне першоджерело.
- **Юридичний ризик:** Якщо ШІ вигдав «компромат» на особу (галюцинація), і ви це опублікували — відповідальність за дифамацію нестиме журналіст і редакція, а не розробник алгоритму.
- **Дія:** Використовуйте ШІ для структурування, але перевіряйте зміст за допомогою OSINT-інструментів та офіційних реєстрів.

Крок 2. Очищення авторських прав (IP-Compliance)

Правовий статус контенту, створеного ШІ, в Україні та світі залишається динамічним.

- **Суть проблеми:** Згідно з поточним законодавством багатьох країн, об'єкти, створені виключно ШІ без творчого внеску людини, не підлягають захисту авторським правом.
- **Ризик плагіату:** ШІ навчався на роботах реальних митців. Згенероване зображення може бути занадто подібним до стилю або конкретної роботи фотографа, що може призвести до претензій.

- **Дія:** Використовуйте ШІ для створення допоміжних ілюстрацій або фонів, але для унікального контенту надавайте перевагу поєднанню ШІ та людської обробки.

Крок 3. Маркування та прозорість (Labeling & Ethics)

Довіра аудиторії — головний капітал медіа. Приховування використання ШІ прирівнюється до введення в оману.

- **Стандарт маркування:** Будь-який значущий елемент контенту (текст, фото, голос), створений ШІ, має бути чітко підписаний.
 - *Приклад:* «Ілюстрація створена ШІ Midjourney за запитом редакції» або «Аудіоверсію тексту синтезовано неймережею ElevenLabs».
- **Заборона на Deepfake:** Категорично заборонено використовувати ШІ для створення реалістичного зображення реальних осіб у ситуаціях, яких не було в реальності, без сатиричного контексту та чіткого попередження.

Крок 4. Захист даних та конфіденційність (Data Privacy)

Промпти (запити), які ви вводите в ШІ, стають частиною бази даних для подальшого навчання моделей.

- **Критична заборона:** Ніколи не вводите в ChatGPT або інші чат-боти:
 1. Прізвища, адреси та контакти ваших джерел/інсайдерів.
 2. Скани непублічних документів, отриманих у ході розслідування.
 3. Внутрішні фінансові звіти чи стратегічні плани редакції.
- **Ризик:** Ваша конфіденційна інформація може з'явитися у відповіді ШІ на запит іншого користувача (наприклад, вашого конкурента чи опонента).

Крок 5. Редакційна AI-політика

- **Дія:** Редакція повинна мати затверджений документ «Політика використання ШІ».
- **Зміст:** Визначення сфер, де ШІ дозволений (транскрибація інтерв'ю, переклад, рерайт прес-релізів) і де заборонений (написання авторських колонок, винесення етичних суджень).

Юридичний лайфхак для AI-Compliance

«Human in the Loop» (Людина в ланцюгу). Щоб ваш контент був захищений авторським правом, не видавайте «чистий» результат ШІ. Додайте свій творчий внесок: відредагуйте текст, змініть композицію зображення, додайте власні елементи. Юридично це перетворює продукт ШІ на «об'єкт, створений з використанням ШІ-інструментів», де ви є законним автором.

Висновок: ШІ — це потужний асистент, але юридичну та етичну відповідальність за результат завжди несе людина з прес-картою.

АЛГОРИТМ №7: Модерація коментарів та User-Generated Content (UGC)

Сценарій: Редакція веде активні сторінки у соцмережах (Facebook, Telegram, Instagram) або має розділ коментарів на сайті. Користувачі залишають контент, який може бути протиправним (наклеп, мова ворожнечі, пропаганда агресора).

Крок 1. Юридичний фундамент: Встановлення правил (Terms of Service)

Редакція не може карати користувачів, якщо заздалегідь не оголосила «правила гри».

- **Дія:** Створення та закріплення (у профілі або футері сайту) документа «Правила спільноти».
- **Зміст:** Чіткий перелік заборон:
 - Заклики до насильства та повалення конституційного ладу.
 - Мова ворожнечі (Hate Speech) за ознаками раси, релігії, статі.
 - Розголошення персональних даних третіх осіб (Doxing).
 - Реклама та спам.
- **Правовий наслідок:** Наявність цих правил є доказом того, що медіа вжило розумних заходів для запобігання порушенням.

Крок 2. Система «Notice and Take Down» (Повідомлення та видалення)

Це головний «юридичний щит» редакції згідно зі **ст. 118 ЗУ «Про медіа»**.

- **Принцип:** Суб'єкт у сфері онлайн-медіа не несе відповідальності за коментарі, якщо він не є їхнім автором, **ХІБА ЩО** він був поінформований про порушення і не вжив заходів.
- **Алгоритм дій:**
 1. **Отримання скарги:** Фіксація звернення від особи, чиї права порушено в коментарі.
 2. **Перевірка:** Оперативна оцінка коментаря на відповідність закону.
 3. **Видалення:** Якщо коментар містить очевидну мову ворожнечі або заклики до тероризму — він має бути видалений негайно (бажано протягом годин, а не днів).
- **Результат:** Своєчасна реакція звільняє редакцію від статусу співучасника розповсюдження протиправного контенту.

Крок 3. Юридична реакція на бот-атаки та «набіги» (Brigading)

Коли модерація перетворюється на інструмент цензури з боку опонентів.

- **Дія:** Якщо ви спостерігаєте масовий спам або скоординовані атаки — не просто видаляйте коментарі, а **фіксуйте їх**.
- **Інструменти:** Скриншоти з датою, збереження ID профілів-ботів.
- **Правовий шлях:** * Звернення до техпідтримки платформи (Meta/Google) про «координовану неавтентичну поведінку».
 - Заява до Кіберполіції, якщо атака має ознаки втручання в роботу автоматизованих систем або містить реальні погрози життю журналістів.

Крок 4. Специфіка Telegram-каналів та модерації

В умовах війни Telegram-канали медіа часто стають мішенню для дезінформації.

- **Порада:** Використовуйте ботів-модераторів (наприклад, @ControllerBot або аналогічні), які автоматично фільтрують стоп-слова, пов'язані з пропагандою агресора або закликами до порушення територіальної цілісності.
- **Юридичний нюанс:** Навіть у месенджерах редакція несе відповідальність за «адміністрування» простору. Закриття коментарів під особливо чутливими постами — це не цензура, а виправданий засіб мінімізації правових ризиків.

Юридичний лайфхак для модерації UGC

«Дисклеймер — не панацея, але обов'язок». Текст «Редакція не несе відповідальності за зміст коментарів» сам по собі не захищає в суді. Але фраза: *«Редакція залишає за собою право видаляти повідомлення, що порушують законодавство України або етичні норми спільноти»* — дає вам легальне право на модерацію без звинувачень у порушенні «свободи слова» користувача.

АЛГОРИТМ №8: Юридично безпечний OSINT та робота з реєстрами

Сценарій: Журналіст збирає доказову базу для розслідування, використовуючи відкриті дані (Open Source Intelligence), державні реєстри та соціальні мережі, прагнучи зробити ці докази придатними для використання в суді.

Крок 1. Легальність та ієрархія джерел («Чистота доказу»)

Не всі дані, знайдені в мережі, мають однакову юридичну силу.

- **Пріоритет державних реєстрів:** Дані з ЄДР (бізнес), ЄДРСР (судові рішення), Реєстру нерухомості та бази МВС є офіційними. Інформація з них вважається достовірною, поки не доведено протилежне.
- **Статус неофіційних баз:** Дані з агрегаторів (YouControl, Opendatabot, Clarity Project) є зручними для аналізу, але для публікації звинувачення завжди отримуйте **первинний витяг** безпосередньо з державного реєстру.
- **Юридичний аспект:** Використання злитих баз даних (наприклад, старих баз митниці чи податкової, що гуляють у даркнеті) є ризикованим. Ви посилаєтеся на «крадені» дані, що може стати підставою для визнання доказу недопустимим.

Крок 2. Процесуальна фіксація («Цифрове консервування»)

Інтернет пам'ятає все, але фігуранти видаляють пости за лічені секунди після виходу розслідування.

- **Створення дзеркал (Web-Archiving):** Обов'язково зберігайте копії сторінок через незалежні сервіси:

- **Wayback Machine (archive.org)**
- **Archive.today** (найкраще для сторінок, що часто змінюються).
- **Скріншот як доказ:** Згідно з актуальною судовою практикою в Україні, скріншот має містити:
 1. Повну адресу сторінки (URL).
 2. Дату та час фіксації.
 3. Зміст, що ідентифікує автора (ID профілю, фото).
- **Дія:** Для особливо важливих доказів використовуйте спеціалізоване ПЗ (наприклад, Hunchly), яке автоматично фіксує всі відвідані сторінки в межах розслідування з метаданими.

Крок 3. Межа між OSINT та кіберзлочином (ст. 361 ККУ)

Журналіст має бути розслідувачем, а не хакером.

- **Дозволено:** Збір будь-якої інформації, яка є публічно доступною (навіть якщо користувач забув закрити профіль налаштуваннями приватності). Аналіз метаданих фото (EXIF), пошук зв'язків через коментарі та теги.
- **Заборонено (Кримінальний ризик):**
 - Використання вкрадених паролів для входу в акаунти.
 - Використання фішингу для отримання доступу до листування.
 - Використання шпигунського ПЗ.
- **Юридична межа:** Якщо ви отримали дані шляхом «зламу» — ви стаєте суб'єктом кримінального переслідування за втручання в роботу ЕОМ, а ваші докази суд не прийме.

Крок 4. Робота з персональними даними (ЗУ «Про захист персональних даних»)

OSINT часто межує з деанонізацією осіб.

- **Суспільний інтерес:** Збір та обробка даних про політиків та чиновників дозволена без їхньої згоди, якщо це стосується їхньої діяльності (ст. 29 ЗУ «Про інформацію»).
- **Мінімізація:** У фінальному матеріалі приховуйте (блюрте) дані, які не мають значення для суті розслідування (домашні адреси непублічних родичів, номери особистих телефонів, медичні дані), щоб уникнути позовів про втручання в особисте життя.

Юридичний лайфхак для OSINT-журналіста

«Принцип останнього кліку». Завжди робіть останній скріншот сторінки за 5 хвилин до публікації матеріалу. Це доведе суду, що інформація була доступна публічно саме в той момент, коли ви її оприлюднили, навіть якщо фігурант видалив її через хвилину після виходу статті.

■ АЛГОРИТМ №9: Робота з джерелом, яке просить анонімності

Сценарій: До вас звернувся інсайдер («Whistleblower»), який володіє суспільно важливою інформацією, але вимагає повної анонімності через страх звільнення, переслідування або загрози життю.

Крок 1. Укладення «Джентльменської угоди» (Terminology of Trust)

Перш ніж джерело відкриє першу папку з документами, ви маєте чітко визначити правила цитування. В англосаксонській традиції, яка стала світовим стандартом, існують чотири рівні:

- **On the record:** Усе сказане може бути опубліковане з ім'ям та посадою.
- **Off the record:** Інформація надається лише для вашого розуміння, її не можна публікувати взагалі.
- **Background (На умовах анонімності):** Можна публікувати цитати, але замість імені використовувати опис (наприклад, «джерело в *Офісі Генпрокурора*»).
- **Deep background:** Інформацію можна використовувати для розслідування, але не можна посилається на джерело навіть анонімно. Ви маєте підтвердити ці факти через інші (відкриті) канали.

Крок 2. Оцінка юридичних та фізичних ризиків для джерела

Журналіст несе етичну відповідальність за безпеку того, хто йде на ризик заради правди.

- **Аналіз наслідків:** Чи має інформація статус «державної таємниці»? Якщо так, попередьте джерело про ризик кримінальної відповідальності за розголошення (ст. 328 ККУ).
- **Перевірка мотивації:** Спробуйте зрозуміти, чому джерело говорить з вами. Чи не є це спробою маніпуляції або зведення особистих рахунків?
- **Інструктаж:** Навчіть джерело базовим правилам безпеки: не копіювати документи на робочому принтері, не обговорювати зустріч з вами по відкритому зв'язку.

Крок 3. Технічне шифрування та «Digital Hygiene»

У цифрову епоху анонімність — це насамперед технологія.

- **Канали зв'язку:** Використовуйте лише наскрізне шифрування (Signal, Threema). Жодних обговорень у Facebook чи звичайних SMS.
- **Очищення файлів:** Отримані фото чи документи (PDF/Word) містять метадані: час створення, серійний номер пристрою, а іноді й ім'я автора документа.
- **Дія:** Перед публікацією або передачею в редакцію видаляйте метадані через спеціалізовані утиліти (наприклад, Metadata Cleaner або EXIFPurge).

Крок 4. Стратегічна позиція: Готовність до «Суду Совісті»

Найважливіший юридичний етап. Ви маєте знати свою позицію ще до публікації.

- **Стаття 22 ЗУ «Про медіа»:** Вона прямо захищає право журналіста не розкривати особу, яка надала інформацію на умовах анонімності.
- **Судовий виклик:** Якщо суд вимагатиме розкрити джерело (через ухвалу про доступ до документів), редакція має бути готовою:
 1. **Оскаржувати ухвалу,** доводячи, що суспільний інтерес від анонімності (можливість дізнаватися про корупцію) вищий за інтерес слідства.
 2. **Захищати джерело до кінця,** навіть під загрозою штрафів чи тиску. Якщо журналіст одного разу видасть джерело — йому більше ніхто ніколи не повірить.

Юридичний лайфхак для роботи з інсайдерами

«Синтетичне підтвердження». Найкращий спосіб захистити анонімне джерело — зробити так, щоб посилання на нього було непотрібним. Використовуйте отриману інформацію як «карту», щоб знайти ті самі факти у відкритих реєстрах (OSINT). Коли ви посилаєтеся на офіційний документ із реєстру, джерело стає «невидимим» і автоматично захищеним.

АЛГОРИТМ №10: Висвітлення чутливих тем (Діти, Сексуальне насильство, Полонені)

Сценарій: Підготовка матеріалу про постраждалих від війни, жертв насильства або неповнолітніх. Це зона «червоного рівня» ризику, де діють суворі санкції Нацради з питань телебачення і радіомовлення та ризику багатомільйонних позовів за втручання в особисте життя.

Крок 1. Радикальна анонімізація («Захист ідентичності»)

Мета журналіста — розповісти історію, не видавши людину.

- **Технічні методи:**
 - **Візуал:** Використання силуетної зйомки, зйомка зі спини, розмиття (блюр) обличчя. Важливо: не знімайте унікальні деталі інтер'єру, номери будинків чи специфічні татуювання, за якими особу можна впізнати.
 - **Аудіо:** Обов'язкова зміна тембру та висоти голосу (pitch shift).
 - **Текст:** Використання псевдонімів. Обов'язково додавайте примітку: *«Ім'я змінено з міркувань безпеки»*.
- **Юридичне обґрунтування:** Згідно зі **ст. 308 ЦКУ**, фотографія чи інший художній твір, на якому зображено фізичну особу, може бути розповсюджений лише за її згоди. У чутливих темах згода може бути відкликана, а анонімізація — ваш постійний захист.

Крок 2. Згода та робота з законними представниками

Правовий статус дитини в медіа є особливим.

- **Правило згоди:** Для інтер'ю з дитиною обов'язкова **письмова згода обох батьків** (або опікунів). Якщо дитина перебуває в закладі (інтернат, лікарня) — згода адміністрації та органів опіки.

- **Діти в конфлікті з законом:** Навіть за згоди батьків заборонено розкривати дані дитини, яка підозрюється у вчиненні злочину (презумпція невинуватості та захист майбутньої соціалізації).
- **Полонені:** Слід пам'ятати про ст. 13 III Женевської конвенції. Журналіст не повинен створювати контент, що прихильно висвітлює приниження гідності полоненого або використовує його як інструмент пропаганди.

Крок 3. Тест на ретрауматизацію (Етичний фільтр "Do No Harm")

Журналіст має діяти як професійний психолог, щоб не завдати шкоди герою.

- **Діагностика ризику:** Аналіз, чи не спричинить публікація «вторинну травму» — коли герой знову переживає жах через публічний розголос, коментарі в соцмережах або реакцію оточення.
- **Баланс інтересів:** Суспільний інтерес (показати правду про воєнні злочини) має переважати, але не ціною психічного здоров'я конкретної особи.
- **Дія:** Перед публікацією проведіть консультацію з психологом або експертом з медіа-етики.

Крок 4. Специфіка роботи з жертвами сексуального насильства (СНПК)

У контексті війни (2024–2026 рр.) це найскладніша категорія матеріалів.

- **Заборона на ідентифікацію:** Повна заборона на оприлюднення будь-яких даних, що можуть вказати на жертву, навіть якщо вона сама просить про це в стані афекту.
- **Юридичний захист:** Пам'ятайте, що такі матеріали можуть стати доказами в МКС (Гаага). Журналіст має документувати свідчення так, щоб не зашкодити майбутньому офіційному слідству.

Юридичний лайфхак для чутливих тем:

«Правило 24 годин». Після отримання згоди від постраждалої особи або батьків дитини, зачекайте добу перед публікацією. Перепитайте ще раз, чи не змінили вони свою думку. Письмове підтвердження згоди, отримане після паузи, має набагато більшу юридичну вагу в суді, ніж «швидкий» підпис у стані стресу.

Висновок: Робота з вразливими групами — це іспит на професійну зрілість. Алгоритм №10 дозволяє журналісту бути голосом потерпілих, залишаючись при цьому в межах правового поля та гуманістичних стандартів.

АЛГОРИТМ №11: Протокол «Чисті руки» при роботі з конфіденційними документами (Leaked Docs)

Сценарій: Анонімне джерело передає редакції (через хмарне сховище, флешку або пошту) внутрішні звіти, закриті договори, кошториси або приватне листування посадовців, які мають грифи «Для службового користування», «Комерційна таємниця» або «Секретно».

Крок 1. Багаторівнева верифікація («Адвокат диявола»)

Перш ніж документ стане основою сенсації, журналіст має переконатися, що це не «вкид» або майстерна підробка.

- **Аналіз метаданих:** Перевірка властивостей файлу (Author, Creation Date, Software). Якщо документ нібито за 2022 рік, а в метаданих стоїть 2026-й — це підробка.
- **Порівняльна експертиза:** Зіставлення підписів, печаток, шрифтів та офіційних бланків із тими, що є у відкритому доступі (наприклад, у Prozorro або Реєстрі судових рішень).
- **Перехресна перевірка фактів:** Чи згадуються в документі реальні події, суми та особи, що діяли в той час? Використання OSINT-інструментів для підтвердження окремих тез документа.

Крок 2. Трискладовий тест на суспільний інтерес (Public Interest Test)

Згідно зі **ст. 29 ЗУ «Про інформацію»**, конфіденційна інформація може бути поширена, якщо вона є суспільно значущою.

- **Юридичне обґрунтування:** Журналіст має довести, що право громадськості знати правду важливіше за право власника документа на таємницю.
- **Критерії значущості:**
 1. Розкриття корупції або нецільового використання бюджетних коштів.
 2. Виявлення загроз національній безпеці, екології або здоров'ю громадян.
 3. Докази введення суспільства в оману офіційними особами.
- **Результат:** Задokumentуйте цей аналіз у редакційному протоколі. Це ваш головний захист у разі звинувачень у розголошенні таємниці.

Крок 3. Ретельне обезличення та «Redaction» (Захист джерела)

Оприлюднення «сирого» документа може фізично чи юридично знищити того, хто його передав.

- **Механічна чистка:** Видалення (зафарбовування) інформації, що не стосується суті розслідування:
 - Домашні адреси та особисті номери телефонів технічного персоналу.
 - Банківські реквізити неpubлічних осіб.
 - Підписи рядових виконавців.
- **Криптографічний захист:** Видалення унікальних водяних знаків, штрих-кодів або мікропозначок принтера (стеганографія), за якими служба безпеки установи може ідентифікувати, з якого саме комп'ютера було роздруковано чи скопійовано файл.

Крок 4. Стратегічна юридична консультація (Pre-publication Review)

Перед публікацією матеріал має пройти «сито» медіа-юриста.

- **Аналіз відповідальності:** Оцінка ризиків за статтями ККУ щодо «розголошення державної таємниці» (ст. 328) або «комерційної таємниці» (ст. 232).

- **Підготовка лінії захисту:** Юрист має перевірити, чи достатньо вагомим є обґрунтування «суспільного інтересу», щоб утриматися під натиском кримінального провадження або цивільного позову.

- **Рішення про публікацію:** Остаточне зважування ризиків: чи перевага від викриття правди вища за можливий судовий штраф чи юридичний тиск на редакцію.

 Юридичний лайфхак для роботи з «витоками»:

«Принцип дзеркального підтвердження». Найкращий спосіб легалізувати leaked doc — це використати його як «дорожню карту». Отримавши конфіденційний договір, надішліть офіційний запит розпоряднику з конкретними запитаннями, що впливають із документа. Коли ви отримаєте офіційну (навіть неповну) відповідь, ви зможете посилатися на неї як на легальну базу, підкріплюючи її фрагментами злитого документа.

 АЛГОРИТМ №12: Дії при «Кенселінгу» та атаках у соцмережах (Cyber-Harassment Protocol)

Сценарій: Після виходу резонансного матеріалу журналіст стає об'єктом скоординованої атаки («хейт-шторму»), що включає масові образи, заклики до звільнення, публікацію особистих даних (доксинг) або прямі погрози фізичною розправою.

Крок 1. Процесуальне документування («Цифрові сліди»)

Емоції заважають захисту. Перше правило — не видаляти коментарі, поки вони не зафіксовані.

- **Дія:** Створення доказової бази. Звичайного скріншота може бути замало для суду.

- **Інструменти:** * Використовуйте спеціалізовані сервіси фіксації (наприклад, **Hunchly** або відеозапис екрана з прокруткою сторінки та відкриттям коду елемента).

- Обов'язково фіксуйте **URL-адреси профілів** нападників (а не просто нікнейми), оскільки нікнейм можна змінити, а унікальний ID — ні.

- Зберігайте копії постів через **Wayback Machine**, якщо це можливо.

Крок 2. Юридична кваліфікація та аналіз складу злочину

Хейт — це не завжди просто «думка», часто це кримінальне правопорушення.

- **Кваліфікація за ККУ:**

- **ст. 171:** Якщо атака має на меті змусити вас видалити матеріал або припинити розслідування (перешкоджання).

- **ст. 182:** Якщо нападники публікують вашу домашню адресу, фото родичів або дані про здоров'я (втручання у приватне життя).

- **ст. 129:** Якщо звучать фрази «ми тебе знайдемо», «тобі кінець» (погроза вбивством, якщо є реальні підстави побоюватися).

- **ст. 161:** Якщо атака базується на ознаках раси, статі, релігії чи походження (порушення рівноправності).

Крок 3. Інституційний захист та медіа-солідарність

Один у полі не воїн. Атака на журналіста — це атака на свободу слова.

- **Дія:** Подання заяви до поліції (зазвичай за ст. 171 ККУ).
- **Публічний розголос:** Повідомте профільні організації (**ІМП, НСЖУ, Комісію з журналістської етики**). Вони можуть виступити з публічною заявою, що автоматично переводить атаку з розряду «приватного конфлікту» у статус «тиску на пресу».
- **Звернення до платформ:** Подання скарг до Meta, Google або Telegram на «скоординовану неавтентичну поведінку» або «цькування».

Крок 4. Технічний та цифровий «Локдаун»

Захист інфопериметра для запобігання глибшому зламу.

- **Дія:** 1. **Security Audit:** Негайна зміна паролів до всіх робочих та приватних пошт. Увімкнення (або перевірка) 2FA (двофакторної автентифікації). 2. **Privacy Settings:** Тимчасове закриття приватних сторінок («тільки для друзів»). Обмеження можливості тегати вас на фото чи писати в дірект непідписаним акаунтам. 3. **Digital Detox:** Делегуйте модерацію своїх сторінок колегам або редактору. Журналіст не повинен читати тисячі образ — це виснажує ресурс, необхідний для професійної боротьби.

Юридичний лайфхак для захисту від кібербулінгу:

«Сила скріншота з метаданими». При фіксації погроз у месенджерах (Telegram/Viber), де повідомлення можна видалити у обох сторін, завжди робіть запис екрана, на якому видно перехід з діалогу в профіль користувача з його номером телефону або ID. Це унеможливить заяву нападника в суді, що «це був фейковий акаунт» або «я цього не писав».

АЛГОРИТМ №13: Метод «Журналіст змінює професію» (Undercover Investigation)

Сценарій: Журналіст діє під прикриттям (влаштовується на роботу, видає себе за клієнта), використовуючи приховану аудіо- чи відеофіксацію для викриття системної корупції, зловживань або небезпечних умов праці.

Крок 1. Тест на «Останній засіб» (Ultima Ratio)

Прихована зйомка — це грубе втручання в приватність. Щоб воно було законним, ви маєте довести неможливість іншого шляху.

- **Дія:** Створення редакційного меморандуму **до початку зйомки**. У ньому зафіксуйте:
 - Які офіційні запити були надіслані та які відмови отримані.
 - Чому OSINT або відкрита зйомка не дали б результату (наприклад, закритий режимний об'єкт або нелегальна схема).

- **Юридична вага:** Це ваш головний аргумент у суді для підтвердження, що ви діяли в межах суспільного інтересу.

Крок 2. Юридична межа провокації («Passive Observer»)

Існує величезна різниця між фіксацією злочину та його стимулюванням.

- **Заборона провокації:** Журналіст не має права пропонувати хабар, підбурювати до крадіжки чи ініціювати протиправну дію.
- **Правильна позиція:** Ви маєте лише спостерігати. Якщо ви «купуєте» довідку — ви лише погоджуєтеся на умови, які вже створені зловмисником. Якщо ви самі пропонуєте гроші там, де їх не просили — ви стаєте співучасником (ст. 369-2 ККУ).
- **Практика ЄСПЛ:** Орієнтуйтеся на справу «Хальдіманн проти Швейцарії», де суд став на бік журналістів, оскільки їхньою метою було викриття недоброчесних страхових агентів, а не приватне цькування.

Крок 3. Фільтрація контенту та захист третіх осіб

Прихована камера фіксує всіх підряд, але публікувати можна лише винних.

- **Дія:** Ретельний монтаж.
 - **Розмиття (Blur):** Обличчя прибиральників, випадкових відвідувачів, перехожих та рядових працівників, які не задіяні у злочинній схемі, мають бути розмиті.
 - **Зміна голосу:** Для всіх, крім головних фігурантів.
- **Мета:** Мінімізація втручання в особисте життя людей, чиї дії не становлять суспільного інтересу (ст. 307 ЦКУ).

Крок 4. Правова легалізація матеріалу перед ефіром

Матеріал, знятий «під прикриттям», потребує фінальної перевірки медіа-юристом.

- **Дія:** Аналіз на відповідність ст. 21 ЗУ «Про інформацію» (інформація з обмеженим доступом може бути поширена, якщо вона є суспільно значущою).
- **Ризик:** Будьте готові до кримінальних проваджень за використання «спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації» (ст. 359 ККУ).
- **Захист:** Сучасний смартфон із прихованою програмою запису не завжди визнається «спецзасобом», але позиція захисту має будуватися на тому, що техніка — це лише інструмент реалізації вашої професійної ролі.

Юридичний лайфхак для роботи «під прикриттям»:

«Легенда — це не брехня, а роль». З точки зору закону, використання вигаданого імені під час розслідування під прикриттям не є «підробкою документів» (якщо ви не використовуєте фальшивий паспорт). Проте, щойно ви виходите з ролі, ви зобов'язані діяти як журналіст. Найкращий момент для фіналу розслідування — відкрите звернення до фігуранта за коментарем, де ви покажете йому зняті кадри (Right to Reply).

Висновок до Алгоритму №13: Робота під прикриттям — це «вища ліга» розслідувань. Дотримання цього алгоритму дозволяє перетворити таємний запис на легітимний доказ, який не лише витримає судовий позов, а й змусить державні органи почати офіційне розслідування.

АЛГОРИТМ №14: Робота з архівами та «Правом на забуття» (Right to be Forgotten)

Сценарій: Фігурант матеріалу, опублікованого багато років тому, звертається до редакції з вимогою видалити статтю, стверджуючи, що вона «псує йому життя», заважає працевлаштуванню або що обставини з того часу докорінно змінилися (наприклад, судимість погашена або справу закрито).

Крок 1. Аналіз актуальності та статусу («Тест на час»)

Видалення правдивої інформації з архіву — це цензура історії. Тому першим кроком є правовий аудит:

- **Публічний статус:** Чи є особа публічним діячем зараз? (Політики, топ-чиновники, лідери думок). Для них «право на забуття» майже не діє, оскільки їхнє минуле завжди має суспільний інтерес.
- **Суспільна вага:** Чи стосується матеріал тяжких злочинів, корупції або подій, що мають історичну цінність? Якщо так — інформація залишається в доступі незалежно від терміну давності.
- **Юридичний статус:** Якщо особа була засуджена, а тепер виправдана — це привід не для видалення, а для **оновлення**.

Крок 2. Стратегія «Update, not Delete» (Цілісність архіву)

Редакція має право захищати цілісність своїх архівів. Видалення статті — це крайній захід, який створює небезпечний прецедент.

- **Дія:** Додайте до старого матеріалу помітний блок (Update/Оновлено).
- **Зміст:** «Увага! За даними на 2026 рік, кримінальне провадження щодо особи Х було закрито за відсутністю складу злочину (посилання на рішення суду)».
- **Ефект:** Ви зберігаєте історичну правду про те, що відбувалося 5 років тому, але подаєте її в повному, об'єктивному контексті. Це повністю нівелює претензії про «дифамацію».

Крок 3. Технічне рішення «No-index» (Цифрова комерція)

Якщо інформація справді втратила будь-яку суспільну актуальність (наприклад, дрібна побутова пригода 10-річної давності), але ви хочете зберегти сторінку для внутрішнього архіву.

- **Метод:** Використання мета-тегу `<meta name="robots" content="noindex">` у коді сторінки.

- **Результат:** Стаття залишається на сайті за прямим посиланням, але зникає з пошукової видачі **Google**. Фігурант отримує бажаний результат (його не «гуглять»), а медіа не порушує принцип недоторканності архіву.

Крок 4. Юридичне обґрунтування відмови

Якщо фігурант посилається на законодавство про персональні дані (GDPR або ЗУ «Про захист персональних даних»).

- **Аргументація:** Посилайтеся на **ст. 25 ЗУ «Про захист персональних даних»**. Вона чітко вказує, що обмеження щодо обробки даних не застосовуються, якщо це здійснюється для **журналістських та творчих цілей**.

- **Позиція ЄСПЛ:** Використовуйте логіку справи «*Węgrzynowski and Smolczewski v. Poland*», де суд визнав, що роль ЗМІ як «суспільного вартового» включає обов'язок підтримувати доступні для громадськості інтернет-архіви.

Юридичний лайфхак для роботи з архівами:

«Броня через Google Search Console». Якщо ви все ж вирішили піти назустріч особі і додали оновлення або тег no-index, обов'язково надішліть сторінку на переіндексацію через інструменти для веб-майстрів. Це прискорить оновлення кешу пошуковика, і конфлікт буде вичерпано значно швидше, ніж через судові тяганини.

АЛГОРИТМ №15: Юридичні аспекти роботи на деокупованих територіях

Сценарій: Журналіст працює в населених пунктах одразу після їх звільнення Силами оборони України. Головна мета — зафіксувати наслідки окупації, не зашкодити слідству та не порушити права місцевих мешканців.

Крок 1. Медіа vs Юстиція: Журналіст як фіксатор злочинів

На деокупованих територіях журналіст часто стає першим, хто бачить докази воєнних злочинів.

- **Збереження доказів:** Ваші відеоматеріали можуть стати доказами в МКС (Гаага). Обов'язково зберігайте **«сирі» вихідники (raw footage)** без монтажних склейок, із метаданими (координати GPS, точний час). Це підтверджує автентичність запису для експертів.

- **Процесуальний статус:** Будьте готові, що правоохоронці можуть звернутися до вас із запитом про надання матеріалів або допит у якості свідка.

- **Дія:** Ведіть подвійний запис: один для сюжету, інший (найбільш детальний) — як архівну фіксацію місця злочину до приїзду слідчих.

Крок 2. Презумпція невинуватості («Складна термінологія»)

Тема колабораціонізму (**ст. 111-1 ККУ**) є надзвичайно гострою. Помилка в термінах може призвести до позову про дифамацію або до самосуду над особою.

- **Юридична обережність:** Уникайте називати особу «зрадником» чи «колаборантом», доки немає вироку суду.
- **Нейтральна лексика:** Замість тверджень використовуйте посилання на джерела:
 - *«Місцеві мешканці стверджують, що особа X займала посаду в окупаційній адміністрації».*
 - *«За словами свідків, особа X вказувала окупантам на житло ветеранів АТО».*
- **Мета:** Захистити редакцію від позовів у разі, якщо підозра з особи буде знята під час офіційного слідства.

Крок 3. Безпека героїв у прифронтовій зоні

Деокупація не означає повну безпеку. Ворог може продовжувати обстріли або мати інформаторів.

- **Ризик-менеджмент:** Оцінюйте, чи не стане ваша публікація причиною «прильоту» по будинку героя або переслідування його родичів, які залишилися на тимчасово окупованих територіях (ТОТ).
- **Цифровий камуфляж:** Навіть якщо герой дозволив зйомку, замилюйте краєвиди з вікна, номери будинків, специфічні орієнтири. Російські OSINT-пабліки активно використовують сюжети українських медіа для геоприв'язки цілей.

Крок 4. Робота з «доказами» та трофеями (Анти-мародерство)

На деокупованих локаціях часто залишаються покинуті документи, форма, техніка окупантів.

- **Юридична межа:** Будь-яке фізичне вилучення предметів (навіть щоденника окупанта) може бути кваліфіковане як:
 1. **Втручання у слідство:** Ви знищуєте відбитки пальців, ДНК та порушуєте цілісність місця події.
 2. **Мародерство:** Привласнення майна, що має цінність.
- **Дія:** Фотографуйте та знімайте документи на місці. Якщо ви знайшли щось критично важливе (наприклад, списки катів чи плани наступу) — негайно викличте представників СБУ чи поліції. Зафіксуйте факт передачі документів правоохоронцям на камеру — це стане частиною вашого сюжету.

Юридичний лайфхак для роботи на деокупованих територіях:

«Принцип мовчазного спостерігача». Якщо ви потрапили на місце масового поховання або катівні раніше за криміналістів, нічого не торкайтеся. Кожен ваш крок — це можливе пошкодження доказової бази для міжнародного трибуналу. Ваша роль — зафіксувати загальний план та деталі на відстані, ставши «очима світу», але не перешкодою для правосуддя.

АЛГОРИТМ №16: Авторське право та етика в метавсесвітах (Web3 Media Protocol)

Сценарій: Журналіст проводить розслідування або готує репортаж у віртуальному просторі (Decentraland, Sandbox, VRChat). Об'єктами зйомки стають аватари, віртуальна нерухомість та цифрові активи (NFT).

Крок 1. Юрисдикція та цифрові контракти (Terms of Service)

У метавсесвітах звичне право часто поступається місцем «коду».

- **Правовий аналіз:** Перед входом у локацію вивчіть ToS (Умови надання послуг). Деякі платформи за замовчуванням забороняють комерційну зйомку або вимагають ліцензії на трансляцію зображень їхніх інтерфейсів.
- **Юрисдикція:** Більшість платформ зареєстровані в США чи офшорних зонах. Якщо ви знімаєте конфлікт між українцями у віртуальному просторі, пам'ятайте: позов про дифамацію буде розглядатися за законами країни реєстрації платформи або за місцем проживання відповідача.
- **Дія:** Завжди зберігайте копію ліцензійної угоди користувача на момент зйомки.

Крок 2. Аватари та «Право на віртуальне обличчя»

Аватар — це не просто картинка, це цифрова ідентичність реальної людини.

- **Презумпція приватності:** Ставтеся до аватара як до реальної особи. Зйомка прихованим способом (запис екрана без попередження) у закритих віртуальних кімнатах може бути кваліфікована як **втручання у приватне життя (ст. 182 ККУ)**.
- **Отримання згоди:** Зафіксуйте згоду на інтерв'ю безпосередньо у віртуальному світі (аудіозаписом або скріншотом чату).
- **Нюанс:** Якщо аватар — це відомий бренд чи знаменитість, перевірте, чи не є це «пародійним акаунтом», щоб уникнути поширення фейків.

Крок 3. Інтелектуальна власність у NFT-форматі

У метавсесвіті майже кожен стілець чи кросівки можуть бути чиеюсь власністю.

- **Захист активів:** Багато віртуальних об'єктів є NFT (невзаємозамінними токенами), що захищені смарт-контрактами. Випадковий показ у кадрі дорогої віртуальної галереї може викликати претензії щодо порушення авторських прав.
- **Свобода панорами:** У реальному житті ми можемо знімати будівлі на вулиці. У метавсесвіті «свобода панорами» не завжди діє.
- **Дія:** Якщо ви знімаєте сюжет про віртуальну моду чи архітектуру, вказуйте авторів (Creator) цифрових активів, як ви б вказали фотографа чи художника.

Крок 4. Блокчейн-докази для розслідувань (On-chain Investigation)

Метавсесвіті часто стають майданчиками для фінансових махінацій.

- **OSINT у Web3:** Використовуйте блокчейн-провідники (Etherscan тощо) для підтвердження транзакцій. Якщо фігурант вашого розслідування купив віртуальну землю за ціною, що не відповідає його офіційним доходам — це залізний доказ.

- **Фіксація транзакцій:** Додавайте до матеріалу хеші транзакцій та адреси гаманців. На відміну від банківської таємниці, блокчейн-дані є публічними, що робить їх ідеальними для антикорупційних розслідувань.

- **Верифікація активів:** Перевіряйте, чи справді NFT належить особі, чи вона просто завантажила схоже зображення на свій аватар (Copy-paste).

Юридичний лайфхак для Web3-журналіста:

«Скріншот — це не лише картинка, а й метадані». При фіксації подій у метавсесвіті використовуйте софт, що записує не лише відео, а й мережеві логи (трафік). Це дозволить довести в суді, що ви перебували саме на цій локації, у цей час і з цим конкретним ID-користувачем, навіть якщо платформа видалить дані або змінить інтерфейс.

АЛГОРИТМ №17: Робота з дипфейками та синтетичним контентом (Deepfake Defense)

Сценарій: У мережі з'являється відео чи аудіозапис із сенсаційною заявою посадовця або «компроматом» на фігуранта вашого розслідування. Вам потрібно швидко визначити автентичність або етично використати ІІІ у власному матеріалі.

Крок 1. Технічна експертиза (Visual & Audio Artifacts)

Первинний аналіз проводиться журналістом ще до залучення експертів.

- **Візуальні маркери:** Шукайте «цифрові шви»: неприродний колір шкіри всередині контуру обличчя, розмиття біля вух та волосся, подвійні контури зубів або дивне «тремтіння» очей.

- **Аналіз звуку:** У дипфейк-аудіо часто відсутні природні вдихи, мікропаузи між словами або спостерігається металевий відтінок голосу.

- **Інструменти:** Використовуйте детектори (наприклад, Intel's FakeCatcher), які аналізують зміну кровотоку в пікселях обличчя («фотоплетизмографія»).

Крок 2. Контекстуальна перевірка та OSINT

Якщо техніка не дає 100% відповіді, допоможе логіка.

- **Геометрія світла:** Перевірте тіні. Якщо джерело світла на обличчі не збігається з тінями від об'єктів на фоні — це монтаж.

- **Джерело походження:** Хто першим опублікував відео? Якщо це анонімний Telegram-канал або акаунт-одноденка — це «червоний прапор».

- **Крос-чекінг:** Чи підтверджують факт події інші журналісти, камери спостереження або дані супутників?

Крок 3. Юридичний захист голосу та образу (Personality Rights)

В Україні право на власний голос та образ захищене законом.

- **Правовий імунітет:** Згідно зі **ст. 297 та ст. 308 ЦКУ**, ніхто не має права створювати цифрову копію вашого голосу чи обличчя для комерційного або дискредитуючого використання.
- **Клонування голосу:** Використання ШІ-голосу для створення «фейкових коментарів» навіть у гумористичних програмах може бути підставою для позову про захист честі та гідності.

Крок 4. Етичне маркування та «Реконструкція»

Якщо ШІ використовується як творчий інструмент редакції.

- **Прозорість:** Глядач не має бути введеним в оману. Якщо ви реконструюєте голос історичної постаті або загиблого героя (з дозволу родини), на екрані має бути **постійний водяний знак** або титр: *«AI-reconstruction»*.
- **Заборона на маніпуляцію:** Неприпустимо змінювати міміку чи слова реальної особи на відео, щоб надати їй «більш винного» або «смішного» вигляду в серйозному репортажі.

Крок 5. Кризове реагування на «Fake-News»

Якщо дипфейк створено проти вашого медіа або вашого журналіста.

- **Швидке спростування:** Опублікуйте оригінальне відео поруч із фейковим. Покажіть розбіжності.
- **Юридичний тиск:** Подайте запити до платформ (YouTube, Facebook, TikTok) з посиланням на порушення політики щодо «Manipulated Media». У більшості соцмереж це є підставою для негайного видалення контенту.

Цінність алгоритмів: Підсумкове резюме

Ці 17 інструкцій — це не просто текст, а **інтерактивний щит журналіста**.

Чому вони працюють?

1. **Миттєвість:** Журналіст може відкрити потрібний алгоритм у смартфоні безпосередньо під час конфлікту.
2. **Психологічна стійкість:** Знання конкретної статті закону (наприклад, ст. 171 ККУ або ст. 307 ЦКУ) знімає страх перед агресивними суб'єктами.
3. **Професійний стандарт:** Використання цих протоколів робить роботу редакції системною та захищеною від звинувачень у непрофесіоналізмі чи маніпуляціях.

5.2. Юридичний конструктор журналіста:

шаблони, заяви та цифрові протоколи

«Документи як інструмент захисту: від запиту до судового позову»

Блок 1. Доступ до публічної інформації та комунікація з владою

- **1.1. Ідеальний запит на публічну інформацію (Згідно з ЗУ «Про доступ...»)**
 - *Що має бути:* Чітке посилання на ст. 19 Закону, вимога надати відповідь протягом 5 робочих днів та вимога надати інформацію в електронному вигляді (безкоштовно).
 - *Юридичний секрет:* Додавання речення про «суспільний інтерес» інформації, що унеможлиблює відмову через «конфіденційність».
- **1.2. Скарга на відмову у наданні інформації до Омбудсмена**
 - *Що має бути:* Опис хронології (коли подано запит, що відповіли), обґрунтування порушення ст. 212-3 КУпАП.
- **1.3. Заява на акредитацію (універсальна та для ЗСУ)**
 - *Що має бути:* Згода на дотримання правил безпеки, посилання на наказ Головнокомандувача №73 (для військових тем).

Блок 2. Згода на зйомку та використання образу (Personal Rights)

- **2.1. Model Release (Стандартна згода особи)**
 - *Що має бути:* Текст, де особа підтверджує, що вона усвідомлює факт зйомки, дає право на редагування та поширення матеріалу в будь-яких медіа без обмеження терміну.
 - *Юридичний секрет:* Пункт про те, що згода є безвідкличною після виходу матеріалу в ефір/друк.
- **2.2. Спрощена згода для вуличної зйомки (Oral Consent Script)**
 - *Що має бути:* Текст-скрипт, який журналіст проговорює на камеру: «Чи згодні ви, що ваше інтерв'ю буде використане в нашому сюжеті?».
- **2.3. Згода на зйомку дитини (Parental Consent)**
 - *Що має бути:* Прізвища обох батьків (або одного, що діє від імені обох), паспортні дані, чітке зазначення теми сюжету.

Блок 3. Авторське право та контент-менеджмент

- **3.1. Договір із фрілансером (стримером/фотографом) про передачу прав**

- *Що має бути:* Чіткий перелік майнових прав, що переходять до редакції, розмір винагороди та підтвердження, що автор не використовував чужий контент без дозволу.

- **3.2. Дозвіл на використання контенту з соцмереж (Permission Letter)**

- *Що має бути:* Повідомлення автору в Messenger/Direct, яке містить пряме запитання: «Чи дозволяєте ви використання вашого відео у нашому медіа на умовах [посилання на автора]?». Скріншот позитивної відповіді є документом.

- **3.3. Ліцензія на використання AI-контенту**

- *Що має бути:* Внутрішня декларація редакції про використання ШІ, де фіксується, які саме інструменти були використані та хто несе відповідальність за фінальний результат.

- **Блок 4. Кризові документи (Захист від позовів та обшуків)**

- **4.1. Відповідь на претензію про спростування («Ввічлива відмова»)**

- *Що має бути:* Юридичне обґрунтування, чому твердження є оціночним судженням, посилання на ст. 30 ЗУ «Про інформацію» та практику ЄСПЛ щодо свободи критики публічних осіб.

- **4.2. Текст «Розумного спростування» (Right to Reply)**

- *Що має бути:* Текст, який задовольняє опонента, але не визнає журналіста винним у брехні (наприклад: «Надаємо позицію сторони Б щодо подій, описаних у матеріалі...»).

- **4.3. Клопотання про недопуск до обшуку/заперечення на протокол**

- *Що має бути:* Текст, який журналіст власноруч вписує в протокол слідчого: «Заперечую проти вилучення техніки, оскільки вона містить дані про конфіденційні джерела інформації (ст. 22 ЗУ "Про медіа")».

- **Блок 5. Цифрові та інноваційні документи**

- **5.1. Дисклеймер для Telegram-каналу/сайту**

- *Що має бути:* Заява про те, що редакція не несе відповідальності за зміст коментарів користувачів, але зобов'язується видаляти протиправний контент за зверненням.

- **5.2. Угода про нерозголошення (NDA) з конфіденційним джерелом**

- *Що має бути:* Обов'язок журналіста зберігати анонімність джерела за будь-яких обставин, окрім випадків, прямо передбачених рішенням суду про розкриття таємниці.

- **Блок 1. Доступ до публічної інформації**

- **1.1. Запит на публічну інформацію (Золотий стандарт)**

- **Шапка:** ПІБ розпорядника, дані запитувача (ПІБ, адреса, e-mail, телефон).

- **Нормативна база:** Посилання на ст. 34 Конституції України та ст. 1, 13, 19 ЗУ «Про доступ до публічної інформації».
 - **Суть запиту:** Чіткий перелік документів або даних (наприклад, копія договору, штатного розпису).
 - **Юридичний акцент:** «Нагадую, що згідно зі ст. 20 Закону, відповідь має бути надана не пізніше 5 робочих днів. У разі ненадання або незаконної відмови мною буде ініційовано притягнення до відповідальності за ст. 212-3 КУпАП».
 - **Форма надання:** Вимога надати у форматі .pdf або .xlsx на електронну пошту (це безкоштовно).
- 1.2. Скарга Омбудсмену на розпорядника**
- **Суть порушення:** Опис відмови (наприклад, «відповідь не по суті» або «ігнорування запиту»).
 - **Аргументація:** Доведення, що запитувана інформація не є конфіденційною (наприклад, витрати бюджетних коштів, ст. 6 Закону).
 - **Прохання:** Скласти протокол про адміністративне правопорушення щодо посадової особи.

Блок 2. Згода на зйомку та використання образу

2.1. Model Release (Письмова згода)

- **Ідентифікація:** ПІБ моделі, паспортні дані (або фото паспорта).
- **Предмет:** «Даю згоду на фіксацію мого образу (фото/відео) та використання мого імені».
- **Територія та час:** «Без обмеження терміну та території використання».
- **Права:** Дозвіл на ретуш, монтаж, озвучування іншою мовою.
- **Фінансовий аспект:** Зазначення, що зйомка проводиться на безоплатній основі (або вказати суму), і модель не претендує на подальші роялті.

2.2. Згода на зйомку дитини (Parental Release)

- **Особливість:** Підписи батьків + ПІБ дитини.
- **Спеціальний пункт:** «Підтверджую, що оприлюднення цього матеріалу не зашкодить психологічному стану дитини та її репутації».
- **Мета:** Чітке зазначення проєкту (наприклад, «для документального фільму про школу»).

Блок 3. Кризові документи та захист

3.1. Заперечення на протокол обшуку (для вписування вручну)

- **Текст:** «Протестую проти вилучення [назва техніки], оскільки на ній зберігається конфіденційна інформація про джерела (ст. 22 ЗУ "Про медіа"). Вилучення техніки без надання можливості скопіювати робочі файли вважаю перешкоджанням журналістській діяльності (ст. 171 ККУ)».
- **Вимога:** Вимагаю негайного надання копії протоколу та опису майна.

3.2. Відповідь на претензію про дифамацію (Pre-trial Defense)

- **Структура:**
- 1. Аналіз оспорованих цитат.

2. Доведення статусу «Оціночного судження» (ст. 30 ЗУ «Про інформацію») — відсутність фактичних даних, які можна перевірити.
3. Посилання на статус «Публічної особи» фігуранта (межа критики ширша — практика ЄСПЛ).
4. Висновок: «Підстави для спростування відсутні, проте ми готові опублікувати вашу позицію в межах права на відповідь».

Блок 4. Авторське право та Фріланс

4.1. Авторський договір із фрілансером (Work for Hire)

- **Об'єкт:** Стаття, фоторепортаж, відеосюжет.
- **Передача прав:** Виключні майнові права переходять до Редакції з моменту підписання Акту.
- **Гарантії:** «Автор гарантує, що твір є оригінальним і не порушує прав третіх осіб (плагіат/AI без маркування)».
- **Штрафні санкції:** Відповідальність автора у разі позовів до Редакції через порушення ним авторських прав.

Блок 5. Цифрове право та Нові медіа

5.1. Дисклеймер для Telegram-каналу/YouTube

- **Формулювання:** «Думки авторів та коментаторів можуть не збігатися з позицією редакції. Редакція не несе відповідальності за контент, створений користувачами (UGC), але видаляє його за першою обґрунтованою вимогою правовласника або у разі порушення законодавства (мова ворожнечі, заклики до насильства)».

5.2. Угода про анонімність джерела (Confidentiality Agreement)

- **Предмет:** Журналіст зобов'язується не розголошувати ПІБ та контактні дані Джерела ні за яких умов, окрім ухвали суду (ст. 163 КПК).
- **Технічний аспект:** Обов'язок видалити листування після публікації матеріалу для безпеки джерела.

ЗРАЗОК №1.1: Запит на отримання публічної інформації

(Рекомендовано надсилати електронною поштою з темою: «ЗАПИТ НА ІНФОРМАЦІЮ»)

Розпоряднику інформації: _____ (назва органу влади, місцевого самоврядування або держпідприємства)

Адреса: _____

Запитувач: _____ (Прізвище, Ім'я, По батькові журналіста / Назва медіа)

Адреса для листування: _____

Електронна пошта: _____

Телефон: _____

ЗАПИТ НА ОТРИМАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

На підставі статей 34, 40 Конституції України та статей 1, 3, 13, 19, 20 Закону України «Про доступ до публічної інформації», які надають право звертатися із запитом до розпорядників інформації щодо надання публічної

інформації, **ПРОШУ НАДАТИ НАСТУПНУ ІНФОРМАЦІЮ (ДОКУМЕНТИ):**

1. _____

2. _____

(чітко вкажіть назву документа, період, або суть даних, наприклад: «Копію договору №123 від 01.01.2024 з усіма додатками»)

Звертаю Вашу увагу на наступне:

1. Відповідно до ч. 5 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації», **не може бути обмежено доступ до інформації про розпорядження бюджетними коштами**, володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі до копій відповідних документів, умов отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та назви юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно.

2. Згідно з ч. 2 ст. 21 Закону, у разі якщо запитувана інформація передбачає виготовлення копій документів обсягом **не більш як 10 сторінок**, запитувач не відшкодовує витрати на друк та копіювання. Прошу надати відповідь у форматі електронних копій (скан-копій) на вказану електронну адресу, що згідно з чинним законодавством є безкоштовним.

3. Відповідно до ст. 20 Закону, відповідь на запит має бути надана не пізніше **5 робочих днів** з дня отримання запиту. У разі якщо запит стосується інформації, необхідної для захисту життя чи свободи особи, відповідь має бути надана не пізніше 48 годин.

У разі відмови у наданні інформації прошу надати письмову відповідь із зазначенням підстави відмови та роз'ясненням порядку оскарження рішення відповідно до ст. 23 Закону.

Нагадую, що за необґрунтоване віднесення інформації до інформації з обмеженим доступом, ненадання відповіді або надання неповних відомостей передбачена адміністративна відповідальність згідно зі **ст. 212-3 КУпАП**.

Відповідь прошу надіслати в електронному вигляді на адресу:

_____.
«__» _____ 202 р. _____ / _____ / (підпис / ПІБ)

Юридичний коментар для студента (Чому це працює):

- **Посилання на ст. 6:** Це «бронебійний» аргумент. Навіть якщо документ містить комерційну таємницю, інформація про гроші платників податків не може бути прихована.

- **Згадка ст. 212-3 КУпАП:** Чиновник розуміє, що за ігнорування запиту йому загрожує штраф (від 425 до 850 грн), а при повторному порушенні — значно більше.

- **Електронна форма:** Це економить час редакції та знімає питання оплати за папір.

5.3. Практичні кейси та ситуаційні завдання (Casebook)

*«Вчись на реальних прикладах:
анатомія медійних конфліктів»*

Кожен кейс структурований за принципом: **Фабула** → **Юридична дилема** → **Позиції сторін** → **Рішення суду** → **Професійний висновок**.

Блок 1. Кейси «Свобода слова проти Репутації» (Дифамація)

- **Кейс №1: «Лінгенс проти Австрії» (Фундамент критики)**
 - **Суть:** Журналіст назвав дії канцлера «найнижчим опортунізмом».
 - **Урок:** Студенти вчаться розрізняти **факти** (які треба доводити) та **оціночні судження** (які не підлягають доведенню). Межа критики публічного політика значно ширша, ніж приватної особи.
- **Кейс №2: «Справа про 1 мільйон» (Українська практика SLAPP)**
 - **Суть:** Позов великої корпорації проти регіонального медіа за розслідування про екологічні порушення.
 - **Урок:** Аналіз стратегії захисту через доведення «суспільного інтересу» та використання «ефекту Стрейзанд» для залучення міжнародної підтримки.

Блок 2. Кейси «Приватність та публічний інтерес»

- **Кейс №3: «Принцеса Кароліна проти Німеччини» (Межа інтимності)**
 - **Суть:** Фотографування публічної особи під час відпочинку в приватному саду.
 - **Урок:** Чи є «цікавість публіки» достатньою підставою для втручання в особисте життя? Студенти вчаться визначати, де закінчується право на інформацію і починається «вуайєризм».
- **Кейс №4: «Дрони над маєтками» (Рішення КСУ № 2-р/2012)**
 - **Суть:** Зйомка розкішного майна чиновника з повітря.
 - **Урок:** Обґрунтування законності зйомки через невідповідність офіційних доходів та реального способу життя особи.

Блок 3. Кейси «Захист джерел та державна таємниця»

- **Кейс №5: «Седлецька проти України» (Доступ до телефону)**
 - **Суть:** Спроба правоохоронців отримати доступ до даних телефону журналістки-розслідувачки.
 - **Урок:** Чому захист джерел є наріжним каменем свободи преси та як «тимчасовий захід» ЄСПЛ може зупинити свавілля силовиків.
- **Кейс №6: «Справа Гудвіна проти Великої Британії» (Класика анонімності)**

- **Суть:** Журналіст відмовився назвати особу, яка надала конфіденційні фінансові документи компанії.
- **Урок:** Алгоритм дій, коли професійна етика входить у клінч із судовим наказом.

Блок 4. Кейси «Журналістика в умовах війни»

- **Кейс №7: «Зйомка після прильоту» (Сучасні реалії України)**
 - **Суть:** Затримання знімальної групи за публікацію фото наслідків обстрілу до завершення «години тиші».
 - **Урок:** Аналіз наказів ЗСУ та ст. 114-2 ККУ (поширення інформації про переміщення зброї/військ). Де проходить межа між інформуванням та допомогою ворогу?
- **Кейс №8: «Інтерв'ю з військовополоненим»**
 - **Суть:** Публікація відео розмови з полоненим окупантом без приховування обличчя.
 - **Урок:** Порушення Женевських конвенцій (захист від «цікавості публіки») vs Свобода слова. Ризики для редакції на міжнародному рівні.

Блок 5. Кейси «Цифрові виклики та ШІ»

- **Кейс №9: «Дипфейк-провокація» (Моделювання ситуації)**
 - **Ситуація:** Редакція поширила відео, яке виявилось високоякісним дипфейком. Фігурант подав позов.
 - **Завдання:** Студенти мають визначити міру відповідальності редакції: чи була проведена «належна ретельність» (due diligence)?
- **Кейс №10: «Авторське право на AI-арт»**
 - **Суть:** Використання генеративного зображення для обкладинки журналу без згадки ШІ.
 - **Урок:** Аналіз позовів художників проти розробників ШІ та права медіа на використання такого контенту.

Тренажер для мозку: Кейс «Дрони над парканом»

Базова фабула: Журналіст-розслідувач використовує дрон, щоб зняти територію маєтку заступника голови ОДА. На відео зафіксовано басейн, автопарк люксових машин та вертолітний майданчик, які не вказані в декларації. Чиновник подає до суду, вимагаючи видалити матеріал, посилаючись на порушення приватності його та його родини (у кадр потрапили діти, що гралися біля басейну).

Ситуація №1: «Зміна статусу особи»

- **Умова:** Уявіть, що власником маєтку є не чиновник, а успішний IT-підприємець, який ніколи не працював на державній службі й не отримував бюджетних коштів.
- **Питання:** Чи зміниться баланс на користь приватності? Чи має право журналіст знімати приватну територію бізнесмена без його згоди?

- **Юридична підказка:** Публічна зацікавленість у статках бізнесмена значно нижча, ніж у статках держслужбовця. Тут ст. 32 (приватність) майже напевно переважить.

Ситуація №2: «Зміна об'єкта зйомки»

- **Умова:** Дрон зафіксував не лише майно, а й **вікно спальні**, де через відкриті штори видно особисте життя чиновника, що не стосується корупції (наприклад, сварка з дружиною).
- **Питання:** Чи має журналіст право публікувати ці кадри, аргументуючи це «суспільним інтересом до особи чиновника»?
- **Юридична підказка:** Навіть публічні особи мають право на «ядро» приватності. Зйомка всередині житла без згоди — це кримінальний ризик (ст. 182 ККУ).

Ситуація №3: «Режим воєнного стану»

- **Умова:** Зйомка проводиться під час війни. Маєток знаходиться за 5 км від **військового об'єкта** або ТЕЦ.
- **Питання:** Чи може чиновник використати «безпековий аргумент», щоб заборонити публікацію, навіть якщо на відео є ознаки корупції?
- **Юридична підказка:** Тут вступає в дію наказ №73 Головнокомандувача ЗСУ. Якщо на фоні видно стратегічні об'єкти — публікація може бути кваліфікована як ст. 114-2 ККУ (допомога ворогу).

Ситуація №4: «Діти в кадрі»

- **Умова:** Ви опублікували відео корупційного майна, але не «замили» (blur) обличчя **неповнолітніх дітей** чиновника, які гралися на подвір'ї.
- **Питання:** Яку компенсацію може вимагати чиновник і чи виграє він справу в частині захисту прав дитини?
- **Юридична підказка:** Дитина не є публічною особою. Публікація обличчя дитини без згоди батьків у такому контексті — пряме порушення ст. 308 ЦКУ та етичних стандартів.

❖ Підсумок тренажера (Check-list для студента):

Після аналізу цих варіацій студент має прийти до висновку, що **«ідеально захищене розслідування»** виглядає так:

1. Об'єкт — публічний службовець (високий суспільний інтерес).
2. Фокус зйомки — лише на активах (будинок, авто), а не на інтимних подробицях.
3. Обличчя сторонніх осіб та дітей — заблюрені.
4. Зйомка не розголошує місце розташування сил оборони.

Це «інтелектуальна провокація», яка змушує студента думати як медіа-юрист.

5.4. Типові юридичні ризики та способи їх уникнення

*«Передбачити — значить уникнути:
навігатор безпеки для медіа»*

Журналістська діяльність в Україні — це робота на мінному полі, де правові норми воєнного стану переплітаються з жорсткими вимогами цифрових платформ. Нижче наведено розширену класифікацію ризиків та практичні інструменти їх нейтралізації.

● ГРУПА 1: Репутаційні ризики (Дифамація та SLAPP-позови)

Ця категорія є найбільш небезпечною для фінансової стабільності медіа. **Дифамація** — це поширення недостовірної інформації, що ганьбить честь і гідність. **SLAPP** (*Strategic Lawsuits Against Public Participation*) — це стратегічні позови проти громадської участі, де головна мета позивача не виграти суд, а «завалити» редакцію судовими витратами та паралізувати її роботу.

Таблиця ризиків та контрзаходів

Ризик	Як ідентифікувати (Маркери небезпеки)	Спосіб мінімізації (Юридичний «щит»)
Звинувачення у злочині (Пряма дифамація)	Вживання стверджувальних дієслів: «вкрав», «взяв хабар», «сфальсифікував» до офіційного вироку.	Мовна презумпція: Вживання конструкцій «підозрюється у...», «за версією слідства», «фігурує у матеріалах справи», «імовірно». Посилання на номер кримінального провадження.
SLAPP-атака (Юридичний терор)	Позов на мільйони гривень за оціночне судження; подання позову в іншому регіоні; вимога арешту рахунків медіа як забезпечення позову.	Публічність: Максимальний розголос атаки, звернення до медіа-юристів (наприклад, ІМІ, ППЛ), доведення в суді «зловживання правом на позов» (ст. 44 ЦПК).
Відсутність балансу думок	Висвітлення лише позиції обвинувача або однієї сторони конфлікту.	Доказова база спроб: Збереження логів дзвінків, копій запитів, скріншотів повідомлень у месенджерах. Обов'язковий блок у тексті: «Ми надали право на відповідь стороні Б, але...».
Змішування фактів та суджень	Подання особистих емоцій журналіста як доведених істин (наприклад: «Цей чиновник — некомпетентний ледар»).	Маркування думок: Використання вставних слів: «На наш погляд», «На думку редакції», «Це виглядає як...». Згідно зі ст. 30 ЗУ «Про інформацію», за оціночні судження відповідальність не несеється.

Ризик	Як ідентифікувати (Маркери небезпеки)	Спосіб мінімізації (Юридичний «щит»)
Недостовірність джерел	Використання цитат з анонімних Telegram-каналів або сумнівних сайтів-«сміттярок».	Верифікація: Правило двох (краще трьох) незалежних джерел. Використання офіційних реєстрів (YouControl, Опендатабот) як першоджерела інформації.

Глибокий аналіз ключових понять

1. Феномен SLAPP-позовів

SLAPP-позови — це зброя великого бізнесу та політиків проти журналістів-розслідувачів.

- **Ознака:** Позивач зазвичай не вимагає простого спростування, а вимагає астрономічних сум «моральної шкоди», щоб залякати журналіста особистим банкрутством.

- **Захист:** В Україні суди рідко задовольняють мільйонні позови, але виснажливий процес може тривати роками. Стратегія захисту — доведення, що позов є формою тиску на свободу слова, що суперечить практиці ЄСПЛ.

2. Магія «Оціночного судження» (ст. 30 ЗУ «Про інформацію»)

Це головний рятівний круг для журналіста.

- **Що це таке:** Висловлювання, які не містять фактичних даних, критику, оцінку дій. Судження не можна перевірити на відповідність дійсності (на відміну від факту).

- **Приклад:** * *Факт:* «Він вкрав 100 грн» (потрібен доказ).
 - *Судження:* «Його дії виглядають вкрай недоброчесними» (це ваша оцінка, за неї не можна судити).

3. Статус «Публічної особи» (Public Figure)

Завжди пам'ятайте: межа допустимої критики щодо політика чи топ-чиновника значно ширша, ніж щодо звичайної людини.

- **Порада:** Якщо ви критикуєте публічну особу, посилайтеся на практику ЄСПЛ (справа «Лінгенс проти Австрії»), де вказано, що політики свідомо відкривають себе для прискіпливого контролю кожного слова і дії.

Чек-лист «Анти-дифамація» перед публікацією:

1. **Чи маю я доказ на кожне твердження?** (Документ, запис, витяг).
2. **Чи надав я слово об'єкту критики?** (Навіть якщо він кинув слухавку — це треба зафіксувати).
3. **Чи не замінив я «підозрюється» на «злочинець»?**
4. **Чи чітко відокремлено мої емоції (судження) від фактів?**
5. **Чи є інформація суспільно значущою?** (Це головний аргумент у суді).

Золоте правило: Якщо у вас є сумнів щодо одного речення — перефразуйте його в оціночне судження або запитання. Краще бути обережним журналістом, ніж безстрашним підсудним.

● ГРУПА 2: Ризики втручання у приватність (Privacy Breach)

Це «тонкий лід» журналістики. На відміну від дифамації (де інформація неправдива), у справах про приватність інформація часто є **правдивою**, але її розголошення завдає шкоди людині. Головний конфлікт тут — де закінчується право особи на спокій і починається право громадянина знати правду.

🔍 Детальний розбір ризиків

Категорія даних	Рівень ризику	Коли публікація виправдана
Стан здоров'я	Критичний	Якщо хвороба чиновника заважає виконанню держфункцій або приховується під час епідемії.
Сексуальна орієнтація	Критичний	Якщо публічна особа пропагує гомофобні закони, але сама веде інший спосіб життя (викриття лицемірства).
Релігійні погляди	Високий	Якщо релігійна приналежність прямо впливає на політичні рішення або лобізм інтересів іншої держави.
Діти та родина	Критичний	Тільки якщо члени родини задіяні в корупційних схемах або оформленні майна.

⚖️ Трьохскладовий тест на суспільний інтерес (Public Interest Test)

Перед публікацією чутливого факту журналіст має прогнати його через цей фільтр. Якщо хоча б на одне питання відповідь «ні» — інформацію слід видалити або знеособити.

1. **Чи є інформація правдивою?** (Ми не поширюємо чутки про особисте життя).
2. **Чи стосується це питання суспільно значущої дискусії?** (Чи допоможе це виборцю зрозуміти, за кого він голосує, або як витрачаються його податки?).
3. **Чи є втручання пропорційним меті?** (Чи обов'язково показувати обличчя дитини корупціонера, щоб довести факт купівлі вілли? *Відповідь: зазвичай ні, достатньо документів*).

🔧 Практичні інструменти мінімізації ризиків

1. Технічний захист (Digital Privacy)

- **Метод "Blur" (Замилування):** Обов'язково для перехожих, номерів авто (якщо вони не належать фігуранту), назв вулиць та номерів будинків, що не стосуються справи. Це знімає претензії щодо створення загрози безпеці.
- **Очищення метаданих:** Видаляйте геотеги з фото, які ви зробили біля приватних об'єктів.

2. Юридичні застереження

- **Згода за замовчуванням (ст. 307 ЦКУ):** Пам'ятайте, що зйомка на вулиці, на зборах, конференціях та мітингах вважається такою, на яку особа дала «мовчазну згоду». Але! Якщо людина прямо просить припинити зйомку — ви повинні мати вагомий аргумент (суспільний інтерес), щоб продовжувати.

- **Право на забуття:** Будьте обережні з архівами. Публікація старих приватних фактів, які вже не мають значення (наприклад, дрібна помилка юності політика 30-річної давнини), може бути визнана надмірною.

3. Етика vs Право

- **Принцип "Не нашкодь":** У випадках з жертвами насильства або свідками злочинів, навіть якщо вони дають згоду, журналіст має оцінити, чи не знищить їхнє життя ця публікація завтра.

Порада для студента: Якщо ви сумніваєтеся, чи публікувати деталь — уявіть, що ви розповідаєте цю історію без неї. Якщо суть розслідування не змінилася і корупціонер залишився викритим, значить ця приватна деталь була зайвою. Менше «жовтизни» — менше судових позовів.

● ГРУПА 3: Безпекові та воєнні ризики (Martial Law Risks)

Це категорія ризиків, де межа між журналістикою та державним злочином стає надзвичайно тонкою. Основним регулятором тут є **ст. 114-2 ККУ** (Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення ЗСУ).

✂ Критичні зони контролю

Об'єкт зйомки/опису	Рівень небезпеки	Чому це ризик?
Робота ППО	Смертельний	Відео спалахів та звуків дозволяє ворогу вирахувати локацію дивізіону та траєкторію ракет.
Наслідки обстрілів	Високий	Фото допомагає ворогу здійснити «об'єктивний контроль» та скоригувати вогонь для другого удару.
Військові об'єкти	Високий	Навіть покинутий блокпост або склад може бути частиною актуального оборонного плану.
Обличчя військових	Середній/Високий	Ризик для їхніх родин на ТОТ або ідентифікація спецпризначенців.

🔵 Протокол «Цифрової та візуальної стерилізації»

1. «Правило годин» та офіційне ембарго

Суворо дотримуйтеся таймінгів, встановлених військовим командуванням (Наказ №73 Головнокомандувача ЗСУ):

- **Цивільні об'єкти:** Публікація дозволена не раніше ніж через **3 години** після завершення обстрілу.
- **Військові об'єкти:** Не раніше ніж через **12 годин**.
- **Виняток:** Якщо офіційне джерело (ДСНС, ОВА, Генштаб) опублікувало фото раніше — ви можете їх поширювати.

2. EXIF-дані: прихований ворог

Кожне цифрове фото містить метадані (EXIF), де записано модель камери, час і, головне, **GPS-координати**.

- **Дія:** Перед завантаженням у соцмережі чи на сайт пропускайте фото через спеціальні сервіси-метаочисники або робіть скріншот фото (скріншоти зазвичай не мають геотегів).

- **Мессенджери:** Насилайте фото у Telegram «файлом» лише якщо ви впевнені, що геотеги вимкнені. Краще надсилати як звичайне стиснуте зображення — більшість платформ автоматично стирають метадані при стисненні.

3. Візуальна дезорієнтація (Landscape Masking)

Ворог використовує професійних OSINT-аналітиків, які можуть вирахувати адресу будинку за формою хмар та кутом даху.

- **Заборона на панорами:** Уникайте широких планів, де видно лінію горизонту, труби заводів, телевежі або впізнавані торгові центри.

- **Прив'язка до місцевості:** Не знімайте дорожні знаки, назви магазинів, номери автобусів або специфічні графіті.

Юридичний самозахист журналіста

- **Наказ Головнокомандувача ЗСУ №73:** Це ваша «біблія». Порушення правил акредитації призводить до її негайного анулювання та заборони роботи в зоні бойових дій.

- **Коли журналіст — не злочинець:** Ст. 114-2 ККУ передбачає відповідальність за поширення інформації, яка **не розміщувалася у відкритому доступі** офіційними органами.

Порада: Якщо ви бачите щось сенсаційне (наприклад, збиту ракету), але офіційні канали мовчать — **чекайте**. Ваша «ексклюзивність» не варта кримінального терміну за шпигунство або держзраду.

Лайфхак: Метод «Дрібних деталей»

Якщо ви берете інтерв'ю у бійця в бліндажі:

1. Попросіть зняти шеврони (якщо це не передбачено сценарієм).
2. Переконайтеся, що на фоні немає карт, журналів чергувань або специфічного зв'язкового обладнання.
3. Зніміть інтерв'ю на фоні маскувальної сітки або простої землі — це найкращий спосіб приховати локацію.

Пам'ятайте: В умовах війни журналіст — це передусім громадянин. Ваша камера — це теж зброя, і вона не повинна стріляти у спину власній армії.

ГРУПА 4: Авторське право та інтелектуальна власність

В епоху «копіпасти» багато журналістів помилково вважають, що все опубліковане в соцмережах є спільним надбанням. Насправді, кожен пост, фото чи відео має власника, а юридичні претензії від фотографів та правовласників сьогодні є однією з найчастіших причин судових виплат медіа.

Основні зони ризику: від фото до ШІ

Об'єкт ризику	Помилкове уявлення	Юридична реальність
Фото соцмереж	«Якщо воно у відкритому доступі, його можна брати».	Будь-яке фото є об'єктом авторського права з моменту створення. Потрібен дозвіл або цитування.
Відео мережі»	«Ми просто підписали: Відео з Telegram».	Підпис «відео з мережі» не звільняє від відповідальності. Потрібно вказувати першоджерело/автора.
ШІ-контент	«ШІ не людина, права нікому не належать».	В Україні введено поняття " право особливого роду " (<i>sui generis</i>) на неоригінальні об'єкти, згенеровані ШІ.
Новини (факти)	«Не можна красти саму новину».	Факти не захищаються, але захищається текстуальна форма їх викладу (авторський стиль).

Інструменти легального використання (Legal Fair Use)

1. Механізм «Правомірного цитування» (ст. 22-26 Закону)

Ви можете використовувати чужий контент без дозволу, але за суворих умов:

- **Мета:** Тільки для інформаційних, критичних або полемічних цілей.
- **Обсяг:** Тільки такий уривок, який виправданий цією метою (не можна публікувати весь фоторепортаж, щоб проілюструвати одну новину).
- **Атрибуція:** Обов'язково: **Ім'я автора + посилання на джерело.**

2. Робота з соціальними мережами: Embed vs Download

- **Embed (Вбудовування):** Використання коду (наприклад, Twitter/Instagram Embed). Юридично це вважається не копіюванням, а «вікном» на першоджерело. Це найбезпечніший шлях.

- **Download (Завантаження):** Якщо ви скачали фото і завантажили його до себе в адмінку — ви здійснили відтворення. Тут уже потрібен дозвіл автора.

3. ШІ-контент та етичне маркування

Згідно з новими правилами (рекомендації МКП та практика ЄС):

- **Декларування:** Якщо ілюстрація створена ШІ, це має бути чітко вказано (наприклад: *«Зображення згенеровано ШІ Midjourney за запитом редакції»*).

- **Відповідальність:** Ви несете відповідальність за те, що згенерував ШІ (якщо він видав плагіат на відомого художника — відповідатиме медіа).

Практичні поради: як не стати «піратом»

1. **Скріншот — це теж копія:** Не думайте, що скріншот посту захищає вас. Це таке саме використання чужого твору.

2. **Шукайте ліцензію Creative Commons:** Використовуйте фотостоки (Unsplash, Pexels, Pixabay), де автори заздалегідь дозволили використання своїх робіт.

3. **Перевірка «сирітських творів»:** Якщо автора знайти неможливо, зробіть скріншоти своїх пошуків (що ви намагалися його знайти). Це допоможе в суді довести вашу добросовісність.

4. **Скріншот листування як дозвіл:** Якщо ви написали автору в Direct «Можна взяти відео?» і він відповів «Так» — заскріньте це. Це спрощена форма договору, яка має юридичну силу.

Лайфхак: Правило «Трансформативності»

Якщо ви берете чуже фото, але робите з нього колаж, додаєте інфографіку або критичний розбір — ваші шанси довести правомірність використання значно зростають, оскільки ви створили **новий об’єкт**, а не просто скопіювали старий.

Порада для студента: Поважайте чужу інтелектуальну працю так само, як хочете, щоб поважали вашу. Підпис «Автор: Петро Петренко» займає 2 секунди, а розгляд судового позову — 2 роки.

ГРУПА 5: Технологічні та ШІ-ризики (Digital & AI Risks)

Це категорія «нових загроз», де відповідальність медіа виходить за межі простого написання тексту. Тут журналіст стикається з непередбачуваністю алгоритмів та етичними дилемами синтетичного контенту.

Детальна карта технологічних загроз

Вид ризику	Природа загрози	Юридичний наслідок
Галюцинації ШІ	Мовна модель вигадує неіснуючі судові рішення, кримінальні справи або біографічні факти.	Позов про дифмацію . Суд не прийме виправдання «це написав чат-бот».
Deepfake Liability	Створення або поширення високореалістичного відео/аудіо без чіткого контексту.	Позов про порушення права на образ (ст. 308 ЦКУ) та моральну шкоду.
Алгоритмічний бан	Система модерації (Meta, YouTube) видаляє контент про війну як «чутливий» або «жорстокий».	Втрата аудиторії, блокування рекламних кабінетів, цифрова ізоляція медіа.
AI-Плагіат	ШІ використовує фрагменти чужих творів у згенерованому тексті/зображенні.	Порушення авторських прав .

Стратегії технологічного захисту

1. Правило «Human in the Loop» (Людина в контурі)

ШІ — це лише асистент, а не автор.

- **Перевірка фактів:** Будь-яка власна назва, дата, цифра чи цитата, надана ШІ, підлягає **Double-Check** через надійні пошукові системи або офіційні реєстри.

- **Редакційна відповідальність:** Встановіть внутрішній регламент: жоден матеріал не публікується без фінального «ОК» від живого редактора, який бере на себе юридичну відповідальність.

2. Протокол поводження з Дипфейками та Синтетикою

Навіть якщо ви використовуєте ШІ в сатиричних цілях:

- **Маркування (Watermarking):** Накладання видимих написів «AI Generated» або «Синтезований голос» протягом усього відео.
- **Контекстуальний дисклеймер:** На початку відео має бути чітке голосове або текстове попередження, що особа на екрані не говорила цих слів у реальності.
- **Згода на клон:** Якщо ви створюєте цифрового аватара реальної людини (наприклад, для освітнього проєкту), обов'язково укладіть письмовий договір на використання її **цифрового образу**.

3. Боротьба з «Тіньовим баном» та модерацією

Українські медіа часто страждають від нерозуміння алгоритмами контексту війни.

- **Естетичне блюрування:** Використання спеціальних фільтрів для кадрів із зоною бойових дій, щоб ШІ-модератор не ідентифікував це як «прославлення насильства».
- **Юридичне оскарження:** Якщо пост видалено, не обмежуйтеся натисканням кнопки «Апеляція». Використовуйте **Meta Oversight Board** або звертайтеся до Міністерства цифрової трансформації України, яке має канали прямої комунікації з техгігантами для захисту українських медіа.

Практичні поради щодо використання ШІ

1. **Прозорість перед читачем:** Якщо стаття написана ШІ, а ви її лише відредагували — чесно вкажіть це. Сучасна аудиторія цінує чесність більше, ніж «ідеальний» текст.

2. **Заборона на "Black Box" розслідування:** Ніколи не використовуйте ШІ для аналізу секретних документів або персональних даних джерел. Дані, які ви вводите в ChatGPT, стають частиною навчальної вибірки (якщо не вимкнено в налаштуваннях) — це прямий шлях до **витоку конфіденційної інформації**.

3. **Етичний аудит:** Перед публікацією ШІ-арту (наприклад, Midjourney) перевірте, чи не містить він расових чи гендерних стереотипів, які часто властиві алгоритмам через специфіку їх навчання.

4.

Лайфхак: «Тест на залізну логіку»

Якщо ШІ видає сенсаційний факт про відому особу, який звучить занадто зручно для вашого сюжету — це з імовірністю 99% галюцинація. ШІ «хоче вам догодити» і підлаштовує відповіді під ваш запит (prompt).

Порада для студента: Технології змінюються щомісяця, але закон ст. 171 ККУ (перешкоджання діяльності) та ст. 34 Конституції (свобода слова) залишаються незмінними. Використовуйте ШІ як двигун, але тримайте руки на кермі права.

● ГРУПА 6: Кримінально-процесуальні ризики (Criminal Liability)

Це категорія ризиків, де журналіст може миттєво змінити статус із «спостерігача» на «фігуранта» або «співучасника». Робота на місці події вимагає не лише сміливості, а й чіткого знання Кримінального процесуального кодексу (КПК) України.

Матриця кримінальних ризиків для репортера

Назва ризику	Стаття закону	Чим загрожує журналісту?
Розголошення таємниці слідства	ст. 222 КПК / ст. 387 ККУ	Штраф або виправні роботи. Можлива втрата довіри джерел у правоохоронних органах.
Мародерство / Привласнення	ст. 438 ККУ / ст. 185 ККУ	Позбавлення волі. Навіть «сувенір» з деокупованої території — це вилучення речового доказу.
Провокація підкупу	ст. 370 ККУ	Кримінальне провадження проти журналіста за організацію злочину (дача хабаря).
Приховування злочину	ст. 396 ККУ	Відповідальність за несповіщення про тяжкий злочин, свідком якого ви стали.

Протоколи безпечної поведінки «в полі»

1. Робота з таємницею слідства: Межа дозволеного

Журналісти часто отримують «зливи» матеріалів справ.

- **Правило дозволу:** Відповідно до **ст. 222 КПК**, відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з письмового дозволу слідчого або прокурора.

- **Як уникнути:** Якщо ви отримали документи неофіційно, посилайтеся на «власні джерела» або дані, отримані в ході **власного розслідування**, а не на матеріали конкретного тому справи №... Це створює юридичну дистанцію між вами та таємницею слідства.

- **Відкритість:** Будь-яка інформація, озвучена прокурором у суді під час обрання запобіжного заходу, автоматично стає публічною. Це «найбезпечніший» контент для публікації.

2. Мародерство vs Документування (War Crimes Ethics)

На деокупованих територіях журналіст часто приходять раніше за поліцію.

- **Руками не чіпати:** Кожен предмет — це доказ (ДНК, відбитки, балістика). Зрушивши каску окупанта або гільзу для «кращого кадру», ви руйнуєте доказову базу для майбутнього трибуналу в Гаазі.

- **Принцип «Музею в камері»:** Ваше завдання — зафіксувати на відео. Якщо ви знайшли критично важливий документ (список особового складу, мапу), не забирайте його. Сфотографуйте кожен сторінку та **негайно** викличте представників ЗСУ або поліції.

- **Ризик сувенірів:** Забраний «на пам'ять» шеврон або ніж може бути кваліфікований як крадіжка або мародерство під час воєнного стану.

3. Провокація злочину: Де проходить межа розслідування?

Багато журналістів-розслідувачів намагаються «спіймати за руку» хабарника, пропонуючи гроші.

- **Юридична пастка:** Якщо ідея дати хабар належала журналісту, а чиновник просто «погодився» під тиском або через пропозицію — це **провокація злочину**. Таке розслідування не матиме сили в суді, а журналіст сам може стати обвинуваченим.

- **Як уникнути:** Журналіст має бути виключно **пасивним фіксатором**. Ви можете документувати, як чиновник *вимагає* гроші, але ви не маєте права першим пропонувати їх для «експерименту».

Практичні поради для виживання в процесі

1. **Статус свідка:** Якщо слідчий викликає вас на допит щодо ваших джерел, пам'ятайте про **ст. 22 Закону «Про медіа»**. Ви маєте право не розкривати джерело, якщо немає ухвали суду про розкриття професійної таємниці (яку дуже важко отримати).

2. **Обшук редакції:** Якщо до вас прийшли з обшуком, ваша головна фраза в протокол: *«Перешкодження законній професійній діяльності журналіста (ст. 171 ККУ)»*. Вимагайте присутності адвоката і фіксуйте кожен вилучений предмет (особливо техніку) з вимогою негайного копіювання даних без вилучення носіїв.

3. **Взаємодія з жертвами:** При фіксації воєнних злочинів беріть у свідків контакти, але попереджайте, що їхні свідчення вам потрібні для медіа, а для суду їм доведеться повторити це офіційно.

4.

Лайфхак: «Правило білих рукавичок»

На місці події (ДТП, обстріл, корупційний затримання) уявіть, що ваші руки — це інструмент збору доказів. Все, що ви змінили в реальності (пересунули стілець, підняли папірець), стає юридичною помилкою, якою скористається адвокат злочинця, щоб розвалити справу в суді.

Порада для студента: Ваша найкраща зброя — це **метадані**. Кожне відео, зняте на місці злочину, повинно мати чітку прив'язку до часу та координат. Це робить ваш контент безцінним для історії та правосуддя, при цьому залишаючи вас у безпечній зоні закону.

ГРУПА 7: Фінансові та антикорупційні ризики (Financial Risks)

Цей блок стосується не лише безпеки редакційного бюджету, а й вашої репутаційної броні. Будь-яка фінансова неохайність журналіста може бути використана фігурантами розслідування для дискредитації всього матеріалу.

Матриця фінансових загроз та комплаєнсу

Назва ризику	Природа загрози	Спосіб правової нейтралізації
Звинувачення фінансовому моніторингу (FinMon)	Отримання або передача коштів (особливо криптоактивів) без належного документування.	Чітке розмежування особистих фінансів та операційних витрат розслідування. Проведення оплат через офіційні грантові рахунки.

Назва ризику	Природа загрози	Спосіб правової нейтралізації
Конфлікт інтересів	Журналіст пише про бізнес-конкурентів свого родича або про донора власної ГО без згадки про це.	Впровадження політики Full Disclosure (Повне розкриття). Публічний дисклеймер у тексті.
Прихована "Джинса"	Отримання непрямої вигоди (подарунки, безкоштовні подорожі, знижки) від об'єкта розслідування.	Суворі заборона на "подарунки дорожче вартості кави". Декларування будь-яких преференцій перед головним редактором.
Податкові ризики розслідувача	Витрати на розслідування (наприклад, купівля витягів, оренда обладнання) не підтверджені чеками.	Використання корпоративних карток та збір фіскальних чеків для звітності перед донорами/податковою.

Стратегії фінансової безпеки

1. Кripto-гігієна та анонімні платежі

У сучасному світі оплата інсайдерської інформації часто відбувається в USDТ або BTC.

- **Юридична пастка:** Якщо правоохоронці зафіксують переказ із вашого гаманця на гаманець особи, що перебуває під слідством, вас можуть звинуватити у фінансуванні злочинної діяльності або відмиванні коштів.

- **Як уникнути:**

- Використовуйте окремі "робочі" гаманці, не пов'язані з вашим особистим акаунтом на біржі (KYC).

- Фіксуйте такі витрати у внутрішньому журналі редакції як "витрати на придбання доступу до даних".

- Ознайомтеся з законом **"Про віртуальні активи"**, щоб розуміти статус криптовалюти як майна в Україні.

2. Управління конфліктом інтересів

Це серце журналістської етики. Навіть якщо ви об'єктивні, *вигляд* конфлікту інтересів може знищити вашу кар'єру.

- **Ризик "Родинних зв'язків":** Якщо ваш брат працює в мерії, а ви пишете про закупівлі цієї мерії — це конфлікт.

- **Рішення:** Передайте розслідування іншому колезі або додайте великий, помітний **Disclaimer**:

"Примітка: Один із членів родини автора працює у відомстві, про яке йдеться в матеріалі. Редакція забезпечила незалежне редагування цього тексту для дотримання об'єктивності."

3. Антикорупційний комплаєнс у розслідуваннях

Розслідування про корупцію вимагає від вас бути "святішим за Папу Римського".

- **Донорські кошти:** Якщо ваше медіа отримує грант від уряду США чи ЄС, будь-яка критика проєктів, що підтримуються цими донорами, має бути максимально аргументованою, щоб уникнути звинувачень у "заангажованості".

- **Протидія підкупу (Bribes):** Ніколи не приймайте пропозиції "компенсувати витрати на відрядження" від компанії, про яку ви знімаєте сюжет. Це класична пастка, що перетворює журналіста на "купленого".

Практичні поради для фінансової чистоти

1. **Декларація інтересів:** Створіть у редакції внутрішній реєстр "потенційних конфліктів" (де працюють дружини/чоловіки, якими акціями володіють журналісти).
2. **Прозорість грантів:** Завжди публікуйте список своїх донорів на сайті. Це не соромно, це — стандарт прозорості.
3. **Витрати на OSINT:** Якщо ви купуєте дані в даркнеті або закритих базах для розслідування — погоджуйте це з юристом редакції, щоб транзакція не виглядала як "підтримка кіберзлочинності".

Лайфхак: "Правило обіду"

Якщо об'єкт вашого розслідування пропонує зустрітися в ресторані й "закрити рахунок" — платіть за себе самі. Фотографія, де ви сидите за столом, який оплачує фігурант, може з'явитися в мережі саме в день виходу вашого викривального матеріалу.

Порада для студента: Ваша репутація — це ваш найдорожчий актив. Гроші закінчуються, а запис у реєстрі судових рішень про "замовний матеріал" або "незаконне збагачення" залишиться назавжди. Тримайте свої фінанси такими ж прозорими, якими ви хочете бачити декларації ваших фігурантів.

ГРУПА 8: Етико-правові ризики «Вторинної травматизації»

Вторинна травматизація (або ретравматизація) — це заподіяння психологічної шкоди людині через непрофесійне відтворення обставин трагедії. Юридично це може бути кваліфіковано як **завдання моральної шкоди**, а етично — як порушення Кодексу етики українського журналіста.

Карта ризиків «чутливого контенту»

Вид ризику	Суть загрози	Юридичний наслідок
Ретравматизація	Примушування жертви до згадування дрібних деталей насилля задля «хайпу» чи «картинки».	Позов про відшкодування моральної шкоди через погіршення стану здоров'я.
Непряма ідентифікація	Оприлюднення деталей, за якими сусіди чи родичі впізнали жертву (напр. «жінка в синьому пальто з вул. Зеленої»).	Порушення права на приватність та особисту безпеку (ст. 32 Конституції).
Порушення права на скорботу	Нав'язлива зйомка родичів на похоронах або в моргах без їхньої прямої згоди.	Позов про втручання в особисте життя в особливо вразливий момент.
Стигматизація	Використання термінів, що принижують гідність жертви (напр. «потерпіла сама спровокувала»).	Дифамаційні позови та розслідування Комісії з журналістської етики.

Протоколи етичної безпеки (Trauma-Informed Reporting)

1. Метод «Інформованої згоди»

Звичайної згоди «Ви не проти, якщо ми запишемо інтерв'ю?» — недостатньо.

- **Процедура:** Журналіст має пояснити: де саме вийде матеріал, наскільки широкою буде аудиторія, та попередити, що розмова може бути емоційно важкою.

- **Право на «Стоп»:** Герой повинен знати, що він має право зупинити запис у будь-який момент або попросити вирізати певний фрагмент до виходу матеріалу.

2. Захист через «Деідентифікацію»

Якщо безпека героя понад усе (особливо на ТОТ або у випадках насилля):

- **Зміна голосу та обличчя:** Не просто «блюр», а повне приховування силуету та зміна тембру голосу за допомогою ПЗ.

- **Метод «Композитного персонажа»:** Якщо деталі біографії (професія, кількість дітей) дозволяють вирахувати особу в маленькому місті — змініть ці деталі на аналогічні (замість «вчителька математики» — «співробітниця бюджетної сфери»).

- **Заборона на татуювання:** Руки та специфічні ознаки в кадрі часто видають особу краще за обличчя.

3. Робота з дітьми та вразливими групами

Згідно зі **ст. 18 Закону «Про медіа»**, захист дітей є пріоритетом.

- **Ризик:** Показ дитини, що плаче біля зруйнованого будинку.
- **Рішення:** Завжди знімати так, щоб не було видно обличчя, або отримувати письмову згоду батьків, переконавшись, що публікація не призведе до булінгу дитини в майбутньому.

Практичні поради: як не стати «хижаком»

1. **Залучення фахівців:** Якщо тема стосується зґвалтування або катувань — проконсультуйтеся з психологом *перед* інтерв'ю. Запитайте: «Які питання можуть спровокувати напад паніки?».

2. **Дистанція камери:** Не знімайте ультра-крупним планом сльози або тремтіння рук. Це вважається «візуальним мародерством». Дайте герою простір.

3. **Перевірка після монтажу:** Якщо матеріал дуже чутливий — покажіть фінальний варіант герою (якщо це не порушує редакційну незалежність). Це знімає 99% майбутніх конфліктів.

Лайфхак: «Правило порожнього стільця»

Під час монтажу запитайте себе: «Якби на місці цієї жертви була моя близька людина, чи вважав би я це відео гідним?». Якщо відповідь «ні» — ви занадто далеко зайшли в гонитві за емоціями.

Таблиця-шпаргалка «STOP-LIST» (Pre-release Checklist)

Об'єкт перевірки	Контрольне запитання	Юридична база
Презумпція невинуватості	Чи немає в тексті звинувачення особи у злочині без слів "ймовірно", "за версією слідства" чи "підозрюваний"?	ст. 62 Конституції України
Візуальна приватність	Чи заблюрені обличчя дітей, випадкових перехожих та номерні знаки приватних авто, що не є об'єктами розслідування?	ст. 307-308 ЦКУ
Авторське право	Чи вказано реальне ім'я автора фото/відео та пряме гіперпосилання на першоджерело (якщо контент взято з мережі)?	ст. 21 ЗУ «Про авторське право і суміжні права»
Воєнна цензура	Чи не містить кадр прив'язки до місцевості, роботи ППО, дислокації ЗСУ або назв вулиць у зоні бойових дій?	ст. 114-2 ККУ, Наказ ГК ЗСУ №73
ШІ-прозорість	Чи має контент, створений нейромережами (текст, фото, голос), відповідне текстове або візуальне маркування?	Рекомендації МКІП / AI Act
Персональні дані	Чи видалені з документів/екранів адреси проживання, особисті номери телефонів та паспортні дані третіх осіб?	ЗУ «Про захист персональних даних»

Універсальна «Золота формула» уникнення ризиків

Щоб мінімізувати ймовірність позову на 99%, кожна публікація має відповідати трьом заповідям:

1. **Доказовість (Evidence-Based):** * Кожен критичний факт має бути підтверджений двома незалежними джерелами або документом із офіційного реєстру (Декларації, ДЗК, YouControl).

◦ *Порада:* Зберігайте скріншоти доказів у «архіві розслідування», оскільки фігуранти часто видаляють пости після публікації.

2. **Дистанціювання (Neutral Attribution):** * Журналіст — це репортер, а не суддя. Уникайте власних епітетів ("злочинець", "негідник").

◦ Використовуйте атрибуцію: «За словами свідків...», «Згідно з висновком експерта...», «Як зазначено у звіті...». Це перекладає тягар відповідальності на першоджерело.

3. **Пріоритет Етики (Ethics over Law):** * Якщо закон дозволяє публікацію (наприклад, ім'я жертви насилля вже є у відкритому реєстрі суду), але це може спричинити ретравматизацію або загрожувати безпеці дитини — етика має превалювати.

◦ Пам'ятайте: юридично «чистий», але аморальний матеріал знищує репутацію медіа швидше, ніж будь-який судовий позов.

Завдяки опануванню цього інструментарію (Алгоритми + Шаблони документів + Карта ризиків), ви перетворюєтеся з простого творця контенту на професіонала, що володіє **юридичним імунітетом**.

• **Ви не чекаєте на юриста** — ви знаєте, як написати запит, що змусить чиновника діяти.

- **Ви не боїтеся слідчого** — ви знаєте, що вписати в протокол обшуку для захисту своїх джерел.
- **Ви не боїтеся суду** — бо ваша мова виважена, а факти залізобетонні.

6. КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ

6.1. Тести для модульного контролю та орієнтовні питання для підсумкового контролю *«Перевір себе — стань сильнішим»*

Модульний контроль здійснюється у формі тестування після завершення кожного змістового модуля. Тести охоплюють ключові теоретичні положення курсу та спрямовані на перевірку:

- розуміння основ медіаправа;
- знання нормативно-правової бази;
- здатності застосовувати правові норми у практичних ситуаціях.

Модульна контрольна робота №1 Змістовий модуль 1. Основи медіаправа та правового захисту журналіста

СТРУКТУРА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ (РАЗОМ: 13 БАЛІВ) ВАРІАНТ 1

1. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ (5 БАЛІВ)

Кожна правильна відповідь — 1 бал. Орієнтовані на перевірку базової термінології.

1. **Яка норма є вищою за юридичною силою у питанні захисту свободи слова в Україні?**

- а) Закон «Про медіа»;
- б) Стаття 34 Конституції України;
- в) Розпорядження Кабінету Міністрів;
- г) Статут редакції.

2. **Протягом якого терміну розпорядник має надати відповідь на запит на публічну інформацію (за загальним правилом)?**

- а) 48 годин;
- б) 5 робочих днів;
- в) 15 календарних днів;
- г) 30 днів.

3. **Який склад злочину описує стаття 171 ККУ?**

- а) Дифамація (наклеп);
- б) Перешкоджання законній професійній діяльності журналіста;
- в) Розголошення державної таємниці;
- г) Порушення недоторканності приватного життя.

4. **Застосування «трискладового тесту» є обов'язковим для:**

- а) Акредитації журналіста при ОВА;
- б) Визначення правомірності обмеження доступу до інформації;
- в) Отримання гранту на розслідування;
- г) Перевірки достовірності джерел.

5. **Публікація інформації про переміщення ЗСУ в умовах воєнного стану без дозволу Генштабу карається за статтею:**

- а) 171 ККУ;
- б) 114-2 ККУ;
- в) 345-1 ККУ;
- г) 161 ККУ.

2. ТЕОРЕТИЧНЕ ПИТАННЯ (4 БАЛИ)

Оцінюється глибина аргументації, знання нормативної бази та здатність логічно викладати думку.

- **Варіант А: Алгоритм оскарження ненадання відповіді на запит.** Опишіть ролі Омбудсмена, суду та вищого органу в процесі відновлення права на інформацію.

- **Варіант Б: Гарантії професійної діяльності журналіста.** Розкрийте зміст понять «професійна таємниця журналіста» та «право на відмову від авторства».

- **Варіант В: Режим «службової інформації» (гриф ДСК).** Поясніть, чи є цей гриф автоматичною підставою для відмови в запиті та як його «пробити» за допомогою суспільного інтересу.

3. КЕЙС (СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ) (4 БАЛИ)

Перевірка навичок «юридичного бою» в реальних умовах.

✚ **СИТУАЦІЯ:** Журналіст розслідує закупівлю генераторів міською радою за завищеними цінами. Він надсилає запит на надання копії контракту з додатками. Розпорядник відмовляє, зазначаючи: «Ця інформація є конфіденційною, оскільки містить комерційну таємницю постачальника та дані про енергетичну безпеку міста в умовах війни (гриф ДСК)».

🔍 ЗАВДАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТА:

1. **Правова оцінка:** Чи відповідає відмова вимогам ч. 5 ст. 6 Закону «Про доступ до публічної інформації»?
2. **Застосування тесту:** Проведіть умовний «трискладовий тест» (Суспільний інтерес vs Шкода нацбезпеці).
3. **План дій:** Запропонуйте 3 кроки для отримання цих даних (наприклад: повторний запит з цитуванням закону, звернення до Омбудсмена, публікація про закритість мерії).

ВАРІАНТ 2

1. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ (5 БАЛІВ)

Виберіть одну правильну відповідь. Кожна відповідь — 1 бал.

1. **Який документ є обов'язковим для законної зйомки інтерв'ю з неповнолітньою дитиною для сюжету про постраждалих від війни?**

- а) Усна згода дитини;
- б) Письмова згода хоча б одного з батьків (Parental Release);
- в) Дозвіл директора школи;
- г) Редакційне посвідчення.

2. **Захист професійної таємниці журналіста (право не розкривати джерела) згідно із Законом «Про медіа»:**

- а) Є абсолютним і не може бути порушений ні за яких обставин;
- б) Може бути обмежений лише рішенням суду, якщо це необхідно для запобігання тяжкому злочину;
- в) Діє тільки для штатних працівників зареєстрованих медіа;
- г) Скасовується під час воєнного стану.

3. **Якщо розпорядник інформації просить оплату за надання копій документів за запитом, це законно лише якщо:**

- а) Документів більше 10 сторінок (оплачується друк та копіювання);
- б) Інформація є конфіденційною;
- в) Запит надіслано від фрілансера, а не від редакції;
- г) Оплата за інформацію заборонена в будь-якому обсязі.

4. **Використання фотографії з приватного профілю Facebook для ілюстрації новини про ДТП без згоди автора:**

- а) Завжди дозволено, бо Facebook — це публічний простір;
- б) Дозволено лише за умови «вбудовування» (Embed) або цитування з вказанням автора;
- в) Категорично заборонено без виплати гонорару;
- г) Дозволено, якщо обличчя на фото заблюрене.

5. **Яка стаття ККУ захищає журналіста від погроз вбивством або насильством у зв'язку з його професійною діяльністю?**

- а) ст. 171;
- б) ст. 345-1;
- в) ст. 110;
- г) ст. 161.

2. ТЕОРЕТИЧНЕ ПИТАННЯ (4 БАЛИ)

Оберіть одну тему для розгорнутої відповіді:

• **Варіант А: Конфлікт права на приватність та суспільного інтересу.** Поясніть на прикладах, коли особисте життя політика стає об'єктом легітимного контролю медіа.

• **Варіант Б: Юридичний статус журналіста на деокупованих територіях.** Які обмеження накладає Наказ №73 Головнокомандувача ЗСУ та як журналісту уникнути звинувачень за ст. 114-2 ККУ?

• **Варіант В: Диференціація «Факту» та «Оціночного судження».** Чому це розмежування є ключовим для захисту в суді у справах про дифамацію?

3. КЕЙС (СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ) (4 БАЛИ)

 СИТУАЦІЯ: Журналіст проводить розслідування щодо незаконної забудови у прибережній зоні. Під час зйомки об'єкта з вулиці до нього підходять охоронці приватної фірми, відбирають камеру, видаляють відзнятий матеріал і погрожують «розбити голову», якщо він повернеться. Охоронці стверджують, що це «приватна територія» і зйомка заборонена.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТА:

1. **Кваліфікація дій:** Які статті Кримінального кодексу України порушили охоронці? (Вкажіть мінімум дві).
2. **Аналіз аргументу:** Чи мають право охоронці забороняти зйомку фасаду будівлі, якщо журналіст перебуває на громадській території (тротуарі)?
3. **План дій:** Сформулюйте алгоритм дій журналіста безпосередньо після інциденту для того, щоб справу не «замяли» (мінімум 3 кроки).

Модульна контрольна робота №2 **Змістовий модуль 2. Цифрові трансформації та спеціалізоване медіаправо**

СТРУКТУРА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ (РАЗОМ: 13 БАЛІВ)

ВАРІАНТ 1

1. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ (5 БАЛІВ)

Кожна правильна відповідь — 1 бал.

1. Згідно з новим Законом «Про медіа», онлайн-медіа вважається нативною рекламою:

- а) Будь-який текст, де згадується бренд;
- б) Матеріал, що імітує редакційний контент, але створений на замовлення рекламодавця (з обов'язковим маркуванням «Реклама» або «Спецпроект»);
- в) Тільки політична агітація;
- г) Текст, написаний самим замовником без участі журналістів.

2. Використання OSINT-інструментів (наприклад, супутникових знімків) у розслідуванні воєнних злочинів:

- а) Потребує обов'язкової санкції суду;
- б) Є законним методом збору публічно доступної інформації;
- в) Вважається шпигунством за будь-яких умов;
- г) Дозволено лише іноземним журналістам.

3. Яке поняття ввів Закон України «Про авторське право і суміжні права» (2023) щодо контенту, згенерованого ШІ без участі людини?

- а) Повне авторське право нейромережі;
- б) Право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти;
- в) Суспільне надбання (Public Domain);
- г) Право власності розробника алгоритму.

4. Використання «мови ворожнечі» (*hate speech*) щодо певної соціальної групи в онлайн-медіа може призвести до:

- а) Тільки до коментарів у соцмережах;
- б) Штрафних санкцій від Нацради з питань телебачення і радіомовлення;
- в) Автоматичного збільшення охоплень алгоритмами Facebook;
- г) Виключно вибачення в наступному номері.

5. Чи несе медіа юридичну відповідальність за коментарі користувачів під матеріалом на сайті?

- а) Так, у всіх випадках;
- б) Ні, якщо медіа оперативно видалило протиправний контент після скарги;
- в) Тільки якщо коментар написаний анонімно;
- г) Ні, відповідальність завжди несе лише автор коментаря.

2. ТЕОРЕТИЧНЕ ПИТАННЯ (4 БАЛИ)

Оберіть одну тему для ґрунтовної відповіді (рекомендований обсяг — до 1 сторінки):

- **Варіант А: Правовий статус Deepfake у медіаполі.** Де проходить межа між політичною сатирою (пародією) та дифамацією при використанні цифрових клонів?
- **Варіант Б: Етико-правові засади OSINT-журналістики.** Як збирати дані з відкритих джерел (реєстри, соцмережі), не порушуючи закон «Про захист персональних даних»?
- **Варіант В: Алгоритмічна цензура та саморегулювання медіа.** Як редакціям захистити свій контент від помилкових блокувань з боку глобальних платформ (Meta, Google, YouTube).

3. КЕЙС (СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ) (4 БАЛИ)

 СИТУАЦІЯ: Редакція онлайн-видання опублікувала розслідування про корупцію, проілюструвавши його гіперреалістичним зображенням підозрюваного, що сидить за ґратами. Зображення було створене за допомогою ШІ Midjourney. Підпису про те, що це ілюстрація, не було. Фігурант подав до суду, стверджуючи, що це фотомонтаж, який вводить аудиторію в оману і порушує його презумпцію невинуватості.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТА:

1. **Визначити порушення:** Які стандарти маркування ШІ-контенту та права на образ особи було порушено?
2. **Оцінити ризики:** Яку відповідальність (цивільну, адміністративну) може понести медіа згідно із Законом «Про медіа»?
3. **Запропонувати алгоритм виправлення:** Опишіть 3 кроки, які має зробити випусковий редактор, щоб мінімізувати юридичну шкоду після виявлення помилки.

ВАРІАНТ 2

1. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ (5 БАЛІВ)

Кожна правильна відповідь — 1 бал.

1. **Що є легітимним джерелом інформації для OSINT-розслідування з точки зору права?**

- а) Приватне листування особи, отримане через злам пошти;
- б) Дані з відкритих державних реєстрів та супутникові знімки Google Earth;
- в) Закрита база даних банківських проводок, куплена у даркнеті;
- г) Будь-яка інформація, знайдена в інтернеті, незалежно від способу її потрапляння туди.

2. **Закон «Про медіа» визначає «приховану рекламу» (джинсу) як:**

- а) Рекламу, яка транслюється в нічний час;
- б) Інформацію про особу чи товар, яка подається у формі новини чи авторського тексту, щоб ввести читача в оману щодо її рекламної мети;
- в) Банерну рекламу, яку можна закрити;
- г) Посилання на соцмережі журналіста в кінці статті.

3. **При використанні контенту з Telegram-каналів як джерела інформації, журналіст зобов'язаний:**

- а) Нічого не перевіряти, бо Telegram — це вільна платформа;
- б) Здійснити верифікацію (перехресну перевірку) та вказати джерело, якщо це не загрожує безпеці автора;
- в) Обов'язково отримати письмову згоду Павла Дурова;
- г) Перефразувати текст так, щоб ШІ не розпізнав плагіат.

4. **Використання Deepfake-технологій для створення сатиричного відео про політика без маркування:**

- а) Дозволено, якщо це смішно;
- б) Є порушенням, оскільки вводить аудиторію в оману щодо реальних дій/слів особи;
- в) Дозволено лише під час передвиборчої кампанії;
- г) Є законним, якщо відео опубліковане в TikTok.

5. **Що таке «цифровий слід» (Digital Footprint) журналіста-розслідувача?**

- а) Кількість підписників у соцмережах;
- б) Сукупність даних про активність у мережі, які можуть деанонімізувати роботу над чутливою темою;
- в) Електронний підпис під статтею;
- г) Вірус, який видаляє файли редакції.

2. ТЕОРЕТИЧНЕ ПИТАННЯ (4 БАЛИ)

Оберіть одну тему для розгорнутої відповіді:

- **Варіант А: Право на відповідь у цифрову епоху.** Як онлайн-медіа має реагувати на вимогу фігуранта спростувати інформацію, якщо вона вже розійшлася через репости в соцмережах?

- **Варіант Б: Юридичні межі OSINT.** Чи можна використовувати фотографії з приватних (закритих) профілів Instagram у журналістському розслідуванні, посилаючись на суспільний інтерес?

- **Варіант В: Рекламне маркування vs Нативка.** Чому "джинса" є небезпечною не тільки етично, а й юридично для ліцензії онлайн-медіа?

3. КЕЙС (СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ) (4 БАЛИ)

 СИТУАЦІЯ: Журналіст-розслідувач знайшов через відкриті реєстри та супутникові знімки не задекларовану віллу чиновника в Іспанії. Для підтвердження того, що чиновник там справді буває, журналіст використав фото його 15-річної доньки з її публічного профілю в TikTok, де на фоні видно характерний басейн вілли. Матеріал вийшов із заголовком «Скарби чиновника» та прямим посиланням на профіль дитини. Чиновник подав до суду за «втручання у приватне життя неповнолітньої особи».

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТА:

1. **Проаналізувати дії журналіста:** У чому полягає правова помилка при використанні контенту неповнолітньої особи?
2. **Застосувати Трьохскладовий тест:** Чи переважає суспільний інтерес (викриття корупції) право дитини на приватність у цьому конкретному випадку?
3. **Запропонувати коректний варіант:** Як слід було змінити візуальну частину розслідування, щоб досягти мети викриття, не порушуючи права дитини?

Орієнтовні питання для підсумкового контролю

1. Загальні положення діяльності суб'єктів у сфері медіа
2. Основні поняття медіа сфери.
3. Основні завдання державної політики у сфері медіа.
4. Державна політика та регулювання у сфері медіа.
5. Суб'єкти у сфері медіа
6. Сервіси та суб'єкти у сфері аудіовізуальних, друкованих та онлайн медіа.
7. Провайдери аудіовізуальних сервісів та платформ спільного доступу до відео.
8. Вимоги до суб'єктів у сфері медіа.
9. Поняття, вимоги відомості про структуру власності суб'єктів у сфері медіа.
10. Універсальний медіа-сервіс.
11. Публічні аудіовізуальні медіа
12. Засади функціонування публічних аудіовізуальних медіа.
13. Особливості функціонування місцевих публічних аудіовізуальних медіа.
14. Особливості ліцензування та реєстрації місцевих публічних аудіовізуальних медіа та аудіовізуальних медіа громад
15. Вимоги до змісту інформації та організації надання медіа-сервісів
16. Обов'язки суб'єктів у сфері медіа щодо організації надання медіа-сервісів.
17. Обмеження щодо змісту інформації. Національний та європейський продукт.
18. Мова у сфері медіа. Захист дітей.
19. Захист інтересів у сфері медіа.

20. Загальний та спеціальний порядок захисту.
21. Склад інформаційного правопорушення у сфері медіа.
22. Право на відповідь та спростування.
23. Доступ до інформації про події значного суспільного інтересу.
24. Облік і зберігання програм та примірників друкованих медіа.
25. Захист прав користувачів.
26. Ліцензування та реєстрація у сфері медіа
27. Ліцензування у сфері медіа.
28. Умови та порядок організації конкурсу на отримання ліцензії.
29. Подання документів і допуск до конкурсу.
30. Порядок проведення і встановлення результатів конкурсу.
31. Видача ліцензії, продовження, внесення змін, анулювання ліцензії.
32. Реєстрація, внесення змін, відмова в реєстрації.
33. Спільне регулювання у сфері медіа
34. Зміст, предмет і мета спільного регулювання.
35. Кодекси (правила) створення та поширення інформації.
36. Експертні колегії та експертні висновки органу спільного регулювання
37. Відповідальність за порушення законодавства у сфері медіа
38. Нагляд та контроль за дотриманням законодавства у сфері медіа.
39. Заходи реагування на порушення законодавства у сфері медіа.
40. Припис. Штраф. Підстави призначення та проведення перевірки.
41. Незначні, значні, та грубі порушення суб'єктів у сфері аудіовізуальних, друкованих медіа та провайдерів платформ.
42. Звільнення від відповідальності у сфері медіа
43. Особливості правового регулювання діяльності медіа в умовах збройної агресії.
44. Медіаграмотність та інформаційно-технологічна компетентність.
45. Державна інформаційна політика в умовах глобалізаційних викликів та збройної агресії.
46. Інформаційна війна та протиборство. Спеціальні інформаційно-психологічні операції
47. Особливості регулювання діяльності у сфері медіа на тимчасово окупованих територіях.
48. Обмеження щодо змісту інформації у медіа, пов'язані зі збройною агресією

6.2. Теми реферативних робіт

«Досліджуй — формуй думку»

Студенти виконують індивідуальні письмові роботи у формі рефератів або аналітичних досліджень. Тематика охоплює актуальні проблеми медіаправа, зокрема:

- свободу слова та її обмеження;
- відповідальність журналістів;
- авторське право в медіа;
- правове регулювання цифрових платформ.

Роботи мають демонструвати:

- вміння аналізувати правові джерела;
- здатність формувати аргументовану позицію;
- навички академічного письма.

Блок 1. Основи медіаправа

1. Правовий статус журналіста в Україні: права, обов'язки та гарантії
2. Свобода слова в Україні: межі та обмеження
3. Цензура в медіа: історія та сучасні механізми
4. Юридичні засади діяльності журналіста-розслідувача
5. Правові основи журналістики у кризових ситуаціях
6. Державне регулювання ЗМІ: обов'язки та права журналіста
7. Відповідальність медіа за порушення етичних норм

Блок 2. Авторське право та інтелектуальна власність

8. Авторське право у журналістиці: правила використання чужих матеріалів
9. Ліцензії Creative Commons: юридичні можливості та ризики
10. Порушення авторських прав у цифрових медіа: судова практика
11. Захист власних матеріалів журналіста: правові механізми
12. Репортажі та фото- і відеоматеріали: правові аспекти використання
13. Цитування та публікація чужих матеріалів у журналістиці

Блок 3. Інформаційне право

14. Закон України «Про доступ до публічної інформації»: права журналіста
15. Персональні дані у журналістиці: захист та відповідальність
16. Фейкові новини: юридичні наслідки поширення дезінформації
17. Журналістські розслідування та правові обмеження
18. Доступ до інформації органів влади: проблеми та практика
19. Електронні медіа та правові виклики

Блок 4. Відповідальність журналістів

20. Наклеп і образа честі: кримінальна та цивільна відповідальність
21. Цивільна відповідальність медіа за поширення недостовірної інформації
22. Професійна етика журналіста і юридичні аспекти
23. Конфлікт інтересів у журналістиці: правові підходи
24. Відповідальність журналіста за розкриття державної таємниці

Блок 5. Міжнародне право і журналістика

25. Міжнародні стандарти свободи слова: практика ЄСПЛ
26. Захист журналістів у зонах конфлікту: міжнародне право
27. Порівняльне регулювання онлайн-ЗМІ у різних країнах
28. Міжнародні договори про права людини та свободу слова
29. Журналістика та правові норми у кризових зонах

Блок 6. Нові медіа і право

30. Юридичні аспекти діяльності блогерів та інфлюенсерів
31. Соціальні мережі та відповідальність за контент
32. Онлайн-репортажі та правові проблеми трансляцій
33. Мобільна журналістика: правові аспекти створення та поширення контенту
34. Інтернет-цензура та блокування ресурсів: права журналіста
35. Правова відповідальність за коментарі користувачів у медіа

6.3. Критерії оцінювання результатів навчання *«Прозорість і справедливість»*

Система оцінювання курсу базується на принципах **об'єктивності, послідовності та компетентнісного підходу**. Оцінка відображає не лише обсяг запам'ятованої інформації, а й здатність студента діяти в межах правового поля в реальних редакційних умовах.

Деталізовані критерії оцінювання

Критерій	Що саме оцінюється (дескриптори)
Повнота та глибина знань	Розуміння ієрархії нормативних актів; знання профільних статей ККУ, ЦКУ та Закону «Про медіа».
Аналітичні навички	Вміння провести «трискладовий тест»; здатність відрізнити факт від судження; ідентифікація прихованих юридичних пасток у кейсах.
Логічність та структура	Чіткість аргументації; використання професійної термінології; відсутність логічних суперечностей у правовій позиції.
Автономність	Самостійність у пошуку судової практики та рішень ЄСПЛ; відсутність ознак плагіату та некритичного використання ШІ.
Якість оформлення	Дотримання стандартів ділового листування при складанні запитів; охайність та грамотність письмових робіт.
Професійна активність	Участь у симуляційних судових засіданнях, дискусіях та командних розборах етичних дилем.

Розподіл балів: Теоретична vs Практична підготовка

Відповідно до системи ECTS, підсумкова оцінка є синтезом двох векторів підготовки:

1. Теоретична підготовка (40% / 40 балів)

Орієнтована на результати навчання РН 1.1 – 1.4. Перевіряється під час підсумкового іспиту. Включає знання теорії права, медіазаконодавства та міжнародних стандартів свободи слова.

2. Практична підготовка (60% / 60 балів)

Орієнтована на результати навчання РН 2.1 – 2.4 (Комунікація, Автономність, Відповідальність). Формується протягом семестру (накопичувальна система).

Організація оцінювання за змістовими модулями

Курс розділений на два логічні блоки, кожен з яких завершується «зрізом» знань.

- **Змістовий Модуль 1 (ЗМ 1):** Основи медіаправа, безпека журналіста та доступ до інформації.
- **Змістовий Модуль 2 (ЗМ 2):** Цифрові трансформації, ШІ, рекламне право та професійна етика.

Розрахунок семестрових балів (Pre-exam):

1. **Практична робота (34 бали):** 17 занять. Кожне заняття оцінюється у 2 бали:

- 1 бал — робота на семінарі (відповіді, дискусії);
- 1 бал — виконання міні-кейсу або аналітичного завдання.

2. **Модульний контроль (26 балів):** 2 контрольні роботи по 13 балів кожна.

- Тести: 5 балів.
- Теорія: 4 бали.
- Кейс: 4 бали.

СТРУКТУРА ПІДСУМКОВОГО ІСПИТУ (ТЕСТОВА ФОРМА)

Іспит розрахований на **40 балів** і складається з 3-х рівнів складності. Це дозволяє об'єктивно оцінити як пам'ять, так і аналітичні здібності студента.

Розподіл питань за рівнями:

Рівень складності	Кількість питань	Бали за питання	Разом	Тип завдань
Рівень 1: Знання	10	1	10	Прості тести (одна відповідь)
Рівень 2: Розуміння	10	1.5	15	Відповідність, множинний вибір
Рівень 3: Аналіз	5	3	15	Міні-кейси (ситуаційні тести)
ЗАГАЛОМ	25	—	40	

ПРИКЛАДИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ІСПИТУ

Рівень 1. Теоретична база (Знання)

Перевірка знання термінів та законодавчих актів.

Приклад: Який орган в Україні має право накладати штрафи на онлайн-медіа за порушення мовних квот або мови ворожнечі?

- А) Міністерство культури;
- Б) Національна рада з питань телебачення і радіомовлення;
- В) Спілка журналістів України;
- Г) Рада національної безпеки і оборони.

Рівень 2. Професійна логіка (Розуміння)

Перевірка здатності розрізняти суміжні поняття.

Приклад (На відповідність): З'єднайте ризик та юридичний наслідок:

1. Публікація фото роботи ППО --- А. Цивільний позов про моральну шкоду
2. Звинувачення у крадіжці без вироку --- Б. Кримінальна відповідальність (ст. 114-2)
3. Використання чужого фото без підпису --- В. Порухення авторських прав
4. Ретравматизація жертви насилля --- Г. Дифамаційний позов (захист честі)

Рівень 3. Юридичний рефлекс (Аналіз/Кейси)

Студенту пропонується ситуація, де він має вибрати найбільш юридично коректний варіант дій.

Приклад (Міні-кейс): Журналіст отримав від анонімного джерела витяг із закритого кримінального провадження про корупцію. Слідчий попередив про «таємницю слідства». Як вчинити, щоб опублікувати матеріал і не потрапити під ст. 387 ККУ?

- А) Опублікувати документи «як є» з підписом «зливо з МВС»;
- Б) Посилатися на власне розслідування та результати аналізу відкритих реєстрів, не цитуючи дослівно матеріали справи;
- В) Почекати 50 років, поки знімуть гриф;
- Г) Попросити джерело написати пост у Facebook і зробити на нього репост.

ТЕХНІЧНИЙ РЕГЛАМЕНТ ІСПИТУ

Щоб забезпечити принципи «Прозорості та справедливості», іспит у формі тестування має супроводжуватися такими правилами:

1. **Часовий ліміт:** На 25 питань надається **45–60 хвилин**. Це обмежує можливість пошуку відповідей у мережі.
2. **Рандомізація:** Питання мають видаватися у випадковому порядку з великого банку завдань (мінімум 100–150 питань у базі), щоб унеможливити списування.
3. **Заборона повернення:** (Опціонально для цифрових платформ) Студент не може повернутися до попереднього питання, що стимулює швидке та самостійне прийняття рішень.
4. **Апеляція:** Студент має право оскаржити результат, якщо він може обґрунтувати свою відповідь посиланням на закон, яке не було враховано в ключах тесту.

ПЕРЕВАГИ ТЕСТОВОЇ ФОРМИ ДЛЯ ІСПИТУ

- **Миттєвий результат:** Студент дізнається бал одразу після натискання кнопки «Завершити».
- **Відсутність суб'єктивності:** Оцінка не залежить від настрою викладача чи симпатій.
- **Охоплення матеріалу:** Тест дозволяє перевірити знання з абсолютно всіх 8 груп ризиків, тоді як звичайний квиток містить лише 2-3 питання.

ПІДСУМКОВА ТАБЛИЦЯ ОЦІНОК ЗА ІСПИТ

Кількість правильних відповідей (%)	Бал за іспит (max 40)	Оцінка за шкалою
90% – 100%	36 – 40	Відмінно (A)
82% – 89%	33 – 35	Дуже добре (B)
75% – 81%	30 – 32	Добре (C)
67% – 74%	27 – 29	Задовільно (D)
60% – 66%	24 – 26	Достатньо (E)
Менше 60%	0 – 23	Незадовільно (F/FX)

Резюме: Якщо іспит — це тест, він має бути «розумним». Він не карає за відсутність пам'яті, а нагороджує за наявність професійної логіки. Студент, який пройшов цей тест, готовий до «юридичних штормів» у реальній редакції.

Підсумкова схема оцінювання (Матриця балів)

Компонент	Кількість	Бали за од.	Разом	% від оцінки
Активність на практичних	17	2	34	34%
Модульна контрольна №1	1	13	13	13%
Модульна контрольна №2	1	13	13	13%
Підсумковий іспит	1	40	40	40%
ЗАГАЛОМ			100	100%

Поріг успішності: Мінімум та Максимум

- **Максимальний результат:** 100 балів.
- **Допуск до іспиту:** Студент повинен набрати мінімум **36 балів** (60% від семестрового максимуму в 60 балів). Студенти, які мають менше 36 балів, до іспиту не допускаються і мають відпрацювати заборгованості.
- **Умова складання іспиту:** Мінімальний бал за іспит — **24 бали** (60% від 40).
- **Загальний поріг «Зараховано»:** 60 балів за курс.

Шкала відповідності оцінювання

Бали	Оцінка ECTS	Пояснення для студента
90–100	A (Відмінно)	Видатні знання, вільне оперування кейсами, бездоганна логіка.
82–89	B (Дуже добре)	Знання вище середнього, незначні помилки в аналітиці.
75–81	C (Добре)	Загалом гарне опанування матеріалу, але бракує глибини аналізу.

Бали	Оцінка ECTS	Пояснення для студента
67–74	D (Задовільно)	Володіння базою, але значні труднощі у вирішенні кейсів.
60–66	E (Достатньо)	Знання відповідають мінімальним критеріям.
35–59	FX (Незадовільно)	Потрібно перескласти іспит або виконати додаткові завдання.
0–34	F (Незадовільно)	Необхідне повторне вивчення курсу.

Політика академічної доброчесності

- **Плагіат:** Використання чужих думок без посилання — **0 балів** за роботу.
- **Штучний інтелект:** Дозволяється як асистент для пошуку ідей, але з обов'язковим маркуванням. Немаркований згенерований текст прирівнюється до плагіату.
- **Дедлайни:** Роботи, здані з запізненням без поважної причини, оцінюються з коефіцієнтом **0.7**.